Dějiny diecése Pražské.

Národní dům český v Římě.

K oslavě

900-letého jubilea diecése Pražské

vydalo

Dědictví Svatojanské.

Podíl údů na rok 1874, čísla 59 a 60.

V PRAZE 1874.

NÁKLADEM SVATOJANSKÉHO DĚDICTVÍ.

Na skladě Jarosl. Pospíšila v Praze, E. Hölzla v Olomouci a K. Winikra v Brně.

DĚJINY
DIECÉSE PRAŽSKÉ.

Na památku 900letého jubilea
pro
Dědictví Svatojanské

sepsal

DR. KLEMENT BOROVÝ,
profesor theologie na Pražské universitě.

Podíl údů na rok 1874. — Číslo 59.
Cena 1 zl.

V PRAZE 1874.
NÁKLADEM SVATOJANSKÉHO DĚDICTVÍ.
Na skladě Jarosl. Pospíšila v Praze, E. Hölzla v Olomouci a K. Winikra v Brně.

Cyrillo-Methodějská knčhtiskárna v Praze.

Předmluva.

Čtrnáct let uplynulo od té doby, kde spisovatel pera svého poprvé užil ke službě členův „Dědictví Svatojanského“, vzdělav dva obrazy ze života křesťanského, kteréž pod názvem „Lydie“ a „Hortensie“ přijaty byly ve sbírku povídek mravních, jež co „Duševní zábavu“ rozdělilo ředitelstvo v roce 1859 mezi spoluúdy.

Nemálo byli jsme poctěni i potěšeni laskavým vyzváním velectěného ředitelstva Dědictví, vybídnuvšího nás, abychom k oslavě jubilea 900letého trvání diecése Pražské napsali stručný dějepis církevní této diecése pro členy Dědictví. Rádi jsme se v úkol tento, jakož každý znalec dějin uznati musí, nesnadný uvázali a se vší pílí ze spisův a rukopisův četných shledávali vše, co se nám k účeli našemu potřebné vidělo, tak že kniha tato stručný ovšem, ale jak za to máme, dosti věrný obraz dějin církevních v milé naší vlasti české poskytuje.

Leč velice by se každý čtenář mýlil v očekávání svém, za to maje, že se tuto zhola veškerých dějův a událostí pro církevní život poněkud aspoň důležitých dočte. Z části nám vadil rozměr této knihy, už

napřed vytknutý (ač jsme v ohledu tom přece shovívavosti ředitelstva poněkud nadužili); ještě větší však překážkou jest nedostatek pramenův ohledně doby starší, jakož zase s ohledem na pozdější staletí ta okolnost velice vadí, že pramenové jinak dosti četní nejsou až dosavad všestranně probádáni aneb zúplna využitkováni. Pročež za to máme, že přítomné „Dějiny diecése Pražské“ mohou sice posloužiti za základ dějin obšírnějších, jež snad po pilném všech nyní přístupných zřídel historických probádání budou sepsány, ale za dějepis všestranně úplný nikoliv je nepokládáme; tudíž ku všem příznivcům vlasteneckých dějin vznášíme slušnou žádost, aby se stanoviska tohoto spis náš posuzovati sobě nestížili.

Kéž kniha tato k tomu poslouží, aby na luzích československých s novou silou se zakotvila víra otcův, po apoštolech sv. Cyrillu a Methoději zděděná, letošní oslavou 900letého jubilea trvání Pražského biskupství mocně osvěžená! Kéž veškeré liché předsudky ustoupí jasné zoře historické pravdy. Z příkladu otcův učtež se synové znáti věkovitou onu pravdu, že jedině v Kristu Ježíši nám kyne spása.

V Praze, na den sv. Ludmily 1873.

Spisovatel.

Obsah.

Úvod: Strana
Počátky křesťanství v Čechách 1
Utěšený vzrůst víry Kristovy 5
Biskupství Pražské založeno 11

I. Přilnutí lidu českého ku církvi Kristově.
973—1343.

Biskupové Pražští:

I. Dětmar 13
II. Sv. Vojtěch 16
III. Strachkvas 29
IV. Thiddag 29
V. Ekkard 34
VI. Izzo 35
VII. Šebíř 37
VIII. Jaromír 48
IX. Kosmas 53
X. Heřman 57
XI. Menhart 61
XII. Jan I. 66
XIII. Sylvester 68
XIV. Ota 69
XV. Daniel I. 73
XVI. Gotpold 78
XVII. Bedřich 78
XVIII. Valentin 81
XIX. Jindřich Břetislav 82
XX. Daniel II. Milík 87
XXI. Ondřej 92
XXII. Pelhřim 98

Strana
XXIII. Budilov 100
XXIV. Jan II. 100
XXV. Bernard 104
XXVI. Mikuláš 106
XXVII. Jan III. z Dražic 114
XXVIII. Tobiáš z Bechyně 119
XXIX. Řehoř Zajíc 126
XXX. Jan IV. z Dražic 128

Náboženský život v církvi české.

Duchovenstvo Pražské diecése.

Biskup 143
Kapitoly kanovnické 145
Arcipřišti a děkanové 147
Duchovenstvo farní 148
Hmotné opatření duchovenstva 150
Řehole církevní 151
Školství v rukou církve 160
Vliv církve na řízení státní 162
Mrskáči, Beghardi a Bekyně v Čechách 164

II. Církev česká na vrcholu slávy.

1343—1420.

Zřízení arcibiskupství v Praze 170
Biskupství v Litomyšli založeno 172

Arcibiskupové Pražští:

I. (31*) Arnošt I. z Pardubic 174
II. (32) Jan I. Očko 183
III. (33) Jan II. z Jenštýna 188
IV. (34) Olbram ze Škvorce 193
V. (35) Mikoláš Puchník 195
VI. (36) Zbyněk I. Zajíc 196
VII. (37) Albík 199
VIII. (38) Kunrát z Vechty 202

*) Číslo v závorce značí, kolikátý jest dotyčný arcibiskup v řadě velepastýřů Pražských, biskupy v to počítaje.

Náboženský život v Čechách. Strana
Památníky nábožnosti a lásky bliženské 205
Temné stránky náboženského života 208
Mistr Jan Hus 211
Přijímání pod obojí spůsobou 215
Počátek válek husitských 218
Nově založené kapitoly kollegiátní 222
Kláštery od katolíků vystavěné 224
Chrámy a kláštery od Husitů zbořené 227

III. Osiřelost arcidiecése Pražské. 1421—1561.

Příčiny neobsazení Pražského prestolu 235
Správa církve české skrze administrátory 237
Řada administrátorův diecése Pražské 241
Další trvání husitských válek 243
Kostely a kláštery zpustošené 246
Kompaktáta přijata a mír uzavřen 252
Konsistoř katolická a utrakvistická 254
Marné pokusy o zničení utrakvismu 257
Jednota Českých Bratří 265
Rozšíření protestantismu v Čechách 271
Novokřtěnci, Cvingliáni, Švenkfeldiáni a Mikulášenci 276
Přípravné kroky k znovuosazení arcibiskupské stolice 279

IV. Obnovení prestolu a konec války náboženské. 1561 — 1622.

Arcibiskupové Pražští:

IX. (39) Antonín Brus 283
X. (40) Martin Medek 298
XI. (41) Zbyněk II. Berka 302
XII. (42) Karel z Lamberka 308
XIII. (43) Jan III. Lohelius 310

Náboženství a vzdělanost před bitvou Bělohorskou.

Utrakvisté, Luteráni a Bratří 321
Působení náboženských řeholí 326

Strana
Mravný a náboženský život lidu obecného 331
Vědy, literatura a umění 334

V. Čechy opět země katolická.
1623—1873.

Byla-li na Bílé Hoře pochována česká národnost . . 337
Protireformace katolická 341
Arcibiskupové Pražští:
XIV. (44) Arnošt II. z Harrachů 344
Založení biskupství Litoměřického a Kralohradeckého 363
XV. (45) Jan IV. Kolovrat-Liebštejnský . . . 365
XVI. (46) Matouš Sobek z Bílenberka 366
XVII. (47) Jan Bedřich z Valdštejna 370
XVIII. (48) Jan Josef Breuner 376
XIX. (49) Ferdinand z Khünburku 377
XX. (50) Daniel J. Mayer 381
XXI. (51) Jan Adam Vratislav 383
XXII. (52) Jan Gustav z Manderscheidu . . . 385
XXIII. (53) Antonín Petr Přichovský 390
Zřízení arcibiskupství v Olomouci a biskupství v Budějovicích 398
Utrpení církve a národa českého za vlády Josefa II. 400
XXIV. (54) Vilém Flor. Salm 410
XXV. (55) Václav Leop. Chlumčanský 415
XXVI. (56) Alois Jos. I. Kolovrat-Krakovský . . 425
XXVII. (57) Ondřej A. Ankvicz 427
XXVIII. (58) Alois Jos. II. Schrenk 431
XXIX. (59) Bedřich ze Švarcenberku 444
Visitace, exercicie a missie 461
Sněm provinciální a synody diecésní 465
Tisícletá slavnost jubilejní r. 1863 468
Působení církve v oboru literatury 470
Jednoty a spolky katolické 474
Působení náboženských řeholí 479
Závěrek 483

Dějiny diecése Pražské.

Úvod.

§. 1.

Počátky křesťanství v Čechách.

Dlouho trvala noc mrákoty duchovné a bludův pohanských, kteráž praotcům našim v zemi České zahalovala oblažující světlo pravé víry i tenkráte ještě, když jiní národové už po mnohá století církvi Kristově přináleželi. Podobaliť se v tom ohledu otcové naši oněm dělníkům ve sv. evangeliu (Mat. 20, 3—5.), kteréž uzřel hospodář okolo hodiny deváté na trhu zahálející státi a řekl jim: „Jdětež i vy na vinici mou, a co bude spravedlivého, dám vám.“ V devátém zajisté století zalíbilo se Bohu poslati ss. bratry Cyrilla a Methoděje *), kte-

*) Zcela bludné jest domnění těch, kdož za to mají, že pokřestěním *14 vojvod* či lechův českých v Řezně r. 845 se nauka křesťanská v Čechách zakotvila. Pravda sice jest, že r. 845 čtrnácte členů vojvodských rodin z Čech (dle jiných z Moravy) přijalo v Řezně křest svatý; ale pokřestěním několika členův není ještě do církve přijat celý národ. Nemáme pak ni jediného dokladu historického, který by

říž r. 863 do Moravy přišedše jazykem slovanským evangelium Kristovo hlásali a služby Boží taktéž v řeči slovanské nábožně konali. Jejich výmluvnosti, spojené s laskavou vlídností, podařilo se za půl páta roku obrácení Moravy na víru křesťanskou dokonati.

Z Moravy dostalo se náboženství Kristovo i do naší české vlasti. Moravský kníže Svatopluk byl totiž za manželku pojal sestru českého vévody Bořivoje (r. 871); i počalo tudy spojení Čech s Moravou, které v tom záleželo, že *Bořivoj* Svatopluka mnohem mocnějšího za ochránce svého uznával a tudíž i poněkud jeho vrchní vládě podlehal. Brzy pak ukázalo se, že toto spojení obou knížat z ohledův časných podniknuté nezůstane bez utěšeného ovoce pro duchovní blaho českého národa. Neboť vévoda Bořivoj meškaje častěji za důležitým jednáním u dvora Svatoplukova na Velehradě, slýchal tam o nauce křesťanské a seznámiv se osobně s arcibiskupem Methodějem přilnul k muži svatému v důvěře veliké; i poučen byv od něho uvěřil Bořivoj

---

tomu nasvědčoval, že Čechové od misionářů Řezenských na víru byli obráceni aneb žeby Řezenští biskupové před začátkem 10. století byli jakousi církevní právomocnost v Čechách provozovali. Historicky jest zjištěno, že před Spytihněvem I. (890—912) Čechy *v žádném spojení s diecésí Řezenskou* se nenalezaly, důkaz to patrný, že církev Česká nevzala počátek svůj z Řezna, aniž vůbec od západu, nýbrž z východu, věrozvěsty Soluňskými vštípena byvši.

v Krista a byl r. 873 v chrámě bl. Marie Panny na Velehradě od sv. Methoděje pokřtěn, načež kněz Pavel Kaich vévodu do Čech doprovodil. Od té doby teprv dá se ustavičný vzrůst církve křesťanské ve vlasti naší stopovati.

Avšak z důvodův vážných za jisté klademe, že otec Methoděj nespokojil se pouze s pokřestěním českého knížete, ale že záhy potom sám osobně přišel do Čech, aby zde choť Bořivojovu, jmenem Ludmilu, pokřtil. Nemůžemeť se ani jinak domnívati, leč že opatrnost pastýřská velela Methodovi zavítati do Čech a osobní přítomností svou k tomu přispěti, aby símě víry pevných kořenův zapustilo. Nad to pak pozorovati sluší, že stopy posvátných kročejů Methodových se až posavad spatřují v nejstarších kostelích, kteréž podle cesty z Velehradu na Levý Hradec v Čechách vedoucí byly vystaveny a ke cti sv. *Klementa* mučeníka posvěceny; tak zejmena v Litomyšli, v Králové Hradci, v Sadské, na Vyšehradě a na Levém Hradci. Chrám na Levém Hradci, hradě to knížecím půl druhé míle pod Prahou na levém břehu Vltavy ležícím, byl první svatyní křesťanskou, vystavěn byv knížetem Bořivojem; podnes tam stojí kostel sv. Klementa na starém místě, ač již v obnovené stavbě. Podobně i starobylá kaple v Ostrém Kameni *) ke cti sv.

*) Ostrý Kámen (Rausenstein) jest osada poločeská a polomoravská blíž Svitavy; osada patří z většiny už do

Cyrilla a Methoda vystavená totéž domnění stvrzuje. O témže působení sv. Methoděje svědčí také uvedené do Čech záhy *slovanské písmo* a *slovanská liturgie*, z kteréž co nejctihodnější památka se zachovala až podnes píseň: „Gospodi pomiluj ny“ (Hospodine polituj nás), která až do samého prvopočátku křesťanství v Čechách zasahuje.

Pokud Method žil, zůstávala česká země s křesťanskou částí obyvatelstva svého v církevním svazku s arcidiecésí Moravsko-panonskou, Methoděje za řádného biskupa svého uznávajíc. Po smrti Methodově († 6. dubna 885) stal se Moravan Gorazd arcibiskupem Velehradským. Leč z návodu zrádného biskupa německého Wichinga vzešlo téhož r. 885 pronásledování proti Gorazdovi a kněžím jazyka slovanského; byloť jim nejprvé snášeti trápení v žaláři, posléze pak vyvrženi jsou násilně do vyhnanství. Nejstarší a nejzdárnější učeníci sv. Cyrilla a Methoda, totiž Gorazd, Sáva, Klement, Naum a Angelar nalezli v Bulharsku útočiště u zbožného krále Michala Borisa.

Když Svatopluk r. 894 byl zemřel, odtrhli se Čechové pod Spytihněvem I. od říše Velko-Moravské. Spytihněv vybral se s bratrem svým Vratislavem a některými pány českými r. 895 na sněm

---

Moravy, kaple ale s několika příbytky stojí na půdě české a náleží k fáře Karlsbrunské ve vikariatě Litomyšlském; patrný to důkaz, že Methoděj v Čechách osobně víru hlásal.

říšský do Řezna, kdež dobrovolně se dali v ochranu říše německé a krále jejího Arnulfa.

Pravdě se podobá, že tehdáž Čechové odřekli se také církevního svého spojení s Moravou a o své újmě se přidali k diecési biskupa Řezenského (Regensburg). Od toho času počala se liturgie *latinská* vedle původní slovanské v zemi šířiti, a nejdříve zavedena jest v chrámu sv. Petra na hradě Budči, jejž vystavěti dal Spytihněv I.

Na Moravě podařilo se knížeti Mojmírovi r. 899, že dosáhl od papeže Jana IX. ustanovení nového arcibiskupa Jana, jakož i dvou jemu podřízených biskupův, Daniela a Benedikta. Nedlouho však těšila se církev Moravská blahému poklidu; neboť Maďaři od r. 900 neustále veleříši Moravskou ohrožovali, až posléze v bitvě u Břetislavi (Prešpurku) r. 907 nad Mojmírem (jenž ve spojení s vojskem německým proti nim bojoval) zvítězivše podmanili Moravu, kteráž déle než padesáte let v moci vítězitelů zůstala. Na zemi potem a krví Slovanů vzdělané zarazila nyní uralská surovost mocný svůj stan.

§. 2.

Utěšený vzrůst víry Kristovy.

Nalezámeť v dějinách světových nezřídka příklady, že vladařové a vojevůdcové snažili se hrubým násilím celé národy ku přijetí víry křesťanské do-

nutiti. V takovýchto případech bylo arci pokřestění mnoha tisícův rychlým během vykonáno, avšak obrácenci byli začasté jen na oko křesťany, kdežto v srdci svém zůstali věrnými modloslužbě pohanské. A za tou příčinou také církev svatá takovýto spůsob rozšiřování víry nikdy nechválila. Jinak ale bylo v Čechách. Praotcové naši přijali víru v Ježíše Krista o své újmě bez všelikého přinucování a tu již nemůže nám s podivením býti, že přechod z pohanství ku křesťanství nebyl během několika málo rokův dokonán, nýbrž uplynutí dosti dlouhého času vyžadoval.

Velikých zásluh o rozšíření a upevnění křesťanství dobyli sobě knížata *Spytihněv I.* (890—912) a bratr i nástupce jeho *Vratislav I.* (912—926), kteříž oba upřímnou zbožností svou se proslavili. Vratislav vystavěl kostel sv. Jiří na hradě Pražském. Ješto v Německu panovnický rod Karla Velkého tou dobou byl úplně vymřel, použil té okolnosti vévoda Vratislav, aby se z područí německého vymanil. I není pravdě nepodobno, že se vévoda o to pokoušel, aby také v ohledu církevním zemi české úplnou samostatnost zjednal a jí vlastního biskupa opatřil; zamýšleltě bezpochyby znovu vzkřísiti arcibiskupství Methodějovo, kteréž pod vládou pohanských Maďarův bylo zaniklo, a sídlo biskupské z Velehradu do Prahy přenésti. Zemřel však dříve,

než se mu provedení šlechetného úmyslu toho zdařiti mohlo.

V šlépěje otcovy věrně nastoupil syn Vratislavův Václav. Nedal sobě brániti překážkami, které máť jeho, Drahomíř mu kladla, když se ve všem počal říditi podle zkušené rady báby své Ludmily; alebrž co kníže křesťanský všady o to usiloval, aby zásady sv. evangelia mezi lidem českým se pevně ujaly a zlozvyky pohanské vymýtěny byly. Drahomíra pro nezletilost kněžice (bylť Václav teprv 18 let stár) ujala vladařství v zemi; jsouc ale žena závistivá a podezřivá utiskovati počala cnostnou kněžnu Ludmilu; poznávalať, že všecken lid s knížetem svým ku svaté kmetičně láskou upřímnou lne, kdežto naopak Drahomíra odevšad toliko nenávist klidila. Zbožná Ludmila se sice na hrad Tetín uchýlila; než i tam pronásledovala ji hrdá nenávist Drahomířina, kteráž se nenasytila dříve, až když poslaným do Tetína houfem ozbrojenců *Ludmila* jest zardousena 15. září 927.

Drahomíra, jak se podobá, poslala nějakou pomoc krajanům svým Stodoranům, kmenu Lutickému, kterýž se byl pozdvihl proti německému králi, Jindřichu I. Ptáčníkovi. Tím popuzen sebral Jindřich I. silné vojsko a r. 928 ku Praze přitáhl. Václav, kterýž mezitím sám se byl vesla vlády ujal, přesile nepřátelské odolati nemoha podrobil se králi Německému, zavázav se k roční dani 500 hři-

ven stříbra a 120 volův. Nelzeť jinak leč chváliti moudré jednání svatého vévody, kterýž nemoha zbraní s mocným nepřítelem se měřiti raději v míru s národy sousedními žíti volil, aby za puzením srdce svého a duše své mohl se zcela oddati vznešenému úkolu života: upevnění víry křesťanské v lidu sobě svěřeném.

S Bulhary a Jihoslovany vůbec při nejlepší vůli nebyl Václav s to obnoviti spojení náboženské, anoť tomu bránili Maďaři, kteříž co nepřátelský klín pobratimské národy tyto Čechům a Moravanům odcizovali. Chtěl-li tedy vévoda český o ustanovení pevných řádův církevních v zemi se vydatně přičiniti, nic jiného mu nezbývalo, leč aby se sousedním Německem v církevní spojení vešel, což on také učinil, obnoviv a utuživ příslušnost české země k biskupství Řezenskému. Povolav jak z Řezenska tak i z jiných krajin křesťanských dostatečný počet kněží dal Václav ve všech městech českých stavěti kostely, jež hojně nadal a skvostně ozdobil. Na hradě Pražském pak položil základ ku kostelu sv. Víta, tam kde až podnes nejpřednější ze všech chrámů českých k nebi strmí. Biskup Řezenský Tuto († 930) byl požádán, aby schválil založení kostela tohoto zvláštním povolením svým; od téhož biskupa byl dohotovený chrám sv. Víta posvěcen. Václav uložil v chrámě tom rámě sv. Víta mučeníka, kteréž mu král německý byl daroval. Nad to vévoda Václav

bezúhonným životem svým za příklad veškerých cností lidu svému sloužil. Bídné krmil a odíval, vdovám a sirotkům ublížiti nedal, vězně a paroby prodávané na svobodu kupoval, pohostiným dobře činil a lidi vše chudé i bohaté miloval a o ně se staral.

Leč mnozí dvořané a páni čeští, sami nepravostem hovíce, nebyli se svatým životem knížete svého spokojeni i obrátili se k Boleslavovi, bratru Václavovu, přemlouvajíce jej, aby se hleděl zmocniti žezla nad celým národem. Bohaprázdné rady té uposlechnul Boleslav a v samých vratech kostela sv. Kosmy a Damiana v Staré Boleslavi přepadl bratra svého Václava a s pomocí služebníků svých jej usmrtil 28. září 935.

Boleslav I. (935—967), příjmím Ukrutný, nešlechetným skutkem tímto dosáhl stolice panovnické v Čechách; brzy však se zpamatoval a činil pokání. Tělo bratra svého mučeníka dal nejprvé v Boleslavi čestně pochovati, potom po 3 letech dal je odtud přivezti do Prahy a uložiti v chrámě sv. Víta. Od veškerého lidu byl Václav hned po smrti své za mučeníka vyhlášen, co dědic země české vzýván a za předního přímluvce a orodovníka u Boha za všecky věrné Čechy považován. Knížata i panovníci kladli obraz jeho na peníze, pečeti a korouhve. Přílbice jeho, dílo to věkovité, snad již od předkův sv. Václava pocházející, spolu s mečem jeho a osnířem

(železnou košilí) co drahé ostatky v chrámě sv. Vítském se chovají a zvuky starobylé písně: „Svatý Václave, vojvodo české země“ z nesčíslných úst téměř už po celé tisícletí se ozývají.

Po 14 let bylo Boleslavovi I. válčiti s Němci; a když konečně císař Ota I. r. 950 ku Praze přitáhl, a s vojskem nad míru četným hlavního města dobývati počal, tu musel se Boleslav pokořiti a slíbiti, že císaři v boji proti nepřátelům přispěje. Slovu svému dostál věrně Boleslav, an na samých hranicích země české r. 955 Maďarské vojsko přemohl i dokonce zahladil a v boji proti nim dříve neustal, až celou Moravu i se Slovenskem a částí Bělochorvátska z rukou jejich vydobyl. Tím spůsobem pomstěny jsou křivdy, kteréž skrze plné půlstoletí surový národ Maďarský celé Evropě činil, a od té doby netroufali sobě Maďaři více nepokojiti zemí křesťanských, ano za krátký čas sami k velké rodině církve Kristovy se přidružili.

Také ve Slezsku rozšířil Boleslav I. panství své, jakož i nabyl Povislí (v dnešní Haliči) s hlavním městem Krakovem. Stav se tudy sousedem Polákův brzy vešel v přátelství s knížetem polským Měčislavem, dosud pohanem; a z přátelství toho mělo brzy utěšené ovoce vzejíti pro církev Kristovu. Neboť když Měčislav požádal r. 965 za ruku Doubravky, dcery Boleslava I., připojila spanilá nevěsta ku svolení svému výminku tu, aby ženich její

křesťanskou víru přijal. Tak se skutečně stalo; Měčislav, r. 966 od kněze českého pokřtěn jest v hlavním městě Hnězdně a s ním i národ polský přijal spasitelnou víru křesťanskou.

§. 3.

Biskupství Pražské založeno.

Jestliže pastýř uprostřed stáda svého nebydlí, nýbrž jen ze vzdálí o ně pečuje, nemůžeť nikdy všem potřebám jeho vyhověti a svěřené sobě stádce všeliké pohromy uchrániti. Pročež i biskupové Řezenští jen spůsobem velmi nedokonalým se o duchovní blaho praotců našich starati mohli; překáželať jim velká vzdálenost a neméně úplná neznámost jazyka slovanského; a za tou příčinou vždy mocněji se ozývala touha, aby v Čechách obzvláštní samostatné biskupství bylo zřízeno.

R. 967 nastoupil vládu země Boleslav II. Pobožný, za něhož říše česká byla rozsáhlejší nežli kdykoli potom; neboť zahrnovala Čechy, Moravu, Slovensko, hořejní a dolní Slezsko a jižnou část království Polského. Boleslav II. byl kníže křesťanský, slavný vítězitel v boji a přece pokoje milovník, štědrý kostelův mnohých zakladatel, svým laskavý, nepřátelům strašný, všem spravedlivý. Uslyšev zbožný vévoda, že Ota I. císař německý pro kmeny slovan-

ské v severním Německu podrobené zřídil patero biskupství s arcibiskupstvím Magdeburským, počal se důrazněji o to starati, aby také Čechy vlastního biskupa měly. Zbožná sestra vévodova, *Mlada* (či Milada) nastoupila cestu do Říma a zde papeži Janu XIII. žádost bratra svého přednesla. Nejvyšší biskup uznav platnost důvodů, na nichž tato žádost spoléhala, schválil r. 971 úmysl vévodův, aby v Praze při chrámě sv. Víta a Václava sídlo biskupské bylo založeno. Avšak podle zákonův církevních nastávala ještě potřeba, požádati o svolení biskupa a stoličné kapitoly diecése Řezenské, ku kteréžto Čechy až doposud přináležely. A právě s této strany nastala překážka; sobecká neustupnost kapitoly Řezenské za času biskupa Michala (945—972) nechtěla odtržení Čech od Řezna nikterak připustiti.

Na východě rozsáhlé říše Boleslavovy mezitím vypukly spory mezi polským knížetem Měčislavem, švakrem vévody českého, a mezi sousedy jeho, markrabími německými. Boleslav II. přispěl Měčislavovi ku pomoci, čímž Němci tak velkých ztrát vzali, že ochotně přistoupili k přátelskému vyjednávání, kteréž se dálo o velkonoci 973 v saském městě Kvedlinburce, kam se císař Ota I., jakož i Boleslav a Měčislav dostavili. Na sjezdu tom vymohl sobě Boleslav II. svolení císaře německého k odloučení Čech od biskupství Řezenského a ku zřízení zvláštního biskupství v Praze.

Jednalo se ještě o přivolení biskupa Řezenského. Prestol tamější zaujal (973—994) Wolfgang, muž v pravdě apoštolský, od církve napotom mezi svaté počtený. On více přihlížel ku spáse nesmrtelných duší, nežli k zisku časnému; a protož nedbaje odporu kapitoly Řezenské projevil upřímnou radost svou z toho, že země česká vlastního biskupa obdrží, a milerád přivolil, aby tato část diecése od Řezna oddělena byla. Sv. Wolfgang složil sám listinu základní Pražského biskupství. Za to stala se biskupství Řezenskému náhrada znamenitými statky v Čechách, jmenovitě jak se pravdě podobá, v okolí města Chebu. Památka sv. Wolfganga vděčně žije v srdci každého nábožného Čecha, neboť národ náš přijal svatého biskupa tohoto mezi patrony či ochránce českého království.

Papež Benedikt VI. a císař Ota I. potvrdili nové biskupství Pražské podřídivše je (nikoli Salcpurskému arcibiskupovi, pod něhož vlastně spolu s Řeznem náleželo, nýbrž) arcibiskupu Mohučskému; stalo se takto k náhradě za ztrátu, kterouž arcibiskup Mohučský tím utrpěl, že biskupství Magdeburské, jindy jemu podřízené, před nedávnem na arcibiskupství bylo povýšeno.

Rozsáhlost biskupství Pražského při samém založení jeho byla nad míru veliká; neboť obsahovalo všecky ty rozlehlé krajiny, nad kterými tehdáž Boleslav II. panoval; tedy celé Čechy, Moravu,

Slezsko, jižné Polsko a Halič až pode Lvov a v Uhřích celé dnešní Slovensko.

Z této ohromné rozsáhlosti diecése patrno, že biskup Pražský sám jediný duchovním potřebám krajin tolikerých a tak velice od sebe vzdálených vyhověti nemohl; pročež velmi litovati musíme, že na místě jednoho biskupství nebylo hned tenkráte raději zřízeno arcibiskupství s několika podřízenými diecésemi, což by zajisté mnohem vydatněji ku prospěchu víry křesťanské bylo sloužilo.

Doba I.

Přilnutí lidu českého ku církvi Kristově.

973—1343.

Biskupové Pražští.

§. 4.

Dětmar.

(973—982.)

Za prvního biskupa země České od vévody Boleslava II. ponavržen, od duchovenstva i lidu jednohlasně zvolen jest Dětmar. Rodem Sas byl dříve mnichem řádu Benediktinského v Magdeburku, později do Čech se přibral a po mnohá leta v zemi přebý-

vaje jazyku českému dokonale se přiučil. Byv od Mohučského arcibiskupa Ruperta na biskupství posvěcen osvědčil se býti pobožným, činným a moudrým správcem duší sobě svěřených. Po celých osm let s neunavenou horlivostí cestoval po širých krajích své diecése, všady hlásal Evangelium Kristovo a tisíce pohanů obrátil na víru. Množství chrámů nově vystavených posvětil.

Při vší své horlivé snaze o rozšíření víry a blaho oveček svých býval přece svědomitý biskup začasté tesklivé mysli, jakoby veškerým povinnostem svým náležitě byl nevyhověl. Nelzeť se ustrašení takovému diviti, považíme-li, že nezřídka mužové velikými cnostmi zářící a ušlechtilými skutky proslavení jen s bázní a strachem na to pomýšleli, kterak se před věčným Soudcem jednou zodpovídají. Biskup Dětmar zemřel dne 2. ledna 982; ještě před smrtí žalostil, že se mu nepodařilo český lid ode všech bludů pohanských odvrátiti a ku pravé víře přivésti. Tato tesklivost umírajícího biskupa na všechny okolostojící, obzvláště pak na sv. Vojtěcha, jenž u lože biskupova byl přítomen, hluboký dojem učinila.

§. 5.

Sv. Vojtěch.

(982—997.)

V biskupovi tomto ctí naše vlast *prvního Čecha*, který na takové vznešené důstojenství byl povýšen. Narodil se asi r. 958 co syn mocného vladyky Slavníka a matky Střezislavy. Prvního vzdělání ve svém mládí nabyl v sídle otcově, hradu Libici nad Cidlinou a Labem od pěstouna svého Radly a z části též od ušlechtilé matky své Střezislavy. R. 972 odebral se Vojtěch s pěstounem Radlou do saského města Magdeburku, kdež se při hlavním chrámě slavné školy nalezaly. Vojtěch zde jak bedlivým pěstováním věd tak i cnostným životem nade vše jiné žáky vynikal, a získal sobě tím spůsobem náklonnost arcibiskupa Magdeburského, Adalberta, kterýž nevinného a skromného jinocha velice sobě zamiloval. Uděliv jemu svátost biřmování připojil arcibiskup k dosavadnímu jmenu jinochovu své vlastní jmeno *Adalbert*, kterýmž napotom i až dosavad u Němců a západních Evropanů nazván jest, ačkoli Čechové jej jako dříve Vojtěchem jmenovati nepřestali. Byv od arcibiskupa za podjahna vysvěcen navrátil se Vojtěch r. 981 do Čech, kdež ho ta bolest potkala, že mu otec jeho Slavník téhož roku zemřel, mimo Vojtěcha ještě šestero synů zanechav. Vstou-

piv mezi duchovenstvo hlavního chrámu sv. Vítského byl Vojtěch na kněžství posvěcen a slyšel poslední hořekování biskupa Dětmara; lítost a hoře umírajícího velepastýře hluboce pronikly jemnou duši Vojtěchovu a staly se mu památkou, kterou se namnoze řídil v pozdějším svém živobytí.

Sněm zemský svolaný do Levého Hradce na jaře 982 volil na uprázněný prestol biskupský Vojtěcha. Aby dosáhl stvrzení císařského, musel se nově zvolený biskup vydati na cestu do Italie, kdež Ota II. za příčinou války Saracenské dlel; týž císař r. 983 říšský sněm uložil do Verony. Tam tedy šlo také poselství české s Vojtěchem, kterýž od císaře velmi vlídně přijat byv v témž městě v den ss. Petra a Pavla 29. června 983 od Mohučského arcibiskupa sv. Willigisa na biskupství posvětiti se dal. Když pak nový biskup do Čech se vrátil, veškeren lid se srdečnou radostí a s plesáním nevýslovným jej vítal. On však ku Praze se přiblíživ s koně ssednul, szul obuv a bosýma nohama putoval městem do chrámu sv. mučeníků Víta a Václava, kdež vroucně vzýval Ducha sv. za požehnání k úřadu apoštolskému.

Poslušen jsa rozkazů církve podniknul Vojtěch záhy po dosednutí svém na stolici biskupskou visitaci rozsáhlé své diecése. R. 984 přijel také do Slovenska v průvodu někdejšího pěstouna svého Radly; i navštívil v městě Ostřihomě Uherského vévodu, jemuž bylo jméno Geyza; vévoda vyšel sluhovi

Božímu vstříc a s velikou ctí jej u sebe přijal, také vše důrazně podporoval, cokoli Vojtěch k rozšíření a upevnění křesťanství mezi poddanými jeho před se bral. S pomocí Radly pěstouna podařilo se mu zde dílo apoštolské tak, že veliké množství lidu na víru obrátil a pokřestil. Jmenovitě byl také od sv. Vojtěcha pokřtěn syn Geyzův nedávno předtím narozený, jemuž na křtu dáno jmeno Štěpán; týž napotom co první král Uherský velikých zásluh o víru křesťanskou sobě vydobyl a mezi svaté počten jest. Mimo to i v Krakově prý Vojtěch se nějaký čas zdržoval a mnohá k lidu kázaní činil na místě, kde až podnes kaple sv. Vojtěcha stojí.

Skvělé to byly vlastnosti, jimiž velepastýř české církve Vojtěch biskupského úřadu hodným se prokázal. Jemný a něžný cit pojil se u něho s vůlí důraznou a pevnou; láska jeho k věřícím byla sdružena s přísností, pokora s vážností. Nevšední vzdělanost jej zdobila; slova Božské pravdy z úst jeho plynoucí divnou mocí mysl posluchačův uchvacovala. Čím výše postaven byl, tím pokorněji si počínal; aby se hrdosti mysle uchránil, všeliké nelahody a svízele ochotně podnikal; tělo své tuhým postem a dlouhým bděním nočním v služebnost Boží uváděl. Toliko čtvrtou část biskupských důchodů pro sebe podržel, ostatní vše vynaložil k účelům církevním a na almužny rozdal. Každodenně u stolu svého

dvanácte chudých pohostil; v neděle a svátky mnohem větší počet chudáků častoval.

Jsa v povolání svém vydatně podporován nábožným vévodou Boleslavem II. neunavenou pílí zasazoval se Vojtěch o to, aby pohanské navyklosti, jimž mnozí křesťané až dosavad hověli, úplně byly odstraněny. Leč tu se upřímná snaha apoštolského muže potkala s mnohostranným odporem. Bohatcům a vznešeným pánům protivila se přísná kázeň mravní, kterouž učení křesťanské od nich vyžadovalo, obzvláště posvátného svazku manželského málo sobě váženo; nejeden křesťan měl u sebe vícero žen, anebo zapudiv od sebe choť jinou pojal; mnozí také proti zápovědi církevní brali sobě blízké pokrevence za manžely. Neděle a zasvěcené svátky od mnohých lehce byly váženy, tak že trhové se odbývali a práce těžké nezřídka konaly. Velký zármutek také spůsobilo biskupovi ošemetné jednání židů, kteřížto křesťany ve válce zajaté kupovali a v Čechách je co otroky prodávali. Mnohé z těchto ubohých ovšem Vojtěch vykoupil, avšak aby všem zase svobodu zjednal, k tomu důchody jeho nikterak nestačily. Bál se tudíž jako Dětmar předchůdce jeho, aby někdy odpovídati nemusel za všecky ty nepravosti, jichž se mnozí v Čechách dopouštěli. Při tom pokornému biskupovi též na mysli tanulo, žeby někdo jiný lépe nežli on dovedl pásti stádo Kristovo.

*

Z těchto příčin odhodlal se Vojtěch r. 989, že půjde do Říma a břímě úřadu biskupského složí, obdrží-li od papeže dovolení. V touž dobu přišel z Řezna do Prahy Strachkvas, bratr vévody Boleslava II. Narozen byv v době zavraždění sv. Václava byl od otce svého Boleslava I. Ukrutného prý církvi zaslíben a do Řezna na študie poslán, kdež co mnich v klášteře sv. Emerama obdržel jméno Christian či Křišťan. Jemu svěřil se Vojtěch úmyslem svým a chtěl mu odevzdati správu (administraci) diecése, ješto prý nadíti se lze, že Strachkvas jakožto bratr panujícího knížete bude u lidu ve větší vzácnosti a ode všech ochotné poslušenství sobě získá. Strachkvas ale odpíral se, buď z pouhé skromnosti aneb i proto, že chtěl svatého muže zachovati vlasti. Přece však Vojtěch, jak byl umínil, vydal se téhož r. 989 na cestu do Říma, maje v průvodu svém mladšího bratra svého Radima, pěstouna Radlu a Welicha probošta Pražského. Papež Jan XV. (985—996) zprostil jej úřadu biskupského a dovolil jemu kam by koli chtěl se zabrati. Vojtěch zamýšlel s průvodčími vykonati pouť k Božímu Hrobu do Jerusaléma. Když o tom uslyšela císařovna Theofanie, matka Oty III., tehdáž v Římě meškající, vnutila Vojtěchovi na cestu tolik stříbra, kolik mladý Radim jen unésti mohl. Leč světec náš, nechtěje pokladův časných pro sebe podržeti, rozdělil je hned mezi chudé a pěšky na dalekou pouť se vydal.

Na cestě zastavili se naši poutníci v *Montekasino*, kde sv. Benedikt v 6. století klášter řádu svého byl založil. Opat téhož kláštera Vojtěchovi radil nejíti dále, představujíc mu, že se lépe srovnává se cností a pobožností, vésti na jednom místě život tichý a bohulibý, nežli po šírém světě obcházeti. Zůstal tedy Vojtěch v klášteře Montekasinském. Brzy ale zpozorovav, že ho tam vždy ještě jako biskupa ctíti chtějí, opustil i toto místo a šel k Basilianům do Valleluky, odtud pak posléze do Říma, kdež vstoupil co novic do kláštera *sv. Alexia* (řádu benediktinského) na hoře Aventinské. Tam s dovolením papežovým r. 990 přijat jsa, konal všecky nízké služby klášterního noviciatu. Také bratr jeho Radim zůstal v témž klášteře a obdržel jmeno Gaudenc. Dne 2. dubna r. 991 složil Vojtěch slavný slib řeholní v klášteře sv. Alexia společně s bratrem svým Radimem.

Nedlouho však bylo popřáno Vojtěchovi těšiti se z poklidu klášterního. Boleslav II. a s ním lepší část lidu českého těžce nesli dlouhou nepřítomnost svého pastýře. Pročež požádali arcibiskupa Mohučského Willigisa, aby hleděl pohnouti Vojtěcha k návratu do vlasti. Willigis dal jim listy, s nimiž bratr Boleslavův Strachkvas a kněz Radla do Říma chvátali. Papež Jan XV. vyslyšev žádost knížete českého rozkázal Vojtěchovi, aby se do Čech na-

vrátil, jelikož lid jemu poslušenství zachovávati slibuje.

Poslušen jsa rozkazu hlavy církve rozžehnal se Vojtěch r. 992 se zarmouceným bratrstvem kláštera sv. Alexia i pojal s sebou *12 řeholních bratří* z římských klášterů a do *Čech* je uvedl. Když se svatý biskup blížil ku Praze, vyšel mu Boleslav II. s duchovenstvem a hojným počtem lidu vstříc; s radostí a plesáním ho všickni přijali a že vůle jeho poslušni budou, slibovali. Na sněmu zemském ještě téhož r. 992 konaném dal Boleslav II. stvrditi právo biskupa Pražského, aby sňatky mezi pokrevními příbuznými proti zákonům církve uzavřené směl za neplatné prohlásiti, jakož aby také chrámy *) na místech příhodných stavěti a o náležitou výživu duchovenstva postarati se mohl.

K žádosti Vojtěchově založil Boleslav II. r. 993 první mužský klášter český v Břevnově u Prahy, jemuž i stálé důchody vykázal. Za prvního opata ustanovil Vojtěch svého pěstouna Radlu, jenž co řeholník jmeno Anastasius sobě vyvolil. Již dříve

*) Kronikář praví, že bylo od Boleslava rozkázáno také, aby na každé bráně města křesťanského, i ve vesnicích znamení umučení Božího namalované aneb vytesané bylo buďto na sloupě dřevěném neb kamenném. Což hned křesťané bohabojní zachovávati počali, ano až do dnešního dne (praví kronikář v 16. století) zachovávají. — Známo, že tato „*Boží muka*“ se až posavad po celých Čechách spatřují.

a sice hned r. 973 byl týž Boleslav II. založil první klášter panenský u sv. Jiří v Praze, kterému s přivolením papežským svou sestru Mladu, jinak Marii nazvanou, co abatyši představil.

Dvě leta spravoval poznovu Vojtěch diecési svou ku vzdělání a spáse velikého počtu věřících. Bohužel ale brzy mu opět nastaly trudné zkoušky. Vévoda Boleslav Pobožný, byv mrtvicí raněn a sotva při životu zachován, musel svěřiti vládu země nezdárnému synu svému Boleslavu Ryšavému. Tou měrou rod *Vršovců*, jemuž Boleslav Ryšavý cele oddán byl, největší moci v zemi dosáhl a počal všelijak mstíti se na rodu Slavníkův, proti němuž Vršovci od starodávna záštím soptili. Tu se jim naskytla r. 995 vítaná příležitost, aby také samému biskupovi, synu Slavníkově, nenávist svou okázale projeviti mohli.

Manželka jednoho z Vršovců, byvši postižena v cizoložství, měla dle pohanského obyčeje sťata býti rukou uraženého manžela. V úzkosti smrtelné utekla se k Vojtěchovi, slibovala činiti upřímné pokání a prosila svatého biskupa, aby ji ochránil proti ukrutnému násilí mstivého přátelstva manželova. Vojtěch, slitovav se nad ní, dal ji tajně ukryti v kostele sv. Jiří, chtěje, aby konala pokání v klášteře jeptišek. Tu přitrhli v noci Vršovci s hlukem ozbrojeného lidu ke dvoru biskupovu řvouce, aby jim žena hříšná vydána byla. Biskup Vojtěch tou dobou dle obyčeje svého trval s několika kněžími na

modlitbách v chrámě sv. Víta. Na hrozné pokřiky vůkol činěné vyšel z chrámu a vstoupil do prostřed mezi rozkacené zuřivce i domlouval jim a prosil za ubohou kajicnici a vyslovil určitě, že ji nezradí, byť by jemu samému zahynouti bylo. Načež vůdce zástupu, hlava rodu Vršovců úšklebně odpověděl, že jej neučiní účastna cti mučednické, ale nevydá-li jim cizoložnice, že mají tu bratry jeho; na jejich ženách a dětech i statcích že vezmou pomstu. Zatím našel se zrádce, kterýž za bídný ouplatek pověděl Vršovcům o místě, kde žena ukryta byla. Vyhrožujíce vrátnému smrtí vynutili na něm Vršovci klíče od kostela a vrazili do svatyně. Nebohá žena držíc se Božího oltáře prosila o smilování; avšak byla násilně za vlasy ven vyvlečena a muži k zabití odevzdána. Jelikož ale útrpný manžel katem choti své býti odepřel, srubena jí hlava mečem od sprostého služebníka.

Rozhořčen jsa tímto ukrutenstvím vzdal se Vojtěch všeliké naděje, žeby vlasti ještě déle prospívati mohl; věděl také, žeby proti rodu Vršovců spravedlnosti hledaje u vládce Boleslava Ryšavého nic nepořídil. Vyslovil tedy církevní trest klatby na Vršovce a odešel s bratrem svým Radimem r. 995 do Říma, kdež jej bratří řeholní v klášteře sv. Alexia s upřímnou radostí uvítali a za převora svého zvolili.

Kromě nejmladšího Radima měl Vojtěch ještě patero starších bratří: Soběbora, Spytimíra, Pobraslava, Pořeje a Čáslava; ti pak společně přebývali v otcovském hradě Libickém. Sem hned r. 995 přitáhli Vršovci, hodlajíce splniti, čím biskupu Vojtěchovi byli pohrozili. Avšak kníže Boleslav II. Pobožný, kterýž uměním Thiddaga, mnicha Korbeyského se opět zotavil, zjednal mezi oběma rody příměří. Leč následujícího roku 996 bez ohledu na příměří oblehl Boleslav Ryšavý s Vršovci hrad Libici, kdež právě v tu dobu Břevnovský opat Anastas meškal. Obležení nadarmo žádali o příměří, aby den sv. Václava (28. září) slaviti mohli. Nepřítel vedral se do hradu. Podle rady opata Anastasia Slavníkovci všichni se ženami a dítkami hledali útočiště v chrámu Páně; ale vzteklí nepřátelé slibnými řečmi je odtud vyloudili a zrádně povraždili; jen kněží ušetřeni a pokojně jim odejíti dopřáno.

Arcibiskup Mohučský, sv. Willigis poznovu se o to zasazoval, aby Vojtěcha k návratu do Čech pohnul. Také mladý císař Ota III., jenž do Říma ku korunování svému r. 996 přišel, Vojtěchovi zvláštní přízní se naklonil a jemu radil, aby se opět do své diecése odebral. Konečně uložil papež Řehoř V. Vojtěchovi za povinnost do Čech se navrátiti; spolu však přivolil k žádosti svatého biskupa, kterýž jej prosil, aby, nebudou-li Čechové hlasu jeho dbáti, odejíti mohl k národům pohanským a hlásati tam Evangelium Ježíše

Krista. Císař Ota III. zvolil mezitím Vojtěcha za zpovědníka svého a pojal jej s sebou do Mohuče. V září 996 rozloučil se svatý biskup s císařem a jel do Čech. Dozvěděv se ale o smutném osudu svých bratří v Libici, odebral se do *Polska* ku knížeti Boleslavovi Chrabrému, kdežto s bratrem svým Soběborem se shledal. Ctě vůli papežovu, vypravil Vojtěch z Polska posly knížecí k Čechům s otázkou, zdali ho krajané ještě za biskupa míti žádají? Odpověď, kterou obdržel, zněla v ten smysl, že prý nikdo po mravokárci nebaží. Pročež zůstal biskup přes celou zimu v Hnězdně u knížete Boleslava, hlásaje víru Kristovu.

Z jara r. 997 hodlal Vojtěch provésti dávný úmysl svůj a hlásati evangelium *pohanům v Pruské zemi.* V březnu nastoupil cestu provázen jsa bratrem Radimem a knězem Benediktem. Boleslav Chrabrý dal jej po Visle v lodi zavezti až do Gdanska, propůjčiv mu 30 mužův ozbrojených pro ochranu. V Gdansku (Danzig) krátký čas pobyv získal mnoho pohanův Pánu Ježíši. Po baltickém moři plul až k Sambii, a vystoupiv na břeh země pruské loď s plavci a ozbrojenci nazpět poslal. Avšak Prusové nevlídně přijali hlasatele evangelia Kristova; vyháněli je ze země, hrozili sv. Vojtěchu smrtí, až i bili ho, tak že z místa na místo utíkati musel. Vida tedy, že se nelze dobrého ovoce mezi surovým lidem nadíti, odhodlal se apoštolský muž, že raději

k Luticům, kmenu to Slovanskému se obrátí, mezi nimiž i za příčinou příbuzného jazyka větší přívětivost očekávati mohl. Dříve však, než mu bylo lze úmysl ten uskutečniti, Bůh věrnému sluhovi svému korunu mučednickou připravil. Dne 23. dubna 997 zabloudil bezpochyby mimo vůli svou Vojtěch spolu s Radimem a Benediktem do posvátného pohanům pole *Romove* a tam s druhy svými maličko odpočinul. V tom již obořil se naň rozvzteklený zástup pohanů, svázal všecky tři a *Vojtěcha*, an ještě stoje se modlil, probodli oštipem, a nesčíslnými ranami jej *usmrtivše* uťali mu hlavu a rozsekali tělo jeho. Radim a Benedikt odvedeni jsou v zajetí, z něhož ale Bůh spůsobem nám neznámým je vysvobodil, načež oni s žalostnou novinou ku knížeti Polskému spěchali. Boleslav Chrabrý nemeškal vykoupiti od pohanů tělo mrtvé co vzácný poklad za vysokou cenu a dal je přenesti do *Hnězdna*, kdež v chrámě bl. Marie Panny dne 20. listopadu 998 slavně jest uloženo.

Byl-li Vojtěch už za svého živobytí co světec ctěn, získala mu smrt jeho mučednická ještě větší u všech národů vážnosti. Přemnozí neduhy a nemocmi rozličnými sklíčení u hrobu jeho nalezli polehčení a úplného uzdravení. Císař Ota III. sám r. 1000 vykonal pouť ku hrobu sv. Vojtěcha do Hnězdna. K žádosti pak téhož císaře Jan Kanaparius, opat téhož kláštera sv. Alexia v Římě, kde

sv. Vojtěch přebýval, podal obšírné popsání jeho života, kteréž r. 1004 svatý Bruno, Vojtěchův někdy soudruh, přepracoval a rozšířil. Z úcty k sv. Vojtěchu byli také dva nejmilejší průvodcové jeho k vysokému důstojenství v církvi povýšeni. Bratr jeho Radim či Gaudenc stal se arcibiskupem v Polště, Radla pěstoun sv. Vojtěcha, nyní Anastasius nazvaný, stal se opatem kláštera sv. Martina a r. 1000 povýšen za biskupa Kolocského. Týž byl od papeže Sylvestra II. v Římě na biskupství posvěcen a donesl od papeže sv. Štěpánu zlatou královskou korunu a čestný název „apoštolského krále“, kteréhož králové uherští až dosavad dědičně užívají.

Již r. 1000 založil císař Ota III. ke cti sv. Vojtěcha dva chrámy, jeden v Římě, druhý v Cáchách. Též sv. Štěpán, první král Uherský, založil v Ostřihomě arcibiskupský velechrám ke cti sv. Vojtěcha biskupa a mučedníka. Posvátné pak ostatky těla jeho až do r. 1039 v Hnězdně odpočívaly. Naše vlast česká ctí a oslavuje sv. Vojtěcha co jednoho z předních patronů svých a nazývá biskupství Pražské „prestolem sv. Vojtěcha“, muže tohoto bohumilého takořka za zakladatele téhož biskupství považujíc.

§. 6.

Strachkvas.

(998.)

Ubíraje se poprvé do Říma (989) požádal sv. Vojtěch *Strachkvasa*, bratra vévody Boleslava II., aby v nepřítomnosti jeho diecési spravoval. Tenkráte však zdráhal se Strachkvas přání biskupově vyhověti a proto požádán byl biskup Míšenský Volkold, aby úkony biskupskými, zvláště svěcením kněží a sv. biřmováním posloužil sousední zemi české. Týž biskup také po r. 995 podobnou službou se Čechům propůjčil.

Když ale došla do Čech zpráva, že sv. Vojtěch úplně se zřekl prestolu Pražského, byl na jeho místo zvolen Strachkvas či Křišťan, mnich benediktinský, tehdáž kmet 60letý. Maje býti posvěcen na biskupství, nastoupil cestu do Němec, kdež dosáhl stvrzení císařského. Ale právě když měl obdržeti biskupské svěcení, raněn byl mrtvicí a náhle život svůj dokonal v městě Mohuči r. 998.

§. 7.

Thiddag.

(998—1017.)

Na stolici biskupskou jednohlasně zvolen *Thiddag* (jinak Tedagus, Deodatus, Bohdal); týž byl dříve

mnichem Korbeyským a od několika let již v Čechách přebýval a úplnou známost jazyka českého sobě přivlastnil. Zabývaje se tehdáž uměním lékařským zachoval těžce nemocného vévodu Boleslava II. r. 995 při životě a již tímto činem slovutného jmena v zemi nabyl a obecné vážnosti získal.

Za biskupa Pražského zvolen byv odebral se Thiddag do Mohuče, kdež dne 7. července 998 od arcibiskupa sv. Willigisa byl na biskupství posvěcen. Po příkladu svatého předchůdce svého Vojtěcha snažil se Thiddag s veškerým úsilím o to, aby neřesti, jenž posud v životě mnohých křesťanů se jevily, úplně staveny byly a cnosti bohumilé aby opanovaly; biskup sám skvěl se bezúhonnými mravy a svatým životem.

Již v druhém roce biskupování jeho byla však země česká velkým neštěstím postížena, ješto Boleslav Pobožný r. 999 zemřel a syn jeho, *Boleslav III. Ryšavý*, jinak „Ukrutným“ zvaný, vládu nastoupil, člověk to mrzký a ze všech panovníků českých nejnehodnější. Poslouchaje špatných rádců Vršovců lakotností a nestatečností svou uvalil mnoho zlého na českou vlast, ano i sama sebe v záhubu uvedl. Boleslav Chrabrý, král Polský, syn Měčislava a Doubravky, téhož roku 999 vpadl s vojskem svým do zemí českých a dobyl nejprvé Krakova, brzy pak i Haliče, Moravy a Slovenska; skvělá říše česká nehodným panovníkem Boleslavem III. k pádu při-

vedena, čímž i okršlek *Pražského biskupství* valně *ztenčen.*

Zatím žil Boleslav Ryšavý ve sváru s oběma bratřími svými, Jaromírem a Oldřichem; nepřálť jim některých krajin v Čechách, které jim otec za úděl knížecí byl vykázal. Aby ušli zlobě Boleslava vévody, museli oba bratří i s matkou svou Emmou do Bavor utéci. Také biskup Thiddag, kterýž vévodovi spáchané ukrutnosti přísně vytýkal, několikkráte musel do Bavor prchnouti, ale prostředkováním míšenského markrabí Ekkarda zase byl do země uveden.

Když císař Ota III. r. 1000 do Hnězdna ku hrobu sv. Vojtěcha připutoval, vymohl na něm Boleslav Chrabrý přivolení k tomu, aby založiti směl arcibiskupství ve *Hnězdně* a trojí biskupství: v Kolobřehu, Krakově a Vratislavi. Ačkoli dle zákonů církevních měl dříve tázán býti biskup Pražský, k jehož diecési Krakov a Vratislav náležely, nezdá se, žeby císař o předchozí přivolení se strany biskupa Thiddaga se byl postaral.

Ač Boleslav III. ukrutné věci páchal, udržel se přec na trůně Českém až do r. 1002, kdež Vršovci, jindy rádcové a přátelé jeho, museli krutosti vévodovy zakusiti. Jejich návodem vyhnán Boleslav ze země a na stolec knížecí povolán Vladivoj, jenž byl Boleslava Chrabrého mladší bratr a taktéž syn české Doubravky. Nyní však nastalo

vlasti naší veliké nebezpečí, že snad pozbudouc samostatnosti stane se podrobenou sousední mocné říši německé. Neboť Vladivoj, aby se proti Jaromírovi a Oldřichovi co nápadníkům trůnu udržel, odebral se do Němec a dal sebe a zemi českou v podruží německému králi Jindřichovi, an v Řezně zemi českou bezprávně od Jindřicha v léno přijal. Zlého příkladu toho i později několikráte následovali tací členové rodu Přemyslova, kteří proti některému mocnějšímu příbuznému vlády v Čechách zmocniti se chtěli.

Vladivoj však nepanoval v Čechách déle než několik měsícův. Zemřeltě již na začátku roku 1003, a po něm následovalo několikero knížat, z nichž jeden druhého mocně s trůnu sháněl.

Nejdříve povolán k vládě Jaromír, jenž se byl s bratrem Oldřichem do Čech vrátil; ale už po několika dnech vypuzeni jsou oba mocí Boleslava Chrabrého, kterýž Boleslava Ryšavého opět do Čech uvedl. Jelikož pak ukrutný tento kníže krvavě se mstil na Vršovcích a jiných, kdož jej ze země byli vypudili, žádali Čechové Boleslava Chrabrého, aby jich od ukrutníka onoho osvobodil. I dal jej Boleslav Chrabrý pod zámyslem důležitého jednání k sobě povolati na pomezní kterýsi hrad Český, a tam dav jej oslepiti do Polska jej zavezl, kdež Ryšavec po mnohá leta vězen byv od nikoho neželen zemřel.

Bez meškání přitáhl Boleslav Chrabrý r. 1003 s vojskem do Čech a byl za knížete vyhlášen. Že ale se zdráhal Čechy v léno přijmouti od krále německého Jindřicha II., ujal se tento zapuzených kněžiců Jaromíra a Oldřicha, kteřížto s pomocí vojska domácího i německého r. 1004 Poláky z Čech vyhnali; v boji onom padl také Soběbor, bratr sv. Vojtěcha.

Počátkem září 1004 Jaromír poznovu usazen na stolec knížecí. Dne 8. září přijel do Prahy král německý Jindřich II.; kníže Jaromír a biskup Thiddag uvítali jej v četném průvodu panstva i kněžstva při radostném jásání lidu i uvedli jej do kostela sv. Jiří, kdež udělil král Jindřich Jaromírovi léno české. Slavnou mši sv. sloužil s přivolením biskupa Thidagga Godeskalk, biskup Frisinský (z Bavorska).

Kníže Jaromír byl muž poctivý a dobromyslný, ale přitom slabý a nevelmi schopný panovník. Již po osmi letech (1012) podařilo se mladšímu bratru jeho Oldřichovi zmocniti se vlády a vypuditi Jaromíra ze země. Týž utekl se do Němec, byl ale vydán Oldřichovi, kterýž jej oslepiti a ve vězení chovati kázal, v němžto i zemřel.

Oldřich byl náruživý lovec. Spatřiv kdysi náhodou s honby se vraceje Boženu, krásnou dceru rolníka Kresina, zahořel k ní láskou tak velikou, že ji hned ku dvoru svému přivésti dal a ji za manželku pojal.

Patrno, že biskup Thiddag za příčinou častých změn v nástupnictví trůnu Českého jakož i následkem válečných nepokojův úřadu svému dle přání zbožného srdce svého vyhověti nemohl. Zemřel dne 11. června 1017, odkázav jednu polovici jmění svého chudým, druhou velechrámu sv. Víta.

§. 8.

Ekkard.

(1017—1023.)

Za nástupce Thiddagova chtěl obecný lid míti Horše z Budče, muže nevšední učeností proslulého, ale kníže Oldřich s duchovenstvem zvolil *Ekkarda*, jinak Helikarda; týž byl opatem kláštera benediktinů v Naumburce, odkudž povolán jest co probošt ke kapitole sv. Víta na Hradčanech; byl příbuzný Jindřicha II. Biskupské svěcení obdržel v městě Meziboru od Erkenbalda, arcibiskupa Mohučského, dne 6. října 1017. Ekkard byl sice rodem Němec, ale byl české řeči mocen a vynikal výborným darem výmluvnosti; na bohaté a mocné byl přísný, k chudým co štědrý a láskyplný otec se skláněl.

Již sice před Ekkardem býval od věřících jistý *desátek* farářům dáván, leč nedělo se to po pevných pravidlech a tudy častější spory vznikaly mezi duchovenstvem a věřícími. Ekkard však na jisto určil

míru desátkovou, nařídiv, aby z každého lánu polí jeden korec pšenice a korec ovsa duchovnímu správci se odváděl. *) Také jinou daň církevní týž biskup zavedl, tak zvané podymné („fumale“ v latině), kteráž v tom záležela, že každý farář musel od osadníků vybírati dva halíře za každý komín; daň tato se o velikonoci biskupovi do Prahy zasílala.

V posledním roce vlády své r. 1023 vydal Ekkard nařízení, aby všickni farářové aspoň jednou do roka se v Praze vynajíti dali a tu aby u přítomnosti biskupa počet složili z úřadování svého. Podobá se, že nařízením tímto dán první podnět ku konání synod diecésních, kteréž dle zákonů církevních každoročně se konati mají. Ekkard zemřel 8. srpna 1023, byv od knížete Oldřicha, neméně i od lidu a duchovenstva upřímně oplakán.

§. 9.

Izzo.

(1023—1030.)

Na stolec biskupský povznešen Izzo, také Hyza nazvaný, pošlý z ušlechtilého avšak nejmenovaného

*) *Korec* byl tehdáž nádoba okrouhlá, mající 3 píde v průměru šířky a pět pídí a 2 palce výšky; míra byla s jedné strany knížecím, s druhé biskupovým znakem znamenána. — *Lán* obsahoval 71 korec.

rodu, *) probošt kapitoly u sv. Víta. Svěcení biskupské obdržel v Bamberku od Ariba, Mohučského arcibiskupa, dne 29. prosince 1023. Vynikaje vůbec příkladným a zbožným životem byl obzvláště horlivý navštěvovatel věznů a nemocných; žádnému nebyl tak dobře znám vlastní dům, jako biskupovi příbytky nemocných; věděl o každém zemřelém i uzdraveném; každého pak dne krmil 40 chudých, jimž jídla i nápoje žehnal a v hojnosti ochotně rozdával. Byl muž výborné postavy a měl hlavu bělejší než labutí peří; protož o něm říkali: „To jest příjemný a bílý biskup Hyza.“

Kníže Oldřich měl statečného syna, *Břetislava*, českým Achillem nazvaného. Jemu svěřil otec vrchní zprávu nad vojskem silným, kteréž r. 1028 na Moravu vyslal; Břetislav přemohl Uhry i Poláky a dobyl Moravy i stal se vévodou Moravským. Zavítav co vítěz na staroslavný posvátný Velehrad, splakal Břetislav nad zkázou jeho, vida slavný hrad ve zříceninách a chrámy Boží v něm spustlé i zohavené. V pobožném nadšení ustanovil, aby celá kořist válečná vynaložena byla k vystavení a nadání oněch chrámův.

V květnu následujícího roku 1029 navštívil Břetislav co nový vévoda Moravský císaře němec-

*) Kladou někteří, že Izzo pocházel z rodu *Buzoviců*, z nichž nápotom znamenití rodové v Čechách vzešli, jako Zajícové či Hasenburští, Waldekové a Schellenberkové.

kého Kunrata. Cesta vedla jej skrze město Svinibrod (Schweinfurt), kdež markrabě Ostfrancký sídlil. Tu spatřil *Jitku*, sestru knížete Oty Svinibrodského, nejkrásnější kněžnu věku svého, a prudkou láskou k ní zahořel. Nechtěl však kořiti se hrdosti německé a žádati bratra o ruku její. Pročež se na tom ustanovil, že smělým činem nevěsty své se zmocní. Jednoho dne svátečního u večer vloudil se s družinou svou nepoznaný do kláštera, kdež Jitka byla vychovávána; a když ji z kostela vycházeti viděl, chopiv se jí odnášel ji v náručí svém. Povstal tudíž pokřik veliký a vrátní řetězem bránu zatáhli. Břetislav ale mečem řetěz přeťal a s krásnou kořistí na rychlého koně se posadiv pryč ujel. V Olomouci ku konci měsíce června slavil sňatek svůj s Jitkou a dal jí holdovati co vévodkyni Moravské.

Co otec ode všech oplakán zemřel biskup Pražský Izzo dne 30. ledna 1030.

§. 10.

Š e b í ř.

(1030—1067.)

U dvora vévody Oldřicha žil delší čas knížecí kaplan, jmenem *Šebíř*, kterýž výborným jsa lovcem na lovu vždy po boku vévody býval a miláčkem jeho se stal. Kdysi na honě odvážil se Šebíř i kuchařského umění a dovedl ocas kančí knížeti

Oldřichovi připraviti chutným spůsobem, jemu obzvláště zalíbeným. Pročež prý Oldřich pravil k Šebířovi: „Oj Šebíři, pravím tobě zajisté, za takovou pochoutku jsi hoden biskupské čepice.“ Později stal se proboštem kapitoly u sv. Víta; když pak Izzo zemřel, zvolen jest Šebíř (Severus) na začátku r. 1030 za biskupa Pražského; byltě (po sv. Vojtěchu) druhý rozený Čech na biskupské stolici Pražské; svěcení biskupského však dosáhl teprv následujícího r. 1031 dne 29. června od sv. Bardona, arcibiskupa Mohučského. Příčinou otálení toho byly několikaleté spory mezi císařem Kunrátem II. a vévodou Oldřichem, kteréž k tomu vedly, že r. 1032 Oldřich z rozkazu císařského v Řezně byl uvězněn; mezitím Jaromír a Břetislav společně vládli zemí českou. Teprv o velkonocích r. 1034 na přímluvu císařovny byl Oldřich na svobodu propuštěn.

Za panování tohoto knížete žil v zemi české nábožný kněz a poustevník Prokop v krajině Sázavské. Byloť to r. 1031, když vévoda Oldřich sobě na lov do lesů Sázavských vyjel a spatřiv velikého jelena za ním se pustil, šípem z luku ho zastřeliti chtěje. Jelen ale skryl se za skálu, na které stálo znamení sv. kříže. V tom co kníže ku skále se blíží, spatří poustevníka svatého, an právě dubový strom osekává. I zvolil jej vévoda za zpovědníka svého a založil v Sázavě r. 1032 klášter, v němž sv. Prokop

opatem učiněn a kdež se služby Boží až do konce 11. století v jazyku slovanském konaly.

V Polsku po smrti Měčislava II. (1034) nastalo žalostné bezvládí, jehož vévoda Břetislav umínil použiti k tomu, aby země, kteréž jindy pod žezlo české náležely, zase k české říši připadly. Mimo to chtěl vévoda samostatnost země české pojistiti založením vlastního arcibiskupství českého. Nastoupiv po smrti Oldřicha otce svého (zemřel 9. listop. 1037) na stolec knížecí kázal ihned r. 1038 všem Čechům a Moravanům vstáti k vojně. Brzy vydobyl Slezko a Polsko. R. 1039 přitáhl do Hnězdna, kdež ostatky sv. Vojtěcha byly uloženy. Znaje vévoda předobře úctu lidu Českého k tomuto světci nadál se ovšem, že celému národu nemalý vděk spůsobí, pakli posvátné ostatky s sebou do vlasti přiveze. Rozkázal tudíž, aby *tělo sv. Vojtěcha* i s oltářem nákladně ozdobeným co válečná kořist *do Prahy* bylo odveženo.

Byl však tehdáž v Hnězdně přítomen biskup Šebíř, který dle obyčeje tehdejšího provázel vévodu při tažení válečném. Vida, že vojínové čeští tělo sv. mučeníka z hrobu vyzdvihnouti se chystají, zabránil jim v tom nařídiv, aby dříve tři dni pokání za hříchy své činili a se postili. I použil horlivý biskup příležitosti této, aby Břetislava sklonil k vydání některých zákonů pro mravní polepšení lidu.

Zákonové ti zavírali v sobě tato nařízení: 1. *Mnohoženství* a všeliká chlipnost pohoršitelná budiž trestána vyhnanstvím do Uher. 2. *Vražedlníci* otců, bratrův a kněží mají na rukou a břichu od kata býti páleni a pak ze země vyhnáni, aby Kainu podobně světem bloudili, nikde pokoje nalezti nemohouce. 3. Trhy a kupčení všeliké v *neděle a svátky* jakož i služebná práce zapovídá se pod ztrátou zboží a 300 grošů pokuty. 4. Kramáři, kteří *ožralce* přechovávají, buďtež na místě veřejném k sloupu uvázáni, jim hlavy oholeny a všechno jich nádobí a nářadí rozbito. Ožralci pak do žaláře buďtež sázeni a 300 halířů pokuty trestáni. — Nařízení tato byla přijata a přísahou všech přítomných utvrzena.

Mimo ostatky sv. Vojtěcha kázal vévoda též tělo sv. Gaudencia (či Radima, bratra sv. Vojtěcha) jakož i ostatky pěti sv. Bratří mučeníků do Čech odvézti. Bývalit bratři tito: Benedikt, Matouš, Isák, Jan a Kristýn průvodčími sv. Vojtěcha. — S velkou nádherou a oslavou i s poklady hojnými vrátil se Břetislav s biskupem Šebířem a s vojskem svým do Čech. U potůčku Rokytnice mezi Libní, Vysočany a Hloupětínem rozbilo vojsko stany dne 24. srpna. Druhého dne na to konal se slavný průvod do hlavního města. Hned za jitra vyrojilo se veliké množství lidu z Prahy, aby tělu sv. patrona svého počest vzdalo. Slavným, dlouhým tahem hnul se od Rokytnice potoka vítězný průvod na hrad Pražský.

Kníže Břetislav a biskup Šebíř nesli sami napřed ostatky sv. Vojtěcha. Za nimi šli opatové (Břevnovský, Ostrovský a sv. Prokop Sázavský) nesouce ostatky sv. Pěti Bratří, potom arcipřištové (arcikněží) s tělem sv. Gaudencia. Dvanácte kněží nesli kříž veliký zlatý, jejž Boleslav Chrabrý pro chrám Hnězdenský zhotoviti dal; kříž ten byl třikrát těžší než sám král Boleslav. Na více než 100 vozích vezeny jsou zvony a jiné kořisti z Polska; a konečně následoval zástup vzácných věznů Polských, mezi nimi i praděd českého kronikáře Kosmasa. Závěrek průvodu činili bojovníci a lid Pražský a všickni zpívali: „Hospodine, pomiluj ny!“

Svatá těla z Polska přinešená byla v kostele sv. Víta položena; také velká část kořisti polské se chrámu tomu dostala.

Leč radost ze slavných událostí těchto netrvala dlouho. Německý císař Jindřich III. nepřál tak rychlému vzrůstu říše Břetislavovy i vyzval jej, aby dobyté země i kořisti polské navrátil. Břetislav podvolil se sice ke starodávné roční dani české 120 volů a 300 hřiven stříbra, ale jiné požadavky naprosto odepřel. I povstala tudíž válka mezi vévodou Českým a císařem Německým; r. 1040 byla dvě vojska německá na pomezí Českém poražena. Čechové na věčnou památku toho vítězství postavili v šumavském lese blíž Domažlic kapli sv. Václava. Když ale následujícího roku 1041 Jindřich III. s dvěma

ještě silnějšími vojsky do Čech vtrhl, musel Břetislav s vojskem svým ku Praze ustoupiti, kdež delšímu oblehání odolati doufal. Obležení také trvalo již několik neděl; ale tu najednou biskup Šebíř tajně v noci z hradu Pražského se vzdálil a do císařského ležení přešel; snad se bál o své biskupství, an také metropolita jeho, Mohučský arcibiskup Bardo u vojska císařského se nacházel. Snad chtěl Šebíř prostředkovati mezi vévodou svým a císařem; ale Břetislav se domníval, že biskup jej zradit šel, a bál se, aby ještě více pánův českých k císaři se neobrátilo. Protož na domluvu Jitky choti své (jejížto bratr Ota též byl mezi vojskem císařským) uzavřel *mír* s Jindřichem III., odřeknuv se Polska a zavázav se ku placení staré roční daně.

Biskupa Šebíře dal Břetislav vsaditi do vězení, proto že při obležení Prahy k císaři utekl; ve vězení tom byl Šebíř i mučen a seděl v něm až do r. 1042, kdež na přímluvu císařovu byl zase na svobodu puštěn.

Jiná bouře vévodovi i biskupovi v ten čas hrozila z Říma. Bylit oba od Poláků u papeže Benedikta IX. obžalováni, že porušili posvátná místa v Polště a že svatými ostatky bez papežova svolení hýbali a do Čech je zavezli. Břetislav vypravil do Říma posly s dary hojnými, jimžto se podařilo, stolici římskou k mírnosti nakloniti; papež se spokojil tím, že rozkázal Břetislavovi, aby s bis-

kupem společně vystavěl a nadal *chrám* a při něm duchovní osoby k rozmnožení chvály Boží ustanovil; mělot to býti náhradou za to, že z Polska odvezl tělo sv. Vojtěcha a mnohé klenoty. Břetislav ochotně vyhověl vůli papežově založiv r. 1046 kollegiatní chrám s místy kanovnickými ve Staré Boleslavi, jakožto místě umučení patrona země české, sv. Václava. Chrám tento dne 19. května 1046 od biskupa Šebíře slavně jest vysvěcen. Do chrámu tohoto byly také ostatky sv. Pěti Bratří přeneseny.

Poslové čeští z rozkazu vévody i biskupa ještě o jinou věc v Římě jednání důležité měli: aby totiž Čechy v duchovních věcech od moci arcibiskupa Mohučského byly osvobozeny a v Praze zvláštní arcibiskupství zřízeno. Vyjednávání o tom na mnohá leta se prodloužilo a konečně bez žádoucího výsledku zůstalo, an se tomu protivili císař německý i arcibiskup Mohučský, kterýžto Šebířovi trestem hrozil, že se bez jeho vědomí o něčem takovém u papeže jednati opovážil.

Na poušti Březnické blízko města Sušice přebýval tehdáž nábožný poustevník Vintýř (Gunter) z rodu knížat durinských. Uslyšev kníže Břetislav r. 1045, že se týž poustevník ku konci života svého nachyluje, odebral se k němu společně s biskupem Šebířem. Biskup sloužil před ním mši sv. a sv. svátostmi jej zaopatřil. Vintýř zemřel 9. října 1045; tělo jeho dal Břetislav po výslovné žádosti zbožného

poustevníka do Břevnova dovézti, kdež od biskupa Šebíře při skvělém účastenství šlechty, duchovenstva i lidu obecného bylo pochováno.

R. 1047 byl Šebíř přítomen na synodě v městě *Pavii*, kdež se jednalo o odstranění rozkolu mezi papeži: Benediktem IX., Sylvestrem III. a Řehořem VI., kteříž stejnou dobou nad církví vládnouti chtěli.

Na Rejhradě v Moravě byl k rozkazu Břetislava chrám a veliký klášter vystaven. Vévoda jel tam se synem svým Spytihněvem a s biskupem Šebířem, jenž dne 26. listopadu 1048 krásný chrám ke cti sv. Petra a Pavla posvětil a benediktinům Břevnovským odevzdal.

V klášteře Sázavském dokončil blažený život svůj sv. Prokop dne 25. března 1053. Biskup Šebíř, jenž sobě vysoce vážil zásluh a výtečných skutkův zbožného opata, pospíšil do údolí Sázavského a za velikého pláče všeho lidu *pochoval tělo sv. Prokopa* v kryptě pod hlavním oltářem.

Břetislav vydal r. 1054 zákon týkající se posloupnosti na trůnu českém; ustanovil, aby vždy nejstarší z rodu Přemyslova byl knížetem, ostatní potomci mužští aby obdrželi úděly na Moravě pod vrchním vladařstvím jeho. Zákon ten byl sice v tehdejších okolnostech moudrý a prospěšný; v pozdějším čase však zemi Českou přece neuchránil mnohých pohrom za příčinou domácích různic mezi Přemyslovci.

Po smrti Břetislava I. († 10. ledna 1055) syn jeho Spytihněv II. usazen na stolec knížecí. Sotva že vládu nastoupil, vypověděl velký počet *Němců* z Čech, mezi nimi také abatyši Svatojirskou, od níž pohaněna se cítil. *) Ze Sázavského kláštera vypudil mnichy slovanské a uvedl tam řeholníky obřadu *latinského* (1056). S bratřími svými: Vratislavem, Konradem a Ottou nežil Spytihněv u veliké svornosti; obzvláště s manželkou Vratislavovou krutě zacházel, v tuhém vězení ji chovati rozkázav. Pro takové bezpráví biskup Šebíř přísnou domluvu učinil knížeti; i byloť moudré zakročení biskupovo v skutku tak účinlivé, že Spytihněv nápotom jinak sobě usmysliv chválu dobrého a zbožného vladaře zasloužil. Onť bratřím svým dědictví otcovské odevzdal, choť Vratislavovu na svobodu propustil; položil také základ

*) Starý kronikář o tom takto vypravuje: Spytihněv co kněžic dohlížel ku stavbě zdí na hradě Pražském. Zedníci vyměřujíce zeď za klášterem sv. *Jiří* viděli, že pec klášterní jim na překážku jest, ale báli se ji zbořiti. Spytihněv ale kázal zbořiti pec a svaliti do potoka Brusnice. I smál se přitom řka: „Oj, oj, nebude dnes paní abatyše jísti teplých koláčův!“ Když to abatyše Adelheid, hraběnka Kverfurtská uslyšela, vyšedši k zedníkům takto posměšně mluvila: „Ó kterak slavným mužem učiněn dnes kníže Spytihněv, kterýž dokázal hrdinství své na peci klášterské! Jistěť se domnívá, že velikého města a vysokých věží dobyl a vyvrátil, a hle! přemohl pec! I položte mu věnec zlatý a bobkové ratolesti na hlavu, nebo jistě sobě toho zasloužil.“ Spytihněv uschoval hněv svůj do budoucna a po nastoupení trůnu dal abatyši posaditi na vůz a přes hranice do Němec vyvézti.

k vystavení nového a prostranného chrámu sv. *Víta* v Praze r. 1060 a založil nový kollegiatní chrám sv. Štěpána v *Litoměřicích* r. 1059.

Vida Spytihněv, kterak sv. Štěpán Uherský jakož i Boleslav Polský důstojenství královského dosáhli, obrátil se rovněž do Říma s žádostí, aby korunu královskou nositi směl, začež stolici papežské ročních 100 hřiven*) stříbra dávati slíbil. Ale papež Mikuláš II., nechtěje bezpochyby říši německé dávati příčiny k stížnostem, poslal r. 1059 Spytihněvovi na místě koruny kápi biskupskou hranostajovou (hermelínovou) s příslušnou ozdobou; vyznamenání to posud žádnému knížeti nebylo propůjčeno, po roce 1060 však se ho častěji užívalo. Kápi tuto spolu s pláštěm biskupským nosil Spytihněv při všech slavnostech církevních.

V mladistvém věku zemřel Spytihněv nenadále 28. ledna 1061, v stáří teprva 30 let; lid český jej otcem kněží a ochráncem vdov **) a sirotků nazýval.

---

*) Jedna *hřivna* čili marka vážila 16 lotů stříbra.

**) Nejstarší letopisec český vypravuje, že kdysi táhl Spytihněv do boje pokořit odbojného vladyku. Korouhve už vlály a znamení k pochodu dáno. Tu prodere se ku knížeti chudá *vdova* a líbajíc nohu jeho ve střemeně volala: „Pane můj, smiluj se nade mnou chudou ženou a vdovou, učiň spravedlnost a ochraň mne proti násilí nepřátel mých!“ Kníže pomoci přislíbil, až prý se vrátí z boje. „Jak ale,“ vece žena, „nevrátíš-li se, pane, kdo mne ochrání? Lid bojovný tě

Vládu země české nastoupil Spytihněvův nejstarší bratr Vratislav II. Moravané, kteříž jindy měli svého arcibiskupa a nyní 90 let k diecési Pražské náleželi, zatoužili po vlastním biskupu nějakém a naklonili Vratislava ku prosbám svým. Také biskup Šebíř pečliv jsa o blaho duší sobě svěřených uznával, že o církev Moravskou lépe postaráno bude, kdyžby velepastýř uprostřed země sídlel; pročež ochotně k tomu svolil, aby Morava oddělena byla od diecése Pražské, což se stalo založením biskupství Olomúckého, kteréž r. 1063 od papeže Alexandra II. bylo stvrzeno. V náhradu za statky, jichž biskupové Pražští na Moravě jindy požívali, přiřknuto Šebířovi 100 hřiven stříbra z důchodů vévodských a mimo to 12 vesnic v Čechách a Moravě, město Sekyřkostel, ves Slivnice a hrad Podivín. Za prvního biskupa Olomúckého ustanoven Jan, mnich kláštera Břevnovského, a od arcibiskupa Mohučského Sigfrida posvěcen.

Hned v prvních letech svého panování povolal Vratislav II. slovanské mnichy z Uher

---

dnes nepotřebuje, ale já smutná žena potřebuji od tebe spravedlnosti. Učiníš-li to, před Pánem Bohem milost obdržíš a nadto hojnou dá tobě odplatu.“ I sestoupil kníže s koně, odložil boj na jiný čas a zasedl k soudu, jímžto vdově úplné právo zjednáno. I co říkáte vy k tomu (tak končí kronikář), vy novověcí knížata, jenž nedbajíce ani na mnohých vdov spojené nářky, také hořekováním tolikerých sirotků pyšně pohrdáte?

(kamž se před 8 roky byli utekli) zase zpět a odevzdal jim poznovu klášter Sázavský se vším příslušenstvím r. 1064.

Dne 9. prosince 1067 dokonal biskup Šebíř bohumilý život svůj po 37letém chvalném biskupování. Národ český ctil jej co muže svatého.

§. 11.

Jaromír.

(1068—1089.)

Ze synův Břetislava I. podle stáří čtvrtý, jmenem *Jaromír* měl po vůli otcově státi se knězem a slíbeno mu někdy biskupství Pražské. Byl tudíž poslán do ciziny, aby tam potřebného nabyl umění; leč Jaromír necítil mnoho chuti k stavu duchovnímu; přílbice a meče milejší jemu byly, než nejkrásnější roucho kněžské. Obdržev zprávu o smrti vévody Spytihněva (1061) spěchal do Čech koje se nadějí, že od Vratislava II. úděl nějaký na Moravě obdrží. Na domluvu Vratislavovu dal se však přece Jaromír od biskupa Šebíře vysvětiti za jahna. Ale brzy nedbaje posvěcení toho svlékl roucho duchovní a utekl do Polska. Když biskup Šebíř zemřel, poslali k Jaromírovi bratři jeho Kunrat a Ota z Moravy i přiměli jej k návratu do Čech, žádajíce Vratislava vévodu, aby po vůli zesnulého otce Jaromíra biskupem učinil.

Vratislav právě tou dobou táhl do pole proti Polákům a za tou příčinou svolal sněm zemský do vojenského ležení u Dobenína (blíž Nového Města nad Metují). Tu Vratislav sedě na stolci knížecím provolal za biskupa kněze Lance, probošta Litoměřického, muže učeného a zbožného. Ale na místě plesání při takové příležitosti obyčejného ozval se hlasitý reptot mnohých předních pánův, kteříž Jaromíra biskupem míti chtěli, aby za jeho pomocí vévodu spíše choutkám svým podrobili. Konečně Vratislav nebezpečné roztržce vyhnouti se chtěje podrobil se přání stavův a Jaromíra biskupem ustanovil. Jaromír odebral se do Mohuče, kdež od arcibiskupa Sigfrida nejprv na kněžství, pak dne 6. července 1068 na biskupství jest posvěcen. U Němců dostal jmeno Gebhard, jež ale u Čechů nikdy v obyčej nevešlo.

Biskup Jaromír hned r. 1068 kněze Marka proboštem u sv. Víta učinil. Marek byl muž znamenitý a velmi učený, kterýž kapitolu u sv. Víta brzy opravil pro větší čest a slávu Boží. Neboť dříve byli kanovníci v Praze namnoze neučení a v kůru dokonce i ve světském oděvu služby své vykonávali; nyní však probošt Marek církevní řád podle spůsobu jiných kapitol mezi kanovníky (jichž tehdáž 24 bylo) zavedl.

Roku 1070 založil Vratislav II. chrám sv. Petra a Pavla na Vyšehradě, ku kteréžto stavbě na

svých plecích 12 košů kamení a hlíny přinesl; při tomto chrámě ustanovil s přivolením papeže Alexandra II. kapitolu kollegiatní a sice probošta, děkana a 12 kanovníků, bohaté nadání k témuž kostelu učiniv. Kapitola Vyšehradská byla vyjmuta z poslušenství Pražského biskupa a přímo pod ochranu Stolice Apoštolské postavena.

Ačkoli Jaromír ve službách Božích byl horlivý a velmi štědrý k lidu chudému, ale prostopášnost a pýcha i světská pánovitost zapletly ho do nehod a škod nemalých.

Hned r. 1071 povstal spor mezi Jaromírem a biskupem Olomúckým Janem o vlastnictví hradu Podivína. Když hrad ten biskupovi Olomúckému byl přiřknut, rozhněval se Jaromír tak velice, že na protivníku svém pomstu vykonati zamyslil. Ku konci r. 1071 přijel do Olomouce i jal se ctihodného kmeta biskupa Jana haněti, mu vyhrožovati, až i tělesného násilí se proti churavému starci dopustil. Pro takový skutek *obžalován jest v Římě*, odkudž Alexander II. poslal do Čech legáta *Rudolfa* *). Svolána synoda, ku které se však Jaromír nedostavil. Pročež vydal legát na něho *klatbu* r. 1072. Z toho však se strhlo veliké pobouření kněžstva; kanovníci i jiní kněží v Praze a vůkolí roztrhali

*) Jest to první *legát* čili vyslanec papežský, o kterém dějiny české zmínku činí.

štoly své, obnažili oltáře a zastavili veškery služby Boží, tak že legát uznal za dobré klatbu *zrušiti* a Jaromírovi toliko vykonávání *úřadu biskupského* zakázati. Biskup Olomúcký z rozkazu legátova prozatím i pražskou diecési spravoval.

Na trůn papežský dosedl r. 1073 přísný Řehoř VII., k jehož rozkazu Jaromír *cestu do Říma* nastoupil, kdež papeži dostiučiniv zase ve svou biskupskou hodnost jest usazen r. 1074; sporné statky po polovici rozděleny mezi biskupa Pražského a Olomúckého.

S německým králem Jindřichem IV. vstoupil Vratislav r. 1075 v závazek spolku, kterémuž až do smrti věrně dostál; od r. 1075 až do r. 1080 nebylo v Němcích boje, ve kterém by Jindřich nebyl užíval pomoci české. Ano až do Italie provázelo vojsko české Jindřicha IV. a při dobytí Říma r. 1083 byli Čechové mezi prvními, jenž slezli hradby věčného města. Také biskup Jaromír stál spolu s vévodou při straně německého krále, i byl za to jmenován nejvyšším kancléřem říšským (od roku 1077—1080). Vratislav také r. 1081 toho dosáhl, že král Jindřich IV. vyprostil českou zem z poplatnosti, kterouž od času sv. Václava byla povinna říši německé.

Již r. 1073 obdržel Vratislav II. od papeže Řehoře VII. vyznamenání zvláštní, an mu dovoleno, aby jako předchůdce jeho Spytihněv kápi biskup-

skou hranostajovou nositi směl. Mnohem vyšší hodnosti však dostalo se vévodovi českému, když v dubnu 1086 na sněmu Mohučském císař Jindřich IV. titul a korunu královskou jemu udělil. Na slavný den sv. Víta, 15. června 1086 pomazán a korunován jest Vratislav na krále českého v Praze v chrámě svato-Vítském od Englberta, arcibiskupa Trevirského.

Téhož roku i biskup Jaromír dosáhl cíle ctižádosti své dlouho kýženého; neboť po smrti Olomúckého biskupa Jana vymohl toho na Vratislavovi i císaři Jindřichovi, že Olomúcké biskupství zůstalo neosazeno a tudíž Čechy a Morava opět spojeny jsou v *jedno biskupství* pod správou Jaromírovou. Ale spojení to netrvalo dlouho; už po 2 letech (1088) obdržela Olomúcká diecése opět svého vlastního biskupa. Jaromír rozhněvav se opustil Čechy a odebral se ku starému příteli svému, králi Ladislavovi I. (čili Svatému) do Uher, kdež dne 26. června 1089 nepokojný běh života svého v Ostřihomě dokonal. Pro nevšední zbožnost a dobročinnost svou *)

*) Vypravuje o Jaromírovi starý kronikář, že postního času v noci chodíval do chrámu oděn ve hrubé plátno a léhával na dlažbě v modlení, skrápěje zem slzami svými. Po jitřní rozdělil mezi chudé 40 bochníků chleba a tolikéž slanečků neb jiného jídla; při rozednívání myl nohy 12 poutníkům a dal každému po penízi; při obědě posluhoval chudým lidem v soukromé chýši jídlem a pitím. Přes celý rok

žil mezi obecným lidem ještě dlouho v památce požehnané.

§. 12.

Kosmas.

(1090—1098.)

Na sněmu zemském dne 4. března 1090 konaném zvolen za biskupa *Kosmas*; ale za příčinou neshody mezi papežem a císařem německým protáhlo se vysvěcení jeho. R. 1092 přijel Kosmas do italského města Mantuy a dosáhl od císaře Jindřicha IV. tam právě meškajícího potvrzení; na cestě té provázel jej Kosmas, kanovník Pražský, slovútný dějepisec. Svěcení biskupského však dosáhl Kosmas teprv dne 12. března 1094 v Mohuči.

Toho času spravoval klášter Sázavský opat Božetěch, kterýž co výborný malíř a sochař slavného jmena sobě zjednal. Týž znovu vystavěl kostel a klášter svůj. U krále Vratislava požíval přízně neobyčejné. Stalo se však jednou, že na hod Boží ve chrámě sv. Vítském biskup Kosmas při mši zapomněl vstaviti korunu na hlavu královu; tuť Božetěch korunu sám s oltáře vzal a Vratislavovi na hlavu položil. To však považoval Kosmas za opovážlivé sahání do úřadu biskupského a tak se proti

---

bylo denně 40 chudých krmeno při biskupském dvoře v Praze a dvakrát za rok bývali od hlavy až do paty znovu ošaceni.

Božetěchovi popudil, že jej s opatství ssaditi chtěl. Na přímluvu mnohých pánů českých uložil mu biskup neobyčejné pokání, aby vydlabal ze dřeva *krucifix* tak vysoký a široký, jako jest vlastní jeho postava, a ten aby zanesl na vlastních ramenou *pěšky do Říma* a tam aby jej v kostele sv. Petra složil. Božetěch pokorně se pokutě té podrobil a vše, jak mu rozkázáno, vykonal (r. 1090).

Král Vratislav zemřel 14. ledna 1092; po něm nastoupil na stolec knížecí bratr jeho *Kunrat*, kterýž ale po 8 měsících život svůj dokonal, načež nejstarší syn Vratislavův, Břetislav II. se stal vévodou.

První péče nového knížete směřovala k tomu, aby veškeré pozůstatky modloslužby pohanské v Čechách byly vykořeněny. Neboť mnozí sedláci vždy ještě přinášeli tajné oběti ďasům (zloduchům) a mrtvé pochovávali v hájích, jindy bůžkům pohanským zasvěcených; u mnohých lidí kouzelníci a čarodějové větší vážnost měli nežli kněží křesťanští. Břetislav ale rozkázal (30. září 1092), aby všecky ty pohanskou modloslužbou poskvrněné háje byly spáleny a kouzelníci, kdekoli by kterého zastihnouti lze bylo, aby ze země byli vyhnáni.

Jelikož r. 1093 biskup Kosmas ještě na biskupství vysvěcen nebyl, použil této okolnosti jakýsi *dobrodruh*, jenž vraceje se z pouti z Jerusaléma do Čech přijel; týž pravil, že se nazývá Ruprecht a

že jest biskupem v Kavilloně ve Francouzské zemi. Kosmas i Břetislav II. rádi tomu byli, když se nabídl, že úřad biskupský prozatím zastávati bude. V skutku také *kněze i chrámy světil* a v zelený čtvrtek 14. dubna 1093 svěcení sv. olejů v chrámě sv. Vítském konal. O velkonočních hodech však přišel k němu kněz nějaký s tajným poselstvím a tu marné byly všecky prosby knížete i biskupa, aby déle v Čechách prodlel; vsedl na kůň a úprkem do Sas utíkal. I dozvěděli se brzy Čechové, že od hanebného podvodníka byli oklamáni. Papež Urban II. nařídil, aby všecka svěcení kněží i chrámův *znovu* se vykonala, a taktéž sv. biřmování těm, kdož od podvodníka onoho křižmo přijali, znovu se udělilo.

Z rozkazu Břetislava II. vypuzeni jsou z kláštera *Sázavského* mnichové slovanští a dne 3. ledna 1097 usadili se tam benediktini z Břevnova. Knihy slovanské téhož kláštera vesměs roztroušeny a zkaženy. Někteří mnichové slovanští chodili žebrotou po zemi a později teprv z milosrdenství přijati jsou zase do kláštera, i poskytována jim do smrti chudičká výživa.

V ten čas začaly v á l k y k ř i ž á c k é, kteréž se také naší vlasti dotkly. Podle příkladu sv. Heleny, matky císaře Konstantina Velkého, putovali nábožní křesťané ze všech končin světa do Jerusaléma, aby uctili ona místa, kde kráčely druhdy nohy našeho Božského Spasitele, kde předrahá krev jeho

tekla a kde posléze oslavy od Otce nebeského došel. Bohužel však svatá země (Palestyna) i s Jerusalémem již v 7. století dostaly se pod krutou vládu Turků čili Saracenů, i museli ubozí křesťané tamější veliké nátisky od zuřivých těchto nepřátel jmena Kristova zakoušeti. Poutníci navracujíce se ze svaté země donášeli krajanům svým smutné zprávy o strastiplném stavu poroby, v níž křesťané Palestýnští pod tureckým jařmem sténají. Římští papežové Sylvester II. (999) a Řehoř VII. (1074) vyzývali křesťanstvo, aby ku pomoci přispělo utiskovaným bratřím. Když posléze papež Urban II. na synodě Klaromontanské (1095) s úchvatnou výmluvností těžké útrapy východních křesťanů vylíčil, tuť všecken lid zvolal: „Bůh tomu chce! Bůh tomu chce!“ a četní tisícové chystali se k válečnému tažení. Každý připjal sobě ku pravému rameni znamení červeného kříže a zval se „křižákem“.

Jeden silný zástup křižáků těchto táhl r. 1096 přes Čechy do Uher. Vůdcem jejich byl Walter z Nemanic a Petr Amienský. Kníže Břetislav II. zrovna toho času nalezal se v Kladsku, kdež byl zaneprázdněn stavbou hradu Kamence proti Polákům. Křižáci dali se v *Praze* (jakož i v Němcích činili) v násilné křtění Židův a zabíjeli ty, kteří se tomu vzpouzeli. Vida biskup Kosmas, že se to děje proti všelikému řádu církve, domlouval křižákům ukazuje k tomu, že takovéto bezděčné na víru

obracování protiví se evangeliu Ježíše Krista, které chce, aby každý člověk z dobré a svobodné vůle své spásu ujal. Leč domluva biskupova byla marná. Když pak křižáci dále do Uher odtáhli, tuť onino pokřtění Židé se opět k zákonu Mojžíšovu navrátili, za to však od obecného lidu velké nátisky trpěli. Mnozí následkem toho utekli ze země a do Uher i Polska se stěhovali. Toho nemínil ale trpěti kníže Břetislav II. považuje to za trestuhodný přestupek na ujmu svých důchodů. Poslal tedy r. 1098 komorníka svého, kterýž prý Židům řekl: „Ó lidé nešlechetní! zlato a stříbro, kterého jste zde nabyli, proč do cizí země nesete? Však víte, že jste toho sem nepřinesli; prázdni jste sem přišli, prázdni odejděte.“ Na to drábové vtrhli do domů a pobrali Židům vše, co měli, jen obilí ku potravě zanechavše. Kolik tehdáž peněz pobráno Židům, tolik prý ani z Troje od Řekův dobyté se nevyneslo.

Biskup Kosmas zemřel dne 10. prosince 1098.

§. 13.

Heřman.

(1099—1122.)

Na sněmu konaném v Staré Boleslavi prohlášen za biskupa *Heřman*, rodem Němec, probošt kapitoly Staroboleslavské, dne 28. února 1099. Břetislav II. sám doprovodil nově zvoleného biskupa do Řezna,

kamž oba 19. dubna 1099 dojeli a Heřman císařského stvrzení dosáhl. Téhož roku provázel biskup vévodu Břetislava ve válečném tažení do Moravy, kdež se na hranicích s králem Uherským Kolomanem sjeli. Arcibiskup Ostřihomský Serafín, jenž tu byl také přítomen, vyhověl žádosti Břetislavově a posvětil biskupa Heřmana (byltě až dosavad jahnem) na kněžství dne 11. června 1099. Spolu s biskupem zde obdržel svěcení kněžské také letopisec český Kosmas, muž 54letý. Následujícího roku 1100 byl Heřman v Mohuči na biskupství posvěcen od papežského legáta, kardinala Ruprechta dne 8. dubna. Téhož roku 1100 dne 21. prosince Břetislav II. v lesech Křivoklátských z honu se vraceje úkladně jest oštěpem proboden. Kajicně skonal druhého dne, 22. prosince u přítomnosti biskupa Heřmana.

Po právu měl nyní vstoupiti na stolec knížecí Oldřich, syn Konráda, co nejstarší Přemyslovec. Že však Břetislav si přál, aby bratr jeho Bořivoj na trůn dosedl, vypravil biskup Heřman s některými pány českými ihned do Moravy posly, aby Bořivoje do Čech přivedli; týž pospíšil do Prahy a již dne 25. prosince 1100, na hod Boží vánoční uvázal se ve stolec knížecí co Bořivoj II.

Naproti němu však hleděl bratranec jeho Svatopluk (syn Otty), kníže Olomúcký, zmocniti se panství a vpadl r. 1105 nenadále do Čech, když Bořivoj právě nebyl v Praze přítomen. Ale Bořivoj obdržev

návěští o vpádu nepřátelském pospíšil ku Praze a vložil do hradu novou silnou posádku; řízení obrany svěřil biskupu Heřmanovi. Svatopluk musel tentokrát s nepořízenou se navrátiti do Moravy, ale nedal se tím nezdarem odstrašiti od dalšího úsilí. Přitáhnuv opět do Čech r. 1107 byl dne 14. května Svatopluk posazen na stolec knížecí, při čemž shromážděné panstvo přísahou stvrdilo, že po Svatoplukovi má Vladislav býti nástupcem.

Bořivoj musel utéci ze země a obrátil se ku králi Jindřichovi V., kterýžto povolav k sobě Svatopluka jej (1107) uvězniti kázal. Čechové nyní nevěděli, kdo vlastně jest pravým knížetem jejich. Biskup Heřman, nechtěje straniti ani jednomu ani druhému, opustil Čechy a zdržoval se nějaký čas u Oty biskupa Bamberského v Bavorsku.

Svatopluk chtěje se vybaviti z vazby zavázal se, že Jindřichovi V. zaplatí 10000 hřiven stříbra, a zanechav Otu bratra svého co rukojmě do Čech se navrátil. Ale shánění veliké té sumy bylo spojeno s velkým útiskem poddaných. Nebylo opata ani probošta, duchovního ani nekněze, ani žida, ani kupce, ani soukeníka, ani houslaře, aby rád nerad nemusel dáti něco na vykoupení knížete. Biskup Heřman, z Bamberka se navrátiv, dal z pokladu chrámu Svatovítského 70 hřiven ryzého zlata a zastavil u židů v Řezně patero skvostných ornátů v 500 hřivnách stříbra. Kostely zbaveny jsou kle-

notů, ženským šperky pobrány. A přece neshledalo se víc než 7000 hřiven. Zbývající 3000 odpustil Jindřich V. Svatoplukovi r. 1108, an pomoci jeho proti Uhrům potřeboval.

Skutku velmi ukrutného dopustil se Svatopluk r. 1108, an z klamného podezření kázal vyhubiti celý rod Vršovců, kterýž s příslušníky do 3000 hlav čítal. Velká část jich byla usmrcena na témž hradu Libici, kdež Slavníkovci (bratři sv. Vojtěcha) před 112 lety (996) rukou vražednou Vršovců byli zahynuli. Také v Praze mnozí Vršovci jsou stínáni na Petříně, mnozí pak v domích neb na ulici vražděni. *)

Hned ale následujícího roku Svatopluka zastihla rychlá pomsta. Pomáhaje Jindřichovi V. ve válce proti Polákům byl nedaleko města Hlohova dne 21. září 1109 úkladně zabit od vraha, jejž k tomu byl zjednal Jan syn Tistův, jediný Vršovec, kterýž útěkem ušel záhubě.

V ležení Hlohovském zvolen byl sice Ota, bratr Svatoplukův, za vévodu; ale panstvo české se

*) Nejhroznější příběh vypravuje letopisec, kterak dva synové Vršovce *Mutiny* byli usmrceni. Bylit pacholíci roztomilí a tak krásní, že by jich řezbář nevypodobil z bílé slonoviny ani malíř nevyobrazil. Suroví katané vyrvali je oba z náručí matčina, i vlečeni jsou na trh úpěnlivě volajíce: „Máti! Máti!“ až krvavý kat nožem je podřezal. Od toho divadla hrozného roztíkali se lidé, v prsa se bijíce a trestu Božího za takové nepravosti se lekajíce.

tomu protivilo; zvláště biskup Heřman a Fabian kmet Vyšehradský poukázavše na přísahu prvé učiněnou rozhodli vážnými hlasy svými rozepři v ten spůsob, že Vladislav I. dne 2. října 1109 na stolec knížecí jest usazen.

Vytrvalému úsilí biskupa Heřmana podařilo se r. 1117 spůsobiti úplné smíření mezi oběma bratry Vladislavem I. a Bořivojem II., tak sice, že Vladislav sestoupiv s trůnu povolal naň staršího bratra, sám pak jen Zálabskou část země sobě zůstavil. Nedlouho však trvalo to přátelství; r. 1120 musel Bořivoj zase Čechy opustiti a zemřel ve vyhnanství v Uhřích r. 1124.

Biskup Heřman skonal dne 17. září 1122; před smrtí prý bolestně hořekoval a sebe obviňoval, že byl nehodným bojovníkem Kristovým.

§. 14.

Menhart.

(1122—1134.)

Ještě téhož r. 1122 svolal kníže Vladislav sněm, na kterémž za biskupa ustanoven *Menhart* (Meinhard), rodem Němec, probošt kapitoly Staroboleslavské; svěcení biskupské obdržel v témž roce od arcibiskupa Mohučského.

Roku 1124 přišla nová jakási pohroma na židy Pražské. Jakýsi žid dosáhl veliké přízně

u dvora knížete Vladislava I.; i aby ještě větší moci nabyl, dal se pokřtíti a přijal jmeno Jakub. Dosáhl pak moci tak veliké, že vládl jako první po knížeti v celé zemi. R. 1124 odpadl zas od víry křesťanské a dal nočního času rozbořiti křesťanský *oltář*, kterýž od r. 1096 v jedné synagoze byl postaven. Svaté ostatky v oltáři onom uschované vhodil do záchodu. Za tou příčinou byl zajat a do vězení uvržen. Nesmírné jmění jeho bylo pobráno a do knížecí komory odvedeno. Ostatní pak židé složili 3000 liber stříbra a 100 liber zlata, aby Jakuba od smrti vyplatili. Kníže Vladislav za tyto peníze vykoupil všecky křesťanské paroby ze služby židů a zakázal napotom navždy, aby *žádný křesťan židům nesloužil.*

Vladislav I. brzy po té příhodě začal postonávati. I dal se ze Zbečna převézti na Vyšehrad, kdež ulehl na smrtelné posteli. V ten čas *sv. Otto*, biskup Bamberský, vraceje se od Pomořanů (jimžto evangelium hlásal) a uslyšev, že vévoda český jest nemocen, přišel na Vyšehrad, aby jej navštívil a potěšil. Vladislav kajicně vyznal se svatému biskupu z hříchů svých a uposlechnuv napomenutí jeho smířil se s bratrem svým Soběslavem; zemřel 12. dubna 1125 a pochován jest v klášteře Kladrubském.

Sotva že *Soběslav I.* (1125—40), panovník moudrý a dobrotivý, vládu nastoupil, bylo mu vejíti v boj s německým králem Lotharem, kterýž si

osobil právo stvrzovati česká knížata. Soběslav poslům královým krátce a skromně odpověděl: „Doufám v milosrdenství Boží a v pomoc svatých Václava i Vojtěcha, že země česká nebude dána v moc cizincův!“ Prapor sv. Vojtěcha upevněn na kopí sv. Václava a pod ochranou tohoto praporu svatého začali Čechové boj i dobyli u Chlumce za Teplicí skvělého vítězství r. 1126. Ač mohl Soběslav přemoženému Lotharovi těžké výminky uložiti, neučinil toho; uzavřel s ním mír a domů jej propustil. Lothar stal se za to věrným přítelem knížete českého; i poctil jej úřadem nejvyššího *číšníka* (mundšenka) v říši německé; s úřadem tím spojeno bylo právo i hlas při volení císaře či krále německého a postupem věků utvořilo se odtud důstojenství *kurfirstské* všech potomních králův českých.

Na poděkování za vítězství u Chlumce dobyté dal Soběslav I. r. 1126 starou kapli sv. Jiří na vrchu *Řípu* nově z kamene vystavěti; s povolením biskupa Menharta byla kaple ta posvěcena od Olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka, syna českého kronikáře Kosmasa.

Od r. 1096, když první Čechové se ve výpravě křižácké súčastnili, vešlo v obyčej, že mnozí krajané naši *do Palestyny putovali.* Tak zejmena r. 1122 župan Vznata, r. 1123 župan Dluhomil a Jindřich Zdík, syn Kosmasův. Roku 1130 vydal se také Pražský biskup Menhart na cestu do Jerusaléma, odkudž

teprv r. 1131 se do Čech navrátil, poctěn byv od řeckého císaře v Cařihradě svatými ostatky a jinými dary vzácnými.

V nepřítomnosti biskupově vyšlo v červnu 1130 na jevo spiknutí proti životu knížete Soběslava I. Synové mocného někdy župana Jana, Miroslav a Střezimír, kteřížto vrahy byli najali, postaveni jsou na Vyšehradě před soud velikého sněmu, na němž vedle jiného panstva také kanovníci Pražští a Vyšehradští byli přítomni. U výslechu Miroslav udal, že prý od Božíka kaplana dvorského veden jest do biskupského hradu Žirčiněvsi a tam prý u přítomnosti biskupa Menharta stala se smlouva o celý spůsob takového úkladu. Biskup prý jmenem knížete Břetislava (týž byl syn Břetislava II.) přislíbil jeden z nejvyšších úřadův zemských Miroslavovi, když by knížete Soběslava zavraždil. — Druhého dne po tomto soudu byli Miroslav i Střezimír na tržišti Pražském osekáním všechněch oudův odpraveni.

Biskup Menhart navrátiv se r. 1131 z Jerusaléma do Čech nemálo se ulekl, když uslyšel, že také on z toho spiknutí proti knížeti *obviněn* jest. Předstoupiv směle před knížete Soběslava a rady jeho nevinu svou dotvrzoval. Soběslav ale a kmetové zemští odevzdali vyšetření té věci arcibiskupu Mohučskému Adalbertovi a sv. Ottovi biskupu Bamberskému. K nim oběma vyslán jest Menhart s dvěma kanovníky Pražskými. Před sv. Václavem navrátili

se tito do Čech a s nimi přijel sv. Ota sám. Mimo to přibyl do Prahy biskup Olomoucký Jindřich Zdík a sedm opatů z Čech a z Moravy. V den sv. Václava, 28. září 1131 byl v chrámě Sv. Vítském u přítomnosti Soběslava a mnohých pánův a zemanův čten list arcibiskupa Mohučského a biskupa Bamberského, kterýž to v sobě obsahoval, že *biskup Menhart* nebyl účasten úkladu o bezživotí knížete a že *prost jest každého zlého podezření.* Pravdivost tohoto výroku biskup sv. Ota i Zdík a opatové zde přítomní slavnou přísahou potvrdili.

Téhož roku pospíšil ještě Menhart do města *Remeše* ve Francii, kdež na sněmu církevním papež Innocenc II. byl přítomen; tu Menhart listy Soběslava knížete předloživ před hlavou veškeré církve ze zlého nářku se očistil.

O kapitolu Pražskou u sv. Víta získal sobě biskup Menhart nemalou zásluhu, jelikož 5 nových míst kanovnických založil a hojným nadáním opatřil.

Roku 1132 měl týž biskup neobyčejnou příhodu, z níž na štěstí zdráv vyváznul. Přebývaje totiž v *Chuchli*, kterážto ves (blíž Prahy) náležela k biskupství, jednoho večera se právě chtěl klásti na lože, a služebníci jeho ještě tu stáli, an tu nenadále jakýsi hrozný rachot povstal, jako by se na vrchu nade vsí skály lámaly. Služebníci utekli, biskup ale vyskočiv rychle z lože postavil se k protější zdi

vedle komína. V tom veliký kámen s vrchu se dolů svaliv uhodil na dům, probořil dvě zdi i postel biskupovu a zde ležeti zůstal, tak že biskup k žádnému úrazu nepřišel.

Kníže Soběslav měl Adlétu, sestru slepého krále Uherského Bely II., za manželku. Bela přál sobě některému dítěti Adlétinu býti kmotrem. Když tedy r. 1134 kněžna česká syna porodila, vypravil Soběslav po nějakém čase toto dítě ve slavném průvodu spolu s biskupem Menhartem do *Uher*. Biskup od krále a pánův uherských velmi počestně přijat byv dne 3. června 1134 kněžice pokřtil, jehož král Uherský na rukou držel. Po vykonaném křtu byl biskup Menhart hojně od krále obdarován a bral se s celým průvodem zpět do Čech. Na té cestě však v Moravě onemocněl a ve svém dvoře biskupském v Sekyř-Kostele ležeti zůstal, kdež i kníže Soběslav jej navštívil. Dne 3. července 1134 zemřel Menhart v Sekyř-Kostele; tělo jeho do Prahy jest vezeno a od Jindřicha Zdíka, biskupa Olomouckého, slavně pochováno.

§. 15.

Jan I.

(1134—1139.)

Ač po smrti Menhartově mnoho čekatelův, obzvláště Němcův, knížeti ponavrhováno, nedal se Sobě-

slav I. na žádnou stranu skloniti, nébrž v den po sv. Václavu, když se ku slavnosti té mnoho duchovenstva jakož i předních pánův zemských do Prahy bylo sjelo, volbu biskupa předsevzíti rozkázal. Tuť zvolen *Jan I.*, probošt Vyšehradský. Byltě kmet 85letý, který již 50 let úřadu kněžského požíval, postavy vysoké a vážné, k chudým štědrý, ke všem lidem přívětivý a takového obcování, které se Bohu i lidem líbilo. Na začátku r. 1135 jel nový biskup k císaři Lotharovi do Heidelberka, odtud do Mohuče, kdež dne 17. února 1135 na biskupství jest posvěcen od arcibiskupa Adalberta.

Olomoucký biskup Zdík r. 1136 sobě umínil podruhé navštíviti svatá místa, kde Spasitel náš Ježíš Kristus trpěl a zemřel. Z té příčiny zavítal Zdík na konci téhož roku do Prahy, aby od vévody Soběslava na tu cestu vzal odpuštění. Hody vánoční slavil s biskupem Janem v Praze, pak pojal s sebou biskupa Jana a Sázavského opata Sylvestra i navrátil se do Moravy. V Olomouci slavili oba biskupové svátek sv. Tří králův 1137, načež biskup Jan do Prahy se vrátil, Zdík ale s opatem Sylvestrem a některými pány českými v lednu svatou pouť nastoupil. Obmeškavše se dlouho v Cařihradě poutníci tito teprv po velikonoci 1137 došli do *Jerusaléma*. Z té příčiny si biskup Zdík umínil zůstati až do velikonoc příštího roku. I seznámiv se tam s řeholí *Premonstrátskou*, nedávno před tím založenou, sám do

ní vstoupil a řeholi tu do Čech a na Moravu uvedl. Přičiněním Zdíkovým i Pražský biskup Jan se řeholi té s takovou ochotou naklonil, že hojné statky k vystavění prvního premonstrátského kláštera českého na *Strahově* v Praze věnoval. Dříve však, než stavba byla dokonána, zemřel biskup Jan dlouhou nemocí (trvalať choroba jeho 5 měsícův) byv trápen dne 8. srpna 1139.

§. 16.

Sylvester.

(1139—1140.)

Po žádosti vévody Soběslava povýšen jest na biskupství Pražské dne 29. září 1139 výtečný opat Sázavský *Sylvester*, muž nevšedními ctnostmi vynikající, kterýžto s Olomouckým biskupem Zdíkem společně byl vykonal pouť do Jerusaléma.

Dříve však, nežli nový velepastýř svěcení biskupského dosáhnouti mohl, postižen jest kníže Soběslav nemocí smrtelnou v prosinci 1139 a po mnohém trápení zesnul dne 14. února 1140 v náručí milované manželky své Adléty, kteráž potom, hořem sklíčena, 15. září téhož roku následovala za ním do věčnosti. Větší díl pánův českých přislíbil sice Soběslavovi, že syn jeho Vladislav po něm na trůn český dosedne. Ale hned po smrti vévodově změ-

nili stavové úmysl svůj a zvolili nejstaršího syna někdy Vladislava I., kterýž nastolen byl co Vladislav II. na stolci knížecím. Tuť biskup Sylvester se obával, že by do politických záležitostí zemských se vkládati musel, a v pokorné skromnosti své za nedostatečného se považoval k duchovnímu řízení země české v dobách nesnadných. Protož *odřekl* se důstojenství biskupského dne 17. února 1140 a na své opatství do Sázavy se navrátil, kdež ode všech ctěn a milován zbožný život svůj dokonal dne 10. února 1161.

§. 17.

O t a.

(1140—1148.)

Dne 23. února 1140 zvolen jest na biskupství Pražské *Ota*, rodem Čech; pocházel z rodu pozdějších pánů ze Švabenic. Byl kanovníkem kapitoly Pražské, pak proboštem v Sadské, odkudž co probošt kapitoly u sv. Víta zase na Hradčany se navrátil. Svěcení biskupské obdrzel v Mohuči od arcibiskupa Adalberta dne 25. června 1140.

Pánové čeští, kteříž vévodu Vladislava na trůn byli usadili, záhy seznali, že kníže nehodlá ve všech věcech říditi se vůlí jejich, a protož počali o tom přemýšleti, kterak by jej s trůnu svrhli. Spojivše

se s pány moravskými, prohlásili r. 1142 *Konráda* Znojemského za vévodu a přitáhli s četným vojskem ku Praze. Byloť to první opravdové *oblehání Prahy*, o kterém se nám podrobnější historické zprávy zachovaly. Do hradu stříleno šípy ohnivými, z nichž jeden zapíchl se do střechy kanovnického domu u sv. Víta a zapálil. Největší část *chrámu sv. Víta* shořela s mnohými poklady. Také klášter sv. *Jiří* vyhořel; jeptišky svatojirské v počtu 75 uchýlily se pod Petřín, kdež vedle chrámu sv. Jana Křtitele sobě dům postavily a tam až do obnovení kláštera svého přebývaly. Když ale Vladislav, který se byl spolu s biskupem Zdíkem k císaři Kunrátu III. o pomoc uchýlil, s četným vojskem německým do Čech se navrátil, tuť odbojníci nevyčkavše boje na zpáteční cestu do Moravy se vydali. Vladislav pak 7. června 1142 již opět v knížecím sídle svém na Vyšehradě se nacházel. Moravští páni začali se nyní mstíti na biskupu Olomouckém Zdíkovi, kterýž Vladislava věrně se byl přidržel. Biskup vypuzen jest ze země, a statky jeho pobrány; následkem skutku toho násilného zastaveny jsou z rozkazu Zdíkova služby Boží po celé Moravě. K uklizení těchto rozepří vyslal papež Innocenc II. r. 1143 svého legáta, kardinála *Kvidona*, kterýž na Moravu a do Čech přišed smíření mezi odbojnými pány s jedné a biskupem Zdíkem i vévodou Vladislavem s druhé strany spůsobil.

Ještě však jiné poslání týž legát od papeže sobě uložené maje delší čas v Čechách pobýti musel. Jednaloť se o provedení zákonů *kázně církevní* se týkajících. Především nařídil kardinál Kvido, aby v Pražském i Olomouckém biskupství farní osady určitě se od sebe oddělily, tak aby každý farář věděl, která místa do jeho farnosti náležejí, a tudíž o duchovní potřeby jejich se staral. — Mimo to žili tenkráte mnozí farářové i kanovníci v Čechách i na Moravě v řádném manželství; i ačkoliv Řehoř VII. již r. 1073 přísně nařídil, aby kněží bez žen zůstávali, nebyl zákon ten ještě všady v skutek uveden. Teď ale rozkázal legát, aby ženatí kněží buďto opustili manželek svých aneb aby se vzdali úřadu kněžského. Kdožkoli uposlechnouti se zdráhali, ihned byli ze služby církevní odstraněni. Ačkoli pak po odjezdu legátově zákony tyto všelijak zase bývaly rušeny, přece uznati se musí, že během 60 let pořádek u věcech církevních v Čechách i na Moravě byl ustálen.

Chrám Svato-Vítský přičiněním biskupa Oty již po roce a několika měsících byl tak dalece *opraven*, že dne 30. září 1143 od téhož biskupa Pražského u přítomnosti Olomouckého biskupa Zdíka znovu posvěcen býti mohl.

Ve svaté zemi od r. 1144 sveřepí Turci opět zle řádili křesťanům tamějším záhubou hrozíce. Protož vyzval papež Eugen III. celý obor křesťanský

k boji proti Turkům. Svatý *Bernard*, opat Klaravalský, cestoval od místa k místu, a nadšená slova jeho tak mocně dojala statisíce Francouzův a Němcův, že vzali na sebe znamení kříže. Také *do Čech* poslal sv. Bernard zvláštní list, kterýž čten jest po kostelích před mocnářem a národem. Vladislav II. cítil se puzena v srdci svém, aby ke cti Boží a pro hříchův odpuštění ozdobil se znamením sv. kříže; a příkladu jeho následovali bratr jeho Jindřich a Spytihněv (syn Bořivoje II.) i velký počet pánův a obecného lidu. V červnu 1147 Vladislav se svými se k vojům císaře Kunráta III. připojil a tak toto druhé tažení křižácké nastoupeno. Cesta vedla krajany naše skrz Uhry do země řecké a odtud do Asie. Ale z velikého počtu křižákův (byloť jich 200.000) sotva desátý díl do Jerusaléma došel; ostatní zahynuli na cestě hladem a mečem tureckým. Vladislav II. nedošel až do svaté země, ale vrátil se do Čech r. 1148. Téhož roku dne 10. července zesnul v Pánu biskup Ota, jemuž přísluší nepopíratelná zásluha, že se stal obnovitelem církevní kázně ve své diecési.

§. 18.

Daniel I.

(1148—1167.)

Jeden z nejslovutnějších biskupův a bez odporu *nejslavnější státník* mezi biskupy Pražskými vstoupil nyní na prestol sv. Vojtěcha. *Daniel*, rodem z Čech, syn kanovníka Pražského Magnusa (kterýž manželku sobě oddanou měl), vědeckého vzdělání nabyl v Paříži; byv po svém návratu do vlasti na kněžství vysvěcen, stal se r. 1144 proboštem u sv. Víta; již tenkráte osvědčil se co moudrý jednatel v záležitostech církevních. Roku 1145 provázel Olomouckého biskupa Zdíka ke dvoru *papeže Eugenia III.* do Viterba v Italii. Na sněmu zemském dne 29. června 1148 byl za biskupa zvolen a 31. prosince téhož roku vysvěcen jest v Mohuči od metropolity arcibiskupa Jindřicha na biskupství.

Oldřich, syn Soběslava I., domáhal se proti Vladislavovi knížecího stolce českého hodlaje sobě vyžádati pomoci krále Německého, Bedřicha I. Rudovousa. Tu se ukázal mocný vliv Daniela; neboť r. 1152 podařilo se mu přemluviti kněžice Oldřicha, že pustiv od svého předsevzetí s Vladislavem se smířil, začež mu tento krajinu okolo Hradce nad Labem k volnému užívání postoupil.

Následujícího roku 1153 na radu biskupa Daniela i jiných znamenitých pánův pojal Vladislav II. za manželku Juditu, sestru landkrabí Durynského. Císař Bedřich I. byl přátelství Vladislavova velice žádostiv, neboť mu v Italii nastávala válka, ve které jemu pomoc knížete českého nad míru prospěšna býti mohla. I dal tedy Vladislava na začátku r. 1156 pozvati do Vircpurku, kdež svatbu slaviti zamýšlel. Vévoda český prvé, než sám do Vircpurku se odebral, předeslal tam biskupa Daniela a Gervasia, probošta Vyšehradského, s plnou mocí, aby s císařem přátelskou smlouvu učinili. Tu pak Daniel to spůsobil, že císař vévodovi českému Vladislavovi důstojnost královskou připověděl a r. 1158 skutečně udělil; stalo se to na sněmu říšském v Řezně, kdež u přítomnosti všech knížat Vladislavovi II. koruna královská propůjčena, a on tu poprvé co král český pozdraven 11. ledna 1158.

O rok dříve, na začátku r. 1157 vyslal Vladislav biskupa Daniela s několika předními pány do *Uher* ku králi Gejzovi; opatrnému jednání biskupovu podařilo se vymoci na Gejzovi, že dal dceru svou Alžbětu za manželku Bedřichovi, prvorozenému synu Vladislava II.

Na počátku června 1158 vypravil se král Vladislav s biskupem Danielem, bratrem svým Děpoltem a 10.000 bojovníky českými na pochod přes Řezno a hory Tyrolské do Italie. Tam vyznamenali se

Čechové s vojskem císařským spojení při dobývání města *Milána*. Obyvatelé města toho posléze donuceni jsou prositi o milost. I obrátili se skrze některé biskupy nejprv ku králi Vladislavovi žádajíce, aby se stal prostředníkem mezi nimi a císařem. Bedřich I. vešel pak do stanu krále českého, dal povolati biskupa Daniela a jeho kaplana Vincencia, i kázal sepsati výmínky, pod kterými město Milánské na milost přijímá; výmínky ty psal kaplan Vincenc, český kronikář.

Nedlouho po uzavření míru rozstonal se král Vladislav i biskup Daniel. Ješto hlavní účel výpravy byl dosažen, vydal se král na zpáteční cestu do vlasti, zanechal však Daniela v Italii a to ku prosbě císařově, kterýž se takřka bez něho ani obejíti nemohl, an biskup s výtečnými dary ducha spojoval také známost jazyka italského a proto zvláště v Italii byl císaři k veliké platnosti.

Uzdraviv se po přestálé zimnici měl biskup Daniel r. 1159 mnohá a nebezpečná jednání v městech italských, zejmena Brešii, Veroně, Mantově, Kremoně, Parmě, Modeně; ustanovoval jim konšely ve jmenu císařském a přísahu od nich přijímal. Když v Miláně radu městskou jmenem císařovým obnovil, vzbouřil se lid, oblehl klášter, kde se biskup s jinými pány nacházel, a kamením na ně házeti počal, tak že vyslancové císařští v noci tajně pryč ujeti museli.

V Římě byl po smrti Adriana IV. zvolen za papeže Alexander III.; ale jedna část kardinálů zvolila bezprávně jiného papeže a spůsobila tudy *rozkol* v církvi více let trvající. Císař Bedřich Rudovous přidal se ku straně nepravého papeže, a také biskup Daniel se podle přání císařova opřel pravému papeži Alexandru III., v čemž arci velikého pochybení se dopustil. Císař svolal synodu do města Pavie r. 1160 a vyslal biskupa Daniela k Alexandru III. s pozváním, aby se ku sněmu tomuto dostavil. Protože však císař ku konání církevního sněmu nikterak oprávněn nebyl, Alexander ovšem do Pavie nepřišel.

Po velikonoci 1160 vrátil se Daniel do Prahy a tu se mu podařilo krále Vladislava k tomu pohnouti, že *protipapeže* (jenž se Viktorem IV. nazýval) za pravou hlavu církve uznal; také duchovenstvo s lidem českým na nějakou dobu v rozkol ten neblahý bylo strženo; ale brzy potom přičiněním zvláště Pražské a Vyšehradské kapitoly se naše vlast zase pod poslušenství *pravého* papeže navrátila.

V srpnu 1162 byl král Vladislav s biskupem Danielem přítomen na *sněmu Laonském* ve Francii, kdež se o uklizení neblahého rozkolu jednati mělo; avšak brzy se účastníci sněmu zase rozešli, jelikož se nepodařilo dosíci žádoucího sjednocení.

Vojsko české udatně bojovalo r. 1164 v Uherské zemi proti císaři Řeckému; král Vladislav dobyl

slavné vítězství nad nepřátely a takto Štěpánovi III. trůn zachoval. Mezitím, co Vladislav v Uhřích se nalezal, biskup Daniel v Praze každý pátek pilné modlitby za krále i lid jeho konati rozkázal; královna pak Judita se svými pannami do kláštera na ten čas se uchýlivši pokorně se k Pánu Bohu modlila, aby král Vladislav zdráv se domů navrátil. Z drahých rouch a skvostných nádob, které král z Uher s sebou přivezl, velmi mnoho obětoval chrámu sv. Víta a jiným kostelům v Čechách.

K žádosti císařově vypravil Vladislav r. 1166 posledněkrát branné zástupy české do Italie; také biskup Daniel s kronikářem Vincencem opět cestu do *Italie* nastoupil, z kteréž se víckrát navrátiti neměl. Daniel spolu s Heřmanem biskupem Verdenským ustanoven jest od císaře za plnomocníka a nejvyššího sudí v celé Italii. Když byli Čechové s císařem v městě Imole, tu měl biskup Daniel vzácnou čest, že u přítomnosti veškerého dvoru císařského udělil svěcení biskupské svému vlastnímu metropolitovi, arcibiskupu Mohučskému Kristianovi.

Při obležení města Ankony strašný mor uchvátil vojsko císařské; také biskup Daniel nákazou byl postižen a skonal 9. srpna 1167. Tělo jeho do Prahy jest přenešeno a u sv. Víta pochováno.

§. 19.
Gotpold.
(1168.)

Biskupská stolice Pražská zůstávala do šesti měsícův neobsazena, a když v únoru 1168 na sněmu zemském nový biskup zvolen býti měl, docílila toho královna Judita, že příbuzný její *Gotpold* (dle jiných Gothart neb Hotart jmenovaný) biskupem se stal; byl rodem Němec a dříve mnichem řádu Premonstrátského na Strahově, pak ale z vůle královny dosazen jest co opat do kláštera Cisterciáckého v Sedlci u Kutné Hory. Dříve však, nežli svěcení biskupského dosáhnouti mohl, zemřel Gotpold dne 10. března 1168.

§. 20.
Bedřich.
(1168—1179.)

Ještě téhož roku stala se druhá volba biskupa; duchovenstvo chtělo míti Petra Rohovice, obecný lid Jana, syna Hrochova z Radiče; i bylot posléze usnešení učiněno, že se má losovati, kdo by z obou těch mužův měl dosednouti na prestol biskupský. Ale královna Judita i tentokráte se o to zasadila, aby příbuzný její *Bedřich* (čili Fridrich) byl za biskupa ustanoven. Mnozí Čechové sice reptali proti tomu,

jelikož Bedřich česky mluviti neuměl. Však na přímluvu krále Vladislava konečně k té volbě svoleno.

Bedřich byl syn falckrabí Putelendorfského a členem řehole Premonstrátské nejprv v Magdeburce, pak na Strahově v Praze. Byv na biskupství řádně posvěcen věrně se přidržel pravého papeže Alexandra III.

Touž dobou byl také člen panovnického rodu českého povznešen k vysoké hodnosti církevní. Byltě to Vojtěch, syn krále Vladislava; zasvětiv se službě církevní stal se nejdříve proboštem Mělnickým, načež zvolen byl za biskupa Pasovského a r. 1168 stal se *arcibiskupem v Solnohradě.*

Král Vladislav zřekl se r. 1173 panování svého ve prospěch syna svého Bedřicha, jejž na trůn český posadil; sám pak umínil sobě ostatek života v tichosti stráviti. I dal sobě v klášteře Strahovském zvláštní dům vystavěti a do něho se odstěhoval. Vida však, jaké bouře a nepokoje v zemi se chystají, odejel s chotí svou do Durynska, kdež 18. ledna 1174 zemřel.

Leta následující nazvati sluší dobou velmi neutěšenou v dějinách českých. Za 24 leta (od r. 1173—1197) desetkrát trůn český do jiných rukou přecházel, a země konečně válkami a bezvládím octla se v propasti bídy bezedné.

Kníže Oldřich, syn Soběslava I., hledal u císaře Bedřicha Rudovousa ochrany pro sebe a spolu žádal

o vysvobození bratra Soběslava, kterýž u vězení na hradu Přimdě již 13 let strádal. Císař byl tomu rád, že se opět do záležitostí českých vkládati může, i pozval starého krále jakož také syna jeho a přední pány české k sobě do Norimberka. Vladislav vešel v potaz se synem svým a předními pány. Uzavřeno vyslati do Norimberka Pražského biskupa Bedřicha a nejvyššího číšníka Vítka, aby císaře s úmyslu jeho svedli. Leč tito vrátili se bez pořízení, a také druhá jich cesta nebyla o nic šťastnější. Posléze se celá věc tím spůsobem skončila, že na trůn český z vůle císařovy nastoupil Soběslav II. (1173—79), nazván kníže selský. Kronikáři chválí jeho přísnou spravedlnost; neboť prý za první povinnost svou pokládal hájiti chudého a ubohého proti bohatým a mocným. Pánům nedůvěřoval; a když se někam vojensky vypraviti měl, a pánové na koních a vozích jej doprovázeli, tu Soběslav vždy o to pečoval, aby také rolníci buď na koních nebo pěší okolo něho se nacházeli; odtud pánové jako ku potupě „knížetem selským“ jej nazývali. Zbožnou mysl svou Soběslav osvědčil, když r. 1173 z vězení svého z Přimdy vysvobozen jsa poprvé do Prahy přišel; tuť s koně ssedl a v nelíčené pokoře bosýma nohama především kráčel do chrámu sv. Víta, aby u hrobů sv. Patronů země české Bohu poděkoval za své vysvobození z mnoholetého žaláře.

Titul královský byl z rozkazu císaře Bedřicha panovníku českému zase *odňat* a Soběslav musel se opět zváti jenom knížetem či vévodou českým.

Císař Bedřich Rudovous spůsobil to na sněmu říšském r. 1174, že kněžic český Vojtěch pro věrnou příchylnost k papeži Alexandru III. ssazen jest s arcibiskupství Solnohradského; když pak Jindřich Jasomirgott, kníže Rakouský, se zapuzeného arcibiskupa ujal, žádal císař na vévodovi českém, aby zdvihl válku proti Jindřichovi. Válka trvala až do r. 1177. Ale vojsko české dopustilo se při tom velkých zločinů zhanobením mnohých chrámů a klášterů; papež Alexander III. z té příčiny vynesl *klatbu* proti Soběslavovi, kterýž brzy potom r. 1179 byl přinucen postoupiti trůn Bedřichovi a sám r. 1180 zemřel v cizině.

Biskup Bedřich odešel na věčnost dne 31. ledna r. 1179, ni u lidu obecného, ni u kněžstva velké lásky sobě nezískav.

§. 21.

Valentin.

(1179—1182.)

Kněžna Alžběta, choť Bedřicha vévody, nad míru hrdě si počínala a do vlády zemské se míchajíc velikou nevoli mezi lidem spůsobila. Také do záležitostí církevních se vkládala; neboť povolavši k sobě

r. 1179 duchovenstvo Pražské svého kaplana dvorního, kněze *Valentina*, za biskupa jim představila; byltě doposud mnichem Premonstrátským na Strahově. Odpíralať tomu kapitola sv. Vítská i jiní kněží, neboť byl Valentin cizozemec a člověk neučený. Ale kněžna nedbajíc toho odporu poslala Valentina do Němec, kdež svěcení biskupské obdržel. V úřadě svém prokázal se býti nábožným a horlivým a obzvláště prý věznům a nemocným dobře činil. Zemřel dne 6. února 1182.

§. 22.

Jindřich Břetislav.

(1182—1197.)

Kapitola Pražská v souhlase s ostatním duchovenstvem zvolila dne 25. března 1182 na prestol biskupský knížete *Jindřicha Břetislava* z panujícího rodu českého. Byltě Břetislav synem Jindřicha, bratra krále Vladislava II., a nabyl vzdělání svého na vysokých školách v Paříži. Navrátiv se odtamtud obdržel svěcení co jahen a stal se proboštem kapitoly Vyšehradské, odkudž na biskupství povýšen. Svěcení kněžského a biskupského dosáhl v Mohuči 22. a 23. května 1182. Jsa muž velmi vzdělaný, dobročinný a pobožný vážnosti a úcty všechněch požíval a vynikal obzvláště bezúhonností panického života svého.

Duchovenstvo české bylo tou dobou stísněno velikými *daněmi*, jež úředníci zemští vybírali na statcích církevních. Jelikož ve mnohých jiných zemích duchovenstvo bývalo daní a poplatkův prosto, vynasnažil se kníže-biskup Břetislav, aby také českému kněžstvu osvobození od daní zjednal, tím více, jelikož také tehdejší zákony církevní nasvědčovaly takovýmto výsadám. Nemoha u vévody Bedřicha ničeho poříditi utekl se biskup r. 1187 do Němec k císaři Bedřichu Rudovousovi. Sněm říšský v Řezně konaný prohlásil, že biskup Pražský jest knížetem říšským a tudy že nepodlehá vévodovi českému, nébrž samému toliko císaři. Dekret tento zapsán jest ve zlatý majestát *). Kníže Bedřich slíbil sice všecko napraviti, však ničeho nesplnil, a úředníci jeho jako prvé daně od kněžstva vybírali.

Láska ku svaté zemi znovu se mezi křesťanstvem probudila r. 1187, když došla do Evropy truchlivá zvěst, že turecký sultán Saladin se zmocnil hlavního města Jerusaléma. Tuť starý císař Bedřich r. 1188 vzal na sebe znamení kříže a také náš český kníže Bedřich jakožto horlivý ctitel hrobu Kristova slíbil, že kříž na sebe vezme a proti Turkům do boje vytáhne. Leč nedočkal se skutečné

*) t. j. císařský list s přivěšenou zlatou pečetí čili bullou.

výpravy, zemřev 25. března 1189. Po něm vstoupil na trůn český Kunrát Ota (1189—91), kterýžto znamenitý počet branných lidí vypraviv pod velením knížete Děpolta císaři ku pomoci je poslal; Čechové tito berouce podíl v třetím tažení křižáckém udatností všady se vyznamenali, ač bohužel i loupeživostí svou jiné předčili. Výprava ta se žalostným koncem se potkala; z Čechův málo který do vlasti se vrátil.

V Čechách po smrti Kunráta Oty r. 1191 ujal se vlády Václav II. syn Soběslavův. Ale knížebiskup Jindřich Břetislav již nyní více než kterýkoli kníže panoval a ten tomu chtěl, aby Přemysl, syn Vladislava krále, se stal českým knížetem. Jelikož ale Václav v Praze udatně se hájil, odejel biskup k císaři Jindřichovi VI. do Řezna, aby od něho Přemyslu Otakarovi vyprosil a koupil panování v Čechách. Biskup slíbil císaři 6000 hřiven stříbra a v té sumě sám se císaři osobně zaručil. Přemysl Otakar I. stal se tudíž 1192 vévodou českým. Protože však odkládal zapraviti umluvenou sumu císaři, upadl u něho v nenávist. Biskup Jindřich Břetislav předvídaje mrzutosti chtěl se dalšímu zodpovídání co rukojmě uhnouti a nastoupil pouť ku hrobu sv. Jakuba apoštola do města Kompostelly ve Španělsku. Ale císař jej dal v Němcích zadržeti; biskup musel se vrátiti do Čech a ješto teprvé částka peněz byla splacena, lhůta však prošlá, musel

Jindřich Břetislav na podzim r. 1192 sám ke dvoru císařovu jíti a se podle obyčeje tehdejšího dáti v zástavu za Přemysla. Deset měsíců tu strávil dílem u dvora císařského, dílem na hradě císařském v Chebu. Jelikož pak Přemysl vždy ještě váhal se splacením dlužné sumy, udělil císař Jindřichu Břetislavovi žezlo vlády české, darovav mu ostatek dluhu a r. 1193 jej co nového vévodu se slavným komonstvem do Čech vypravil. Přemysl nucen jest ustoupiti a kníže Jindřich Břetislav od r. 1193—1197 co vévoda i biskup spojil vládu světskou s církevní.

Vyzván byv od císaře Jindřicha VI., aby pokořil markrabí Míšenského Albrechta vyslal knížebiskup vojsko české r. 1194 do Míšně, kdež vojáci hrozně řádili a celou zemi strašně poplenili. Když bylo ale po válce, tuť jakási neobyčejná tesklivost znepokojovala mysl biskupovu; bál se zodpovědnosti za zločiny, jichž loupežné vojsko se v Míšni dopustilo, a proto konal přede vším lidem upřímné pokání; dal sloužiti obět mše sv. za duše padlých v onom boji, rozdával hojné almužny chudým a také chrámům na ten úmysl mnohá dobrodiní uděloval, zvláště velechrám sv. Víta dal na své útraty opraviti a taktéž ozdobiti nechal kostel sv. Petra a Pavla, náležející kapitole Vyšehradské.

K vybídnutí papeže Celestina III. chystala knížata křesťanská novou *výpravu křižáckou*. Na sněmu

říšském ve Vormusu r. 1195 císař Jindřich VI. sám křížem se ozdobil, a po jeho příkladu také vévoda-biskup Jindřich Břetislav učinil, i mnozí páni čeští. Císaře však zdržely nepokoje v Italii vzniklé a vévodu Břetislava choroba tělesná, i byloť tažení válečné *odloženo*.

Papež Celestin III. vyslal do Bavor, Čech a Polska zvláštního *legáta*, kterýž o to pečovati měl, aby výprava křižácká v brzku byla podniknuta *). Legát tento, jmenem Petr, kardinál římské církve, dne 13. března 1197 přijel do Prahy. Vévoda Jindřich Břetislav, ač nemocen jsa, přece s lože povstal a na přivítání kardinála před město vynésti se dal, kamž také veškeré duchovenstvo vzácnému hosti vstříc vyšlo. Legát zůstal v Praze 8 neděl a použil této příležitosti, aby s pomocí vévody-biskupa *kázeň církevní* obnovil. O suchých dnech mělo se v Praze konati svěcení kněžské, ku kterémuž nemocný biskup Jindřich Břetislav byl pozval biskupa Olomouckého Englberta. Když se v sobotu 22. března svěcení předsevzíti mělo, oznámil kardinál legát, že jen ti svěcení dojdou, kteří slibem se zaváží v *bezženství* žíti. To slyšíce žáci (t. j. čekatelé stavu kněžského) a faráři zde přítomní se zbouřili a na kardinála se obořili, tak že by málem byl zavražděn, kdyby

*) Nicméně trvalo to ještě několik let, nežli výprava ta skutkem se stala; teprv roku 1202 se čtvrté tažení křižácké do Cařihradu vypravilo.

v čas ještě se nebyl útěkem spasil. Dozvěděv se o tom nemocný biskup vyslal ihned žoldnéře, kteřížto původcův zpoury se zmocnili, z nichž někteří vězením, jiní dokonce vyhnanstvím jsou potrestáni. Legát na to držel *synodu v Praze*, při kteréž učinil kněžstvu rozličná důležitá napomenutí; načež ze země české odejel.

Nemoc biskupa Jindřicha Břetislava vždy více se horšila. Uslyšev Přemysl Otakar, že nezbývá naděje na uzdravení, vrátil se do Čech, aby sobě trůn pojistil. Aby aspoň pokojně umříti mohl, dal se biskup převezti do Chebu, kdež s příkladnou nábožností sv. svátosti přijal a duši svou Bohu odevzdal dne 15. června 1197. Tělo jeho pochováno v Doksanech podle matky jeho, kněžny Markéty, která v tom klášteře život svůj skončila.

§. 23.

Daniel II.

(1197—1214.)

Pánové čeští zvolili r. 1197 Vladislava III. (syna krále Vladislava II.) za knížete. Týž svolal ke dni 1. listopadu téhož roku všecky kanovníky, opaty a probošty do Prahy jako na sněm k volení biskupa; když se ale kněžstvo sešlo, nebylo mu žádného účastenství u volbě dopřáno, nýbrž Vladi-

slav jim pouze ohlásil, že sobě podle rady dvořanů svých oblíbil a za biskupa zvolil svého kaplana dvorního; týž jmenoval se Milík, co biskup ale přijal jmeno *Daniel*. Byl muž až posud málo známý a bezpochyby proto k úřadu biskupskému obrán, jelikož se Vladislav o něm nadál, že nebude bažiti po důstojenství knížecím v říši římské tak jako předchůdce jeho Jindřich Břetislav. Z té příčiny také nedovolil mu Vladislav jíti do Němec k císaři, ale sám jej potvrdil v biskupské důstojnosti, načež za biskupa jest vysvěcen.

Mezitím Přemysl Otakar sebrav silné vojsko táhl ku Praze, chtěje bratra s trůnu svrhnouti. Vladislav sice s vojskem svým vytáhl proti němu, ale k radě biskupa Daniela se na tom ustanovil, že krve nevinné prolévati nebude. Dobrovolně odřekl se vlády v Čechách, kterouž 6. prosince 1197 nastoupil Přemysl Otakar I.; Vladislav III. přijal od bratra svého Moravu jakožto léno koruny české a dal tudy skvělý příklad šlechetné lásky bratrské.

Otakar přispěl Filipu Švábskému k dosažení císařství a v odměnu za to vzal korunu královskou 15. srpna 1198. Tu si najednou vzpomněl, že jeho manželství s *Adlétou*, dcerou markraběte Míšenského, jest neplatné; již před 18 lety ji byl za choť svoji pojal a ona jemu syna a 3 dcery porodila. Nyní ale, když se stal králem, omrzela jej

věrná choť a z té příčiny nařídil biskupovi, aby manželství toto za neplatné prohlásil; za zámínku vzal tu okolnost, že Adléta ve 4. stupni jest s ním příbuzna, a že bez dispense s ní oddán byl. Bohužel neosvědčil Daniel II. naproti nespravedlivému požadavku krále onu ráznost, kteráž by naň byla slušela. Několik prelátův na Strahov povolav vyřknul biskup neplatnost manželství Přemyslova; ubohá Adléta ani tázána nebyla; když pak spěchala do síně soudní, aby se hájiti mohla, oděncové ji odstrčili. Přemysl brzy potom pojal za manželku Konstancii, sestru krále Uherského. Zapuzená Adléta i s dítkami utekla se k bratru svému do Míšně, spolu však zadala žalobu k papeži Innocenciovi III.; ale vyřízení žaloby té se nedočkala.

Stejnou dobou byla u téhož papeže zadána jiná *stížnost*, týkající se *biskupa Pražského*. Kanovník sv. Vítský Arnold, jenž spolu byl proboštem kollegiatní kapitoly v Sadské, r. 1198 vznesl žalobu k papežské stolici, vytýkaje obzvláště, že Daniel II. jest syn kněze a tudy podle církevních zákonů za biskupa zvolen býti neměl, že prý byl zjevně ženat a že také opilství oddán jest a jinak pohoršitelný život vede. Innocenc III. splnomocnil arcibiskupa Magdeburského, aby tu věc vyšetřil; žalobce Arnold nemoha se vykázati postačitelnými důkazy musel bos žádati biskupa Daniela za odpuštění. Brzy však obnovil Arnold žalobu svou a k tomu cíli do Říma

se odebral. Biskup byl obeslán do Říma k velikonocům r. 1200, ale poslal tam místo sebe plnomocníky. Arnoldovi uloženo mlčení, neboť se ukázalo, že křivé jsou obžaloby jeho; ale Daniel musel se dle předpisu církevního očistiti přísahou, kterouž k jeho prospěchu složili biskupové Řezenský a Hamburský, pak opatové Břevnovský, Sázavský a Kladrubský. Nyní konečně cestoval Daniel do *Říma* r. 1202, kdež byl od papeže co nejpřívětivěji přijat, a kapitole Pražské zvláštním listem papežským nařízeno, aby svého biskupa co otce a pastýře ctila.

Ku přání papežovu přidržel se Přemysl Otakar Welfovce Oty IV., kterýžto dosáhnuv hodnosti císařské potvrdil Otakarovi důstojnost královskou a dal jej v Merseburku r. 1203 korunovati skrze legáta kardinála Kvidona. Až po tu dobu však královské důstojenství české u žádného papeže nedošlo uznání a proto nebylo trvalé; nyní ale *papež Innocenc III.* přijal Čechy do počtu království křesťanských a zvláštní bullou (listem papežským) ze dne 19. dubna 1204 propůjčil panovníkům českým titul královský na časy budoucí a věčné.

Přemysl žádal papeže, aby Čechy také v ohledu církevním větší samostatnosti nabyly, tudíž aby odloučeny byly z pravomoci arcibiskupa Mohučského, a v Praze aby zřízena byla stolice metropolitní či arcibiskupská, kteréž by se několikero nových biskupství podřídilo. V žádosti té

poukázáno k důvodům důležitým, jako na př. že Praha i Olomouc příliš vzdáleny jsou od Mohuče, že tu jazyk slovanský panuje, v Mohuči ale německý. Papež Innocenc III. slíbil sice, že náležitě vyšetří, zdali nutná potřeba toho vyžaduje, aby v Praze arcibiskupské sídlo zřízeno bylo, jakož i o tom se přesvědčí, kolik diecésí a s jakým okrškem by se v Čechách ustanoviti mělo; posléze však oznámil papež králi Českému, že na ten čas ku zřízení arcibiskupské stolice v Praze svoliti nemůže.

V jiném ohledu přece však papež vyhověl prosbám Čechův, obzvláště biskupa Daniela, an totiž dne 4. července 1204 blahoslaveného opata Sázavského Prokopa za svatého vyhlásil a všemu lidu křesťanskému jej náležitě ctíti rozkázal; z toho se věrní Čechové velmi radovali a brzy potom chrámy ke cti téhož sv. patrona země české stavěti začali.

Druhá choť Přemyslova, Konstancie, porodila mu syna Vratislava, kterýž ale záhy zemřel, a tři dcery; i obával se král, že zůstane bez dědicův mužského pohlaví tak jako všickni bratří jeho. Mimo to i nehody válečné a smrt Emericha krále Uherského r. 1204 tak hluboce Přemysla dojaly, že v událostech těchto seznával trest od Boha zasloužený za křivdy, jichž se proti první manželce své Adlétě a dítkám jejím byl dopustil. I projevil tedy vůli svou, že se k Adlétě navrátí; ale upustil

od úmyslu toho, když mu r. 1205 Konstancie porodila syna, potomného krále Václava I.

Biskup Daniel byl velmi dobročinný a mírumilovný, ač se říci musí, že nehájil pokaždé práv církve svaté s onou rázností, kterouž úřad jeho vyžadoval. Obzvláště mlčel k tomu, když král neb pánové čeští kněze po své libosti *na fary* a jiná místa dosazovali bez ohledu na to, zdali biskup jest s tím srozuměn a zdali těch kněží stvrzuje čili nic. Život svůj dokonal v moravském Velehradě v klášteře tamějším dne 28. března 1214; tam také tělo jeho k odpočinku věčnému uloženo.

§. 24.

Ondřej.

(1214—1224.)

Na prestol Pražský dosednul r. 1214 *Ondřej*, kterýž dříve byl proboštem na Mělníce, později u sv. Víta v Praze a spolu zastával úřad nejvyššího kancléře královského. Dějepiscové jej líčí co muže činného, přísných mravův a neoblomné povahy. Byv jednohlasně za biskupa zvolen vypravil se na cestu *do Říma*, kdež r. 1215 se konal obecný sněm církevní, jenž byl dvanáctý sněm ekumenický a nese jmeno Lateranského čtvrtého sněmu. Byloť tu 484 arcibiskupův a biskupův i 800 opatův, a uči-

něny jsou mnohé prospěšné nálezy k obhájení církve proti bludům Albigenských, jakož i k obnovení kázně. Innocenc III. sám našeho Ondřeje tu v Římě posvětil na biskupství 22. listopadu 1215.

Navrátiv se do Čech snažil se Ondřej napraviti, co předchůdce jeho byl obmeškal. Přísně hleděl na *kázeň* kněžstva a zejmena o to dbal, aby všickni duchovní v bezženství žili. Při tom však neméně horlil o napravení křivd, které církev trpěti musela se strany panstva i úředníkův královských.

Byloť tehdáž ve mnohých zemích dopřáno duchovenstvu mnoho *práv a výsad*, kteréž i zákony církevními jsou stvrzeny. Tak na př. nesměl žádný soudce světský k zodpovídání poháněti kněze katolického, ale rozepře duchovních měly toliko od biskupa býti souzeny. Navzdor tomu dovolovali si v Čechách úředníci světští poháněti duchovní před svůj soud. — K výživě duchovenstva od starodávna zavedeny byly desátky, jež věřící odváděli farářům; nyní se někteří pánové vzpírali desátky dávati, ano i král Přemysl z vlastních statkův svých desátek odváděti obmeškával. — Konečně bývali v jiných zemích kněží *osvobozeni* od daní a robot a to nejen oni sami, nýbrž i lid jim poddaný. Biskup Ondřej odvolávaje se na starší privileje odepřel placení daní a konání robot, pokud se statkův církevních týkalo; nicméně ale úředníci královští poplatky

od kněžstva vybírali a jich poddané k robotám donucovali.

Ondřej stěžoval si nejprv u krále; když ale nic u něho nepořídil, zadal žalobu k papeži Honoriovi III. Že pak tudy na sebe uvalil hněv králův, opustil Čechy dne 26. října 1216 a odešel do Říma; odtud se svolením papežským vyřknul interdikt *) nad zemí českou dne 10. dubna 1217. Král Přemysl dal teď zabaviti všecky statky biskupství Pražského a spravovati k užitku svému vlastnímu. Ano i někteří kanovníci a jiní kněží nedbajíce zákazu biskupova odvážili se konati služby Boží veřejně a udíleti svátosti lidu věřícímu. Král požádal arcibiskupa Mohučského, aby byl prostředníkem v té věci a v skutku zrušil Siegfried, metropolita Mohučský, r. 1217 interdikt, začež ale od papeže Honoria III. byl přísně pokárán, a zvláštním plnomocníkům papežským nařízeno, aby se o obnovení interdiktu v Čechách postarali. Nedbaje toho dal se Olomoucký biskup Ruprecht pohnouti k porušení interdiktu, tak sice že v nepřítomnosti biskupa Ondřeje i slavné služby Boží v kostele sv. Víta v Praze konal. Za to mu

*) Interdiktem rozumí se trest církevní, kterýmžto se zapovídá služby Boží veřejně konati a svatými svátostmi přisluhovati; ani zvoniti se nesmí a toliko při zavřených dveřích se někdy tichá mše sv. sloužiti může; ti, kdož trestem tím stíženi jsouce zemrou, nemohou v posvěcené zemi býti pochováni.

papež ssazením s hodnosti biskupské hrozil a některé kanovníky Pražské také skutečně pro neposlušnost jejich zcela úřadu zbavil.

Král český r. 1218 v listu papeži zaslaném projevil se ochotným k vyjednávání a dohodnutí o všecky věci sporné. Skutečně stala se r. 1219 jakási *úmluva* v Kladrubech mezi králem a vyslanci papežskými. Bohužel však nedodrželi smlouvy té ani král ani páni čeští. Vždy ještě dosazovali kněží dle vůle své, odpírali desátky, statky biskupské doposud drželi ve své moci. Ku každé vojenské výpravě neb jízdě královĕ ku sněmu musely kláštery dodávati špíži. Často také rozliční páni a vladykové čeští jezdili s čeledí svou do klášterů a tam hodovali, což bez veliké škody pro řeholní bratry býti nemohlo. Největší potupa však pro duchovní stav dála se při placení pomezného cla; nebo tu na hranicích českých každý kněz byl nucen ze své osoby platit 30 peněz, ješto obecný křesťan, ano i žid, jenom jediný peníz platil.

Pro tyto příčiny rozkázal papež Honorius III. dne 2. srpna 1219, aby interdikt ve jmenu stolice papežské opět byl v Čechách obnoven a klatba proti hlavním odpůrcům církve vyslovena, což obojí se i skutečně stalo. Rozepře se znovu na delší čas protáhla, až r. 1220 se pokračovalo u vyjednávání mezi králem a papežem. Biskup Ondřej přišel s plnomocníky papežskými z Říma do Seefeldu v dolních

Rakousích (blíž pomezí Moravského), kamž i král s panstvem se dostavil; leč smíření se nepodařilo, a Ondřej se opět do Říma navrátil.

Teprv r. 1221 několikaletý spor tento k šťastnému konci jest přiveden. Papež vyslal kardinála Řehoře de Crescencio s velkým plnomocenstvím do Čech. Na hoře Šach *) dokonána i zapečetěna jest nová úmluva mezi církevní a světskou mocností. Přítomni tu byli král Přemysl, kardinál Řehoř, biskup Pražský Ondřej a všickni přední pánové a duchovní čeští. Přemysl Otakar I. obnovil listinou ze dne 2. července 1221 privileje čili *výsady* biskupství Pražského. Poddaní biskupští osvobozeni jsou ode všech robot zemských a vyjmuti ze soudů župních; hrad Podivín s příslušenstvím biskupu Pražskému byl navrácen. Nyní teprv kardinál Řehoř zrušil klatbu a interdikt, vyhlásiv, že služby Boží zase bez překážky po vší zemi konati se mohou.

V březnu 1222 udělil král Přemysl některé výsady také ostatnímu *duchovenstvu*, zejmena osvobozeni jsou od dodávání vozů špížových a od osobního cla; panstvu zakázáno noclehování a vykrmování koní v klášteřích. Poddaní kollegiatních chrámů i klášterů vyňati jsou z pravomocnosti soudů župních a podřízeni jediné soudu zemskému.

---

*) Rozumí se přívrší u vesnice Šachy na Moravě, mezi Dačicemi a Studenou, na někdejším panství Teleckém, tedy nedaleko hranic českých a rakouských.

Legát papežský Řehoř zdržel se nějaký čas v Praze, kdež se mu veliká pocta dála. Mimo jiné jednalo se poznovu o zřízení arcibiskupství v Praze. Neboť biskup Ondřej užil pobytu svého v Římě k tomu, že požádal r. 1221 papeže, aby Čechy na několikero diecésí rozděleny, a v Praze metropole založena byla. Honorius III. tudíž rozkázal legátovi svému, aby tu věc důkladně vyšetřil; to se bezpochyby stalo; z neznámých však příčin k uskutečnění chvalitebného úmyslu biskupa Ondřeje na ten čas nedošlo.

Biskup Ondřej vrátil se sice *do Prahy* r. 1222, ale nepobyl tu dlouho. Uslyšev pověst (jak se podobá lichou), že by Čechové, zejmena někteří z pánův, se ho zmocniti a snad i život jeho ohrožovati chtěli, odešel opět do *Říma*, kdež v Pánu zesnul 30. července 1224. Tělesné jeho ostatky byly z Italie na Moravu přenešeny a pochovány na Velehradě v kostele bl. Marie Panny, jejž on ozdobil a bohatě nadal. Když pak otec vlasti Karel IV. kapli sv. Václava malbou, zlatem a drahým kamením okrášliti dal, byla *hlava* biskupa Ondřeje ze zvláštní uctivosti r. 1369 zazděna ve zdi této kaple tam, kdež zlatý kříž namalován. Tehdejší kanovník Pražský Beneš z Weitmile toto vypravuje v letopisech svých a na konec dodává: „Od mnohých mužů hodných i starožitných biskup Ondřej domněn a nazýván jest svatým; a ti sami vypravují, že ho Bůh někdy zveleboval zázraky.“

§. 25.

Pelhřim.

(1224—1225.)

Jisto jest, že papež Honorius III. s velkým účastenstvím sledoval celý průběh rozepře mezi autoritou církevní a světskou v Čechách a že velmi vděčen byl statečné neohroženosti biskupa Ondřeje, kteroužto posléze úspěchu tak valného docíleno. I jednalo se mu nyní o to, aby usazením nehodného nástupce na stolci Pražském nebylo zmařeno, čeho Ondřej vytrvalostí svou byl dosáhl. Za tou příčinou psal na počátku října 1224 králi českému, kapitole Pražské i arcibiskupovi Mohučskému, aby se při nastávajícím volení nového biskupa užilo rady opatů Nepomuckého a Ostrovského, jakož i probošta Olomouckého. Zvolený biskup měl *papeži* oznámen býti, aby od něho stvrzení došel.

Kapitola svato-Vítská však dříve ještě, než tyto listy obdržela, již byla volbu vykonala. Zvolen jest po třídenním rokování *Pelhřim* (Peregrin), probošt Mělnický a kanovník u sv. Víta. Týž byl r. 1217 spolu s jinými kanovníky porušil interdikt a konal služby Boží navzdor zákazu biskupa Ondřeje; a právě proto kanovníci jej nyní zvolili, ješto doufali, že nebude hájiti práv biskupských s tou statečností jako předchůdce jeho. Mohučský arcibiskup Siegfried

udělil Pelhřimovi svěcení biskupské. Vše to stalo se před 1. říjnem 1224 a tedy ovšem dříve, než papežské listy do Čech přišly, ano dříve, než listy ony v Římě byly vyhotoveny.

Dozvěděv se papež Honorius, že bez jeho vědomí a vůle již zvolen, ano i posvěcen jest biskup Pražský, pokáral proto arcibiskupa Mohučského nařídiv mu, aby Pelhřima pohnal do Říma a jej, kdyby se zdráhati měl, i tresty církevními k tomu donutil. Leč ke skutečnému podniknutí cesty se strany biskupa Pelhřima nedošlo. Neboť legát papežský, kardinál Konrád, tehdáž v Němcích přítomný, obdržel od Honoria rozkaz zajeti také do Čech ku pořízení té záležitosti. Pelhřim, jsa jinak muž pokoje milující, dal se od legáta pohnouti k tomu, že se odřekl biskupství v měsíci červnu 1225, spokojiv se s ročním důchodem 120 hřiven, které mu nástupcové jeho platili. Vstoupil pak do kláštera Dominikánského u sv. Klementa v Praze, při němž založil kapli *Nanebevzetí* blah. Marie Panny a spolu učinil nadání k výživě zvláštního kněze při té kapli; na tom místě stojí nyní tak zvaná *vlašská* kaple. Pelhřim zemřel v témž klášteře dne 8. ledna 1240.

§. 26.

Budilov.

(1225—1226.)

Nová volba konala se v přítomnosti papežského legáta Konráda; i zvolen jest Budilov (také Budislav nazvaný), kanovník u sv. Víta; ještě v červnu 1225 byl od legáta stvrzen. Co se osoby jeho týká, byl muž nábožný a domněním svatý, ale věku sešlého. Navzdor vysokému stáří svému nastoupil přece pouť do *Říma*, kdež od papeže Honoria III. byl na biskupství posvěcen. Ale nebylo mu dopřáno navrátiti se více do vlasti; v Římě se roznemohl a zemřel dne 10. července 1226. Tělo jeho bylo přinešeno do Čech a pochováno na Zderaze v tamějším klášteře, jehož obzvláště štědrým dobrodincem zesnulý biskup býval.

§. 27.

Jan II.

(1226—1236.)

Spolu se zprávou o úmrtí biskupa zaslal papež Honorius III. kapitole svato-Vítské také rozkaz, aby následující volení se dálo *v Římě* a k tomu cíli aby kapitola tři neb čtyry plnomocníky vyslala, s nimiž

by papež sám o nového biskupa se usnesl. Tak se nepochybně i stalo, a za biskupa zvolen jest *Jan*, kanovník a školastik u sv. Víta; byl to muž skromný a velmi pobožný, kterýž dlouho se zdráhal hodnosti biskupské přijíti, až mnohými prosbami jej k tomu donutili. Dne 19. prosince 1226 obdržel v Mohuči od arcibiskupa Siegfrieda svěcení biskupské.

Král Přemysl Otakar I. již r. 1216 zavedl posloupní řád prvorozenství v rodu královském a dal syna svého Václava za nástupce na trůnu českém vyhlásiti. Nyní pak dosáhl kralevic tento 23. roku svého věku a Přemysl I. nedostatek zdraví na sobě znamenaje ustanovil se na tom, že syna svého na království české korunovati dá. Avšak nevědělo se, komu by náleželo právo králi Českému pomazání dáti a korunu na hlavu vstaviti. Vratislav, první král český, byl korunován od arcibiskupa Trevirského, Vladislav II. od císaře, Přemysl I. od papežského legáta. Uradiv se o tom s jinými král Přemysl na tom zůstal, aby *arcibiskup Mohučský* krále i královnu korunoval. Na začátku února 1228 sjelo se veškeré panstvo do Prahy, a tu v neděli 6. února s velikou slávou a nádherou vykonal metropolita Mohučský Siegfried (Zibřid) korunování krále Václava I. a manželky jeho Kunhuty, při čemž biskup Pražský Jan II. a biskup Olomoucký Ruprecht s četným duchovenstvem přítomni byli.

Při této korunovaci poprvé opomenut jest starodávný obyčej, dle kteréhož nový panovník na *kamennou stolici* na hradě Pražském býval usazen a jemu ukazovány střevíce a mošna Přemyslova; a věděl i cítil to lid, že se to stalo z hrdosti a z nešetření národního práva, kdežto láska k cizincům a jich obyčejům vždy více se v zemi zmáhala.

Dne 15. prosince 1230 zemřel Přemysl I. po 33letém panování a král *Václav I.* nastoupil nyní vládu v Čechách. Panovník tento velice podporoval vědy a umění a byl nad míru štědrý a dobročinný; zejmena několik klášterův založil a bohatě nadal. K dobročinnosti té pobádala krále ušlechtilá sestra jeho Anežka, kterážto ženichům pozemským (ač jí se sňatkem manželským i císařskou korunu podávali) výhost davši celý život svůj ženichu nebeskému, Ježíši Kristu, zasvětila. Založivši při řece Vltavě v Praze klášter jeptišek přísného řádu sv. Kláry vstoupila sama do řehole té a sice podle vůle papeže Řehoře IX. co abatyše (r. 1234). Spolu založila také mužský klášter sv. Františka a špitál sv. Františka pro chudé a nemocné. K žádosti biskupa Jana II. přijal papež Řehoř IX. obojí klášter i špitál r. 1234 pod zvláštní ochranu apoštolské Stolice. Také královna Konstancie, matka blahoslavené Anežky, *) dobročinností svou ke všem těmto nadáním přispěla.

*) Již ve 14. století usilováno o to, aby apoštolská Stolice *blahoslavenou Anežku*, dceru Přemysla Otakara I., za svatou

Biskup Jan požíval velké vážnosti u dvora královského, tak že nejen Anežka sama, ale i bratr její, král Václav I., se přečasto radou jeho řídili. Ano sám papež Řehoř IX. několikráte biskupovi Pražskému svěřil urovnání sporných záležitostí mezi sousedními biskupy a tudy nemalou důvěru v moudrost a spravedlnost jeho projevil.

Mimo jiné obyčeje tehdejšího věku zachovávaly se v Čechách, zvláště v době vánoční, rozličné pochůzky, které někdy nevinnou a žertovnou povahu měly, někdy však v neslušnou míru se převrátily. Tak zejmena v den Mlaďátek (28. prosince) ode dávna chodili Bonifanti čili zpěváci chrámu sv. Vítského do kláštera *Břevnovského*, kdež se jim v ten den jakési občerstvení podávalo. Avšak při té příležitosti bývali Bonifanti začasté provázeni od velkého počtu jiných osob; tak zejmena chodili toho dne někteří kanovníci a jiní duchovní Pražští s množstvím lidu obecného do kláštera Břevnovského a sami majíce obličeje k nepoznání pobarvené po klášteře sem a tam běhali, šaty mnichův trhajíce, nádoby rozličné roztloukli, mnichům láli, ano je i bili, koně

---

prohlásila. Jelikož pokusy ty posud marnými zůstaly, ujal se té důležité věci nejdůst. p. kardinál-arcibiskup Pražský, kníže Bedřich ze Schwarzenbergů, poznovu r. 1872 a vznesl žádost k Jeho Svatosti Piu IX., aby ku slavnosti 900letého jubilea Pražské diecése obradován byl národ český *svatořečením* blah. Anežky, jejížto pocta po několikero století v české církvi nepřetrženě trvá.

z kláštera s sebou odvedli a mnohé jiné věci pobravše navrátiti jich více nechtěli. K rozkazu papeže Řehoře IX. přijel r. 1234 biskup Míšenský do Prahy a spůsobil to, že nepěkný obyčej onen byl naprosto zrušen. Bonifantům platil za to opat Břevnovský každoročně čtvrt hřivny stříbra o štědrém večeru.

Z časův biskupa Jana II. obzvláštního podotknutí ještě ta okolnost zasluhuje, že r. 1235 nastalo *obezdění Starého Města* Pražského, které se až doposud „podhradím“ Pražským nazývalo; nyní však obyvatelé této části slouli *měšťané*; Němci pak byli mezi nimi nejzámožnější. Tak se stala obec Pražská bezpochyby prvním ohraženým městem v Čechách.

Dne 16. srpna 1236 zesnul v Pánu biskup Jan II. a pochován jest v klášteře Zderazském.

§. 28.

Bernard.

(1236—1240.)

Od kapitoly Pražské zvolen jest na biskupství kanovník a školastik u sv. Víta *Bernard* (jinak Burchard nazvaný) ze Sulevic, ze znamenitého rodu Kaplířů ze Sulevic. Zvolení jeho událo se 10. září 1236; jak se podobá, byl při té volbě také arcibiskup Mohučský Siegbert přítomen, od něhož Ber-

nard hned potom svěcení biskupské obdržel. Byl muž učený a velmi dobrotivý.

Nebylo mu však dopřáno déle než 4 leta spravovati církev českou, ač za tu krátkou dobu mnoho ve prospěch víry vykonal; on sám založil klášter *Dominikánský* u sv. Michala v Litoměřicích; s jeho pak radou a přispěním četná nadání od krále Václava a blah. Anežky, jakož i pánů českých pro některé kláštery učiněna jsou.

Roku 1237 Přemysl, markrabě Moravský, podruhé (poprvé tak učinil r. 1232) pozdvihl se proti bratru svému, králi Václavovi I., kterýž vytáhl s vojskem svým na Moravu a do Uher, aby odbojníky potrestal. Leč králi Belovi IV. Uherskému podařilo se oba bratry smířiti; Přemysl obdržel Olomoucko i Opavsko, s čímž se spokojil až do své smrti (r. 1239).

Týmž časem vzešly velké nevole mezi papežem Řehořem IX. a císařem Bedřichem II.; král český se na radu sestry své Anežky přidržel od r. 1237—1240 papeže a teprv po roce 1240 se zase s císařem sblížil.

Biskup Bernard zemřel dne 12. září 1240.

§. 29.

Mikuláš.

(1240—1258.)

Za biskupa zvolen jest ku konci roku 1240 *Mikuláš*, kanovník Pražský. Týž pocházel z nízkého rodu ze vsi Oujezda (pod Petřínem v Praze). Na začátku r. 1241 vydal se na cestu do Říma, kdež od papeže Řehoře IX. byl stvrzen a dne 29. května 1241 v chrámě Lateránském na biskupství posvěcen.

Rok 1241 hrozil záhubou vzdělaným národům Evropským. Divoké hordy Tatarův podmanivše sobě pod Čingischánem a syny jeho velkou část Asie zaplavily již také některé země Evropské, zejmena Rusko, Polsko, Uhersko a Slezsko. Král český Václav nepřestával posly a psaními vybízeti sousedních knížat ku pomoci a společné obraně proti divochům. Dne 9. dubna 1241 strhla se veliká bitva u města Lehnice, kdež Vratislavský vévoda Jindřich se Tatarům na odpor postavil; byl však poražen a padl v boji on sám i kníže český Boleslav, poslední z rodu Děpolticů. *)

---

*) Tataři každému zabitému křesťanu ucho uťali a devět pytlů prý jich do Asie k velkému chánu na důkaz vítězství svého poslali. Hlavu zabitého knížete Jindřicha (příjmím Svatého) na kopí napíchnutou před vojem svým nosili. — Všeho vojska Tatarského přes půl milionu se čítalo.

Z rozkazu krále Václava I. vypravil se udatný vojevůdce *Jaroslav* (z rodu českého, který brzy potom přijal jmeno „ze Šternberka“) na Moravu a hájil s vojskem 12000 mužův čítajícím Olomouc, kterouž Tataři oblehli. Ku konci měsíce června 1241, když mnoho Tatarův se bylo po Moravě na loupež rozešlo, sebral Jaroslav vojsko své, dal nejprv sloužiti obět mše sv., načež stateční vojínové Tělem Páně jsouce posilněni z Olomouce tiše vytáhli a *Tatary* přepadli; Jaroslav prodral se až k vůdci Tatarskému Kublajevici Pajdarovi a mečem ho zabil, načež Tataři cválem z Moravy utekli. *) Čechy, ano celá západní Evropa byly rekovným tímto činem zachráněny.

Sotva že vnější nepřítel byl odstraněn, povstaly zmatky v zemi samé, nejprv na Moravě, brzy také v Čechách. Mohučský metropolita Siegfried za příčinou některých nepořádkův káral biskupa Olomouckého Ruprechta, jehož posléze k tomu pohnul, že se zřekl biskupství, načež Siegfried o své újmě (ač kapitola Olomoucká biskupa voliti měla) r. 1242 Konráda, kanovníka z Hildesheimu (v Němcích), za biskupa ustanovil. Kapitola Olomoucká zadala žalobu

*) Bitva udála se na *sv. Kopečku* blíž Olomouce, tu, kdež podnes stojí velebný chrám, od mnoha tisícův poutníků každoročně navštívený. — Téhož roku i na vrchu Hostýně chrabrý zástup bojovníků křesťanských proti Tatarům se hájil a na přímluvu blah. Rodičky Boží občerstvujícím deštěm (po nesnesitelném vedru) byv posilněn nepřítele zahnal.

k papeži Innocenciovi IV., kterýž v září 1243 nařídil Mikulášovi, biskupu Pražskému, aby Konráda Olomouckého do Říma pohnal, by se před římskou Stolicí náležitě ze všeho zodpovídal. Leč král Václav I. rozhodně se postavil na stranu biskupa Konráda a protož nechtěl dopustiti, aby Mikuláš, biskup Pražský, rozkazu papežskému vyhověl.

Roku 1245 slaven jest obecný sněm církevní ve francouzském městě Lyoně; na sněmu tom vydán jest nález, dle něhož Konrád Olomoucký ssazen s biskupství; papež Innocenc IV. ustanovil za biskupa v Olomouci muže výtečného Brunona, probošta v Lubeku. Jelikož i nyní ještě král Václav se zdráhal rozkazu sněmovnímu průchod zjednati, vyslovil posléze arcibiskup Bremenský z rozkazu papežova interdikt na celé *království České* r. 1246. Biskupovi Pražskému bylo nařízeno, aby církevní tento trest v Čechách prohlásil; když ale k nalehání krále Václava biskup Mikuláš tak učiniti se zpěčoval, bylo mu od téhož plnomocníka papežského zakázáno vykonávání úřadu biskupského.

Teprv následujícího roku 1247 se král Václav opět s papežem smířil, načež Bruno pokojně na biskupství Olomoucké mohl dosednouti a biskup Mikuláš z vůle papežovy zase k plnému požívání práv biskupských jest připuštěn.

Sotva však jedna nesnáz pominula, již zase vznikla jiná bouře domácí. Král Václav I. za prvních

let svého panování velice miloval duchovenstvo a ctil kostely Boží i služebníky jejich a všemožně se staral o blaho a bezpečnost země. Ale od r. 1245 nastala s králem veliká změna. Začal milovati život samotný, oddávaje se žádostem těla svého a bydlel jen s malým komonstvem na svých lovčích hradech, na Křivoklátě, Týřově, Angerbachu a Zvíkově. *) Nejvíce však Václavovo špatné hospodaření s důchody zemskými bylo příčinou, že se r. 1248 panstvo proti králi vzbouřilo. Papež Innocenc IV. obdržev o tom zprávu dal skrze biskupy Řezenského a Míšenského pány české přísně napomenouti, aby věrnost králi svému zachovali; leč marná byla slova jeho; nespokojenci navedli Přemysla Otakara, syna Václavova, aby se súčastnil v povstání proti otci. Dne 31. července 1248 byl Přemysl vyhlášen za krále; i vyvolili tu sněmovníci biskupa Mikuláše a jiných několik osob, kteréž vyslali na Zvíkov, aby usnešení sněmovní králi Václavovi ohlásili. Poslové ti však i s biskupem k rozkazu Václavovu byli zatknuti a na Zvíkově u vězení držáni.

Občanská válka počala nyní zuřiti v Čechách a brzy byla země plna zmatkův a na konec donucen

---

*) Této rozhýralosti mysle také se přičísti musí zvláštnost od té doby v životě krále Václava se objevující, že mu totiž hlahol *zvonův* velikou nelibost spůsoboval, pročež, kdykoli přijel do Prahy neb do jiného města, všecko zvonění po celý čas jeho přebývání se zastavovalo.

jest Václav v březnu 1249, aby vládu postoupil synovi svému, načež také biskup Mikuláš s ostatními pány z vězení byl propuštěn.

Tu však, když král Václav odevšad zrazena a opuštěna se viděl, jediný papež Innocenc IV. se ho věrně ujal; listem daným 22. dubna 1249 prohlásil, že sestoupení Václava s trůnu jest násilím vynuceno a tudíž neplatno, i nařídil biskupovi Míšenskému, aby na odbojníky klatbu vydal a duchovní hodnostáře, kteříž se králi byli zpronevěřili, ssadil. Biskupu Mikulášovi však rozkázáno, odebrati se do *Říma*, aby tam hodné odplaty za skutky své došel.

Mnozí se trestův církevních hrozili a smýšlení lidu počalo se opět na stranu Václavovu skláněti. Spozorovav to psal král prelátům i jiným pánům, odpuštění jim přislíbiv, jestliže se vynasnaží pomocí svou mu brzy přispěti. A tu velké množství pánův se k němu připojilo s lidem svým; dne 5. srpna 1249 slavil Václav vjezd svůj do Prahy, biskup Mikuláš vyšel mu vstříc s duchovenstvem a ve hlučném průvodu lidstva. *) Král brzy nato přijal syna i družinu jeho cele na milost, markrabství Moravského jemu opět propůjčiv. Tuť i papež prominul biskupovi a jinému duchovenstvu pokuty, jimiž byl dříve vyhrožoval.

*) Roku téhož 1249 přijat za znak země české stříbrný lev v červeném poli.

Za posledního času panování Václavova, asi roku 1251 strhla se bouře na Židy Pražské od jakéhosi zástupu křižáků německých, táhnoucích skrz Čechy do země zaslíbené. Křižáci ti žádali peněz na Židech, a když se vzpouzeli, užili křižáci násilí, Židé však postavili se cizincům se zbraní na odpor a 200 křižáků pobili. Brzy potom r. 1252 jakýsi Zdeslav spáchal násilí na jakési Židovce a byl od manžela jejího zardoušen. Za to mocní přátelé Zdeslavovi udeřili s lidem Pražským na Židy a mnoho jich zabili. Král chtěl skutek ten potrestati, ale přátelé Zdeslavovi útěkem se zachránili, později dosáhli milosti, ale museli prý židovský klobouk do svého erbu přijmouti.

Král Václav zemřel 22. září 1253 a po něm nastoupil vládu syn jeho Přemysl Otakar II., za něhož říše česká největší moci, slávy a znamenitosti dosáhla; vládnulť nejen v Čechách a na Moravě, nýbrž i v Rakousích, Štyrsku, Korutansku a Krajině, tak že říše česká tehdáž od hor Krkonošských až téměř k Jaderskému moři sahala, a Přemysl nejmocnějším panovníkem své doby nazvati se může.

Na samém počátku panování Přemyslova r. 1253 byl v Římě od papeže Innocencia IV. za svatého vyhlášen Stanislav, někdy biskup Krakovský, kterýž od Polského krále Boleslava Smělého r. 1079 před oltářem byl zavražděn. Roku toho (1253) v listopadu byly některé ostatky téhož svatého mučedníka

do Prahy přiveženy; biskup Mikuláš ve slavném průvodu vyšel vstříc posvátným ostatkům těmto a s velkou uctivostí je ve chrámě sv. Víta uložil.

Od té doby, co sv. Vojtěch mučednickou smrt byl utrpěl, vždy ještě vzdorovali pohanští Prusové pravému evangeliu Ježíše Krista; i ačkoli křižákům řádu německého se podařilo křesťanství v oněch krajinách poněkud rozšířiti, přece v hlavní krajině Sambii až doposud pohanská modloslužba se udržela. Za tou příčinou vyzval papež Innocenc IV. krále Přemysla Otakara, aby se mocí svou křižákům propůjčil. Po smrti tohoto papeže zase nástupce jeho Alexander IV. minoritu Bartoloměje do Čech r. 1255 vyslav totéž přání králi projevil. Přemysl Otakar v prosinci 1255 skutečně podniknul křižácké tažení proti Prusům se 60.000 bojovníků z Čech i z Německa; také Rudolf z Habsburgu, napotomní císař, ve vojště jeho se nacházel. V háji Romove, tam kde náš sv. biskup Vojtěch krev mučednickou pro Krista cedil, zničeny jsou pozůstatky modloslužby, a král český dobyl úplného vítězství nad Prušáky. Otakar žádal, aby pohané přijali *křest* svatý; když se tomu ochotně podvolili, ihned biskup Olomoucký Bruno jim svátost křtu uděloval. Král český sám prvnímu šlechtici Pruskému za kmotra se postavil, v čemž jiní pánové jej následovali. Oba první pokřtěné Prušáky král skvostnými rouchy obdaroval a co bratry křesťanské je pozdravil. Vidouce Pru-

sové, jak vlídně křižáci s pokřtěnými zacházejí, houfně se ku přijetí křtu sv. hlásili. Otakar založil opevněné město, kteréž jemu ke cti nazváno Königsberg (Královec), a ustanovil, aby tu byl založen stoličný chrám nového biskupství Sambického; chrám ten posvěcen jest ke cti sv. Vojtěcha, Pruského apoštola. *)

Za časův biskupa Mikuláše a sice r. 1256 vyskytlo se první bludařství v zemi české; bylať to sekta tak nazvaných bičovatelů. **)

K rozkazu papeže Alexandra IV. přišel v květnu 1256 *legát* Petr z Pontekorvo do Prahy, maje jakousi daň od českého duchovenstva ve prospěch apoštolské Stolice vybrati. Měšťanstvo Pražské právě za jeho přítomnosti dopustilo se hrubého násilí proti jistému mnichu z kláštera Postoloprtského. Pro ten skutek legát ve srozumění s biskupem Mikulášem nařídil interdikt v městě Pražském; od 9—23. června se služby Boží konaly ve vší tichosti s vyloučením všech, proti nimž klatba vyřčena byla; každý pak den k večeru zvonilo se třikrát ve všech kostelích, a svíčky se zhasínaly na ten úmysl, aby všickni lupičové duchovenstva na pokání se dali. Teprv když měšťané učinili dne 23. června přísahu na zadostučinění za onen bezprávný skutek, byl interdikt zrušen.

---

*) Později sice Prušáci opět se pozdvihli proti řádu křižáků německých; r. 1283 však odpor jejich zlomen na vždy.

**) Viz o tom bližší zprávu v §. 42.

Několik neděl potom přijel do Prahy arcibiskup a kurfiršt Kolínský Konrád s četným průvodem hrabat a rytířů německých i ubytoval se v klášteře Strahovském. Do kostela sv. Víta nemínil jíti se slávou, nýbrž jen ve světském oděvu jej navštívil, aby ostatkům svatých mučeníků ve chrámě tom odpočívajícím povinnou poctu prokázal. Kurfiršt tento nabízel králi Otakarovi korunu *císařskou*, kterouž on ale nepřijal, a to z té příčiny, aby se úplně péči o vlastní rozsáhlou říši svoji věnovati mohl.

Biskup Mikuláš zemřel dne 17. ledna 1258. Týž byl velmi dobročinný a zvláště se staral o okrášlení stoličného chrámu u sv. Víta, v němž skvostně ozdobenou, novou kazatelnu postavil.

§. 30.

Jan III.

(1258—1278.)

Již dne 1. února 1258 zvolen jest od kapitoly Pražské na biskupství *Jan z Dražic*, kanovník a školastik u sv. Víta. Na místě metropolity Mohučského Olomoucký biskup Bruno volbu potvrdil; svěcení biskupské Janovi bylo uděleno ve Vídni od biskupa Pasovského Bertholda dne 12. května 1258. Dne 26. května byl Jan u sv. Víta v Praze slavně nastolen. Jan III. byl znamenitý řečník český

a latinský, ku každému spravedlivý a mravů bezúhonných.

Roku 1260 vytáhl rekovný král Přemysl Otakar II. do boje proti Uhrům, maje všeho vojska českého 100.000 a mezi nimi 7000 rytířův na koních; rytířové tito od hlavy až do paty byli silnou železnou zbrojí oděni a velel jim Jaroš z Poděhús, nejvyšší purkrabí Pražský. *) On držel korouhev sv. Václava, kterážto když se v světle slunečném zatřpytila, celé vojsko začalo vysokými hlasy zpívati: „Hospodine, pomiluj ny“ a s udatností i důvěrou v Boha do boje se pustivši slavného *vítězství* (u Kressenbrunnu v Rakousích) nad Uhry dobylo. Král Přemysl psal 8. října 1260 papeži Alexandrovi IV. list, v němž o posledních událostech zprávu podávaje osvědčil, že vítězství nad Uhry dobyté připisuje toliko milosti Boží a přímluvě sv. Václava. Na důkaz vroucné nábožnosti své založil r. 1263 k věčné památce onoho vítězství klášter Cisterciácký ve *Zlaté Koruně*. **)

K naléhání Otakarově bylo r. 1261 jeho manželství *s Markétou* Rakouskou od apoštolské Stolice

*) Byl prý to týž Jaroslav z rodu Poděhús (později ze Šternberka), jenž r. 1241 skvělého vítězství nad Tatary dosáhl.

**) Klášter ten nalezal se mezi Budějovicemi a Krumlovem; byl v něm uložen trn z posvátné koruny Spasitelovy, jejž francouzský král byl Přemyslovi II. poslal. Od císaře Josefa II. byl klášter ten zrušen a nyní jest tam továrna.

za neplatné prohlášeno (ješto Markéta před sňatkem slavné sliby řeholní byla složila); Otakar pojal Kunhutu, kněžnu ruskou, za manželku. V Boží hod vánoční 25. prosince 1261 dal se Otakar s královnou u sv. Víta v Praze slavně korunovati. Korunu vsadil mu na hlavu arcibiskup Mohučský Werner u přítomnosti biskupa Pražského Jana III., Olomouckého i jiných 4 biskupův.

Ve čtvrtém roce po svatbě porodila Kunhuta Otakarovi první dceru, jmenem Kunhutu. Křest její vykonán 2. února 1265 s velikou slavností od biskupa Pražského u přítomnosti biskupův Olomouckého a Bamberského; všecko panstvo z Čech, Moravy i Rakous bylo k tomu sezváno. Král šel s korunou na hlavě v procesí do chrámu sv. Vítského a byl přítomen velké mši, načež častoval biskupy i panstvo po dva dny v paláci královském na hradě. Podobně jsou slaveny křtiny druhé dcery Anežky r. 1269 a tím více syna Václava II. r. 1271.

Roku 1262 panovalo velké sucho a z té příčiny vznikla neúroda. K vyprošení pomoci Božské v tom navštívení konáno bylo *procesí* z Prahy do Břevnova. V průvodu tom nešen ostatek vzácný a sice *rámě svaté Markéty*, které Přemysl II. byl od papeže obdržel na památku vítězství u Kressenbrunnu (kteréž v předvečer svátku sv. Markéty, 12. července bylo dobyto). Jakmile prosebný průvod do Břevnova

přišel, ihned úrodný dešť zemi svlažil. Na památku toho dobrodiní dáno rámě sv. Markéty klášteru Břevnovskému a lid začal jmenovati klášter ten klášterem sv. Markéty. Kdykoli později země česká velkým suchem navštívena byla, nosívalo se rámě sv. Markéty u slavném průvodu při modlitbách a zpěvích; za času Josefa II. však průvody ty jsou zakázány.

Z ponuknutí děkana kapitolního Víta, muže znamenitého, založil r. 1263 nevyšší sudí zemský Číč *kapli Všech Svatých* vedle paláce královského na hradě Pražském. Král Přemysl II. nazval ji svou kaplí královskou.

Král český Otakar k vybídnutí papeže Klementa IV. chystal se r. 1268 k druhému tažení křižáckému, hodlaje pohanské Litvíny (východní sousedy Prušákův) pokořiti. Avšak za příčinou neobyčejně mokré zimy se výprava ta nezdařila. V odměnu za svoji ochotnost žádal Otakar od papeže, aby česká říše vlastního arcibiskupa čili metropolitu dostala, a sice v Olomouci (ješto král biskupu Brunovi obzvláště byl nakloněn). Ale papež Klement IV. žádosti té nevyhověl.

V měsíci srpnu 1271 byla Otakarovi podruhé *nabídnuta* koruna císařská, za kterýmžto účelem kurfiršt a arcibiskup Kolínský s mnohými pány německými do Prahy zavítal. Král svolal do Prahy sněm, aby mínění národa v té věci vyslechl. Pře-

svědčiv se ale, že pánové čeští nepřejí sobě, aby se do záležitostí německé říše příliš vkládal, dal Přemysl kurfirštovi takovou odpověď, že žezla císařského přijmouti nemůže. Na to byl r. 1273 zvolen Rudolf hrabě z Habsburgu za císaře. Ješto však hlas Přemyslův k volbě připuštěn nebyl, zdráhal se král český Rudolfa za císaře uznati a žádal také papeže Řehoře X., aby volbu za neplatnou prohlásil.

Biskup Jan III. vydal se r. 1274 na cestu do Lyonu ve Francouzsku, kdež téhož roku konán jest obecný sněm církevní. Také Bruno biskup Olomoucký se ve sněmu tom súčastnil. Oběma vložil král český na srdce, aby papeže Řehoře X. k tomu sklonili, by Rudolfa Habsburského nepotvrdil za císaře. Když ale se po přání Otakarově nestalo, vznikla válka, ve které Rudolf králi českému odňal Rakousy, Štýrsko, Korutany a Krajinu. Neštěstí dovršeno tím, že papež Mikuláš III. r. 1277 vyslovil klatbu proti všem odpůrcům Rudolfovým a tudíž také proti Přemyslu Otakarovi II. Dne 26. srpna 1278 svedena bitva na Moravském poli, kdež Otakar zradou Miloty z Dědic porážku utrpěv co hrdina padl, ze sedmnácti ran krváceje.

O biskupství Pražské dobyl sobě Otakar II. mimo jiné té zásluhy, že biskupovi udělil název

knížete, jenž od té doby až podnes při arcibiskupství Pražském zůstává.

Veliké zmatky nastaly po smrti králově v zemi české; panstvo rozdělilo se na strany, a sice tak, že někteří ve spojení s královnou Kunhutou se spřátelili s Rudolfem; jiní však mínili se císaři i na dále protiviti, s Otou Brandenburským se spojivše. Do různic těch zapleten byl také někdejší písař krále Otakara Jindřich, farář Gorský (v Rakousích), spolu kanovník Pražský a Vyšehradský. Královna Kunhuta dala jej 14. září 1278 v domě jeho na Malé Straně zajmouti a mnoho věcí i peněz jeho zabaviti. Biskup Jan III. pro tento násilný skutek dal 21. září vyhlásiti interdikt či zastavení služeb Božích, což přimělo královnu k tomu, že již 29. září kněze Jindřicha z vazby propustila, načež interdikt zase zrušen jest.

Dne 21. října 1278 zesnul v Pánu biskup Jan III., hořem prý umořen nad úpadkem vlasti.

§. 31.

Tobiáš.

(1278—1296.)

Kanovníci kapitoly u sv. Víta shromáždivše se dne 15. listopadu 1278 jednohlasně za biskupa zvolili dosavadního probošta svého *Tobiáše z Bechyně.*

Ihned vypravila kapitola děkana svého Řehoře se 2 kanovníky k arcibiskupu Mohučskému se žádostí, aby zvolenému biskupu pro zlý stav věcí zemských prominul osobní příjezd do Mohuče. Arcibiskup ustanovil, aby na jeho místě Bruno, biskup Olomoucký, zákonnost volby zkoušel. Dne 5. ledna 1279 vyjel Tobiáš s některými kanovníky a pány na Moravu a byl 18. února od Olomouckého biskupa stvrzen. Dne 22. února byl Tobiáš (jsa doposud toliko jahnem) v Brně vysvěcen na kněžství od biskupa Sekovského Bernarda; na to 23. února obdržel svěcení biskupské od Olomouckého biskupa Brunona a nastoupil zpáteční cestu do Prahy, kdež se vše k slavnému uvítání jeho chystalo.

Mezitím však lakotný *Ota, markrabě Brandenburský*, na místě mladého Václava byv za správce země české ustanoven, zlým hospodařením velkou nenávist u lidu sobě byl spůsobil. Z té příčiny bál se každého shluknutí obyvatelstva; i zakázal tudíž slavné nastolení biskupa ve chrámě sv. Vítském. Biskup Tobiáš byl radostně uvítán od duchovenstva i světského lidu hlučně shromážděného. Jakmile však přijel k hradu Pražskému, tuť most před ním vyzdvihli a bránu zavřeli. Protož obrátil se celý průvod, a při zpěvu písně: „Hospodine, pomiluj ny“ vešel biskup jen do chrámu Strahovského, kdež také první mši sv. sloužil. Rmoutili se z toho mnozí,

vidouce, že cizáci v zemi jejich takovouto zpupnost provozují.

V Čechách nikdy to tak smutně nevyhlíželo, jako za správy Oty Brandenburského. Královna Kunhuta i se synem svým Václavem uvězněna byla na hradu Bezdězi. Biskup Tobiáš a p. Hynek z Dubé postavili se v čelo mocné strany, kteráž o to se zasazovala, aby Václav z vězení byl propuštěn. Dne 19. srpna 1279 držela strana tato veřejný sjezd v Praze, řízený od biskupa Tobiáše. Zde učinili rychtář a měšťané Pražští přísahu věrnosti Václavovi co dědici království.

Hrozné byly zločiny, jež vojsko Braniborské páchalo v Čechách. Vsí bez počtu vypáleno a zloupeno; sedlákům brali vojáci dobytek a obilí, i ač se s chudým nábytečkem svým do hor a lesů utíkali, i tam jsou pronásledováni a mučeni.

Však ani svatyní Božích nebylo ušetřeno. Rytíři a žoldnéři němečtí přišli do chrámu sv. Víta, aby prý tam pátrali po penězích, jež tam některé osoby uložily. Neboť za předešlých rozbrojův v zemi mnoho lidí s drahými věcmi svými ze zlata a stříbra se uchýlili do chrámu sv. Víta žádajíce, aby tam jakožto na místě zvláště bezpečném věci ty byly uschovány. Braniborští žoldnéři prohledali nejprvé v sakristii roucha mešní, sem i tam přehazovali ostatky Svatých a sekerami i dláty rozbíjeli skříně, skryté poklady hledajíce. Užasli nad

takovým zlehčením svatyně kanovníci i jali se v modlitbách volati k Bohu o pomoc; ale Němci hněvem se rozpálili a kněžím prý pěstí pod bradou hrozili, jiné bili a ze sakristie vyhnali, klíče násilím vzali a dveře na zámek zavřevše stráže k nim postavili. Šli také do kaple sv. Václava a nešetrně vše při hrobě jeho prohlíželi, ale peněz nenašli. Jeden žoldnéř chtěl ukrásti stříbrnou kaditelnici při této kapli, ale náhlým strachem pojat zase ji ihned navrátil. Po dva dny zůstal chrám sv. Vítský uzavřen, pak žoldnéři přišli a všecky drahocenné věci z chrámu pryč odnesli; Ota pak poklady tyto ze země vyvezl.

Ve velkém tom vzbouření, kteréž přes rok v celé zemi trvalo, trpělo duchovenstvo zvláště od strany Oty Brandenburského, poněvadž vedle biskupa co hlavy své stálo větším dílem proti Otovi. Kostel sv. Vítský byl kanovníkům a jinému kněžstvu po celý čas války skoro docela nepřístupný, tak že se žádné služby Boží v něm nekonaly. Královně podařilo se z Bezděze utéci, ale syna jejího Václava dal Ota zavézti do Němec, a tam mladý kralevic hlad a bídu snášeti, ano v roztrhaném oděvu choditi musel!

Prostřednictvím císaře Rudolfa posléze učiněno narovnání mezi stranami takové, že Ota za skutečné *vladaře* na svém místě musel uznati *biskupa Tobiáše* a Děpolta z Risenberka a slíbil mladého kralevice

přivézti do země, kdež měl Václav chován býti na hradě Pražském pod dohledem biskupa Tobiáše a několika jiných osob. Ale jakožto hlavní věc k upokojení země žádal biskup s jiným panstvem neodkladné vzdálení cizinců ze země; všickni z ciziny přišlí Němci ve třech dnech ze země se vystěhovati museli.

Smíření slavilo se v Praze 5. ledna 1281 zvoněním na všecky zvony, jmenovitě v hlavním chrámě u sv. Víta, který tehdáž zase otevřen jest biskupovi a duchovenstvu. Do té doby bydlel biskup Tobiáš ve špitále křižovnickém blíž mostu. V postě na to dne 8. března konal biskup Tobiáš poprvé za svého biskupského úřadování v chrámě sv. Víta svěcení na kněžství, kteréž pro veliký shon čekanců trvalo od rána až do večera. Druhý den na to dal biskup Tobiáš dle obyčeje postaviti v chrámě sv. Vítském velkou svíci biskupskou, 220 liber těžkou, ke cti sv. mučeníků Víta, Václava a Vojtěcha, sloužil slavnou mši a vyčastoval pak kanovníky Pražské jakož i jiné hosti v dostatku ryb rozličného druhu a vína i medu.

Téhož roku 1281 vznikl v zemi české veliký hlad, jakéhož nikdo v zemi nepamatoval; byl to následek nepokojů předešlého roku, v němž nebylo možno role vzdělávati, a kde zaseto bylo, zkažena jest úroda vojenskými tlupami po zemi se potulujícími. Z hladu toho brzy povstal strašlivý mor,

který tak řádil, že kněží nestačili k zaopatřování nemocných; 620.000 lidí morem bylo zachváceno. Teprv r. 1282 naštědřil milosrdný Bůh hojné úrody, tak že zase radostnější časy nastaly.

Dne 24. května 1283 slavil 12letý král Václav II. slavný vjezd svůj do Prahy. Duchovenstvo s biskupem Tobiášem v čele a velké davy obecného lidu očekávali krále před branou hradu Pražského. Lid zpíval při vjezdu staroslavnou píseň: „Hospodine, pomiluj ny“. Biskup Tobiáš, kterýž od r. 1281—1283 byl vladařem země, i nyní zůstal mladistvému králi věrným rádcem.

Václav II. byl panovník dobrotivý, nábožný a spravedlivý; byl jeden z těch, kteří nejúčinlivěji pečovali o pravé blaho svých poddaných. Největší radost jeho záležela v konání skutků pobožnosti ve zvelebování ústavů církevních. Na nějaký čas dal se sice vésti radou zrádného Záviše z Falkenštejna; ale když tento posléze ode dvora byl odstraněn r. 1287, tuť biskup Tobiáš zase otcovskou radou svou knížeti prospíval. V poděkování Bohu za šťastné přemožení Záviše založil Václav II. klášter Cisterciácký ve *Zbraslavi* r. 1292.

Duchovenstvo české za doby Tobiáše biskupa odvádělo hojné příspěvky na podporu svaté země (Palestýny); za tím účelem několikráte přišli poslové papežští do Čech, aby tento tak nazvaný desátek

papežský sebrali; daň tuto i v pozdějších letech duchovenstvo odváděti muselo.

Asi r. 1294 pojal král Václav II. chvalitebný úmysl, zříditi v Praze vysoké školy čili tak zvané „jenerální učení“ podle vzoru škol ve Francouzsku a Italii (n. př. Bologně) zřízených; neboť až dosavad Čechové, kteří vyššího vzdělání v bohosloví, v právech, v lékařství aneb svobodných uměních dosáhnouti chtěli, do dalekých těch zemí putovati museli. Bohužel ale nedošlo k skutečnému vyplnění úmyslu toho a sice pro žehravost českých pánův, kteřížto se obávali, že by tím spůsobem duchovenstvo příliš velikého vlivu nabylo.

Biskup Tobiáš získal sobě znamenitých zásluh o církev i vlast a proto nejen přízně u krále požíval, nýbrž ode všeho lidu byl milován. Zesnul v Pánu 1. března 1296 a pochován u sv. Víta. Kronikáři o něm pronášejí chválu, že jazyku českému, kterýž za vlády cizozemců odevšad vytištěn byl a takřka cizím jazykem se stal, ve chrámech i v úřadech opět k úplnému právu dopomohl; i řkou o biskupovi tom, že ode mnohých nazván byl „osvoboditelem a mstitelem vlasti.“

§. 32.

Ř e h o ř.

(1296—1301.)

Když se o zvolení nového biskupa jednalo, vynaložil král Václav II. veškero úsilí svoje k tomu, aby se biskupem stal nevlastní bratr jeho Jan (syn Kunhuty a Záviše z Falkenštejna), kterýž, ač teprv 16 let čítal, již byl proboštem kapitoly Vyšehradské. Avšak kapitola sv. Vítská hájila právo svobodné volby a obrala sobě slovútného děkana svého *Řehoře*, z rodu *Zajíců z Valdeka*, za biskupa. Týž byl mistr svobodných umění, pak co školastikus kapitoly u sv. Víta držel čtení o spisech filosofa Aristotela, jakož také o silozpytu od roku 1271; později stal se děkanem kapitolním r. 1277 a nyní maje 60 let věku svého za biskupa jest zvolen. Metropolita Mohučský ponechal stvrzení volby jeho biskupu Olomouckému Theodorikovi, od něhož Řehoř dne 12. června 1296 svěcení biskupské přijal.

Dne 2. června 1297 dála se v Praze velkolepá slavnost k o r u n o v a c e krále Václava II. K tomu cíli musel král za arcibiskupa Mohučského Gerharda se u papeže přimluviti, aby dotčený arcibiskup korunování krále vykonati mohl; neboť se Gerhard nacházel v církevním trestu interdiktu, a bylo mu zakázáno vykonávati úřad biskupský. Na

přímluvu Václava II. sňal papež Bonifác VIII. na jediný den korunovace tresty církevní s Gerharda. Vedle četných knížat světských byli při korunovaci přítomni: arcibiskup Magdeburský, biskup Řehoř Pražský a biskupové z Olomouce, Míšně, Kostnice, Basileje, Frisinku, Krakova a Lubeku. O velikém počtu hostí odevšad shromážděných svědčí zpráva, že na 191.000 koních přijeli. Nesčíslní hosté častováni jsou při tabuli královské. Pro obecný lid byly ve městě udělány studně, z nichž teklo víno, tak že každý sobě natočiti mohl podle libosti.

Z r. 1300 pamětihodnou událostí jest pokrok českého mincovnictví; neboť toho roku dal král Václav II. v Kutné Hoře raziti první České nebo-li Pražské groše *). Peníze ty pro svou ryzost a váhu stříbra ve všech zemích nejlepší pověsti došly a po celé Evropě se rozesílaly. Obzvláště se mincí českých užívalo v Polsku, jelikož Václav II. r. 1300 byl za krále polského zvolen a korunován; ale jen do jeho smrti zůstala koruna polská s českou spojena.

O biskupu Řehořovi obzvláště kronikáři svědčí, že byl velmi horlivý a výmluvný kazatel slova Božího. Také co biskup nikdy nepřestal pilně kázati; a když v poslední době života svého pro přílišnou

*) Šedesát Pražských grošů činí jednu *kopu* (neb hřivnu stříbrnou). Mimo to razily se *denáry*, 12 denárů šlo na jeden groš.

slabost nebyl více s to vstoupiti na kazatelnu, posadil se u oltáře a odtud mluvil k věřícímu lidu. Činný život svůj dokonal dne 6. září 1301.

§. 33.

Jan IV.

(1301—1343.)

Volbou kanovníků Pražských povolán jest na uprázdněný prestol biskupský *Jan z Dražic*, kanovník u sv. Víta a příbuzný biskupa Jana III.; jemu bylo popřáno bezmála celé půlstoletí spravovati církev českou v poměrech nesnadných; on také zavírá řadu biskupův, neboť nástupce jeho se stal prvním metropolitou a arcibiskupem.

Mohučský arcibiskup přijel tentokráte sám do Prahy, aby biskupa Jana IV. vysvětil, což se stalo v chrámě sv. Vítském dne 10. prosince 1301. Král Václav II. daroval novému biskupu skvostný prsten zlatý se smaragdem v ceně 900 hřiven stříbra; a přítomen jsa ve slávě královské svěcení Janovu, odevzdal mu žezlo a pozlacené jablko s křížem na znamení, že se biskupovi také světská moc a titul knížecí uděluje. Po skončené slavnosti jel král na koni vedle biskupa s celým komonstvem až k biskupskému dvoru; tu sstoupil král s koně a pojav koně biskupova za uzdu uvedl jej vraty s blahopřáním.

Krom vznešených hostů byli toho dne i chudí od biskupa v hojnosti častováni.

Biskupové Pražští měli sice dosavad svůj starodávný dvůr ve hradě Pražském, ale obyčejnějším jich příbytkem byl nyní dům biskupský *na Malé Straně* vedle mostu. K tomuto paláci náležela veliká zahrada jakož i nynější ostrov Kampa. Jan IV. dal domácí kapli v tomto domě biskupském krásně malovati a vyozdobiti obrazy všech biskupů Pražských.

Hned v prvním roce svého biskupského úřadování (1301) konal Jan IV. synodu diecésní v Praze; duchovenstvu při té příležitosti na srdce vložil, aby bludům nedopouštěli se zmáhati, jakož i bedlivé zření k tomu aby měli, by se žádná pokoutní manželstva neuzavírala.

K velkému zármutku celého národa zemřel král Václav II. příliš záhy, dne 21. června 1305 v 34. roce svého stáří; pochován v klášteře Zbraslavském. Syn jeho, šestnáctiletý král Václav III. měl tři koruny na hlavě své; českou, polskou a uherskou; ale zlými společníky naveden byl k hovění rozmanitým vášním, ku hře a pití, ano i v záležitostech celé říše se týkajících příliš lehkovážně si počínal. Ve výroční památku úmrtí otce svého, 21. června 1306 přišel Václav III. na Zbraslav. Po zádušních službách Božích, když se lid z chrámu byl vytratil, přistoupil k němu velebný kmet, Konrad opat Zbra-

slavský; byl to starý přítel zesnulého krále a Václav III. sám nejinak než „Otcem“ jej nazýval. Opat učinil králi přísnou domluvu; pověděl mu, že až doposud nejevil na sobě cností královských, jimiž se skvěl otec jeho; napomenul jej, aby se chránil špatných společníků a Boha aby vždycky měl před očima. Vážná slova kmetova hluboký dojem na krále učinila; změnil prý skutečně od té doby způsob života svého; i není pochybnosti, že by byl ještě pravou cestu nastoupil, kdyby předčasná smrt jej nebyla zachvátila. Chystaje se k válečnému tažení do Polska přibyl do Olomouce, kdež 4. srpna 1306 úkladně jest zavražděn. S ním zašla hvězda veleslavného rodu Přemyslovského, který po 600 let nad Čechy panoval.

Na trůn český povýšen nejprv Rudolf, syn císaře Albrechta. Nový král tento pojal za manželku Elišku, vdovu po Václavu II. Rudolf měl některé výborné vlastnosti; zejmena snažil se důchody zemské uvésti v pořádek a dluhy za Václava II. i Václava III. učiněné spláceti. Protož uskrovňoval jak nejvíce možná potřeby svého dvoru. *) Ale biskupu Janovi IV. činil prý král rozličná příkoří, zejmena také některé klenoty z kostela sv. Vít-

*) Dvořané, hojnosti a nádheře zvyklí, dělali si ousměšky ze sprosté stravy na stole královském, jakž u kronikáře Dalimila čteme: „Kněžsky sě u stola jmieše; za obyčej kašu vřieše; to pro lékařstvie činieše, že mdlého života bieše.“

ského odcizil. Rudolf zemřel už dne 4. července 1307, a po něm nastoupil Jindřich Korutanský, kterýž pojal za manželku Annu, nejstarší dceru krále Václava II. Ale s tímto Jindřichem Čechové zle pochodili; bylť on slabého ducha a k vládě neschopný. Povolal do země mnoho cizích žoldnéřů ze Švábska, kteříž tu stejným spůsobem jako před lety Brandeburci hospodařili. Mimo to velké dluhy na zem českou uvalil, a nepořádek i nejistota všady zavládly. Bez štítu a meče nevycházel téměř žádný soused z domu na trh neb na ulici a místo skvostných šatů chodili v brnění a s helmami na hlavě. Tuť se začali Čechové ohlížeti po jiném vladaři, který by blaho země lépe opatřil. Na sněmu zemském v červnu 1310 bylo k naléhání biskupa Jana IV. a opatův (zvláště Konrada Zbraslavského a Jana Plaského) ustanoveno, vyslati poselství k císaři Jindřichovi VII. (kterýž původně v Lucembursku byl zeměpánem) s prosbou, aby syna svého Jana dal Čechům za krále.

Jan Lucemburský pojal za manželku Elišku, dceru Václava II., a byl s ní dne 1. září 1310 oddán ve Spýru. Mezitím byli se *Míšňané* zmocnili Prahy a tu jakož i v okolí ukrutně řádili. Zejmena se zloba jejich obrátila proti klášteru Zbraslavskému, jehož opat se o zvolení Jana Lucemburského byl zasadil. Nyní byly statky kláštera co den hubeny, poddaní lidé zabíjeni neb trápeni. Někdy

vzali Míšňané z kláštera všecky nevyhnutelné potřeby života, i museli častěji mnichové za lupiči běhati a prositi, aby jim aspoň něco navrátili. Jednoho času běhali dva mnichové Zbraslavští po Praze, hledajíce pobraných věcí. Tu spatřili na rynku královského maršálka Aufenštejna, kterýž je zastavil a jim nařídil ohlásiti v klášteře, že brzy sám přijde a bude držeti kapitolu, ve které jistým bratřím dá vyrvati vlasy a vousy i utrhati jazyky a nenechati v klášteře kamene na kameni.

Vojsko krále Jana přišlo v listopadu k Budyni, kamž také biskup Jan IV. s čeledí svou se dostavil; 3. prosince 1310 přijala Praha nového krále svého. Dne 10. prosince vjel král na hrad Pražský a modlil se ve chrámě Svato-Vítském, i uvázal se v panství země. Na sněmu konaném o vánocích slíbil král zachovati a hájiti biskupa a duchovenstvo i světské pány a zemany při všech statcích a svobodách jejich. Dne 7. února 1311 byl král Jan i s chotí svou slavně korunován v chrámě sv. Víta; korunu vsadil na hlavu krále i královny Petr arcibiskup Mohučský. Při samém korunování zavzněly zvuky písní od duchovenstva i lidu, onde česky tu německy, s voláním slávy i také s pláčem radosti. Hostina královská konala se v klášteře Minoritův u sv. Jakuba.

Arcibiskup Mohučský konal téhož r. 1311 jakožto metropolita visitaci v celé diecési Pražské, dílem sám osobně, dílem skrze jiné

duchovní osoby k tomu zřízené; při té příležitosti obnovil rozličné zákony týkající se kázně církevní.

Brzy po této visitaci odebral se biskup Jan IV. k *obecnému sněmu církevnímu* ve Vienně, kdež od 16. října 1311 až do 6. května 1312 pobyl. Za předsednictví papeže Klementa V. byly na sněmu tom četné zákony církevní vyneseny k obnovení kázně světského i řeholního duchovenstva, jakož i k potlačení bludův. Zrušení řádu *Templářského* *) na tomto sněmu vysloveno.

Po návratu do vlasti prohlásil biskup Jan úchvaly Viennského sněmu na synodě *diecésní* a nařídil, aby se nové tyto zákony církevní bedlivě zachovávaly. Mimo jiné byly na sněmu Viennském blíže určeny výsady řehole sv. Františka a spolu ustanoveno, kterak se bratři tito chovati mají k duchovenstvu světskému, obzvláště k biskupovi. Zejmena bylo mnichům nařízeno, aby bez povolení faráře neudělovali věřícím svátost oltářní, svátost posledního pomazání a také aby manželské sňatky nežehnali. Taktéž bylo rozkázáno, aby ve farních kostelích toliko se svolením farářovým směli kázati, aby lid proti správcům duchovním nepopuzovali, a když by některý katolický křesťan při klášteře pochován býti žádal, tu aby řeholníci čtvrtou část platu pohřebního

*) V Čechách byly r. 1312 statky jindy Templářům náležející odevzdány řádu Joanitskému (či Maltezskému).

farářovi odváděli. Jelikož biskup přísně na to doléhal, aby tyto předpisy sněmu církevního se plnily, vznesli Františkáni žalobu na něho k apoštolské Stolici v Římě. Někteří kardinálové zaslali z té příčiny biskupu Pražskému písemnou důtku, jížto prozatím rozepře ukončena.

Roku 1313 provázel Jan IV. biskup Pražský krále Jana ku sněmu říšskému do Norimberka. O dvě leta později r. 1315 byl biskup Jan jmenován hejtmanem čili *vladařem zemským*, kterýžto úřad po 2 měsíce v nepřítomnosti královĕ zastával. Když pak na podzim r. 1315 část panstva se proti králi pozdvihla, stál biskup Jan spolu s pány z Rožmberka věrně při králi.

Dne 14. května 1316 porodila královna Eliška prvního syna, toužebně očekávaného nástupce trůnu; celý národ s plesáním radostnou událost tuto uvítal. Dne 30. května byl dědic trůnu v kostele sv. Víta slavně pokřtěn od arcibiskupa Mohučského Petra u přítomnosti Jana biskupa Pražského; dáno jemu jmeno *Václav*, kteréž ale později zaměněno v jmeno Karel (jež při biřmování byl obdržel).

Král Jan vyjel v srpnu 1316 z Čech a přes celý rok pobyl v cizině. Tím znovu probuzena jest nespokojenost mnohých pánův českých zvláště za příčinou německých žoldnéřův, které král v zemi zanechal. Leč i tu zůstal biskup Pražský králi svému věrným a přišed k němu do Lokte v listo-

padu 1317 služby své mu nabízel, spolu však radil, aby cizí žoldnéřové z Čech byli vzdáleni. Ješto král rady té neposlechl, dostoupila nespokojenost panstva takového stupně, že se r. 1318 o ssazení krále jednati počalo. Darmo napomínal biskup Jan veřejným listem pány české, aby se ku poslušnosti krále navrátili, ano zatvrzelým i tresty církevními hrozil; biskup v listu svém obzvláště vytknul, že zpronevěření pánův proti králi jest pravou příčinou obecných strastí, jimiž tehdáž země česká byla stížena. *) Vojsko královo poraženo jest od panstva a pak teprv smíření obou stran docíleno.

Jedno z nařízení sněmu Viennského, v Praze r. 1315 provedeno byvši, mělo pro biskupa Jana IV. osudné následky. Byloť sněmem nařízeno, aby k potlačení rozličných bludařství biskupové tak zvané soudy inkvisiční sestavili. To se stalo i v Praze, kdež r. 1315 Dominikánům u sv. Klementa úřad inkvisitorský svěřen. Mnozí bludařové, zejmena tak zvaní Beghardové, byvše v Rakousku pronásledováni, uchýlili se tou dobou do Čech a Moravy. Z rozkazu soudu inkvisičního bylo r. 1318 v Praze 14 těchto Beghardů zatknuto a všickni byli na hra-

*) Následkem neúrody roku 1317 povstal roku 1318 tak hrozný *hlad* a *mor*, že v celé zemi české lidé ne více do hrobů kladeni, než raději do hlubokých šachet vházeni bývali. Na jediném hřbitově kláštera Sedleckého (blíž Hory Kutné) bylo toho roku 30.000 lidí pochováno.

nici upáleni. Zajisté by týž osud i jiné bludaře byl brzy zastihl, kdyby Jan IV. biskupskou mocí svou nebyl zakročil. Spravedlivým hněvem naplněn jsa proti inkvisitorům dal inkvisiční vězení otevříti a vězně na svobodu propustil, když byli pokání slíbili. Také jakéhosi lékaře Richarda, kterýž pro vydání spisu bludného zavřen byl, dal biskup skrze ouředníky své z vězení vyvésti, a posléze inkvisitory s úřadu toho složil.

Tohoto jednání biskupa Jana uchopil se jakožto vítané příležitosti ku pomstě dávný protivník jeho, Jindřich, nemanželský syn hraběte ze Šönburka, kanovník Vyšehradský. Týž měl už od několika let rozepři s biskupem o proboštství Litoměřické, v jehož držení se některý čas nacházel, potom ale z něho sehnán byl od biskupa. Šönburk vystoupil nyní co *žalobník proti biskupovi*, udávaje, že jest ochráncem a zastavatelem bludařů, že se dopouští svatokupectví (simonie) při udělování církevních ouřadů a že neposlouchá rozkazův apoštolské Stolice. S těmito žalobami vybral se Šönburk do města Avignona ve Francouzsku, kdež se tenkráte papež Jan XXII. zdržoval*). Biskup Jan Pražský obdržel rozkaz, aby se osobně před papežskou Stolici dostavil; i

*) Od r. 1308—1378 sídleli papežové Římští v Avignoně; doba ta nazývá se *„babylonským vyhnanstvím“*; králové Francouzští snažili se tehdáž o to, aby pomocí papežův nad světem panovati mohli.

ačkoliv žádal, aby skrze posly odpověď na žalobu Šönburkovu dáti mohl, nebylo mu toho dopuštěno. I musel se tedy Jan IV. na cestu vydati. Dne 9. května 1318 odešel z Prahy; celých jedenáct let musel dlíti v Avignoně u dvora papežského, s velkou trpělivostí očekávaje výrok apoštolské Stolice. Že přebývání jeho v Avignoně s velkými protivenstvími a útratami spojeno bylo, každý se snadno domyslí. Konečně byl r. 1329 od Stolice apoštolské za nevinného uznán a k svému důstojenství navrácen. S velikou radostí a slávou uvítán jest v Praze 3. července 1329. Kapitola Pražská s preláty a duchovenstvem, četné panstvo a nepřehledné davy věřícího lidu vyšly biskupovi vstříc s ostatky Svatých a korouhvemi. Když pak biskup do velechrámu sv. Vítského byl uveden, hlučné chvalozpěvy s průvodem varhan zavzněly.

V nepřítomnosti biskupa Jana IV. bylo biskupství Pražské (1318—1329) spravováno skrze administrátory, jimiž bývali kanovníci kapitoly Svato-Vítské. Statky biskupské trpěly toho času velké škody, byvše od krále Jana rozličným pánům zastaveny neb úplně rozchváceny.

Dne 30. října 1333 přijel do Prahy Václav Karel, tehdáž 17letý, aby na místě otcově na čas převzal správu české země. Mnoho panstva vyjelo mu naproti do Zbraslavi (kdež on hrob své matky navštívil); z Prahy pak vyšlo mu vstříc všecko kněž-

stvo a lid v procesí s korouhvemi a ostatky Svatých při slavném hlaholu zvonů. Mnozí už tenkráte poznávali, že zemi České vychází hvězda lepší budoucnosti; neboť se všem stýskalo v té opuštěnosti a skleslosti celé vlasti. Karel za 10letého přebývání v cizině byl zapomněl jazyk český; mluvil toliko německy, francouzsky a vlašsky; pilným však vynasnažením brzy opět *jazyk mateřský* si přiosobil.

V červnu 1334 slavil Karel sňatek manželský s Blankou, sestrou francouzského krále; líbezná podoba její zajala srdce veškerého lidu. Francouzskou čeleď dvorní, kteráž s ní byla přijela, Karel hned 13. července nazpět poslal a Blanka dostala dvořanstvo ze šlechty české.

Brzy potom stal se v *Praze* pohoršlivý příběh, při kterémžto záští ode dávna doutnající mezi duchovenstvem světským a řeholním vybuchlo. U mnohých katolíkův vešlo tenkráte v obyčej, že se nedali pohřebiti na hřbitově farním, nýbrž při některém klášteře sobě poslední místo odpočinku vyvolili. Zbožná mysl jejich kojila se nadějí, že četné oběti mše sv., kteréž se od tolika řeholních bratří blízko hrobův jejich konati budou, jim k věčné spáse duší prospějí. Zákony církevními bylo sice předepsáno, aby v takových případech čtvrtá část pohřebních příjmův dána byla faráři či správci duchovnímu; ale nezdá se, žeby nařízení to od řehol-

níkův se bylo skutečně vykonávalo. Biskup Jan IV. po svém návratu z Avignonu zase r. 1331 napomenul řeholníkův, aby se dle církevních předpisův zachovali. Nicméně ani toho rozkazu nedbáno, tak že nevole s obou stran vždy více vzrůstala. V neděli u vigilii sv. Jakuba, 24. července 1334 svolali farářové kostelů Pražských dle společného usnešení všecky osadníky do dvou kostelů na Starém Městě, totiž k Panně Marii na Louži a k sv. Mikuláši na Kuřím trhu. V tom shromáždění byl přečten lidu zákon církevní o pohřbech a oznámeno, že řeholníci (zejmena Minorité, Dominikáni a Augustiniáni) se podle tohoto předpisu církevního zachovati nechtějí. Tu se zhasily všecky svíčky a všemi zvony se zvonilo (jakž obyčej byl, když se někdo do klatby dával); a farářové vysokými hlasy ohlašovali jmenem apoštolské Stolice klatbu proti řeholníkům; osadníkům svým však přísně rozkázali, aby nechtějí-li taktéž do té klatby padnouti, všelikého obecenství s těmi mnichy se vystříhali.

O tom všem, co se státi má, mnichové se před tím dověděli; i sebrali se s množstvím lidu a s uschovanou zbraní přihnali se k těm dvěma kostelům, násilně do nich vrazili a začali odpírati farářům křičíce: „Vy nejste kněží, ale svůdcové lidu, a sami jste propadli v klatbu jakožto cizoložníci, kostkáři, opilci a jinými nepravostmi poškvrnění.“ Někteří mnichové se až k farářům prodrali a listy klatbu

obsahující jim z rukou trhali. I stal se rozbroj mezi lidem: někteří zastávali faráře, jiní mnichy nejen slovy, ale i pěstmi. Mnozí brali kameny, aby po odpůrcích házeli, jiní tasili bodáky a meče nebo běželi s provazy jako na lotry. Se zahanbením jedněch i druhých se toho dne půtka skončila.

Rozbroje tyto však ještě delší čas trvaly. Každou neděli kázali farářové proti mnichům a mnichové proti farářům, vyhlašujíce na sebe klatby a takto slova Božího k osobním choutkám zneužívajíce. Řeholníci mnoho utrpěli na dobré pověsti mezi lidem, tak že mnozí katolíci nechtěli s nimi žádného obecenství míti, aniž jim almužny dávati. Teprv v prosinci 1334 obě strany vznesly tu věc na přátelské rozsudí, kteřížto uznali, že sluší o rozhodnutí sporu požádati apoštolskou Stolici. Kterak ale výrok papežský zněl, o tom kronikáři nám žádné zprávy nezanechali.

Biskup Jan pro tyto pohoršlivé spory odňal mnichům právo, které jim až dosavad bylo půjčeno, že totiž v *neděli kázati směli* v hlavním kostele *u sv. Víta*. Biskup nyní ustanovil k tomuto kázaní svého kaplana Františka, kterýž býval správcem škol Vyšehradských a jenž také sepsal českou kroniku.

Český král Jan slíbil papeži Janu XXII., že podnikne tažení křižácké do Palestyny; leč k tomu nedošlo, jak se domníváme z té příčiny, ješto český král nikdy opravdového úmyslu neměl tažení do

sv. země vykonati. V náhradu za to podniknul král trojí *tažení křižácké* do pohanského *Litevska* a sice r. 1329, 1337 a 1345. Leč výpravy ty se nezdařily; král při druhém tažení ochuravěl na oči a nejprv na jedno oko oslepl, brzy pak dokonce zraku pozbyl.

V prosinci 1334 oženil se král Jan podruhé, pojav za manželku Beatrici, dceru vévody Burbonského. Královna tato v únoru 1337 porodila v Praze syna, jejž 9. března biskup Jan IV. pokřtil v chrámě sv. Vítském na jmeno *Václav*.

Dne 18. května 1337 byla královna Beatrix ve velechrámě Pražském korunována, avšak korunovace tato ani nádherou ani veselostí nerovnala se předešlým. Koruna byla královně na hlavu vsazena od biskupa Pražského Jana IV., při čemž král Jan byl přítomen bez koruny, protože pravou korunu královskou už dávno byl židům zastavil. Brzy potom odstěhovala se královna Beatrix do Lucemburka.

Na začátku 14. století děje se také v Čechách zmínka o zvláštním světícím biskupovi (čili suffragánu), kterýž u vykonávání svěcení kněžského a jiných úkonů byl nápomocen biskupu Janovi IV. Jmeno tohoto světícího biskupa, kterýž od r. 1312 se v Čechách nalezal, jest *Přibislav*, biskup Sadaronský. *)

---

*) Světícím biskupům se od apoštolské Stolice uděluje název podle některého města, kteréž jindy bývalo sídlem biskupským, nyní však v rukou pohanů neb Turků se nachází.

Kronikáři nad míru vychvalují štědrou dobročinnost, s jakouž se biskup Jan o zvelebení chrámů staral. Hrob sv. Vojtěcha v Praze dal okrášliti plechem stříbrným; mimo to skvostná roucha mešní a rozličné obřadní knihy ku chrámu sv. Víta daroval. Při kapitole Pražské založil *tři* nová *místa kanovnická*, tak že bylo u sv. Víta 29 kanovníků.

Obzvláštního však podotknutí zasluhuje nadání, kteréž biskup Jan IV. učinil v městě Roudnici. Založil tam totiž první klášter řeholních kanovníků sv. Augustina r. 1333 s tím ustanovením, aby jen přesní Čechové, z obou rodičů československých, do této řehole přístup měli. Konvent ten mimo probošta záležel z 12 kanovníků, jimž také duchovní správa byla svěřena.

V Praze vystavěl biskup kollegiatní chrám u sv. *Jiljí*. Roku 1336 zjednal to při papeži Benediktovi XII., aby se Čechové o vigilii Zjevení Páně jakož také o vigilii sv. Víta nepostívali.

Roku 1341 měla se v Praze slaviti svatba krále polského Kazimíra s Markétou dcerou krále Jana; ale Markéta, kteráž neměla žádné náklonnosti k této svatbě, roznemohla se těžce. Král vyžádal na biskupu Janovi IV., aby dal držeti ode všeho duchovenstva světského i řeholního v Praze procesí s korouhvemi a ostatky Svatých po celých 14 dní za uzdravení její. Oba králové, Jan Český a Kazimír Polský konali spolu to procesí; ale nemoc Markétina se

vždy více horšila, až 1. července 1341 smrtí nevěsty se skončila.

Činný život svůj dokončil biskup Jan IV. dne 5. ledna 1343, po 42letém zastávání biskupského úřadu.

Náboženský život v církvi České
od r. 973—1343.

Duchovenstvo Pražské diecése.

§. 34.
Biskup.

Ještě praotcové naši nebyli ku přijetí Evangelia spásy násilím donucováni, nýbrž ochotně ze své vlastní svobodné vůle ku Kristu se přihlásili, mohlo také církevní zřízení nového tohoto okršku zpovlovna volným postupem se dokonati. Zvláště od r. 973, kdež biskupství založeno, stala se *Praha* středem církevní správy celé země České.

Biskup býval prvotně *zvolen* na sněmu zemském. Při volbě bralo účastenství nejen kněžstvo, ale i lid a zvláště panstvo světské. Obyčejně však se dála volba tím spůsobem, že kníže se poradil s některými z kněžstva a panstva, a ve sněmu čekance biskupství jmenoval a ponavrhnul, načež celý

sněm hlasitým provoláváním srozumění své na jevo dával. Teprv na začátku 13. století vymohla si kapitola Pražská u sv. Víta právo, kteréž jí podle zákonů církevních už dříve příslušelo, aby sama nového biskupa voliti směla. Kapitola volila obyčejně muže ze svého středu, syny vlasti české, kdežto předtím často cizincové na prestol biskupský povýšeni bývali. Zvolený musel jeti ke dvoru císařskému do Němec neb do Vlach a žádati za *investituru* (stvrzení), načež *svěcení* biskupské obdržel od metropolity, arcibiskupa Mohučského. Teprv později (ve 12. století) upuštěno od investitury císařské; zvolený musel se představiti arcibiskupovi Mohučskému, kterýž skoumal nejprvé, zdali volba řádně předsevzata byla, načež nového biskupa vysvětil. *) Při návratu svém do Prahy držíval svěcený biskup slavný *vjezd* na Hradčany, kdež u přítomnosti knížete, panstva i kněžstva a lidu posazen na stolici biskupskou u hlavního oltáře ve velechrámě sv. Víta. Kněžstvo při tom zpívalo „Te Deum laudamus“, lid pak volal: „Krleš, krleš!“ (Kyrie eleison!)

Při dvoře svém míval biskup mnoho duchovních osob, kteříž se kaplany biskupskými neb

*) Někdy dal arcibiskup Mohučský své svolení, aby na jeho místě některý *bližší* biskup platnost volby skoumati a biskupské svěcení předsevzíti mohl, jak jsme výše při Janovi III., Tobiášovi a Řehořovi pověděli.

dvorními nazývali. Přední mezi nimi byl kancléř, jenž k ruce své měl více písařů či notářů.

Ve vládě církevní zastupoval biskupa Officiál, jenž všecky rozepře ku právu duchovnímu náležející rozsuzoval.

§. 35.

Kapitoly kanovnické.

Nejdůležitější místo po biskupovi zaujala hned od samého založení diecése r. 973 stoličná kapitola u sv. Víta čili sbor kanovníků Pražských, jenž stál pod správou probošta a děkana. Počet kanovnických míst byl za Jana IV. až na 29 rozmnožen.

Vedle této kapitoly biskupské povstalo brzy vícero jiných, tak nazvaných kollegiátních kapitol, a sice za tím účelem, aby se služby Boží s větší slávou a leskem zevnějším konati mohly.

První kapitola toho druhu založena jest r. 912 od Vratislava I. u *sv. Jiří* v Praze; když pak r. 973 při témž chrámě zřízen byl klášter panen, svěřena jest kapitole této duchovní správa nad osobami ku klášteru náležejícími. Břetislav I. založil kapitolu v *Staré Boleslavi* r. 1045; Spytihněv II. stal se zakladatelem kapitoly *Litoměřické* r. 1057. Největší slávou však se skvěla královská kapitola *Vyšehradská*, r. 1070 od krále Vratislava II. za-

založená; bylať bezprostředně podřízena Stolici apoštolské; všem kanovníkům uděleno právo mitry biskupské; probošt Vyšehradský byl obyčejně nejvyšším kancléřem dvorským; důstojenství probošta považováno za první hodnost duchovní po samém biskupu. V 11. století naskytá se také kollegiátní kapitola na *Mělníce*; r. 1118 založil Bořivoj II. kapitolu v *Sadské*. Rokem 1213 zřízena jest kapitola v Budyšíně v horní Lužici, kterýžto kraj po několikerá století ku království českému přináležel. V samém pak hlavním městě, v Praze ve 13. století ještě dvě kapitoly svůj počátek vzaly a sice jedna r. 1238 u sv. *Jiljí* (kdež nyní dominikánský klášter se nalezá), druhá u *Všech Svatých* na Hradčanech r. 1295; úplné zřízení druhé této kapitoly stalo se však teprv za Karla IV.

Mimo kanovníky byli při kapitole Pražské ustanoveni jiní kněží, zejmena tak zvaní vikáři t. j. duchovní, kteří na místě kanovníků církevní hodinky v chóru konali. Jiná třída kněží byli oltářníci (Altaristae), z nichž každý měl sobě poručený některý oltář, aby u něho mši sv. v jisté dni sloužíval. Ke zpěvům církevním a k říkání žalmů bylo ustanoveno 12 žákův školních, kteříž se nazývali bonifanti. *)

*) *Bonifanti*, z latinského: boni infantes, hodní hoši; jinak se nazývali též innocentes t. j. nevinní. Kanovník Eberhard r. 1259 učinil nadání na výživu jejich.

§. 36.
Arcipřišti a děkanové.

V církevní správě diecése pomáhali biskupu Pražskému arcipřištové a děkanové. Celá země byla rozdělena v okršky, kteréž se rovnaly župám. Duchovní představený takového okršku nazýval se arcipřišt neb arciděkan, arcijahen. Bylyť pak archidiakonáty tyto: Pražský, Bechyňský, Bilínský, Horšovotýnský, Kouřímský, Kralohradecký, Litoměřický, Litomyšlský, Mladoboleslavský, Plzeňský, Žatecký. Obyčejně byli arcipřišti ustanovováni ze středu kanovníků Pražských. Kanovníci, kteříž zastávali úřad arcipřišta či arciděkana v některém okršku, přebývali delší část každého roku v Praze, konajíce služby své při kapitole sv. Vítské; druhou část roku cestovali po osadách svého okršku konajíce visitaci a přísně o to dbali, aby zákonům církevním všady volný průchod zjednán byl. Arcipřištové oznamovali duchovním správcům svého okršku nálezy biskupské a o velkonocích svaté oleje po osadách rozesílali. V záležitostech manželských i jiných věcech církevního práva se týkajících soudní výroky činili.

Každému z arcipřištův podřízeno bylo více děkanův, kteřížto menší okršky pod svojí správou měli a skoro tytéž povinnosti vykonávali, jako vikářové (na Moravě a jinde děkanové) dosavad konají.

Jim byl odevzdán bezprostředný dohled na duchovenstvo dotyčného děkanského okršku.

§. 37.

Duchovenstvo farní.

Správu duchovní každé osady obstarával samostatně usazený kněz; obyčejně se nazýval farář nebo plebán*); týž míval při kostele svůj řádný příbytek či faru. Často se farářové dávali zastupovati od jiného kněze, kterýž se nazýval *vikář*. Někteří vikáři byli stále ustanoveni ku př. ve jmenu celé kapitoly, jížto duchovní správa vlastně přináležela; ti se nazývali *místoplebáni* (vice-plebani). Jiní byli vikářové či zástupcové dočasní, kteříž v rozlehlých osadách u vykonávání duchovních povinností řádnému farářovi vypomáhali.

Ve mnohých chrámech byly mimo hlavní oltář poznenáhla i poboční čili vedlejší a menší oltáře zřízeny a ze štědrých odkazů věřících založena jsou četná místa pro kněze oltářníky, kteříž při těch oltářích po celý rok mši sv. sloužívali. Začasté byly od dobrodincův vystaveny nejen oltáře, nýbrž celé kaple. a učiněno nadání, aby tam kněz mši sv. sloužil; kněz takový nazýval se kaplanem. Z počátku byli tito oltářníci a kaplani samostatní, po-

*) Od latinského slova *plebs*, což věřící lid znamená.

zději však pomáhali farářům ve správě duchovní a byli stravou i bytem v domě farním opatřeni.

Pánové čeští mívali při mnohých chrámech právo, že jakožto patronové či kollátoři mohli biskupovi ponavrhnouti jistou osobnost, jížto se fara neb oltářnictví uděliti mělo t. j. oni mohli kněze presentovati. Biskup zkoušel, zda-li presentovaný úplně spůsobilým se jeví k úřadu duchovnímu, načež takového stvrdil*) a spolu některému sousednímu faráři nařídil, aby nového správce duchovního instaloval čili osadě představil.

Jakož ale v středověku vůbec se dálo, rovněž i v Čechách mnozí pánové usazovali kněze na farách a zase je odtud vypuzovali, o svolení biskupovo v nejmenším se nestarajíce. Za panování Přemysla Otakara II. byl tento král jediný v celých Čechách, jenž na statcích královských jen kněze *od biskupa* řádně stvrzené přijímal; jiní páni *o biskupa nedbali*, nýbrž sami po vlastní libosti faráře ustanovovali. Při tom se udály nešvary rozličného druhu. Některý patron na př. nutil faráře, aby mu postoupil částku svých příjmův aneb aby patrona několikráte do roka náležitě vyčastoval a u sebe pohostil. Ano i po smrti farářově nejeden patron větší část jeho pozůstalosti sobě přivlastnil a násilím se jí zmocnil. Z toho seznati lze, že duchovenstvo české dosti

*) čili konfirmoval, což se napsalo do zvláštních kněh, kteréž knihami *konfirmačními* se zovou.

nesnází přemáhati muselo, a že obzvláště postavení biskupa v takovýchto poměrech velmi obtížné bývalo.

§. 38.

Hmotné opatření duchovenstva.

Předkové naši uměli oceniti pravdu slov samým Spasitelem pronešených: „Hoden jest zajisté dělník pokrmu svého“ (Mat. 10, 10.). Jakmile tedy křesťanská nauka pevných kořenů mezi obyvatelstvem českým zapustila, starali se věřící také o to, aby správcové jich duchovní slušnou výživu měli. K tomu cíli byla učiněna při chrámech hojná nadání, kteráž záležela v jistém platu, jenž se z domu neb statku každoročně ku kostelu odváděti musel. Častěji také celé statky neb vesnice k jistému kostelu bývaly přikázány. Mimo to dostávali farářové od svých osadníků desátek z úrody polní, ovoce, vína, drůbeže, másla, sýra atp. Také Židé, kteříž v osadě přebývali, desátek dávati museli. Konečně vybírali správcové duchovní tak zvané *poplatky štolové* zejmena při křtu, oddavkách a pohřbu; také bylo dovoleno při zaopatřování nemocných almužen od věřících přijmouti, ale požadovati nějaký plat nebylo zákonem církevním dopuštěno.

Vedle malého počtu zámožných kněží trpěla velká část duchovenstva v Čechách nouzi; bylot

tehdáž duchovenstva mnoho, ale výnosných míst málo. Nejeden farář neb kanovník proti církevnímu řádu ustanovil za sebe zástupce (vikáře), kterýž povinnosti veškery místo něho plnil, ale za to jen skrovnou náhradu brával, co zatím onen po světě jezdil a radovánek světských užíval. Nemravy takové teprv v pozdějších dobách byly úplně z církve vyklizeny.

§. 39.

Řehole církevní.

Neocenitelných zásluh o spásu nesmrtelných duší vydobyly sobě od mnohých století řehole či řády mnichův, kteříž trojím slibem: dobrovolné chudoby, ustavičné čistoty a dokonalé poslušnosti k představeným svým se ku ctnostnému a příkladnému životu zavazují. Začalať sice v 5. století původní horlivost mnichův ochabovati; tu však podařilo se sv. Benediktu v 6. století, že svojí řeholí kláštery napravil a velice zdokonalil.

1. A tato řehole Benediktinská to byla, kteráž hned r. 973 vybraný počet panen pod správou kněžny Milady u sv. *Jiří* na hradě Pražském shromáždila. Brzy potom přivedl s sebou sv. Vojtěch mnichy téhož řádu Benediktinského z Říma a usadil je v *Břevnově* r. 993. Jiný klášter založen v *Ostrově* (blíž vtoku Sázavy do Vltavy) r. 999. Jeden z nej-

slavnějších byl klášter *Sázavský* r. 1039 od sv. Prokopa zřízený, kdež se liturgie slovanská delší čas zachovala. Od krále Vratislava I. založen byl (r. 1086) klášter v *Opatovicích*, od Břetislava II. v *Litomyšli* (mezi 1093—1100), od vévody Svatopluka v *Kladrubech* (1108), od hraběte Viléma ze Sulcbachu klášter ve *Vilemově* (1120), později povstal klášter v *Postoloprtech* (1121), *Podlažicích* (1159), *Teplicích* (1164), *Polici* (1213), *Přimdě* (1306), *Broumově* (1331).

2. Působením Pražského biskupa Jana I. a Olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka byl r. 1138 založen první klášter Premonstrátův na *Strahově* v Praze. Řád tento od sv. Norberta zřízený se v obojím odvětví svém: řeholních kanovníků *) a panen brzy v Čechách rozšířil. Mužské kláštery povstaly v *Želivě* (1139), *Litomyšli* (1145), *Milevsku* (1184) a *Teplu* (1197); jeptišky Premonstrátky usadily se v *Louňovicích* (1139), v *Doxanech* (1144) a v *Chotěšově* (1198).

3. Touž dobou uveden jest do Čech také řád Cisterciácký, od sv. Roberta založený a sv. Bernardem velice zvelebený. První klášter zřízen v *Sedlci* u Kutné Hory (1143), načež v *Nepomuku* (asi 1143) **),

*) Zovou se *kanovníky řeholními* proto, že členové této řehole ku plnění přísných pravidel, původně kanovníkům kapitolním předepsaných, trojím slibem (tak jako jiní řeholníci) se zavazují.

**) V klášteře tom sv. *Jan Nepom.* co mládeneček při mši sv. přisluhoval.

Plasích (1146), *Mnichovu Hradišti* (1177), *Oseku* (1203), *Žďáru* (1251) na hranici Moravské, *Skalici* (1257) blíž Kouřima, *Vyšším Brodě* (1259), *Zlaté Koruně* (1263), *Pohledu* (Frauenthal, 1277), *Zbraslavi* (1297) a *Sezemicích* (1300) kláštery vznikly.

4. Na začátku 13. století byly od papežské Stolice stvrzeny dva řády, kteréž zvláště pěstováním apoštolské chudoby srdce lidská Kristu získati se snažily; tudíž výživu svou jen z almužen brali a proto mnichy *„žebravými“* se zovou. Hlásáním slova Božího a pilným udělováním svátosti pokání získaly sobě obliby mezi lidem a byly také do Čech uvedeny; jsouť to řehole Dominikánů a Františkánů.

Nejprv zřízen jest klášter Dominikánů, od sv. Dominika založených, a sice v *Praze* (1226 u sv. Klementa na Poříčí, pak r. 1232 blíž mostu Pražského); brzy také mimo Prahu nabyl řád tento trvalých sídel, zejmena v *Plzni* (1230?), v *Litoměřicích* (1236), v *Turnově*, *Jablonné* a *Králové Hradci* (1250), v *Lounech* (1253), v *Nymburce* (1257), *Budějovicích* (1270), *Písku* (1280) a *Klatovech* (1300). Pro ženské odvětví téhož řádu zřízeny byly kláštery jeptišek Dominikánek na *Oujezdě* v Praze (1293) a v *Hradci Králové* (asi 1300).

5. Ještě většího rozšíření dosáhlo druhé hlavní odvětví žebravých řádů v Čechách, totiž řád sv. Františka Serafínského, jenž zase několikero odrůd čítá. Františkáni vlastně tak řečení byli r. 1234

usazeni v *Praze*, kdež jim blah. Anežka klášter vystavěla.*) Odtud přišli řeholníci tito brzy také do jiných krajin; zejmena vznikly kláštery Františkánské ve *Stříbře* (1253), *Bydžově* (asi 1270), *Domažlicích* (asi 1300) a *Čáslavi* (asi 1300). Minorité byli k ponuknutí blah. Anežky od krále Václava I. do Prahy povoláni, a vystaven jim klášter u sv. *Jakuba* (1232). Mimo to ještě měli své konventy (či kláštery) v Praze u sv. *Ambrože* (u prašné brány r. 1233), v *Litoměřicích* (1235), *Hradci Králové* (1240), *Kadani* a *Mostu* (asi 1240), v *Bechyni* (1281), v *Mladé Boleslavi* (1293), a v *Benešově* (1320). Také Klarisky čili ženský řád sv. Františka nabyl stálého sídla v Čechách; první klášter založila blah. Anežka r. 1234 v *Praze*, i stala se sama abatyší jeho. Druhý klášter Klarisek byl zřízen v *Panenské Tejnici* (asi 1280).

6. Blahoslavená Anežka zřídila r. 1234 špitál pro chudé a nemocné na Poříčí v Praze. Ošetřování chudých a nemocných svěřeno mistru a bratřím, kteříž měli řeholi sv. Augustina zachovávati. Odtud vznikl řád Křižovníků s červenou hvězdou, kterýž nejprv stál pod správou provinciála Františkánského, pak Dominikánského, konečně úplně samostatným řádem učiněn; biskup Pražský Mikuláš r. 1252 červenou hvězdu s křížem za znamení témuž řádu

*) Později tak nazvaný klášter sv. Anežky na Františku (nyní zrušený).

ustanovil. Téhož r. 1252 položen základ ku stavbě nového špitálu sv. *Františka* vedle mostu Pražského, kdež se hlavní sídlo řádu až posud nalezá.

7. Řehole Augustiniánův čítá dvoje oddělení: tak zvané poustevníky (eremity) a řeholní kanovníky. V Čechách nejprvé se poustevníci Augustiniánští usadili a sice v *Pivoňce* (Stockau 1256), u svaté *Dobrotivé* (jinak na Ostrově 1262), na *Šopce* u Mělníka (1263), v Praze u sv. *Tomáše* *) (1286), v *Domažlicích* (1288), v *Bělé* 1340 a v *Útěrém* (Neumarkt u Bezdružic 1342), v *Sušici* (1345). Řeholní kanovníci Augustiniánští dostali první klášter svůj v *Roudnici*, od biskupa Jana IV. r. 1333 založený.

8. U hrobu Spasitelova v Jerusalémě vznikl r. 1099 rytířský řád Johanitů (nyní Maltezských), kterýž měl za účel ošetřování poutníků a boj proti nevěřícím (zvláště Turkům); označeni byli křížem bílým na černém plášti. V *Praze* byla první jejich komenda (řeholní dům) zřízena r. 1159, když Vladislav II. na svém křižáckém tažení do svaté země se byl s rytíři seznámil a několik jich do Prahy povolal, kdež sobě vystavěli dům a kostel u Panny

*) Řeholníci kláštera Pivoňského a Ostrovského i sv. Tomášského v Praze nazývali se (podle jakéhosi prý bavorského kláštera sv. Viléma) Vilémity; odtud to přišlo, že i později Augustiniáni pod jmenem Vilémitů se v Čechách naskýtají.

Marie blíž mostu na Malé Straně. Později se hlavní sídlo řádu nalezalo v *Strakonicích*, odkudž řád jmeno „křižovníků Strakonických“ obdržel.

9. Taktéž ve svaté zemi povstal r. 1190 rytířský řád Německý k ošetřování německých poutníkův a k ochraně křesťanstva proti nevěřícím. Znamení řádové byl černý kříž na bílém plášti. V *Praze* usadili se r. 1217 u sv. *Petra* na Poříčí a od r. 1235 (když kostel ten křižovníkům byl odevzdán) u sv. *Benedikta* na Starém Městě.

10. Třetí řád rytířský povstal v Jerusalémě, kdež obydlí své měli vedle bývalého chrámu (latinsky „templum“) Šalomounova, odkudž Templáři se nazývali. R. 1127 byl řád ten od církve stvrzen a znamením řádovým ustanoven červený kříž na bílém plášti. V Praze měl řád Templářův již r. 1240 převorství a chrám u sv. *Vavřince* na Starém Městě. Po zrušení řádu Templářského (1311) připadly statky jeho v Čechách Johanitům.

11. Za doby křižáckých tažení někteří poutníci docela se v Jerusalémě usadili, vytknuvše si za účel střežení hrobu Spasitelova. Odtud se nazývali Křižovníky neb strážci Hrobu Božího, Božehrobci. Byliť mezi nimi také někteří šlechticové čeští, jichžto přičiněním r. 1190 založen i v Praze klášter téhož řádu u sv. Petra na *Zderaze*, kdež se almužny pro řeholní dům Jerusalémský sbíraly; bratři Zderazští ve vlastních špitálech posluhovali

chudým a nemocným. Znamením řádu byly dva červené kříže na černém rouše. R. 1287 zřízen jest ve *Světci* (Schwatz u Teplic) klášter jeptišek hrobu Božího, spravovaný mistryní a vedle ní převorem dosazovaným ze Zderazu.

12. R. 1256 přišli do Prahy mniši, kteří se zvali Cyriáky (dle mučeníka sv. Cyriáka), jinak kajícími bratřími. Znamením řádovým byl kříž a srdce červené barvy. V Praze měli klášter s kostelem u *sv. Kříže* většího; mimo to také v *Pardubicích* (1295), na *Vorlíce* (1295) a v *Nových Benátkách* (1340) se nalezaly kláštery tohoto řádu.

13. Posléze ještě o jednom ženském řádu zmíniti se dlužno. Jsouť to tak nazvané Magdalenitky či kajicnice, kteréž sobě ošetřování poutníkův a nemocných za úkol vytkly. Nosily bílý oděv a tudíž se v Čechách nazývaly „bílé paní“. Kláštery své měly v *Dobřanech* (1259), v Praze blíž *sv. Havla* (1282), později na *Oujezdě* (1329), v *Zahrasu* u Mostu (1283), v *Sela* u Kadaně (1283) a v *Lounech* (1331).

Z tohoto stručného přehledu laskavý čtenář seznati může, jak velice řehole církevní ve středověku se po vlasti naší rozšířily. K tomu podotknouti sluší, že v jednotlivých klášteřích nepřebývali snad jen 3 neb 4 mnichové, ale že na př. v Plasích, Milevsku, Postoloprtech, Kladrubech více než po 100 bratří pohromadě bydlelo.

A co činili, čím se zabývali tito mnichové? Především musíme znáti rozdíl, jakého stávalo mezi bratřími téhož kláštera. Jedni byli kněží; jiní neměli kněžského svěcení, nýbrž jen co bratří laikové (či nekněží *) v řeholi žili. Kněží se zabývali pěstováním *vědy* posvátné i světských vědomostí, vyučováním a vychováváním mládeže, hlásáním *slova Božího*, zpovídáním a jinou výpomocí ve *správě duchovní;* odtud až dosavade se v Čechách nachází velký počet farních osad, jichž duchovní správa řeholníkům jest svěřena. Bratři laikové zas hmotné potřeby na starosti měli; pusté krajiny neunavenou pílí svou proměňovali v ornou a úrodnou půdu, zakládali zahrady a vinice, starali se o chov dobytka a byli prvními učiteli, kteříž náš lid v polním *hospodářství* vycvičili. Také rozličná *řemesla* i *umění* se v klášteřích provozovala; byliť mezi bratřími malíři, sochaři, stavitelé, zlatníci a stříbrníci, mečířové, zvonaři, sládci, pekařové, sedláři, krejčí, obuvníci, tak že mnohý klášter se takřka o celý ostatní svět starati nemusel. Ovšem pak obyvatelstvo vůkolní v mnohém ohledu pomoci řeholníkův se dovolávalo, neboť se na př. lékařské umění v té době skoro výhradně jen od mnichův pěstovalo. Mimo to ře-

*) Jinak se laikové nazývali také konvršové, z latinského slova conversi, kajicníci; ješto mnozí lidé světští za tím úmyslem do klášterů vstupovali, aby tam pokání za své hříchy činili.

holníci všech klášterů za jednu z předních úloh svých považovali *hostinství* a udělování *almužny*. Musíme tudíž po právu uznati, že vedle světského duchovenstva sobě řeholníci bezčetné zásluhy o vzdělání a mravné ušlechtění našich praotcův, o časné i věčné blaho jejich získali.

Pravdať ovšem, že mezi mnohými sty, ano tisíci mnichův nebyli všickni stejně dokonalí. Nejvíce se ukazoval úpadek kázně tam, kde některý klášter příliš rychle bohatnul. Mnozí věnovali štědré odkazy ku klášteru, vymínivše sobě, aby tamtéž byli pochováni. Jiní opět v stáří svém uchýlili se mezi řeholníky, aby poslední dny své na službách Božích stráviti mohli, a odkázali klášteru veškeré jmění svoje. Poznenáhla uhostila se v klášteře takto zbohatnuvším jakási rozkasanost a rozmařilost, bratří oddávali se příliš požitbám světským a na vznešené povolání své zapomínali. Začasté chybovali rodičové tím, že dítky své v kolébce spočívající neb 3—4 leta staré některému klášteru zaslíbili čili obětovali (odtud nazváni jsou řeholníci ti *obětovanci*, latinsky: „oblati“); syn povyrostlý, aby naplnil vůli rodičů, stal se řeholníkem, ale neměl chuti ku přísnému sebezapření, jež se na něm vyžadovalo, byl nespokojeným a nesloužil řeholi k žádnému požehnání. Leč pro některé tyto nedostatky nemizí veliké zásluhy, jež sobě řehole o člověčenstvo získaly. I v Čechách rostla povždy mezi pšenicí koukol nejen na

roli rukodělné, nýbrž i na duchovní roli Hospodářem nebeským osévané.

§. 40.

Školství v rukou církve.

Potěšitelným důkazem ochotnosti, s jakouž předkové naši chápali se veškerých výhod, jež křesťanská víra jim podávala, jsou *školy*, kteréž záhy ve vlasti české byly zřízeny. Tak víme, že na hradě *Budči* nedaleko Prahy byl od Spytihněva založen kostel sv. Petra a při něm škola, kdež sv. Václav došel prvního literního vzdělání. V 11. století připomínají se školy u *sv. Víta* v Praze, které řídil školastik kapitolní. Učili se tam nejvíce žáci, kteří co čekanci stavu kněžského také některé přisluhování v kostele vykonávali. Podobné školy nalezaly se při kapitole *Vyšehradské*, jakož i při klášteřích *Břevnovském* a *Strahovském*; tak na př. dal král Vladislav II. syna svého Vojtěcha, potomního arcibiskupa Solnohradského, do Strahovského kláštera na učení. Taktéž i synové panských rodů českých v Břevnově a na Strahově začasté vychováni bývali. Učitelkami panen šlechtických bývaly jeptišky *Svatojirské*, kteréž spolu mistrné ruční práce k ozdobě chrámů zhotovovaly.

V 13. století školství v Čechách už tak pokročilo, že při každém farním kostele obyčejně škola

farní se nacházela. Ve škole této první vzdělání v potřebných vědomostech se mládeži udílelo. Pro žákovstvo dospělejší zřízeny byly školy při chrámě biskupském (katedrálním) v Praze, pak při kapitolách kollegiátních a v klášteřích; nejvíce připravovali se tu jinochové pro kněžský neb řeholní stav a mívali namnoze výživu svou při kostele neb klášteře. O zvelebení takovýchto čelnějších škol si zvláště papežové ve 12. a 13. století značné zásluhy získali. Tak za Innocencia III. bylo na čtvrtém sněmu Lateránském 1215 (kdež i biskup Pražský Ondřej byl přítomen) vydáno nařízení, aby při každém chrámu metropolitním byl ustanoven doktor theologie, při každém pak chrámu stoličném (katedrálním) jeden mistr svobodných umění, který by byl povinen zdarma vyučovati žákovstvo při kostele přisluhující i jiné chudé jinochy. Školy ty, v nichž se svobodným uměním vyučovalo, nazývaly se *studiemi částečnými.**) Za panování Otakara II. (1253—1278) tyto školy částečné v Praze takového lesku dosáhly, že i z německých zemí, z Rakous, Štýrska a Bavorska přijížděli žáci do Prahy na učení. — Vedle toho trvaly dále školy na Vyšehradě, v Břevnově a na Strahově.

*) Latinsky: studia *particularia.* K „svobodným uměním“ náleželo mluvnictví (gramatika), básnictví, řečnictví, myslitelství (logika), počtářství, přírodnictví a hudebnictví. Naproti tomu university mající všech čtvero fakult se nazývaly *studie obecné,* studia *generalia.*

Z novějších pak řádů zejmena školami svými prosluli Dominikáni a Augustiniáni.

Jinochové Čeští, kteříž chtěli nabyti vyšších vědomostí, jichž domácí školy ještě neposkytovaly, putovali do *vzdálených zemí*, z počátku do Německa (ku př. Magdeburka), do Nizozemska, později do Francouzska (do Paříže, do Orleanu) a do Italie. V italském městě Bononii (Bologna) byl ve 13. století počet študujících Čechů tak znamenitý, že činili pro sebe jeden z 18 národů, na které se tamější universita dělila. *)

§. 41.

Vliv církve na řízení státní.

Jelikož za onoho věku duchovenstvo svým vzděláním nad jiné stavy vynikalo, diviti se nelze, že v každém téměř oboru *státního života* s kněžími se potkáváme. Kněžím bylo svěřeno v Čechách vedení *písemnictví* při úřadech a soudech. U dvoru knížecího zastávali dlouhý čas kněží místo *kancléře*, *podkancléře* i *notářů* (písařů). Arcipřištové v některých věcech vykonávali dohled na úřady *župní*. Kněží začasté vykonávali *poselství*, ku kterým bylo zapotřebí známosti cizích řečí neb zběhlostí, jakých se nedo-

*) Na universitě v Bononii bývalo každého roku až na 10.000 študujících, kteříž z celé Evropy na znamenitý ten ústav spěchali.

stávalo světskému úřednictvu (k. př. v jednáních s papežem neb císařem); kněží v komonstvu knížecím do ciziny i do válek jezdili.

Pod dozorem duchovenstva konaly se v Čechách tak zvané očisty nebo-li Boží soudy (ordalie). Po spůsobu tehdejšího věku dovolávali se lidé očistami spravedlnosti Božské, aby vinu neb nevinnost obžalovaného prokázala. Očisty trvaly od nejstarší doby až do Karla IV. Bylať rozeznávána očista trojí: *ohněm* (a sice buď obžalovaný žhavé železo na očistu do ruky vzal aneb po žhavých radlicích kráčel), *vodou* (buď varnou neb studenou) a *bojem* (rozeznávalo se sedání t. j. souboj mečem a sedání kyjem). Církev sice tyto očisty nikdy neschvalovala, protože je považovala za opovážlivé vyzývání Boha k učinění zázraku. Jelikož ale nicméně za oné doby očisty se zhusta dály, byla duchovenstvu jakási *dohlídka* při nich svěřena za tím účelem, aby se podvodu a šalbě cesta zavřela, jakož také aby při konání obyčeje toho, jinak dosti krutého, větší mírnost zavládla.

Aby lid český odvykal pomstě a přivykl řádnému běhu řízení soudního, o to církev křesťanská se postarala tak zvaným právem asylu. Asyl či útočiště bylo místo, kam se vinník mohl uchýliti, aby ho protivníci nedostihli, dokud by žádost pomsty neustoupila chladnější rozvaze. V Čechách byl asyl dvojí, církevní a světským právem stano-

vený. *Církevní* asyl zakládal se na posvátnosti místa zasvěceného, kostela, kaple, kláštera. První zmínka o asylu se děje r. 994, když žena Vršovcova do chrámu sv. Jiří se utekla, ale, ač oltáře samého se držela, od zuřivců ven vyvlečena byla. V pozdějším právu výslovně určeno, že, když by vinník ku hrobu sv. Václava v kostele Pražském se utekl, nemá odtud vzat býti, ale pokoje požíti. *Světské* útočiště bylo, když královna neb vlastní manželka odsouzeného jemu záštity poskytla.

Důležitého vlivu na správu státní požívalo duchovenstvo také účastněním se při sněmu zemském, kdež biskup Pražský měl přední místo a nejvážnější hlas po knížeti, vedle něho pak opatové a proboštové kapitol Českých mezi předním panstvem zasedávali.

§. 42.

Mrskáči, Beghardi a Bekyně v Čechách.

Za neposlední důkaz upřímnosti, s jakouž otcové naši přilnuli k víře katolické, považujeme tu pamětihodnou událost, že po celých 400 let od uvedení křesťanství nikdo se neodvážil osobními výmysly svými poskvrniti nauku sv. Evangelia, sv. Cyrillem a Methodějem hlásanou, až teprvé v 13. století někteří blouznivcové z *ciziny* do Čech přišlí símě bludův ve vlasti naší zasíti se odvážili.

1. Roku 1256 přišli z Německa tak nazvaní Mrskáči (bičovatelé, Geiszler, lat. flagellantes) do Čech a rozšířili se odtud brzy do Moravy a Slezska. Hlavu měli zakuklenou, hořejší pak část těla až po pás obnaženou; každý z nich držel v ruce bič z několika řemenů spletený, uzly a bodáky opatřený; na oděvech a kloboucích měli červené kříže. Putovali v průvodech po 100, 1000 a více od místa k místu, prozpěvujíce kajicné písně a vyzývali každého, aby k zadostučinění za své hříchy na 33 dní se k nim připojil. Dvakrát za den dělo se veřejné bičování až do krve a trvalo tak dlouho, až ten, který předzpěvoval, dokončil píseň o Kristovu umučení. Kromě tohoto veřejného bičování ve dne měli ještě soukromé bičování v noci. Odvolávali se na příklad sv. Petra Damiánského a skutečně mnozí z počátku pravý úmysl při bičování tom měli, leč toliko že s přílišnou krutostí tělo své rozedírali. Ale brzy se k tomuto zevnějšímu úkonu rozličné nepravé a bludné nauky přidružily. Tak zejmena honosili se Mrskáčové, že prý mají list Krista Pána, kterýmž nařizuje toto bičování místo svátostí, tak že oni sobě na vzájem bez zpovědi rozhřešování udělovati mohou. Zavrhovali také odpustky, očistec a ctění Svatých, jelikož prý skrze bičování vše toto zbytečným se stává V Čechách připojili se prý k Mrskáčům i lidé vznešenějších stavův, a byly prý i ženské mezi nimi. Tudíž poznati lze, že stálým obnažováním těla ve-

řejná mravopočestnost a cudnost nemalou pohromu trpěly. Mimo to i Mrskáči také proti duchovenstvu láli a je hanobili; na mnohých pak místech proti Židům co nepřátelům Kristovým zle řádili. Z těch příčin nemohl se tehdejší papež Alexander IV. lhostejně na tuto sektu dívati, nýbrž ustanovil listem daným dne 17. dubna 1257 dva Brněnské Minority, Bartoloměje a Lamberta, za inkvisitory pro země koruny České. Snažnému jich úsilí se podařilo poznenáhla potlačiti tuto sektu. Téměř po jedno celé století nenalezáme žádné další zprávy o Mrskáčích, až teprv za Karla IV. se poznovu v Čechách vyskytli.

2. Ku konci 12. století zbožný kněz Lambert le Begues (v belgickém městě Lutichu) založil náboženské spolky, kteréž po něm přijaly jmeno Beghardův (spolky mužské) a Bekyň (spolky ženské). Z počátku působily spolky tyto velmi prospěšně a v ničem se od katolické nauky nelišily. Bohužel ale uhostila se ve spolcích těch záhy jakási náboženská blouznivost, kteráž i k rozmanitým a dosti povážlivým bludům podnět zavdala. Odvolávali se totiž Beghardi a Bekyně na slova sv. Pavla, jenž dí: „Zákon ducha života v Kristu Ježíši vysvobodil mne od zákona hříchu a smrti“ (k Řím. 8, 2.); což oni takto sobě vykládali: Jakékoli prostopášnosti smyslný člověk činí, duch jeho se tím nikterak neposkvrní. Pročež se také jiným jmenem nazývali *„bratřími*

a sestrami volného ducha". Mimo to Beghardi *) nevěřili v nejsv. Trojici Boží; učili, že Ježíš Kristus není pravý Bůh; Maria matka jeho že není pannou; ďáblové prý budou konečně z pekla vysvobozeni a dojdou spásy; starý Zákon byl prý od samého ďábla vnuknut Mojžíšovi. Křtu sv. prý není zapotřebí; každá lázeň může ho zastupovati. Rovněž zavrhovali Beghardi svátost biřmování, pokání, posledního pomazání a svěcení kněžstva. V tajných nočních schůzkách páchali ohavné smilství.

Ze všeho viděti, že tato sekta daleko od učení křesťanského se odchylovala, a že tedy obecný sněm, ve *Vienně* r. 1311 shromážděný, dobře jednal, an bludné učení jejich zavrhl a nařídil, aby sektářové ti všady byli potlačeni. V Rakousku a Štýrsku se v ten čas znamenitý počet Beghardů a Bekyň nacházel. Když ale nyní z rozkazu sněmovního se přísně proti nim zakročilo, utekli se mnozí do *Čech* a na Moravu, větší svobody tam nalezti doufajíce. V diecési Pražské byli spojeni v spořádané tovaryšstvo, měli prý svého arcibiskupa a 7 biskupů, z nichž každý 300 bratří neb sester spravoval. V Praze však (jak svrchu při biskupovi Janu IV. sděleno) byli již r. 1315 zřízeni inkvisitoři pro království České a sice Dominikáni u sv. Klementa. Ti nyní proti sektářům

*) Od slova Beghard odvozuje se známý název „*Pikharté*", jímžto od 15—17. století v Čechách bludařové rozličných sekt, obzvláště pak Bratří Čeští pojmenováni bývali.

zakročili, a následkem toho bylo 14 Beghardů z Rakouska přišedších v Praze na hranici upáleno r. 1318; a málem by týž osud i jiné mnohé byl zastihl. Ale biskup Jan IV., pokárav inkvisitory, že proti vůli jeho byli jednali, ssadil je s úřadu a uvězněné Beghardy na svobodu propustil; pro kteroužto mírnost svou v obžalobu dán a 11 let v městě Avignoně zadržován byl.

Za nepřítomnosti biskupovy sekta Beghardů vždy více se v Čechách šířila. Že Beghardi schůze své noční v jeskyních a doupatech či jamách podzemních obyčejně konávali, byli od ostatního obyvatelstva nazváni Jamníci (německy: Grubenheimer). Konečně ustanovil papež Benedikt XII. r. 1335 k vyhubení toho sektářství nové dva inkvisitory z řádu Dominikánského a sice pro diecési Pražskou Havla z Jindřichova Hradce a pro biskupství Olomoucké Petra Načeradského. Havel obzvláště v jižních krajinách českých o potlačení Beghardů se staral a s pomocí hraběte Oldřicha z Jindřichova Hradce násilím je vyhubiti hleděl, ano i křižácké tažení proti nim podnikl. Od té doby zmizelo sektářství to v Čechách, až teprvé za Václava IV. se na krátký čas opět objevilo.

Jelikož se spolky Beghardů a Bekyň nespolehlivými býti ukazovaly, trpěla jich církev jen s tou výmínkou, jestliže se k některému řádu či řeholi přidružily. Pročež obyčejně vstupovali členové spolku

toho do třetího řádu sv. Františka. Takové Bekyně nalezáme i v Praze, kdež v rozličných domech po 2, 3 až i 6 pohromadě bydlely; bylyť to nábožné ženy, kteréž šitím pro potřeby měšťanův se zanášely, děvčata vyučovaly, nemocné po domích ošetřovaly, o chudé se staraly a jiné skutky křesťanského milosrdenství konaly, při tom pak co Terciárky k řádu Františkánskému přináležely. *)

*) Bekyně nacházíme ve 14. století v *Praze* vedle kaple Všech Svatých, na Starém městě v Templu a ještě ve 4 domech na blízku; celkem asi 12 domů v hlavním městě za příbytek jim sloužilo.

Doba II.

Církev česká na vrcholu slávy.

1343—1420.

§. 43.

Zřízení arcibiskupství v Praze.

Velikých a neocenitelných zásluh o vlast Českou dobyl sobě král Karel IV.; za něho stala se veliká proměna v postavení státoprávním, ale spolu také v postavení církevním naší země. Oč marně byli úsilí své zasadili Břetislav I. (1046), Přemysl Otakar I. (1204), biskup Ondřej (1221) a posléze Přemysl Otakar II. (1268), toho dosáhl Karel IV., Otec vlasti; jeho působením vymaněna jest koruna Česká z církevní nadvlády německé, *biskupství Pražské povýšeno na arcibiskupství*, diecése Pražská stala se sídlem Metropolity, Čechy a Morava spojeny jsou v jednu provincii t. j. v jedno tělo církevní.

V květnu 1342 dosedl na Stolici papežskou Klement VI., bývalý učitel Českého krále Karla IV. a upřímný přítel jeho. Nový papež pozval krále Jana i se synem Karlem r. 1343 k sobě do Avignonu,

kamž oba v únoru 1344 skutečně dojeli. Právě tou dobou pomýšlel papež na to, aby ssadil s úřadu Mohučského arcibiskupa Jindřicha; tudíž se strany metropolity nebylo se velkých překážek obávati. Karel IV. bystrým duchem svým seznav příhodnou chvíli, požádal náměstka Kristova, aby Pražské biskupství na arcibiskupství bylo povýšeno, a dvě jiná biskupství k němu připojena.

Klement VI. nerozmýšlel se dlouho, ale rád prosbě té vyhověl a to tím ochotněji, čím vážnější byly důvody Karlovy. Jsouť pak důvody tyto: 1. Vzdálenost Prahy a Olomouce od sídla metropolity Mohučského; neboť do Mohuče čítalo se z Prahy 10 denních cest a z Olomouce 12, při nemalých obtížích cestovních přes lesy a vrchy; z čehož patrno, že ani biskupové do Mohuče, ani metropolita do Čech přicházeti nemohou, jakž toho přece potřeba byla. 2. Rozdíl jazyka, ješto obyvatelé Čech mluví jazykem slovanským, zcela rozdílným od jazyka německého. 3. Lidnatost obojí diecése, Pražské i Olomoucké, ješto se Pražská rozkládá v 5 a Olomoucká ve 4 denních cestách. 4. Veliký počet chrámů a osad v obojí zemi.

Z těchto důvodův papež Klement VI. vydal 30. dubna 1344 v Avignoně papežský list nebo-li bullu, kteroužto biskupství Pražské na arcibiskupství povýšil a jemu dvě biskupství podřídil a sice biskupství Olomoucké a bi-

skupství Litomyšlské, kteréž teprv nyní (roku 1344) bylo založeno. Biskupové Olomoucký a Litomyšlský vstoupili tedy v poměr „suffragánův“ k metropolitovi Pražskému. *)

§. 44.

Biskupství v Litomyšli založeno.

Od krále Vladislava II. byli na radu Olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka r. 1145 *Premonstráti* do Litomyšle uvedeni, a jim vedle hradu chrám Marie Panny s klášterem vystavěn, i říkalo se tam „na hoře Olivetské.“ Klášter ten stál pod vlastními opaty. Když pak se jednalo o povýšení Prahy na sídlo arcibiskupské, tuť spolu ustanovil papež Klement VI. ve srozumění s vladařem Karlem IV., že opatství Litomyšlské má býti proměněno a *povýšeno na biskupství.* Jelikož právě tehdáž opatství na hoře Olivetské bylo uprázdněno, povolán jest tam od krále Českého *Jan*, opat kláštera Luckého (na Moravě), a za prvního biskupa Litomyšlského ustanoven i vysvěcen r. 1344.

Z řeholníků premonstrátského kláštera, jichž asi 90 v Litomyšli bylo, vybráno jest *28 kanovníků*,

*) Původně zamýšlel Karel IV. podříditi metropolitovi Pražskému vedle biskupství Olomouckého ještě i Vratislavské biskupství; leč vida, že mu v tom stavové Slezští odpor kladou, od úmyslu toho upustil.

kteříž ve správě diecése novému biskupu nápomocni býti měli; ostatní řeholníci zůstali v klášteře pod zvláštním převorem.

Novému biskupství bylo přikázáno několik částí posavadního biskupství Pražského i Olomouckého. Jednání o této věci skončilo se teprv r. 1350, kdež meze biskupství Litomyšlského určeny jsou tím spůsobem, že dekanát Chrudimský, Mýtský, Poličský a Lanškrounský v Čechách, pak dekanát Šumberský a Úsovský na Moravě k Litomyšlské diecési náležeti mají.

Nástupcem Jana I. († 1355) na biskupském prestolu Litomyšlském stal se Jan II., opat kláštera Luckého. Týž co kancléř říšský provázel Karla IV. na cestě do *Říma*, kdež tento na císařství Římské byl korunován. Tu prý biskup Jan II. ve chrámě Vatikánském založil oltář ke cti *sv. Václava* za tím úmyslem, aby našemu dědici zemskému i v hlavním městě křesťanství náležitá pocta se dála.

Bohužel nemělo biskupství Litomyšlské dlouhého trvání; zaniklo v bouřích husitských r. 1425 a od té doby nebylo znovu vzkříseno.

Arcibiskupové Pražští.

§. 45.

Arnošt I.

(1343—1364.)

Dne 5. ledna 1343 dokonal pozemský běh svůj biskup Jan IV. z Dražic, a již 14. ledna přistoupila kapitola sv. Vítská k volení nového biskupa. Dle jednosvorného usnešení zvolen jest *Arnošt z Pardubic*, děkan kapitoly Pražské. Týž narozen jest r. 1297 na hradě Hostinné; první vyučování v náboženství a jiných vědomostech poskytnuto Arnoštovi v Kladsku, kdež otec jeho županem byl. Později študoval v Broumově u Benediktinů, odkudž přišed do Prahy na škole biskupské svobodným uměním píli svou věnoval. Pak se odebral na vysoké školy italské v Bononii a Padově, kdež 14 let setrvav vzdělání své vědecké, obzvláště v bohosloví všelijak zdokonalil. Byv posvěcen na kněžství stal se kanovníkem a r. 1338 děkanem u sv. Víta v Praze, kdež sobě vlídností, moudrostí a výmluvností svou lásku nejen ostatních kanovníků, nýbrž i obecného lidu ve vysoké míře získal. Pročež všickni s jásotem uvítali zprávu, že Arnošt na uprázdněný stolec biskupský byl povýšen.

Za příčinou různice mezi papežem a arcibiskupem Mohučským v ten čas vzniklé vydal se Arnošt osobně na cestu do *Avignonu*, kdež od papeže Klementa VI. stvrzen a od kardinála Portuenského, k tomu ustanoveného, na biskupství posvěcen byl.

V Polsku a ve Slezsku od starodávna byl zaveden tak zvaný *halíř Svato-Petrský*; *) ale ku konci 13. století a na začátku 14. daň tato liknavě bývala odváděna. Když pak vévodové Slezští na vzdor častému napomínání halíř platiti se zdráhali, vyřknut jest nad Slezskem trest interdiktu. R. 1327 připadlo Slezsko ku koruně České a král český Jan slíbil papeži, že o zapravení halíře se postará, načež interdikt zrušen. Ale Vratislavští i po roce 1327 halíř zapraviti se zdráhali a poznovu stíženi jsou interdiktem. Konečně uvolili se, že platiti budou, žádali však, aby jim za předešlá leta daň byla prominuta. Tu rozkázal Klement VI. biskupu Arnoštovi Pražskému listem dne 17. srpna 1343 daným, aby se do Vratislavi odebral a jmenem papežovým interdikt zrušil, jestliže se město zaváže budoucně halíř odváděti a také za předešlá leta jistou náhradu poskytnouti. Arnošt se dle rozkazu papežského zachoval a skutečně toho docílil, že napotom Vratislavští až do r. 1374 halíř bedlivě odváděli.

---

*) Z každé hlavy (za každého obyvatele) musel se ročně jeden *halíř* co daň odváděti; biskupové obyčejně halíř sbírali a papežovi zasílali.

K utvrzení kázně církevní ve své diecési konal Arnošt I. s duchovenstvem synodu dne 18. října 1343, při kteréžto příležitosti obzvláště proti bludařům, lichvářům a těm, kdož modlitbu Páně a Vyznání apoštolské libovolnými přídavky kazí, přísná nařízení učinil. Duchovenstvu zapovídá biskup účastnění se při očistách a odporoučí všem kněžím zdrželivost, nezištnost a mírnost u vykonávání úřadu duchovního.

Vyššího ještě důstojenství nabyl Arnošt následujícího roku, byv papežským listem ze dne 30. dubna 1344 za arcibiskupa povýšen. Klement VI. radostnou zvěst tuto čtyřmi bullami oznámil Arnoštovi, kapitole, duchovenstvu a věřícímu lidu Pražské diecése. Jiným listem dne 5. května dal papež arcibiskupu Pražskému právo *ku korunování králů českých*, a Karel IV. zlatou bullou (18. srpna 1347) právo to stvrdil. V srpnu 1344 obdržel Arnošt od papeže arcibiskupské *pallium*. *) V neděli dne 21. listopadu 1344 byl Arnošt u přítomnosti krále Jana, vladaře Karla IV. a četného panstva v metropolitním chrámě sv. Víta co arcibiskup slavně nastolen. Potom posvětil arcibiskup Jana, opata Luckého, na biskupství Litomyšlské, a konečně položil základní kámen

*) Tak se nazývá úzká páska z bílé vlny, se 6 hedbávnými černými kříži, kterouž každý arcibiskup na hrdle nad mešním rouchem nosí. Páska ta či pallium jest odznakem *arcibiskupského* důstojenství a úzkého spojení s hlavou církve.

ke stavbě nového chrámu arcibiskupského *u sv. Víta*, kterýž by uměním a nádherností dosavadní, věkem sešlý chrám daleko převyšoval.

Karel IV. byl r. 1346 zvolen za krále Římského. Téhož roku padl slepý otec jeho Jan dne 26. srpna co hrdina v bitvě u Křeščak ve Francouzské zemi.

Dne 2. září 1347 byl Karel IV. s chotí svojí Blankou od arcibiskupa Arnošta slavně *korunován na království České* v chrámě sv. Víta. K tomu korunování poprvé se užilo koruny Svato-Václavské, kterouž Karel svým vlastním nákladem byl zjednal. O té koruně ustanovil, aby stále spočívala na hlavě sv. Václava, odkudž se ke korunovaci neb jiné slavnosti vzíti měla a hned téhož dne zas navrátiti. Papež Klement VI. toto nařízení hned roku 1346 stvrdil a ustanovil, že kdožbykoli tu korunu odciziti chtěl, v pokutu klatby upadnouti má.

Na radu arcibiskupa Arnošta vydal Karel IV. r. 1347 základní listinu kláštera Slovanského, kterýž v počest sv. Jeronyma mezi Zderazem a Vyšehradem byl vystavěn. Přistěhovali se tam z Chorvátska mnichové slovanští řádu sv. Benedikta. V klášteře tom, „na Slovanech“ neb „v Emauzích“ řečeném, konaly se služby Boží v jazyku slovanském.

Neocenitelných zásluh o Čechy získal sobě Karel IV., když 7. dubna 1348 vydal zlatou bullu jakožto zakladací listinu University Pražské,

kterouž na spůsob vysokého učení Pařížského a Bononského zřídil. Král takto učinil na radu arcibiskupa Arnošta, kterýž druhým zakladatelem university jmenován býti zasluhuje. Neboť on netoliko první zákony či stanovy pro universitu sepsal, nýbrž spolu s králem první nadání ze svého jmění na vysoké školy učinil. Duchovenstvo světské i řeholní dávajíc ke školám těm četné statky a důchody, připsalo je arcibiskupství Pražskému, i byl arcibiskup určen za ustavičného *Kancléře* university. Naproti tomu světští stavové praničeho ku zvelebení těchto vysokých škol nečinili. — *Kapitolu u Všech Svatých* na hradě Pražském Karel IV. r. 1348 na věčné časy spojil s universitou, tak sice, aby k hodnosti probošta, děkana a 11 kanovníků jen ti byli povoláni, kdož úřad učitelský na universitě Pražské zastávají.

Rok, ve kterém založeny jsou vysoké školy, ještě i jinými nařízeními krále Karla stal se památným. Tak položil r. 1348 Karel IV. základ k novému Městu Pražskému. Téhož roku vydal psaný zákon zemský pod názvem Majestas Carolina. Na radu arcibiskupa Arnošta zrušil král tak zvané očisty čili ordálie (boží soudy).

V postě 1349 přišla sekta Mrskáčů podruhé do Čech. Veliké množství jich připutovalo v procesí s korouhvemi do Prahy, německé písně zpívajíce a před očima lidí až do prolití krve se mrskali.

Z počátku mnozí z domácích, Němců i Čechů, připojili se k nevídanému tomu spůsobu náboženství. Když ale lid od mrskáčů k bludům rozličným svozován byl, tu arcibiskup Arnošt vydal proti nim zákazy a ze své diecése je vypudil.

Maje pravé blaho věřících na zřeteli svolal Arnošt I. oba biskupy suffragány (Olomouckého i Litomyšlského) a podřízené kněžstvo z celé církevní provincie i konal s nimi první sněm provinciální v Praze 1349 dne 11. a 12. listopadu. Až na naše časy zachovaly se stanovy této synody, kteréž po několikeré století byly pravidlem života náboženského v Čechách. Taktéž oba biskupové, Olomoucký a Litomyšlský, se zavázali, že ve svých diecésích o bedlivé zachovávání těchto stanov sněmovních se postarají.

Jak zbožného ducha měl Karel IV., o tom nejlépe svědčí ta okolnost, že na svých cestách po Německu, Italii a jiných zemích všady bedlivě pátral po svatých ostatcích a velmi mnohé si opatřil, zlatem a drahokamy ozdobiti dal a do Prahy arcibiskupu Arnoštovi pro chrám sv. Víta je zasílal. Aby ostatky ty náležitě uctěny býti mohly, ustanovil Arnošt I. výroční slavnou památku všech sv. ostatků, jež se ve velechrámě sv. Víta chovají. *)

*) Slavnost tato až podnes se koná v tu neděli po sv. Bartoloměji (po 24. srpnu) v celých Čechách, a slaví se spolu památka všech jiných ostatků, které se kdekoli v Čechách nalezají.

Roku 1350 přineseny jsou do Prahy svátosti říšské t. j. klenoty císařské, které se doposud v německé říši chovaly. Mezi nimi byly obzvláště: zlatá koruna Karla Velikého; jeho plášť, říšské jablko zlaté s křížem; část sv. Kříže, na němž pněl náš Spasitel; jeden hřeb, kterým byl ku kříži přibit, a kopí, jímž Jemu bok otevřen, a jiné vzácnosti. Tyto klenoty byly nejprvé u sv. Víta, později na Karlštejně schovány. Odtud pak se každého roku přinášely do Prahy, kdež se konala zvláštní slavnost, nazvaná *„den Svátostí“* a sice v pátek po neděli provodní po velkonoci; na náměstí Karlově byly svátosti říšské v ten den veřejně ukazovány ve věži svatých ostatků, pak (od r. 1393) v chrámě Těla Božího. Na tento den z celých Čech křesťané do Prahy přicházeli, tak že nezřídka až i 100.000 poutníkův k uctění svátostí říšských se shromáždilo.

Arnošt I. *spravoval zemi Českou* na místě Karlově, když tento r. 1354 a 1355 mimo Českou zem meškal (dalť se r. 1355 korunovati v Římě samém na císařství Římské). Císař přivezl tenkráte s sebou z Italie vzácný dar pro chrám metropolitní a sice tělo sv. Víta mučeníka.

Slovútný učenec a básník italský *Petrarca* přibyv r. 1356 s poselstvím od vladaře Mediolánského do Prahy zdržel se déle u dvora císařského a rád trval ve společnosti arcibiskupa Arnošta, s nímž od té doby zůstal v důvěrném dopisování. — Následu-

jícího roku (1357) položil Karel IV. základní kámen k nynějšímu *kamennému mostu* přes Vltavu.

Nad míru prospěšné zařízení učinil r. 1358 arcibiskup Arnošt ve věcech církevních, an pro budoucí památku dvoje knihy založil a sice knihy nadací (lat. libri erectionum), v nichž obsažena jsou zřízení farních chrámů, klášterů, založení mší sv., obdarování kostelům a kaplím učiněná; mimo to knihy stvrzovací (libri confirmationum), kteréž obsahují zápisy o usazování kněží na fary. Oboje knihy se až na naše doby zachovaly.

Těžká pohroma stihla naši zemi r. 1358 a 1359, kdež *morová rána* zle mezi obyvatelstvem zuřila. Bedlivý velepastýř Arnošt v obojím roce nařídil, aby se ve všech osadách kající průvody s nábožnými modlitbami na usmíření spravedlnosti Božské konaly a za ty, kdož morem zemřeli, aby zvláštní mše obětovány byly. Spolu všech arcibiskup napomenul, aby se obžerství, nečistoty a jiných nepravostí vystříhali a do mocné ochrany Marie Panny se odevzdávali.

Neméně bolestné navštívení dotklo se České země r. 1362, kdež následkem neúrody minulého roku nastala veliká drahota a *hlad*, tak že mnoho tisíc lidí hladem zemřelo. Tehdáž k ulehčení bídy obecného lidu veliké almužny konal arcibiskup Arnošt; on po městech, městečkách i vesnicích chleba i obilí rozdával, čímž mnoho dobrých řemeslníků od zahy-

nutí zachráněno. V Praze dal Karel IV. k obživě nuzáků stavěti malostranskou zeď na Petříně.

Z přílišné lásky otcovské přál si Karel IV., aby korunován byl dvouletý jeho syn Václav, kterýž r. 1361 se v Norimberce narodil. Arnošt zrazoval to císaři, a poukazoval k tomu, že dítko nemůže rozuměti povinnostem důležitým, jež korunovace ukládá. Ješto však císař trval na svém, vykonal Arnošt 15. června 1363 *korunování dvouletého Václava.* Dne 18. června korunována jest od arcibiskupa také *Alžběta*, čtvrtá choť císařova.

Již ale byly spočteny dny šlechetného arcipastýře církve České. Od časův sv. Vojtěcha neseděl biskup na prestolu Pražském, jenž by učeností a svatostí života nad Arnošta předčil. Byltě štědrým otcem chudých, jichž 12 každodenně ve svém domě častoval. Kdykoli se chtěl na duchu zotaviti, uchyloval se do kláštera Augustiniánského v Kladště (jejž sám založil), kdež ve skromné jizbičce několik dní v rozjímání a na modlitbách trávil. Jak vysoké vážnosti Arnošt nejen ve vlasti své, ale i v dalekých zemích požíval, o tom jasně svědčí ta okolnost, že po smrti papeže Innocence VI. (1362) někteří kardinálové v Avignoně na to pomýšleli, aby Arnošt byl za *papeže* vyvolen. Ale bránila tomu Česká jeho národnost, jelikož tenkráte obyčejně jen rodilí Francouzové na římskou Stolici povýšeni bývali.

Arnošt vydal se na začátku května 1364 na cestu do *Budyšína* v Lužici, kdež tenkráte Karel IV. meškal. Na hod Boží svatodušní, 12. května učinil arcibiskup výborné kázaní k lidu Budyšínskému a u přítomnosti císaře sloužil velkou mši sv. Hned ale potom sklíčen jest zlou zimnicí, ve kteréž dal se odvézti na zámek svůj na *Roudnici;* tam ulehl na lože, z něhož více nepovstal. Svátostmi řádně opatřen byv zesnul v Pánu 30. června 1364 v hodinu nešporní. Dle vlastní žádosti byl *pochován v Kladsku* v chrámě bl. Marie Panny, kdež se znamenitý náhrobek jeho (před několika roky opravený) posud spatřuje. Za příčinou 500leté památky jeho smrti (konané r. 1864) byl v počest Arnošta postaven krásný *pomník v Ouvalech*, kterýž 30. června 1869 slavnostně jest odhalen. Lid Český klade Arnošta mezi muže *domněním svaté* a při zpěvech rorátních v adventě vděčně si připomíná jmeno jeho co prvního převzácných těch písní sběratele.

§. 46.

Jan I.

(1364—1379.)

Dne 12. července 1364 zvolen jest od kapitoly Pražské za arcibiskupa *Jan I.*, příjmím *Očko z Vlašími;* týž byl prvním proboštem kapitoly u Všech

Svatých, odkudž povýšen jest r. 1353 na biskupství Olomoucké. V den sv. Havla (16. října) 1364 byl Jan I. v arcibiskupském chrámě u sv. Víta slavně nastolen. Co důvěrný přítel Karla IV. byl v podobné míře jako někdy Arnošt všady radou svou šlechetnému králi nápomocen, kdykoli tento ve prospěch víry katolické něco nového podniknouti zamyslil.

Za času arcibiskupa Jana dostalo se prestolu Pražskému dvojího vyznamenání. Nejprvé udělen jest arcibiskupovi název „Primas královské rady České.“ Mimo to za druhé byl učiněn arcibiskup Pražský rozeným či stálým Legátem papežské Stolice v Čechách, jakož i v diecésích Bamberské, Míšenské a Řezenské. Pohnutku k tomu dal Karel IV., an papeže Urbana V. na to upozornil, že ku království Českému náleží mnoho osad a krajin v jmenovaných 3 diecésích, kdež tedy potřebí pilného dozoru, aby zákony církevní se zachovávaly. Pročež papež římský r. 1365 v tom vůli králově vyhověl, a Janovi I. pozlacený stříbrný kříž legátský sám do Prahy poslal.

Co bedlivý pastýř konal arcibiskup Jan s duchovenstvem svým časté *synody diecésní;* zejmena podávají nám kronikáři zprávu o synodách konaných r. 1365, 1366, 1371, 1374 a 1377; ano podobá se, že někdy až i dvakráte do roka synodu slavil.

V chrámě sv. Víta vystavěl arcibiskup na svůj náklad kapli sv. Erharta i Otilie a posvětil ji 9. července 1367. Dne 30. listopadu téhož roku vysvětil nádhernou *kapli Svatováclavskou* v novém kostele sv. Víta, jehož stavba přeskvostná *) tehdáž v dolejších částech byla dokonána. — Arcibiskup Jan byl vůbec horlivý ctitel sv. Václava a se svolením krále postaral se o to, aby se den tohoto sv. dědice mimo Českou provincii také ve Vratislavském a Míšenském biskupství slavil.

Císař Karel IV. r. 1368 byl opět v Římě, kamž papeže Urbana V. (z Avignona) uvedl. Za tou příležitostí položil Karel IV. v hlavním městě křesťanstva základ k domu poutnickému či hospitálu, k němuž pánové z Rožmberka štědré nadání učinili. Dům ten ustanoven byl pro chudé aneb onemocnělé poutníky, do Říma z Čech příchozí. Nadání to až na naše doby (ač ve změněném spůsobu) se v Římě zachovalo. **) — V nepřítomnosti krále spravoval arcibiskup Jan Očko *zemi českou* co místodržící.

---

*) *Stavitelé* chrámu sv.-Vítského byli: Matěj z Arrasu, rodem Francouz († 1352) a Petr z Gmünda ve Švábích, jinak též Petr Parléř nazvaný (1353—1392), po něm syn jeho Jan (1398) a posléze Petr Petrlík (1418).

**) Péčí nejdůst. p. kardinála-arcibiskupa Pražského, Bedřicha knížete ze Schwarzenbergu, bylo nadání to obnoveno, jakž list sv. Otce Pia IX. ze dne 21. srpna 1871 dotvrzuje.

Dobročinnost svou osvědčil arcibiskup již před rokem 1364, an (tehdáž co biskup Olomoucký) založil u potoka Botíče na Vyšehradě špitál pro chudé obojího pohlaví takové, kteří byvše někdy v bohatství a ve cti, napotom v chudobu upadli. Později pak a sice r. 1370 založil na Hradčanech pro nemocné duchovní špitál sv. Antonína.

V témž roce 1370 byla v září slavena svatba Václava IV., korunovaného krále českého, s Johannou, dcerou Albrechta z vévod Bavorských, ačkoli šlo králi teprv na desátý rok, a nevěsta byla ještě mladší. Dne 17. listopadu byla mladistvá královna Johanna s velkou slávou korunována od arcibiskupa Jana I. v chrámě Svatovítském. — Nade dveřmi tohoto chrámu dal císař Karel r. 1371 učiniti veliký, krásný obraz dílem mosaickým čili řeckým z kamínků rozličných barev; obraz ten představuje poslední soud a podnes jej na polední straně chrámu viděti lze.

Když r. 1371 císař nějaký čas přebýval na Karlštejně, těžce se roznemohl, tak že lékařové pochybovali o jeho uzdravení. Vidouc to císařovna Alžběta obrátila se s důvěrnou myslí k sv. patronu *Sigmundovi* *) i učinila slib putovati pěšky z Karlštejna do Prahy k jeho hrobu v chrámě sv. Víta a obětovati za uzdravení svého manžela 8 mísek

*) Tělo tohoto světce, kralevice Burgundského, teprv r. 1365 bylo od Karla do Čech přiveženo, a sv. Sigmund mezi Patrony české přijat.

z ryzého zlata k okrášlení hlavy sv. Sigmunda. Jakmile císařovna slib ten skutkem splnila, uzdravil se císař v krátké době. *)

V červnu 1371 bylo v Praze novému *arcibiskupovi Mohučskému* Janovi z Lucemburka léno uděleno, což se stalo odevzdáním korouhví na rynku Staroměstském. Téhož dne byl nový arcibiskup dle vůle papežovy i císařovy ve svou hodnost arcibiskupskou a kurfirstskou uveden *Pražským* arcibiskupem Janem I. Souvěcí spisovatelé s podivením tento děj porovnávali s minulostí, kdež ještě před nedávnem biskupové Pražští od arcibiskupův Mohučských potvrzováni bývali, ano i králové čeští korunu od nich přijímali.

Syn Karlův Václav IV. byl r. 1376 zvolen za krále Římského a 6. července v Cáchách s manželkou svou Johannou slavně korunován.

Arcibiskup Jan I. vydal na synodě r. 1377 konané nařízení, aby v každém kostele dáno bylo znamení zvonkem na věži v každý pátek v hodinu smrti Spasitele našeho a křesťané aby se přitom ke

*) Kronikář, jenž r. 1371 u dvora byl přítomen, vypravuje o neobyčejné *síle*, kterou Alžběta císařovna měla v rukou. Podkovu zcela novou, pro velkého koně zhotovenou, rukama přelomila; nože silné a tlusté přelamovala prý jako mrkve a pancéře rytířů neb dvořanů císařových od hůry dolů trhala, ale bez vychloubání a nikdy jináče, nežli když ji císař, manžel její, k tomu vyzval. Lidé pravili, že od času Libuše nebylo tak silné ženy v Čechách jako ona.

cti sv. pěti ran Ježíše Krista modlili; což se až podnes v Čechách zachovává.

Převzácného vyznamenání účastným stal se arcibiskup Jan I., byv dne 17. září 1378 od papeže Urbana VI. jmenován kardinálem basiliky (chrámu římského) 12 Apoštolův. V témž roce dopustil Bůh počátek záhubného rozkolu církve, jelikož francouzští kardinálové proti Urbanovi VI. sobě jiného papeže zvolili, Klementa VII. Marně napomínal Karel IV. několikerými listy knížata křesťanská, aby rozkol ten zameziti hleděli. Karel dokonal život svůj vezdejší 29. listopadu 1378 v 63. roce věku svého. Za duši jeho obětoval kardinál-arcibiskup Jan I. mši sv. u sv. Víta, při čemž 12 biskupů se súčastnilo; po mši sv. učinil arcibiskup srdečnou řeč o císaři a pochoval tělo jeho v témž chrámě. Sám pak Jan Očko složil břímě úřadu arcibiskupského r. 1379 na svého synovce Jana z Jenštejna. Brzy potom byv sv. svátostmi posilněn odputoval arcibiskup Jan I. za svým přítelem Karlem IV. na věčnost dne 14. ledna 1380 v stáří 77 let.

§. 47.

Jan II.

(1379—1396.)

Jan Očko, arcibiskup Pražský, měl bratra Pavla, jenž se psal z Jenštýna (neb Jencenštýna podle hradu

mezi Prahou a Brandýsem položeného). Pavlův syn *Jan z Jenštýna* študoval v Praze, Bononii, Padově a Paříži a byl jinoch rozkošem světským oddaný. R. 1376 stal se biskupem v Míšni, ale měl více zalíbení v lovu a hrách rytířských než ve skutcích nábožnosti. Když pak strýc jeho, arcibiskup Jan I., r. 1379 úřad svůj složil, byl Jan z Jenštejna z vůle papeže Urbana VI. a krále Václava IV. za arcibiskupa Pražského ustanoven; spolu stal se tajným radou a nejvyšším kancléřem královským. Hned r. 1380 zřídil Jan II. ve stoličném chrámě Míšenském oltář ke cti sv. *Václava* a učinil nadání, z něhož by se jeden kněz oltářník vyživiti mohl. Právo patronátní ponechal zakladatel arcibiskupům Pražským. Obecný mor, jenž r. 1380 v Čechách zle řádil, zatřásl mocně svědomím Jana arcibiskupa. Stěží sám z této nebezpečné nemoci vyváznuv, dal se na pokání. Ještě přísnějším na sebe stal se, když r. 1382 Ludvík arcibiskup Magdeburský noc protancovav, když náhlý pokřik, že hoří, vznikl, v pomatenosti s okna skočil a vaz zlomil. Tu se Jan II. počal velmi trýzniti. Na těle nosil drátěný pás s ostrými špičkami; ložem byla mu lavice neb kamenná podlaha; za polštář sloužila mu bible neb jiná kniha pobožná, nebo kámen. Na hradech v Roudnici a Helfenburku dal si vystavěti zvláštní komory na spůsob těžkých žalářů a tam pilně skutky pokání konával. I na cestách ve voze pořád se modlil; když na Roud-

nici dlel, často v noci s téhož hradu putoval na Říp do kostela sv. Jiří a tam se modlíval.

Z úcty k Bohorodičce ustanovil Jan II. r. 1383 v Čechách svátek *Navštívení Marie Panny* a složil zvláštní spis na obranu téhož svátku. *)

Roku 1385 dostavena jest klenba nad vnitřním kůrem chrámu sv. Víta, načež 1. října arcibiskup Jan slavné svěcení chrámu ke cti Marie P. a sv. Víta vykonal. O dvě leta později upravena jest vnitřní pavlač nad kůrem (či triforium), a v ní postaveny sochy všech osob, jež měly zásluhu při stavbě toho chrámu, jak se podnes spatřují. Později a sice r. 1392 položen jest arcibiskupem Janem II. a králem Václavem IV. základ ku stavbě lodi chrámové (48 let trvala jen stavba kůru či presbytáře). — Zároveň s kostelem sv. Víta byla také stavěna kaple Všech Svatých od Petra Parléře až do r. 1386.

Arcibiskup Jan r. 1390 vydal se na *cestu do Říma*, kdež se tenkráte slavilo jubileum s plnomocnými odpustky pro celé křesťanstvo. **) Hospodu jeho bylo lze poznati po valném davu nuzných lidí,

*) Vojtěch *Rankonis de Ericino*, kanovník školastik u sv. Víta, muž učeností proslulý, se tenkrát velice protivil obmýšlenému zavedení tohoto svátku a také zvláštní pojednání o tom složil.

**) Byloť to *občasné jubileum*, které se původně z rozkazu Klementa VI. vždy po 50 letech, dle nařízení Urbana VI. vždy po 33 letech udílelo; konečně pak od Pavla II. bylo ustanoveno, aby se vždy po uplynutí 25 let slavilo.

kteří po celý den ji oblehali; když mu peníze docházely, žebral sám na žebráky. — O tři leta později r. 1393 konáno také v Praze jubileum, ku kterémuž Václav IV. na papeži Bonifáciu IX. plnomocné odpustky byl vyžádal. Kollegiátní chrám Vyšehradský byl od papeže ustanoven k tomu, aby věřící v něm sv. svátosti přijímali, načež se jubilejních odpustků účastnými stali.

Sekta Beghardů a Bekyň se r. 1390 opět v zemi české objevila. Avšak Václav IV. dal veškerým úřadům zemským určité nařízení, aby se proti sektářům přísně zakročilo. Někteří byli na hranici upáleni, ostatní násilím ze země vyhnáni.

Práva církve katolické arcibiskup Jan II. statečně hájil a na ten účel častěji *synody* v Praze konal, obzvláště r. 1381, 1384, 1389 a 1392. Na synodách těchto vydal mnohá prospěšná ustanovení ku zlepšení mravů duchovenstva i lidu obecného.

Přetěžký boj nastal pro arcibiskupa Jana II., jakož neméně pro jenerálního vikáře od něho zřízeného Jana z Nepomuku r. 1393. Zamýšleltě tehdáž Václav IV. zříditi nové biskupství v Kladrubech, na kteréž chtěl dosaditi svého miláčka Hynka Pluha z Rabštejna, nestaraje se o přivolení papeže ani arcibiskupa. Avšak řeholníci Kladrubští po úmrtí opata Racka dle zákonů církevních ihned zvolili nového opata Olona, a Jan Nepomucký co jenerální vikář jej také potvrdil. Král již předtím byl zane-

vřel na Jana z Nepomuku, protože tento se zdráhal vyzraditi, z čeho královna Žofie (od r. 1386 choť Václavova) se mu byla zpovídala. Nyní se král divokým hněvem rozlítil proti jenerálnímu vikáři i proti arcibiskupovi. Jan II. utekl spěšně do Kyšperka (jinak Supí Hory v Litoměřicku); Jan z Nepomuku však byl hořícími pochodněmi ukrutně mučen a z rozkazu králova dne 20. března 1393 ve Vltavě utopen. R. 1729 byl mučeník tento v Římě za svatého prohlášen, a činí se mu nejen v Čechách, ale na celém, širém světě katolickém všeobecná pocta od lidu věřícího co mučeníku za práva církve a zpovědní tajemství.

Arcibiskup Jan II. vydal se dne 23. dubna 1393 na *cestu do Říma*, kdež sobě u papeže Bonifácia IX. na Václava krále stěžoval. Avšak papež nechtěje krále Václava proti sobě popuditi napomenul Jana II. k trpělivosti a krále požádal, aby se k velepastýři laskavěji choval. Na podzim 1393 navrátil se arcibiskup do Prahy. Jsa však se všech stran opuštěn a nemoha prospěšně úřadovati počal s papežem a králem o to jednati, aby ve prospěch svého sestřence Olbrama úřadu arcibiskupského se vzdáti mohl. R. 1396 dne 2. července vysvětil Olbrama za arcibiskupa Pražského a odejel r. 1397 *do Říma*. Papež dal mu titul „Patriarchy Alexandrijského“. Nástupce jeho Olbram slíbil mu odváděti jistý plat roční, ale brzy v tom ustal, tak že Jan II. v chudobě život

svůj dokonal; zesnulť v klášteře sv. Praxedy v Římě 17. června 1400. Právem počítá se mezi muže *domněním svaté*, a někteří spisovatelé zřejmě jej „*blahoslaveným*“ nazývají.

Za vlády Jana II. uvádí se v arcidiecési Pražské také zvláštní světící biskup, a sice byl jím asi od r. 1380—1388 *Hynek* Zajíc z Hasenburka, biskup Ladomírský (dříve řeholník Augustinianský); od r. 1388 byl světícím biskupem až do r. 1415 *Václav Vojtěch*, biskup Nikopolský, děkan chrámu u sv. Apolináře.

§. 48.

Olbram.

(1396—1402.)

Olbram ze Škvorce byl syn Olbrama Menhartovice a manželky jeho, sestry arcibiskupa Jana z Jenštejna. Olbram Olbramovic oddal se studiím právnickým na učení Pražském a vstoupil pak do stavu duchovního. R. 1382 byl kanovníkem u sv. Víta a vedle toho dosáhl proboštství u sv. Apolináře. Od r. 1389 byl také kancléřem Jana, knížete Zhořeleckého v Lužici, bratra krále Václava IV. V úřadě tom prokazoval služby důležité r. 1394, když kníže Jan se ujal záležitosti krále Václava, jenž tenkráte od panstva Českého poprvé byl zajat. Přičiněním

svého strýce Jana II. povýšen jest Olbram na arcibiskupství Pražské a vysvěcen od téhož svého předchůdce 2. července 1396 v chrámě sv. Víta.

Králi Václavu IV. historie vším právem veliké poklesky za vinu klade, a zvláště hrubá jeho vášnivost ku zlým skutkům přečasto jej svedla. Nicméně nelze mu aspoň upříti dobrou vůli, že se staral o odstranění velkého pohoršení, jež rozkolem papežským tenkráte bylo spůsobeno. Aby zase mír a jednota v církvi nastaly, radil Václav oběma papežům a sice Bonifácovi IX. a protipapeži Klementovi VII. roku 1398, aby se poděkovali s úřadu. Bohužel nebylo rady té uposlechnuto a smutná roztržka církve ještě déle trvala.

V Čechách se r. 1399 panská jednota poznovu proti králi pozdvihla a tím příčinu k různicím občanským ano i ku prolití krve zavdala. Pokoj nastal teprv v červnu téhož roku, kdež osm *rozsudí* bylo zvoleno, a sice čtyři se strany královy, mezi nimi také arcibiskup Olbram, čtyři pak se strany jednoty panské; tu bylo na nějaký čas příměří uzavřeno.

Dne 15. března 1400 byla *královna Žofie* v hlavním chrámě u sv. Víta slavně *korunována* od arcibiskupa Pražského Olbrama. Téhož roku byl Václav s trůnu německého ssazen, což jej tak k hněvu popudilo, že v přenáhlenosti své mnohé libovolné činy vykonal a tím spůsobem i některé staré přátely své, mezi nimi také arcibiskupa Olbrama, do táboru

nepřátelského vehnal. Byv od jednoty panské vždy více ohrožován musel král Václav IV. dne 12. srpna 1401 podepsati smlouvu, v níž usnešeno, aby po boku krále čtyři pánové stáli jakožto nejvyšší vladařové Českého království; prvním z nich jmenován jest arcibiskup Pražský Olbram.

Týž zemřel 1. května 1402.

§. 49.

Mikoláš.

(1402.)

Za příčinou domácích nepokojův zdržela se poněkud volba nového arcibiskupa. Václav IV. byl v březnu 1402 od bratra svého Sigmunda zajat a teprv po roce podařilo se mu útěkem z Vídně vyprostiti se, načež se do Čech navrátil. Asi v červenci 1402 byl od kapitoly Pražské jednohlasně za arcibiskupa zvolen *Mikoláš Puchník*. Týž co mistr svobodných umění a licenciát práva církevního proslul znamenitou učeností. Stal se farářem u sv. Mikoláše na Kuřím trhu a byl od arcibiskupa Jana II. z Jenštejna za jeneráního vikáře ustanoven. Byl kanovníkem u sv. Víta; mimo to však z velké ziskuchtivosti ještě několikero jiných kanovnictví a far sobě opatřil. Puchník uvalil na sebe r. 1393 hněv krále Václava, jelikož mu tento (rovněž jako sv. Janu Nepomuckému) kladl za vinu potvrzení opata

Kladrubského. Puchník byl spolu s Janem Nepomuckým veden do mučírny a vytažen na skřipci. Tu velkou bolestí přemožen žádal za milost a slíbil, že věčně o tom, co se tu s ním dělo, mlčeti bude. Tím spůsobem ušel smrti, kterouž by zajisté jinak spolu s Janem Nepomuckým byl trpěti musel. Zůstal jenerálním vikářem arcibiskupa Jenštejna i nástupce jeho Olbrama ze Škvorce. Byv za arcibiskupa zvolen dosáhl stvrzení od papeže Bonifácia IX., ale dříve ještě, nežli obdržel svěcení biskupské, zemřel na zámku Poděhúském blíž Netolic dne 19. prosince 1402; jak tehdáž mnozí za to měli, byl od svých protivníkův jedem otráven.

§. 50.

Zbyněk I.

(1403—1411.)

Po smrti Puchníkově zamýšlel král Sigmund, jenž tehdáž v zemi panoval, Jana příjmím Železného, biskupa Litomyšlského, na Pražské arcibiskupství dosaditi; a skutečně toho dovedl, že kapitola Pražská o stvrzení jeho žádala. Leč mezitím se Sigmund rozdvojil s papežem Bonifácem IX., a tudíž kapitola musela přistoupiti k volbě; zvolen jest v září 1403 *Zbyněk Zajíc z Hasenburka.* Týž byl syn Viléma z Hasenburka, nejvyššího truksase krá-

lovství Českého. Zbyněk byl od r. 1397 kanovníkem u sv. Víta a spolu proboštem kollegiátní kapitoly v Mělníce. Byl statným bojovníkem a v umění válečném více sběhlý než v bohosloví: nicméně mezi bájky musí býti počtena domněnka, že se teprv jakožto arcibiskup čísti učil. Nejvíce však na to váhu klásti sluší, že arcibiskup Zbyněk životem bezúhonným vynikal a tudíž pečlivě o to se staral, aby také veškeré duchovenstvo České mravným životem dobrý příklad obecnému lidu dávalo.

V zemi české vzmohl se tenkráte veliký nepořádek, tak sice, že mnozí zemané se zbrojnými houfy nabíhali na sousedy a na kupce po silnicích a násilným loupežením obyvatelstvo velmi obtěžovali. Nejstrašnější a nejmocnější z nich byl Mikuláš Zúl z Ostředka. Václav r. 1404 vypravil proti němu celé vojsko pod velením arcibiskupa Pražského Zbyňka, jenž všech zámků Zúlových dobyl a jej samého s 50 druhy jav do Prahy přivedl, kdež loupežníci tito spravedlivému trestu propadli.*)

*) Podruhé vypravil se arcibiskup Zbyněk do pole proti *Bavorům* r. 1406; vítězně do Bavor vraziv, na čas překazil další nájezdy do země České. Na výpravě té objevil Zbyněk dobrotu srdce svého spůsobem chvalným. Vojska česká položila se tenkráte na hrázi velkého rybníka; mnozí důstojníci radili, aby se hráze skopaly a tudíž povodeň škůdníkům Bavorským se spůsobila. Toho však arcibiskup nepřipustil a sice z té příčiny, aby nebylo zhubeno množství lidí, kteřížto ve vsích pod tím rybníkem přebývali.

K rozmnožení zmatkův v zemi České nemálo přispělo ustavičné trvání pohoršlivého *rozkolu papežského*. Václav IV. odtrhl se od papeže Řehoře XII., jelikož tento uznal Ruprechta, kterýž proti Václavovi byl zvolen za císaře. Když pak na sněmu Pisánském r. 1409 zvolen jest Alexander V. za papeže, Václav ihned se k němu připojil. Zbyněk arcibiskup držel se však Řehoře XII. a vida, že tím krále k hněvu popudil, uchýlil se na čas do Roudnice na svůj zámek. Konečně uznal i arcibiskup za dobré, papeži Alexandru V. se podrobiti i se svým duchovenstvem 2. září 1409. Ohni na vrších planoucími, hlaholem zvonů a zvukem trub všady ohlašována radostná zvěst, že církvi navrácena opět jednota.

Jásání to bohužel bylo předčasné; neboť nejenom že rozkol papežský vždy ještě trval (a křesťanský svět nevěděl, kterého ze 3 papežů by měl poslouchati), ale nadto v Praze samé vzmáhati se začalo učení bludné, kteréž první úplnou roztržku v církvi České spůsobilo a vlast naši po nedrahném čase na pokraj záhuby přivedlo. Zbyněk arcibiskup, kterýž s počátku chválil *Husovo* horlení proti nemravům tehdejším, brzy nucena se viděl, mocí úřadu svého proti němu vystoupiti, ano i *klatbu* církevní proti němu prohlásiti. Že však nařídil r. 1410 arcibiskup také *spálení kněh Viklefových*, tím mysle mnohých proti sobě popudil. Král Václav mu poručil, aby nahradil škodu, kterouž spálením kněh

spůsobil jich majetníkům; když se to nestalo, dal král zastaviti důchody arcibiskupa i jiných kněží, kteříž se při pálení kněh byli súčastnili. Následkem toho prohlásil arcibiskup Zbyněk *interdikt* nad Pražskými městy a zakázal slavení služeb Božích. Leč v červenci 1411 stalo se působením Sigmundovým narovnání mezi arcibiskupem a králem Václavem. Zbyněk zrušil trest interdiktu a slíbil, že se o to postará, aby záležitost Husova k mírnému konci byla přivedena; král Václav zavázal se k jistým podmínkám, jichž ale nedodržel. Pročež se arcibiskup Zbyněk vydal na cestu *do Uher* ku králi Sigmundovi, aby jeho prostřednictvím žádoucího míru docílil. Dojel až do Prešpurku, tam však náhle onemocněv zemřel dne 28. září 1411. Pověst připisovala náhlé to úmrtí jedu, jímž prý arcibiskup byl otráven od sluhy, který za ten skutek hanebný obdržel mzdu 15 zlatých uherských. Tělo Zbyňka arcibiskupa teprv r. 1436 jest do Prahy přiveženo a u sv. Víta v kapli Hasenburské pochováno.

§. 51.

A l b í k.

(1411—1412.)

V době důležité, kdež ruka opatrného velepastýře by snad byla ještě dovedla odvrátiti od vlasti naší hrozící záhubu, povýšen byl na prestol

arcibiskupský muž, o němž by nikdo se nebyl nadál, že důstojenství toho dosáhne. Dne 27. října 1411 zvolen jest za arcibiskupa od kapitoly Pražské *Albík z Uničova* na Moravě. Rodem jsa Němec přednášel r. 1387 co mistr svobodných umění na universitě Pražské. Roku 1389 studoval v Padově a stal se bakalářem práv. Hlavním však povoláním jeho bylo *lékařství*. Co spisovatel v oboru vnitřního lékařství Albík chvalnou pověst po sobě zůstavil. R. 1396 stal se nejvyšším dvorním lékařem Václava IV., ve kteréžto službě setrval až do smrti krále r. 1419. Při tom byl r. 1404 řádným profesorem lékařství na universitě Pražské.

Jelikož kapitole sv. Vítské na tom záleželo, míti arcibiskupa, jenž by u krále dobře náviděn byl, dala se snadno skloniti k přání Václava IV., aby tělesný jeho lékař k hodnosti arcibiskupské se povznesl. Papež Jan XXIII. dne 25. ledna 1412 tuto volbu potvrdil, načež Albík ještě v témž měsíci obdržel vyšší svěcení *) kněžské i biskupské.

Novému arcibiskupovi přízeň králova šla nade všecko. Byl sice muž mravův bezúhonných, ale nehodil se k úřadu arcibiskupskému v těžké době oné; přesvědčil se o tom hned na začátku svého působení. Pasovský děkan Václav Tiem přinesl Albíkovi z Říma arcibiskupské pallium (1412), spolu však

*) Albík měl až dosavad jenom čtvero nižších svěcení a žil delší čas v řádném manželství; pak ale ovdověl.

i bullu papežskou, ve kteréž Jan XXIII. vyzýval ku křižáckému tažení proti Ladislavu králi neapolskému (kterýž se Řehoře XII. přidržel). Papež sliboval odpustky hojné všem, kteří do boje vytáhnou aneb peníze na válku vynaloží. Proti tomu vystoupil *Hus* a odpustky za neplatné prohlásil; někteří pak posluchači jeho ustrojivše průvod posměšný bullu papežskou spálili. Tu král Václav seznal, že mu lhostejným divákem zůstati nelze, a protož všeliké pohanění papeže pod pokutou smrti zakázal. Následkem tohoto rozkazu sťati jsou tři chasníci, kteří 10. července v kostelích se odvážili kazatele tupiti a proti papeži láti. Arcibiskup Albík nevěda si rady, váhal proti Husovi zakročiti; ale mezitím byl Hus v Římě obžalován a odtamtud na něho strašlivá kletba vydána v září 1412. Spolu měl trest interdiktu stihnouti všeliké místo, kdež by se Hus zdržoval. Následkem toho mistr Jan v prosinci 1412 k výslovnému přání krále Václava z Prahy pryč se odebral, načež se opět konati počaly služby Boží, kteréž následkem interdiktu od farářů Pražských zastaveny byly.

Událostmi těmito velmi skormoucený arcibiskup Albík seznal, že v neobvyklém oboru povinnostem svým přetěžkým dostáti nemůže, a tudíž roztoužil se po obvyklé samotě. Učinil smlouvu s biskupem Olomouckým Kunrátem z Vechty ku konci roku 1412; byloť ujednáno s povolením krále Václava, že Kun-

rát se stane arcibiskupem v Praze. Na jeho místo povýšen za biskupa Olomouckého dosavadní probošt Vyšehradský Václav z Buřenic, patriarcha Antiochejský. Arcibiskup Albík přijal proboštství Vyšehradské a obdržel titul arcibiskupa Caesarejského. Smlouva ta byla r. 1413 od papeže stvrzena.

Albík ošetřoval co lékař krále Václava ještě v poslední jeho nemoci r. 1419. Po smrti královĕ odešel z Prahy a později ze země, zdržoval se na Moravě, pak ve Vratislavi a posléze v Uhrách, kdež dne 23. července 1427 zemřel.

§. 52.

Kunrát.

(1413—1421.)

Osmý mezi arcibiskupy Pražskými, s nímžto řada jejich prozatím končí, jest *Kunrát* příjmím *z Vechty*. Rodem Němec pocházel z Vechte, městečka biskupství Monastýrského ve Vestfálsku. Roku 1395 byl zvolen za biskupa Verdenského (v Porýnsku); ale nedosáhl stvrzení se strany papeže Bonifácia IX. Od té doby žil Kunrát u dvora krále Václava, jehož přízni se těšil. Stal se r. 1404 proboštem kapitoly Mělnické; od r. 1403—1405 byl nejvyšším mincmistrem v Čechách; od r. 1405—1412 byl podkomořím zemským. Při tom stal se r. 1408 biskupem

Olomouckým. Když pak Albík se r. 1412 prestolu Pražského odřekl, stal se podle přání krále Václava Kunrát z Vechty *administrátorem arcibiskupství*. Podle rady krále a nejvyšších kmetů zemských zahájil Kunrát *synodu v Praze* dne 6. února 1413. Hus nebyl osobně přítomen, leč zastupoval jej mistr Jan z Jesenice; ale vyrovnání mezi stranami nebylo lze docíliti a synoda bez pořízení se rozešla.

Teprv v červenci 1413 dosáhl Kunrát z Vechty stvrzení papežského a byl dne 17. července co *skutečný arcibiskup* v chrámě sv. Víta nastolen. Avšak nebyl on tím ostražitým pastýřem, kterýž by v poslední chvíli rázným zakročením byl dovedl nepřítele ochromiti a církev uchrániti bolestných oněch ran, z nichž po dvě století napotom krvácela. Kunrát právě naopak hned na samém počátku svého úřadování co arcibiskup zřejmě se klonil k nauce Husově a před některými pány českými výslovně prohlásil, že Husa ze žádného bludu neviní.

Později sice zdálo se, že arcibiskup Kunrát poněkud se zpamatoval a povinnostem svým dostáti se snažil. Neboť když r. 1417 světící biskup Heřman Nikopolský k Taboritům přestoupil a na hradě Lipnici značný počet Husitův na kněžství posvětil, ssadil jej arcibiskup Kunrát s úřadu biskupského (15. května 1417). *) Než klamné zdání toto dlouho

*) Týž biskup Heřman se později zas navrátil do katolické církve, začež ale Taborité na něm strašnou

netrvalo; neboť dne 21. dubna 1421 *arcibiskup Kunrát*, ač svědomím svým a přísahou slavnou k obhájení práv církve katolické byl zavázán, stal se mrzkým křivopřísežníkem a k úžasu celého křesťanstva *k Husitům přešel.* Pečeť arcibiskupskou odevzdal konsistoři kališnické, statky pak k arcibiskupství přináležející dílem dal v zástavu, dílem rozprodal a peníze příbuzným svým do Vestfálska odeslal. Úmysl jeho byl, také ostatní duchovenstvo s lidem obecným převésti v moc Utrakvistův; ale věc nezdařila se po jeho přání. Kunrát svolal sice veškeré duchovenstvo na synodu do Roudnice 14. května 1421; tam ale jen část kněží se dostavila. Biskupové Olomoucký a Litomyšlský zůstali v obecenství katolické církve. Jich příkladu následovala také metropolitní kapitola Pražská u sv. Víta; onať úplně od bývalého arcibiskupa se odtrhla a poslušenství zcela rozhodně jemu vypověděla.

Apoštolská Stolice, kteréž události ty záhy byly ohlášeny, za příčinou válek Čechy hubících nebyla hned s to, zaslouženou pokutu proti odpadlíkovi vysloviti. Teprv r. 1426 dal papež Martin V. zpronevěřilého arcibiskupa Kunráta do klatby a spolu propůjčil všem vůkolním arcibiskupům a biskupům plnou moc, řečeného Kunráta, kdekoli by postižen byl, se-

---

pomstu vykonali a dobyvše r. 1420 hradu Příběnického, kdež Heřman se zdržoval, v řece Lužnici téhož biskupa utopili.

saditi s úřadu biskupského i kněžského. Kunrát zemřel r. 1433, byv posléze nejen od katolíků, ale i samých Husitův opovržen.

Náboženský život v Čechách
od r. 1344—1421.

§. 53.

Památníky nábožnosti a lásky bliženské.

Kde církev a vlast tak sestersky se pojily v srdci velepastýře a vladaře světského, jak se to dálo v Čechách za Arnošta z Pardubic a Karla IV., tam zajisté veškero obyvatelstvo skvělým příkladem svých pohlavárů ke skutkům ušlechtilým povzbuzováno se cítilo. Patrné toho důkazy skýtá nám historie česká v oné době.

Nejnádhernější pomník křesťanského umění, jímž Karel IV. oslaviti mínil své království, jest velechrám sv. Víta. Přeskvostné dílo to nejlepším silám uměleckým bylo svěřeno, ale jen velmi zdlouha před se šlo; trvaloť po celý čas panování Karla IV. i syna jeho Václava IV. (1419) a přece konečně bylo nedokonané potomním věkům zůstaveno.

S jakou nádherou se služby Boží v tomto hlavním chrámě Českém slavily, můžeme ze značného

počtu duchovních posouditi, kteříž při chrámě tom službu konali. Byloť u sv. Víta bezmála 300 duchovních, mezi nimi 50—60 kanovníků,*) mnozí vikaristé, **) oltářníci, kaplani, choralisté ***) a bonifanti.

Neméně i v jiných městech a osadách bylo až příliš hojně o potřeby církevní postaráno. Kde nyní nacházíme faráře s jedním neb dvěma kaplany, tam ve 14. století bývalo 10—20 kněží ustanoveno. Porovnáme-li tehdejší poměry s nynějšími, stává se rozdíl tím více nápadným. Byloť tenkráte v Čechách obyvatelstva sotva 3,000.000; počet farních osad v celém království (s připočtením hrabství Kladského) činil 2100. Nyní jest katolíků v církevní provincii České přes 5,400.000 a počet far jest mnohem skrovnější, obnášíť pouze 1900.

Každá zámožnější rodina buď šlechtická buď měšťanská považovala to za svou povinnost, zříditi buď novou faru, nebo kaplanství, aneb vystavěti chrám nebo kapli, aneb aspoň oltář zříditi. Můžeme směle říci, že od časů Arnošta z Pardubic až do

*) Z těchto jen asi 34 měli stálé *příjmy* kanovnické, ostatní brali odjinud svoji výživu a měli toliko *naději*, že některé uprázdněné kanovnictví dosáhnou.

**) Již za časů Arnošta z Pardubic bylo u sv. Víta ustanoveno 24 *mansionářů*, kteří tak jako vikaristé k zpívání žalmů určeni byli; mezi nimi bylo 12 kněží, 6 jahnů a 6 podjahnů.

***) *Choralistů* bylo 30 ku zpěvům chrámovým.

počátku rozbrojův husitských bylo v Čechách *více zbožných nadání* učiněno nežli jindy za několikeré století.

Při tom všem, co ke cti Boží činěno, nezapomenuto ovšem na povinnost účinné lásky k bližnímu. Svědčí o tom veliké množství špitálů, kteréž k ošetřování nemocných a chudých za onoho věku byly zřízeny. Církev kladla vždy duchovenstvu svému i věřícím na srdce, aby nuzných bratří svých pamětlivi byli; po celý středověk neměla chudina vydatnějšího útočiště nad *obydlí kněží a řeholníkův*; tam každý zotavení duchovního i tělesného bezpečně nadíti se směl. Ku podpoře chudých a k ošetřování chorých jakož i k pohostění poutníkův zřídila církev zvláštní *bratrstva* i *řády*, kterých také v Čechách hojně se naskytovalo.

Navzdor těmto výkvětům víry křesťanské nazývají někteří středověk *„věkem temným“* (naproti nynějšímu „osvícenému“ století). Spravedlnost žádá, abychom pověděli, že církev katolická žádnou tmu tenkrát nerozšiřovala, nýbrž právě naopak více než každý jiný stav neb společnost vědu pěstovala, takto o pravé osvícení a poučení lidstva se starajíc. Na universitě Pražské, od zbožného Karla s pomocí Arnošta i celého duchovenstva zřízené, od papežů mnohými výsadami opatřené, bylo na začátku 15. století 30.000 študujících, 200 doktorů a mistrů, 500

bakalářů. *) Mezi největšími ozdobami university, mezi nejslovútnějšími učenci země České nalezáme hojně kněží v této době; uvádíme zejmena ty, kdož o historii naší vlasti sobě neocenitelných zásluh dobyli; první z nich byl Kosmas, děkan u sv. Víta; po něm prodloužitelé kroniky jeho: nejmenovaný kanovník Vyšehradský; mnich Sázavský; mnich Opatovický; Vincenc kanovník Pražský; kronikář Želivský (tito ve 12. století); Jarloch opat Milevský; Petr opat Zbraslavský (ve století 13.); František probošt Pražský; Beneš minorita; Neplach opat Opatovický; mistr Přibík Pulkava; kanovník Beneš Krabice z Weitmile (ve 14. věku).

§. 54.

Temné stránky náboženského života ve 14. století.

Ačkoli v každém ohledu mnoho pochvalného o životě předkův našich ve 14. věku říci se dá, nicméně upříti nelze, že, jakož všady mezi lidmi bývá, i tuto lecjaké *chyby* a nešvary se zahnízdily.

---

*) *Mistr* či *doktor* byl na Pražské universitě tentýž stupeň, k němuž učencové povýšeni bývali; na fakultě theologické a artistické (nynější filosofické) říkalo se „mistr, magister“, na fakultě právnické a lékařské užíváno názvu „doktor“. Nižší stupeň než mistři zaujímali *bakaláři*.

Pokud se především týká *duchovenstva*, bylot tenkráte časnými statky s dostatek, ano tu a tam i nadbytečně opatřeno. Jen k arcibiskupství náleželo 600 vesnic, 12 měst a vícero hradův; také statky klášterů (počet všech řeholních domův činil asi 100) byly značné. Nelze se tudíž diviti zprávám některých historikův řkoucích, že bezmála jedna třetina celého království Českého církevním osobám a ústavům co majetek přináležela. Tímto bohatstvím byli přilákáni mnozí, kteříž neměli pravého povolání k stavu duchovnímu, nýbrž stavše se kněžími a řeholníky v nečinnosti si libovali aneb dokonce rozkošem světským se oddávali. K velké škodě církve přebývali *papežové* po celých 70 let (1309—1378) v Avignoně a museli se úplně podrobovati vůli králů francouzských; odtud mezi ostatními národy jakási *nechuť a nedůvěra* vznikla naproti výnosům apoštolské Stolice. Když pak posléze více papežů touž dobou vedle sebe povstalo, a každý z nich za hlavu celé církve uznán býti žádal, tuť obecný zmatek se celé Evropy zmocnil, ješto nikdo nevěděl, koho by vlastně za hlavu křesťanstva měl uznávati. Papežové velmi často ve 13. a 14. století udělovali kněžím, a sice nezřídka cizozemcům právo, dosáhnouti kanovnického neb jiného místa duchovenského v Čechách; tím spůsobem mnozí neučení a nehodní lidé se do stavu kněžského a na bohatá obročí vedrali, naproti tomu zasloužilí

mužové v chudobě a zapomenutí na chudých farách celý život tráviti museli. Nezřídka se za peníze odpustky a jiné dary duchovní ano i úřady církevní kupovaly a prodávaly a hanebná svatokrádež se tímto svatokupectvím (simonií) páchala. Což věřící vidouce na kněžstvu i sami po zlém příkladu tom nastoupili, lichvářstvím a lakotou nezřízenou chudších spolubratří nemilosrdně utiskujíce.

V Čechách mělo zmáhající se bohatství duchovenstva i ten následek, že panstvo zemské jakýsi nepřátelský šik *proti kněžstvu* utvořilo. Šlechta překazila ku konci 13. století úmysl krále Václava II., zříditi obecné studium (universitu) v Praze; báliť se pánové, že na universitě samí kněží vyučovati budou, a že by tím vliv duchovenstva v neslýchané míře vzrostl. Závist proti kněžstvu také byla toho příčinou, že při založení university r. 1348 se šlechta zcela lhostejně chovala, ani nejmenší podpory k šlechetnému účeli tomu neskýtajíc; viděliť pánové, že se Karel IV. řídí radou Arnošta arcibiskupa, a protož ve zřízení vysokých škol zase jen nemilý vzrůst duchovenské moci spatřovali. Přece však za času Karla IV. nikdo se neodvážil duchovenstvo zjevně potlačovati aneb do jmění jeho se vkládati. Teprv za Václava IV. odboj velké části panstva nejen proti králi samému se obrátil, nýbrž i kněžstvu nemalé nátisky spůsobil.

Bohatství šlechty i měšťanstva přivodilo v zápětí s sebou i úpadek mravův. Jako král Václav vášněm rozličným hověl, tak poznenáhla i mezi lidem obecným nemravnost se šířila. Co výmluvní horlitelé proti takovéto mravní zkáze povstali výteční kazatelové katoličtí. Zejmena *Kunrát Walthauser* (Rakušan, 1360), jenž v sv. Havelském a později v Týnském chrámě shromážděný lid ku pravému pokání vybízel. Neméně *Jan Milič* z Kroměříže jazykem českým (1363) u sv. Mikuláše na Malé straně a později u sv. Jiljí slovo Boží hlásaje ohnivou řečí mysl posluchačův uchvacoval. Rovněž tak hlubokomyslný a zbožný kanovník Pražský *Matěj z Janova* († 1394) k častému přijímání sv. svátostí a k nápravě života Pražany vybízel.

§. 55.

Mistr Jan Hus.

V životě církevním i státním začasté vznikají jakési nepořádky a nešvary, jichž odklizení zákonité moci čili autoritě přísluší. Kdykoli tato zákonitá mocnost příhodného okamžiku k opravení těch nešvarů promešká, uchopují se jiní méně povolaní toho díla, t. j. když se neděje náprava s hůry, děje se z důli. Tohoť i církev ve století 15. zakusila. Dlouho se čekalo, že papežové důkladnou opravu kázně církevní podniknou; ale když nyní stolice pa-

pežská rozkolem zachvácena byla, když dva i tři papežové sobě stejným časem hodnost náměstků Kristových připisovali, tuť mizela všeliká naděje, že z Říma kázeň církevní nápravy dojde; a tu se o ni pokusil v Čechách muž, jenž z počátku úmyslem dobrým a chvalitebným k podniknutí takového díla byl povodín, později však na bezcestí zabředl, stav se takto původcem bludařství, kteréž po několikerá století jednotu víry ve vlasti naší žalostným spůsobem přerušilo.

Jan Hus narodil se v Husinci r. 1369, stal se knězem, mistrem a učitelem na vysokých školách Pražských. Dvakráte (roku 1402 a 1409) zastával úřad rektora, nejvyšší to hodnost na universitě. Při tom byl od r. 1402 kazatelem při kapli Betlemské. V kázaních svých nepravosti všech stavů bezohledně káral a pro svou učenost a přísnost mravů u samého arcibiskupa Zbyňka byl u veliké vážnosti. Ještě větší slávy a obliby mezi lidem Českým dosáhl Hus, když se vřele ujal práv českého národa v otázce *universitní*. Již r. 1384 propukly na vysokých školách Pražských bouře mezi Čechy a cizozemci. Ačkoli koleje z Českých peněz byly založeny, udílela se v nich výživa nejvíce mistrům cizozemským. Arcibiskup Jan z Jenštejna však jakožto kancléř ustanovil r. 1384, že uprázdněná místa v kollegiích se nejprvé Českým mistrům dávati mají, a jen když by těch nebylo, také cizozemcům. Spor ten obnoven

r. 1409, kdež Hus jmenem Čechův přednesl Václavu IV. stížnost proti dosavadnímu spůsobu hlasování na universitě. Ve všech záležitostech universitních měli doposud cizinové (Bavoři, Sasové a Poláci) tři hlasy, Čechové pak ve svém vlastním domově jen jeden hlas měli. Václav IV. ustanovil 18. ledna 1409, že od nynějška *Čechům příslušejí 3 hlasy*, cizincům jeden hlas. *)

Obhájiv tou měrou právo živlu československého získal si mistr Hus všeobecné důvěry u národa svého. I nelze se tudíž diviti, že brzy také bludné náhledy, jež v kázaních a spisech svých zastával, souhlasu u mnohých došly. Počalot se tehdáž na universitě Pražské šířiti učení *Viklefa* Angličana († 1384); Hus jal se učení to hájiti a sám k naukám Viklefovým, co se mu dobré vidělo, přidával. Vyjížděl sobě v kázaních na papeže, biskupy a kněze a tvrdil, že důstojnost papežská není od Krista ustanovena, nýbrž že od císařů pochází. Taktéž učil, že člověk, jakmile se dopustí smrtelného hříchu, ihned vší duchovní a světské moci pozbývá. K rozkazu papežskému byly r. 1410 spisy Viklefovy prohlášeny za bludařské; arcibiskup Zbyněk dal spisy ty spáliti a zakázal Husovi hlásání zavržených bludův. Leč Hus zapomněl, že pokora a poslušnost jsou ctnosti křesťanské, a proti zápovědi i dále

*) Následkem tohoto dekretu královského *vystěhovali* se mistři, bakaláři a studenti němečtí v počtu 5000 do ciziny.

kázal. Jsa povolán do Říma k zodpovídání, vytáčel se z toho mistr Jan pod zámínkami zcela bezdůvodnými; i dán jest do klatby r. 1411.

Nové příležitosti ke sporu s církví uchopil se Hus, když r. 1412 ohlášeny jsou v Praze odpustky, jež papež Jan XXIII. sliboval těm, kdož do boje potáhnou proti Ladislavu Neapolskému aneb penězi k výpravě oné přispějí. Hus kázal *proti odpustkům* a tím znovu lid pobouřil. Byl za to poznovu dán do klatby r. 1412. Ješto pak Praha stížena byla interdiktem, pokud by on v městě přebýval, vyšel mistr Jan k vyzvání krále Václava IV. z Prahy a zdržoval se na Hrádku Kozím nedaleko Oustí, pak v Táborsku a Rakovnicku; tou dobou složil mnoho spisů náboženských v latinském a českém jazyku, ve kterých bludná domnění svoje hájil.

K vybídnutí krále Sigmunda nastoupil Jan *Hus* v říjnu 1414 cestu ku všeobecnému sněmu církevnímu do Kostnice, aby tam učení své vyložil. Třikráte byl od sněmu vyslýchán a vybízen, aby odvolal článkův těch, kteréž s učením katolické církve se nesrovnávají. Hus ale ústně i písemně osvědčoval, že odvolati nemůže a nechce. Tuť konečně v 15. sezení sněmu Kostnického, konaném 6. července 1415, prohlášeno jest *učení Husovo za bludné*, *)

*) Sněm odsoudil Husa obzvláště pro tyto bludné články: 1. Církev sestává toliko z *předzřízených* t. j. těch, jenž od věčnosti ustanoveni jsou k spasení. 2. Hlavou církve jest

on sám s hodnosti kněžské svržen a vydán soudu světskému, kterýž jej dle zákonů tehdáž panujících *) k upálení za živa odsoudil. Tento trest byl téhož 6. července 1415 na Husovi vykonán; dokončil život svůj na hranici blíž města Kostnice; poslední slova jeho byla: „Kriste, Synu Boha živého, smiluj se nade mnou!“ — O rok později (1416) stejný osud v témž městě potkal přítele Husova, Jeronyma Pražského, kterýž byl dobrovolně do Kostnice přišel, aby přítele svého zastával.

§. 56.

Přijímání pod obojí spůsobou.

Po odchodu Husově do Kostnice stál v Praze mistr *Jakub* (pro malou postavu svou i Jakoubek

---

pouze Kristus; *papež* není hlavou církve. 3. Nikdo není pánem světským, nikdo prelátem, nikdo biskupem, pakli se nalezá ve *hříchu smrtelném.* 4. Důstojnost papežská pochází od císaře. 5. Poslušnost církevní od kněží jest vynalezena, nemajíc žádného základu v písmě svatém; protož ten, kdo na kněžství jest posvěcen, musí kázati, byť by i klatbou byl stížen. 6. Původcem *pokut* církevních jest sám antikrist. 7. Ani v nejmenším není pravdě podobno, že by církev musela míti hlavy, která by ji ve věcech duchovních řídila a vždycky v církvi bojující trvala. 8. Bezbožný člověk vždy jedná bezbožně, cnostný vždy cnostně jedná.

*) Zákon od císaře Fridricha II. r. 1220 vydaný stanovil, aby bludařové na hranici byli upáleni; totéž nařizoval starší zákonník národa švábského a saského (Schwaben- und Sachsenspiegel).

nazvaný) *ze Stříbra* na předním místě mezi stoupenci jeho. Týž ku konci r. 1414 začal veřejně hlásati, že svátost oltářní má se podávati věřícím pod obojí spůsobou, chleba totiž a vína. Skutečně také začato ihned v některých kostelích Pražských s udělováním vel. Svátosti pod obojí. Když se o tom Hus v Kostnici dověděl, radil nejprvé, aby jen těm, kdož si z obzvláštní nábožnosti tak přejí, kalich se rozdával.

Na sněmu Kostnickém přednesl 16. května 1415 biskup Litomyšlský, Jan Železný, zprávu, že stoupenci Husovi začali v Čechách vel. Svátost pod obojí rozdávati a že za nutné pokládají, aby se tak dálo; že také mnozí krev Páně v lahvičkách a nádobách nesvěcených k nemocným donášejí. Mimo to prý někteří křesťané uchylují se od starého obyčeje a požívají dříve pokrmu a nápoje, načež teprv ku stolu Páně přistupují.

Sněm vzal k návrhu biskupa tuto věc v poradu a vydal 15. června 1415 tyto úchvaly: 1. Ačkoliv Kristus Pán tuto svátost *po večeři* ustanovil a ji apoštolům pod obojí spůsobou rozdával, nicméně 2. Zákon a obyčej církve stanoví, aby svátost ta od věřících, nejsou-li *lačni*, přijímána nebyla, vyjma případ nemoci a nebezpečenství. 3. Tímtéž právem zaveden jest obyčej, dle něhož svátost tato, ačkoli v staré církvi pod obojí spůsobou přijímána bývala, toliko od kněze mši sv. slouží-

cího pod obojí přijímati se má, kdežto ostatní věřící jenom *pod jedinou spůsobou chleba* svátost onu požívají. Neboť jest to článek víry, že Kristus Pán jak pod spůsobou chleba, tak i pod spůsobou vína celý se svým tělem a krví svou jest přítomen. 4. Jelikož pak obyčej tento od církve a otců svatých zaveden byl a od nepamětných časů se zachovává, sluší jej považovati co *zákon*. 5. *Bludné* jest domnění, jako by plnění tohoto zákona bylo nedovolené. 6. Kdokoli *opáčné mínění* tvrdošijně zastává, budiž za bludaře považován a skrze biskupy potrestán.

V Čechách tento výnos učinil dojem nad míru nepříznivý; mysle už před tím rozkvašené znovu se pobouřily. Arcibiskup Kunrát sice zakázal rozdávání kalicha; ale navzdor tomu na venkově a brzy i v Praze stoupencům Husovým se napořád přijímání pod obojí udílelo. Nyní také mistr Hus *rozhodně* přijímání pod obojí spůsobou schválil. Od té doby zvolen *kalich* za odznak hmotný, v němž odboj proti staré církvi se ozračoval. Posvátná ona nádoba, kteráž připomínati měla očistnou krev tichého beránka Krista, brzy bohužel proměnila se v pochodeň svárův neblahých, kteréž vznikly mezi obyvateli království Českého, ano také mezi vrstevníky a stoupenci Husovými.

§. 57.

Počátek válek husitských.

Čechové a mezi nimi obzvláště stoupenci Husovi považovali upálení Husa a Jeronyma za potupení celého národa, i vzbouřili se proti církvi jakož i proti císaři. Brzy utvořily se dva tábory nepřátelské; v jednom stáli *katolíci*, ve druhém *Husité*. V čele Husitů stáli *Mikuláš z Husince* a *Jan Žižka z Trocnova*. Hned po upálení Husa sběhly se v Praze krvavé výtržnosti. Husité vydrancovali domy těch farářů, kteříž co nepřátelé mistra Jana jim známi byli; kdož se útěkem neuchránili, do Vltavy jsou vhozeni. Největší část panstva přidala se ku straně husitské; jen menšina pánův a rytířův uzavřela mezi sebou spolek na obhájení katolické víry. Nad jiné zmužilým obráncem církve byl Jan, biskup Litomyšlský, jemuž za to od Husitův statky jeho pobrány. Lhostejně choval se však arcibiskup Pražský Kunrát, jakož i biskup Václav Olomoucký, pročež také od otcův Kostnického sněmu oběma přísná důtka učiněna. Naproti tomu kapitola sv. Vítská se statečnou vytrvalostí hájila práva katolické církve. V Praze prohlášen jest interdikt, kterýž ale mimo chrám sv. Víta nikde téměř zachováván nebyl. Pánové i na venkově vypuzovali katolické faráře a usazovali husitské, o přivolení arcibiskupa nic se nestarajíce.

Na sněmu Kostnickém byl r. 1417 zvolen papež Martin V. a tím navrácena jest církvi zase jednota dlouho pohřešovaná. Týž papež ihned psal králi Václavu IV., vybízeje ho, aby Husitův zase ku poslušenství církve zpět uvedl. Když pak i císař Sigmund na Českého krále naléhati počal, obával se Václav, že by jej snad bratr opět s trůnu svrhnouti mohl, a tudíž v únoru 1419 vydal rozkaz takový, že vyhnaní kněží katoličtí zase mají na své fary uvedeni býti. Nařízení to bylo od konšelů vykonáno, ale způsobilo neslýchané kvašení v myslech lidských. Král viděl se nucena, zase tři kostely Pražské Husitům ponechati. Nejsouce však s tím spokojeni, činili tito nemalé rozbroje v městě. Kněz Jan, ušlý mnich kláštera Želivského, uspořádal 30. července 1419 hlučné procesí od chrámu Matky Boží sněžné ke sv. Štěpánu; do kostela toho Husité mocí se vedrali a kněz Jan jim pod obojí přisluhoval. Odtud vraceli se podle *radnice Novoměstské*, i žádali na purkmistru a konšelích, aby propustili vězně, kteříž pro přijímání kalicha nedávno jsou zjímáni. Konšelé toho odepřeli; ano z oken radnice hozen jest kámen na kněze vel. Svátost nesoucího. Tu rozlítivše se zástupové Žižkovým vedením hnali útokem proti radnici a vedravše se do domu, vyházeli sedm konšelův i s purkmistrem okny ven na ulici, kdež na sudlice a oštěpy schytáni jsou a kdo ještě dýchal, dobit na místě.

Král Václav, obdržev na hradě Kunratickém zprávu tuto, tak se hněvem rozhorlil, že jej mrtvice ranila; a když se tato opakovala, učinila konec jeho žití 16. srpna 1419.

Hned druhého dne po jeho úmrtí obořili se zástupové Husitův na *kláštery*, *kostely a fary Pražské;* faráře a řeholníky vyhnali, chrámy oloupili, oltáře zbořili, obrazy Svatých zničili, klášter Kartusiánský zapálili.

Možná, že navzdor těmto neslibným počátkům přec ještě věc k obratu lepšímu se nachýliti mohla, kdyby se naproti Husitům větší mírnosti bylo užilo. Avšak Sigmund, jenž na trůn Český nyní nastoupil, příliš kvapně si počínal a nevčasným drážděním svým válku občanskou ještě více roznítil. Když mu stavové čeští na sněmě, r. 1419 v Brně držaném, holdovali, důrazně jim přikázal, aby pokoj zachovali. Brzy potom ale dosáhl toho na papeži Martinu V., že týž *křižácké tažení proti Čechům* prohlásil. Nyní se po všech krajích velmi rychle vzpoura proti Sigmundovi rozšířila. Husité už tenkráte ve dvě strany se rozpadali. Jedni a to mírnější byli Kališníci (čili utrakvisté), kteří pod obojí spůsobou sice přijímali, jinak ale od staré nauky katolické se neuchylovali. Druhou stranu činili divocí Táboři či Taborité,*) kteří od nauky

*) Na místě, kde bylo staré město Hradiště, vybudovali sobě Husité nedobytnou hradbu, kterouž (po biblickém mluvení spůsobu) *Tábor* nazvali.

staré vždy více se vzdalovali. Zavrhovali obět mše sv. *) a všecky téměř svátosti (mimo křest a svátost oltářní); upírali, že jest očistec; zapovídali vystavování a ctění obrazů Svatých; učili, že modlitby za mrtvé jsou neplatny. **) Navzdor těmto rozdílům však ve společném nebezpečenství rychle se Taborité pokaždé s kališníky sjednotili a velkých vítězství dobyli, obzvláště pomocí hradeb vozových Žižkou vymyšlených.

V měsíci červnu 1420 přitáhlo první vojsko křižácké, ze všech zemí evropských sebrané, ku Praze; bylo však dne 14. července od Žižky na Vítkově (nyní Žižkově) u Prahy na hlavu poraženo.

Sigmund dal se 28. července 1420 ve chrámě sv. Vítském skrze Kunráta arcibiskupa slavně za krále českého korunovati. Ale nyní páni čeští, kteříž mu v boji pomáhali, hlásili se o pojištění žoldu a odškodnění. Tu král počal loupati oltáře a obrazy, zvláště v kostele sv. Víta na hradě Pražském, a kázal stlouci všecko zlato a stříbro, kterým relikvie svatých ozdobeny byly. Svědomí

*) Taborité dali kněžím kališnickým přezdívku: *Plachetníci*, protože tito v ornátě a s pleší mši sv. sloužili, a také Tělo Boží s monstrancí v komži nosili. — Naproti tomu kališníci přezdívali kněžím Táborským *ševcům*, protože, jak v obyčejném oděvu chodili a všední služebnosti své provodili, tak i v témž oděvu obřady konali.

**) Mistři učení Pražského stáli na straně kališnické a rozhodně tyto bludy Táborův zamítnuli.

své upokojil Sigmund tím, že prý, až Bůh popřeje štěstí, všecko zase mnohem skvostněji nahradí. Když ale toto vše nestačilo, odvážil se král zastavovati statky korunní, jakož neméně statky arcibiskupovi, kapitolám a klášterům náležité, tak že za několik let bez mála veškeré jmění církevní se v rukou světských octlo.

Ještě jednu porážku utrpělo vojsko Sigmundovo 1. listopadu 1420 na Pankráci u Vyšehradu. Po útěku králově vedrala se chátra násilím do hradu královského na *Vyšehradě* i jala se bořiti palác královský, domy kanovníků, ano i chrámy, tak že slavný ten hrad, někdy kolébka České monarchie, od té doby až podnes ztratil veškeru svou slávu a nádheru.

§. 58.

Nově založené kapitoly kollegiátní.

Ponechávajíce další vylíčení rozbrojův náboženských k době příští, povinni jsme ukázati, kterak obzvláště za doby Karlovy o zvelebení ústavův církevních postaráno bylo.

1. A tuť především zřetel obrátiti sluší ku kollegiátní kapitole u Všech Svatých na hradě Pražském. Bylať sice už na konci 13. století tato kapitola zřízena, leč brzy takořka zmizela, ješto roku 1342 pouze jediného správce při kapli oné nachá-

zíme. V témž roce však Karel IV. kapitolu zase obnovil a r. 1348 ustanovil, aby navždy tato kapitola spojena zůstala s Pražskou universitou. Záleželať kapitola z probošta, děkana a 11 kanovníků; veškera tato místa měla jen těm býti udělena, kdož úřad učitelský na universitě zastávali.

2. Na hradě Karlštejně měly se nejvzácnější klenoty a nejdůležitější listiny koruny České uschovávati. V den, když arcibiskup Arnošt posvěcení hradu vykonal, 27. března 1357, vydal Karel IV. zakládací listinu, kterouž ustanovil kollegiátní kapitolu Karlštejnskou a sice děkana se 4 kanovníky k vykonávání služeb Božích na hradě.

3. Také na Horšově Týně, kdež biskupové Pražští začasté bydlení své měli, byla za Arnošta z Pardubic obnovena kapitola kollegiátní, kteráž už dříve (snad za Jana III. z Dražic) se tam nacházela. Byl tu probošt, děkan a několik kanovníků.

4. K okrášlení Nového Města vystavěl Karel IV. na Větrově v Praze chrám sv. Apolináře a ustanovil, aby kollegiátní kapitola ze Sadské (kdež se příjmy kapitolní byly valně ztenčily) se k tomuto kostelu přesídlila, což se r. 1362 stalo. Kapitola měla svého děkana a 9 kanovníkův.

5. Posléze také v Lipnici založena kapitola kollegiátní r. 1357 proboštem Vyšehradským Vilémem z Landštejna, čítající vedle děkana 6 kanovníků. Na témž hradě Lipnickém vysvětil r. 1417

světící biskup Heřman Nikopolský četné husity na kněžství. Pán téhož hradu Čeněk z Vartemberka přešed ku straně husitské přestal kapitole Lipnické odváděti povinné platy dle nadání, a následkem toho kapitola Lipnická r. 1420 zcela zanikla.

§. 59.

Kláštery od katolíků vystavěné.

Dobročinná podnikavost „otce vlasti“ byla pro zámožné obyvatelstvo České mocným popudem, aby zřízením a nadáním klášterův jmenu svému dobrou památku v myslech vděčných potomkův zjednalo.

1. Řeholi Benediktinské přibyla (r. 1347) nová ozdoba založením kláštera *na Slovanech* čili Emauského. Ve chrámě tu vystavěném (ke cti sv. Jeronyma, spolu také k oslavě Marie Panny, sv. Cyrilla a Methodia, sv. Vojtěcha a Prokopa) konaly se posvátné obřady a celá bohoslužba jazykem staroslovanským. Jiný klášter byl založen u sv. *Ambrože* na Novém Městě Pražském *) (r. 1354), kdež Benediktini dle obřadu Mediolánského služby Boží konali. Posléze zjednal sobě Mikuláš z bohatého rodu Rokycanských znamenitou zásluhu založením kláštera panen Benediktinek *u sv. Ducha* na Starém městě Pražském (r. 1346).

2. Řádu Františkánskému přibyl klášter mužský v *Žatci* (r. 1365) a klášter Klarisek

*) Tam kde nyní stojí hlavní celnice.

na *Krumlově* (r. 1361); na témž místě byl (už r. 1357) založen také klášter Minoritů.

3. Nejvíce byl v občasí tomto zveleben v Čechách řád Augustiniánův a sice v obojím odvětví svém. Poustevníci či Eremité sv. Augustina byli (r. 1356) od biskupa Jana II. uvedeni do *Litomyšle*, (r. 1373) od Vojtěcha z Kolovratu do *Ročova*. V Praze založil Karel IV. (r. 1355) ženský klášter Augustiniánek u sv. *Kateřiny* na Novém Městě. Řeholní kanovníci sv. Augustina usazeni jsou od Karla IV. na *Karlově* v Praze (r. 1351). *) Arcibiskup Arnošt z Pardubic založil klášter Augustiniánský v *Kladště* (r. 1349), taktéž v *Jaroměři* (1356), potom ve svém arcibiskupském městě *Rokycanech* (r. 1362). Když pak kollegiátní kapitola ze Sadské byla ku sv. Apolináři do Prahy přeložena, uvedl Arnošt k rozkazu Karla IV. Augustiniány do *Sadské* (1362). Od pánů z Rožmberka založen jest klášter v *Třeboni* (r. 1366). Petr biskup Litomyšlský ve své otčině, v *Landškrouně*, založil a nadal klášter Augustiniánů (1371). Posléze i v *Kostomlatech* (asi od r. 1400) řeholníci tito pod zvláštním proboštem se usadili.

---

*) Proboštu Karlovského kláštera podřízen byl klášter *Ingelheim* na Rýně (u Mohuče), jejž Karel IV. byl založil s tím ustanovením, aby čtyři *rození Čechové* v témž klášteře Augustiniánském ustavičně bydleli.

Řádové tito právě jmenovaní byli už v předešlém občasí Čechům veleznámi. Mimo to však některé řehole *znovu* přibyly, kteréž arci jen skrovného rozšíření ve vlasti naší dosáhly. Sem náležejí:

4. Kartusiáni, řád velmi přísný, jejž sv. Bruno (1084) založil, přišli do Čech r. 1341; péčí Jana a syna jeho Karla IV. zřízen pro ně klášter na *Smíchově*. Později vystavěl jim Litomyšlský biskup Vojtěch ze Šternberka klášter *blíž Litomyšle* (1376); zde se nacházelo 30, na Smíchově 24 bratří pod správou převora.

5. Také řád Karmelitův, velkou přísností kázně vynikající, byl r. 1347 Karlem IV. do Prahy uveden. Řehole ta začala r. 1209, přijavši název dle hory Karmelu ve svaté zemi. V Praze byl pro ně vystavěn prostranný klášter s vysokým chrámem u P. *Marie Sněžné*. Druhý klášter Karmelitský založen Karlem IV. v městě *Tachově* (1351).

6. V 13. století povstal v Italii řád Servitův (sluhův bl. Marie P.); Karel IV. i tuto řeholi do Čech uvedl a vystavěl Servitům klášter ve *Slupech* na Botíči pod Vyšehradem (1360).

7. Řehole Celestýnův, jejížto zakladatel sv. Celestýn byl r. 1294 pod jmenem Celestýna V. papežem Římským, nejprvé uvedena jest od Karla IV. (1366) do *Ojviny* u Žitavy (v horní Lužici); později (asi r. 1386) také pod Vyšehradem nacházíme klášter Celestýnův u sv. *Michala*.

8. Posléze ještě dlužno zmíniti se o domě Magdalenitek, jejž v Praze zřídil kanovník Milič. Mezi nynější Bartolomějskou a Konviktskou ulicí na Starém městě bylo tenkráte několik domků, tak řečené „Benátky“, kdež se hanebné smilstvo provodilo. Karel IV. domky ty skoupiv rozbořiti je dal a to místo Miličovi daroval. Milič tu pak s pomocí pobožných měšťanův Pražských vystavěl (r. 1372) velký dům pro kající ženy; vystavěl tam také kapli ke cti sv. Máří Magdaleny a celému ústavu dal jmeno *Jerusalém.* V domě tom 200—300 osob nalezalo svého opatření tělesného i duchovního. Ústav ten bohužel zanikl brzy po smrti zakladatele Miliče (jenž 1374 zemřel).

§. 60.

Chrámy a kláštery od Husitův zbořené r. 1419 a 1420.

Přívrženci nauky Husovy nespokojili se s tím, aby toliko z myslí obyvatelstva památku církve staré vypudili; onť záhy k tomu celým snažením svým se nesli, aby také veškery oku lidskému viditelné pomníky starého náboženství naprosto odstranili. Co katolíci s velkými obětmi zbudovali, to Husité zbořili. Činí-li se tudy od některých výčitka církvi katolické, zejmena papeži Martinu V. a císaři Sigmundovi, že násilím chtěli pobloudilých zpět uvésti

do lůna církve, musíme pravdě dáti svědectví i v tom ohledu, že nezamlčíme *násilné křivdy od Husitův* činěné. Když pak se jedno s druhým nestranně porovná, vášeň ovšem tu i tam se nalezne; ale na straně husitské náruživosti mnohem více rozpásány spatřujeme, než abychom vše jich jednání pouze blouznění náboženskému připisovati směli. Zejmena bychom se nedivili, kdyby Husité jen proti těm byli sudlice a cepy své i meče obrátili, kdož sami s ozbrojenou rukou proti nim vystoupili; že však na bezbranných kněžích a řeholnících mstyžádost svou schlazovali, že ani svatyň Božích od záhuby neušetřili, v tom nikdo Husitův hájiti nemůže, toť po veškery věky skvrnou nesmazatelnou zůstane.

1. Hned první z klášterů Českých zakusil zničující rámě divokých Táborův. Dne 22. května 1420 vedrali se tito do Benediktinského kláštera v *Břevnově* a zpustošili jej i zapálili; někteří mnichové jsou uvězněni, dva z nich na hranici spáleni. Dne 20. května 1420 dobyli Husité kláštera *Postoloprtského* a spálili jej, i některé mnichy usmrtili. Také *Opatovický* klášter byl r. 1420 od Husitů zbořen. Rovněž i panenský klášter *u sv. Ducha* v Praze 2. srpna 1420 byl spustošen a obrácen v ssutinu. Klášter na Slovanech podobnému osudu ušel jen tím, že opat Pavel ku hrozbám ozbrojené tlupy, 16. října 1419 do kláštera vniknuvší, se uvolil, vel. svátost pod obojí rozdávati.

2. První z klášterův Premonstrátských, jenž zlobě Husitské v obět padl, byl klášter *Strahovský*; 8. května 1420 byl od Husitův popleněn a zapálen, řeholníci mnozí usmrceni. Téhož roku požárem zničen klášter v *Milevsku* a panenský klášter v *Louňovicích*; jen některým jeptiškám podařilo se uniknouti dříve, nežli Taborité r. 1420 tiché obydlí jich přepadli; ostatní panny jsou pobity a klášter v ssutinu obrácen.

3. Jeden z nejzuřivějších přívrženců strany Táborské, kněz Koranda sebral 10. srpna 1420 houf lidu a táhl s nimi proti Cisterciáckému klášteru *Zbraslavskému.* *) Vniknuvše do výstavného kláštera zabili každého, kdo jim v cestu přišel, zničili hojné památky umělecké, ano i hroby králů českých zhanobili; vyzdvihše pakami těžké kameny do hrobů se vedrali, co do sebe cenu mělo, zloupili a kosti králův rozházeli, konečně klášter zapálili. Stejný osud zastihl 25. dubna 1450 klášter *Nepomucký*. Byvše od Žižky přepadeni, mnichové všickni téměř i s opatem za živa jsou upáleni, klášter se zemí srovnán. I *Plaský* klášter r. 1420 od Žižky byl spustošen a spálen; mnozí mnichové uhořeli v plamenech. Téhož roku přepadl Žižka též klášter cisterciácký ve *Zlaté Koruně* 10. května; řeholníci jsou pobiti, klášter zpustošen a zničen. V dubnu

*) V klášteře tomto bylo prý tenkrát 300 mnichů.

r. 1420 vzali Orebité *) útokem klášter *Mnichovo Hradiště* nad Jizerou, zloupili ho, mnichy zabili a vše ohněm zničili.

4. Táboři přišedše r. 1420 do Prahy mimo jiné také Dominikánský klášter u sv. *Klementa* dne 6. srpna přepadli a rozbořili; z bratří (jichž prý na 150 se tu nalezalo) kdo útěkem se záhy nezachránil, jest na místě usmrcen. V témž roce byl klášter Dominikánek na *Oujezdě* u sv. Anny od Husitův v ssutinu obrácen. V *Lounech* byl r. 1420 tamější klášter od ozbrojených Husitův zbořen; celé město k Husitům se přidalo. Klášter dominikánský v *Plzni* již r. 1419 byl od Žižky zbořen; jakož i klášter téhož řádu v *Písku* dne 20. srpna 1419 se zemí jest srovnán; stejnou pohromu utrpěl klášter *Klatovský*. Orebité zničili také klášter v *Hradci Králové* r. 1420 a mnichy pobili.

5. Klášter Minoritův v Praze u sv. *Jakuba* velikým požárem r. 1316 (když bezmála celé židovské město ohněm stráveno) takovou zkázu utrpěl, že se téměř ve zříceniny rozpadl. Od Karla IV. byl sice klášter znovu vystavěn, avšak už r. 1420 nové nebezpečí mu hrozilo, ješto Husité vedením Žižky se do něho vedrati chtěli. Tu však řezníci staroměstští udatností svou řečený klášter proti rozvzteklenému lidu husitskému šťastně obhájili. Ale klášter sv.

*) Byl to zvláštní sbor Husitů, dle vrchu *Orebu* nedaleko Třebechovic takto zvaný.

Ambrože už r. 1419 byl Minoritům odejmut a proměněn v hospodu Taboritů. Rovněž i v *Králové Hradci* byl r. 1420 klášter Minoritský od Orebitů dobyt a spálen. V *Benešově* r. 1420 Táboři vedením Žižkovým město zapálili (19. května); oheň rychle se vzmohl, tak že mimo farní chrám také klášter Minoritský za své vzal, i s nákladným chrámem v pusté spáleniště byv proměněn.

6. Z klášterů Františkánských jmenovati sluší klášter u sv. *Františka v Praze*; odtud už r. 1419 Husité řeholníky vypudili; tito se ale brzy potom zase navrátili. Než r. 1420 Žižka dobyv kláštera vše zpustošil a spálil. Z kláštera *Plzenského* r. 1420 mnichy vypudil; ale tito brzy se tam opět navrátivše jiným ze sídel svých vypuzeným bratřím útočiště skýtali.

7. Klášter Klarisek u sv. *Anežky* v Praze r. 1420 od Husitův úplnou zkázu utrpěl. Klášter v *Panenské Tejnici* byl sice častěji od Husitův poškozen a na příjmech zkracován; nicméně podařilo se statečnému úsilí pánů ze Žerotína toto sídlo jeptišek před úplnou zkázou uchovati.

8. Řád Křižovníků s červenou hvězdou r. 1420 utrpěl velkou ztrátu, ješto od Husitů byl ohněm zničen konvent *Pražský*, teprv r. 1380 (po požáru r. 1378) nově vystavěný. Řeholníci byli nuceni odejíti z Prahy. Mimo to jim byl r. 1419 odňat chrám sv. Štěpána, ješto se tamější farář křižovník

Jan byl neohroženě protivil Husitům, jenž do chrámu vniknouti usilovali. Farář byl od Husitův oběšen a chrám straně pod obojí odevzdán; rovněž i farní kostely u sv. Petra a sv. Jindřicha odejmuty jsou Křižovníkům a zůstaveny Husitům. Také z města Písku museli Křižovníci r. 1419 před Tábory ustoupiti. V Sušici byl špitál Křižovnický r. 1420 od Taboritů v ssutinu obrácen.

9. Ani kláštery Augustiniánské, z velké části ve 14. století teprv zřízené, neušly záhubě se strany vzteklého nepřítele. Co se především Poustevníků (Eremitů) sv. Augustina týká, byl klášter u sv. *Tomáše* v Praze 8. května 1420 od Husitů zloupen, mnozí mnichové zabiti, klášter v ssutinu proměněn. V *Domažlicích* a *Sušici* byly kláštery Augustiniánů již r. 1419 od Husitův zbořeny. I ženský klášter u sv. *Kateřiny* v Praze přepaden jest 25. května 1420 ženami Taboritskými, jeptišky vyhnány a část věže zbořena; Táborkyně usadily se v opuštěném klášteře. — V témž Novém Městě Pražském bylo také sídlo řeholních kanovníků sv. Augustina na *Karlově* dne 3. června 1420 od Husitů dobyto, popleněno, chrám i s klášterem v nivec obrácen; řeholníci, jak se zdá, v pravý čas útěkem se zachránili. Podobně i klášter v *Sadské* r. 1420 byl od Husitů zničen.

10. R. 1420 zbořen jest konvent Maltezských či Johanitů v Praze u P. *Marie pod řetězem.*

11. Klášter Strážcův hrobu Božího na *Zderaze* v Praze, kterýž toho času asi 200 bratří čítal, již r. 1419 byl od Husitův z velké části zpustošen a mnozí mnichové zle týráni. Rok na to dne 26. července 1420 Táboři chrám i klášter docela rozbořili.

12. Bouřemi Husitskými vzaly za své i kláštery Magdalenitek či bílých paní na *Oujezdě* v Praze a v *Lounech*; oba r. 1420 od Husitův jsou v ssutinu obráceny.

13. Kartusiáni *Pražští* záhy opírali se ve svých kázaních bludům husitským a tudíž ovšem nenávist vrstevníků Husových na sebe uvalili. Jakmile král Václav IV. zemřel, ihned 17. srpna 1419 davy rozvzteklenéhо lidu hrnuli se do kláštera Kartusiánského, chrám i klášter spálili, mnichy spoutané na radnici Staroměstskou zavedli, odkudž brzy potom puštěni byvše nalezli útočiště v klášteře Sedleckém, kdež r. 1421 spolu s Cisterciáky mučenickou smrt utrpěli.

14. Stejný osud potkal Karmelity u P. *Marie Sněžné* v Praze r. 1420; mnozí mnichové od Husitův jsou usmrceni, klášter z části zbořen, chrám Husitům odevzdán.

15. V klášteře Servitském ve *Slupech* (v Praze) bylo 3. června 1420 právě 64 bratří shromážděno k tak nazvané kapitole řeholní, když tu

Husité z nenadání klášter obklopili, oheň založili a ubohé za živa spálili.

16. Téhož dne 3. června 1420 také klášter Celestýnův u sv. *Michala* pod Vyšehradem od Husitův jest zbořen.

Doba III.

Osiřelost arcidiecése Pražské
1421—1561.

§. 61.

Příčiny neobsazení Pražského prestolu.

Kapitola Pražská u sv. Víta listem ze dne 10. května 1421 podala apoštolské Stolici *do Říma* zprávu o odpadlictví arcibiskupa Kunráta. Jelikož pak uznávala toho kapitola důležitou potřebu, aby v těžkých bojích oněch církev Česká nepostrádala příliš dlouho bedlivého pastýře, přednesla v témž listu papeži Martinovi V. snažnou prosbu, aby buď sám muže hodného na arcibiskupskou stolici Pražskou dosadil aneb kapitole udělil právo, by svobodně *nového arcibiskupa* zvoliti směla. Jestliže by papež k tomu svolil, aby kapitola volbu vykonala, tuť dále žádali kanovníci Pražští za plnomocenství, by za příčinou rychlejšího vyřízení věci biskupové Olomoucký a Vratislavský volbu zkoumati a nového arcibiskupa jmenem papežským potvrditi mohli. Při tom vyjadřuje kapitola své pevné přesvědčení,

že by království České nikdy tak velkých pohrom, jaké nyní z bludařského smýšlení Kunráta vedralce vznikly, bylo nezakusilo, kdyby táž kapitola byla požívala práva svobodné volby, a tudíž by arcibiskupa církvi opravdu prospěšného byla ustanoviti mohla.

Žádosti této však nevyhověl Martin V. tak rychle, jak si kapitola přála. Vyšetřování proti Kunrátovi zavedené událostmi válečnými na několik rokův se protáhlo. Teprv r. 1426 dán jest *Kunrát* z rozkazu papežského *do klatby a sesazen* s úřadu biskupského. Ale tou dobou bylo smýšlení rozhodujících osobností v Čechách pro katolickou církev nepříznivé a klonilo se zcela ku straně, kteráž převrat náboženských poměrův za heslo své vyvolila. V okolnostech těchto na znovuobsazení uprázdněného arcibiskupství ani pomysliti lze nebylo.

Dokonce však zmizela naděje na brzké obnovení katolického arcibiskupství v roce 1435, kdež usnešením sněmu českého ze dne 21. října zvolen jest za arcibiskupa Pražského mistr *Jan Rokycana*, rozhodný Husův nášlapník. Ovšem se nikdy nepodařilo pohnouti papeže Eugenia IV. k tomu, aby tuto volbu potvrdil; ale rovněž také na druhé straně nebylo možno odstraniti překážky, které se volbě arcibiskupa katolického v cestu stavěly.

Ku překážkám těmto úhlavně připočísti sluší nedostatek *hmotného opatření* pro arcibiskupa Praž-

ského. Většina statkův téhož arcibiskupství byla od samého Kunráta, jiná část od krále Sigmunda v zástavu dána; co ještě zbývalo, toho brzy pánové husitští i katoličtí se zmocnili. Kdykoli tedy v pozdější době se o to jednati počalo, aby arcibiskup zřízen byl, pokaždé nemožnost arcibiskupovi slušné příjmy opatřiti, jednání takové zmařila.

§. 62.

Správa církve české skrze Administrátory.

Po celý ten dlouhý čas, pokud trvala osiřelost prestolu arcibiskupského, byly církevní záležitosti katolíků v Čechách přebývajících spravovány od *metropolitní kapitoly Pražské*, kteráž vždy věrně při víře katolické setrvala. Za příčinou nepokojův husitských byla sice kapitola nucena odejíti z Prahy, a proto odevzdala správu diecése biskupovi Litomyšlskému. Kanovníci Pražští se od r. 1421—1436 z části v *Žitavě*, z části v *Olomouci* zdržovali. Od r. 1436 ale, kdež se kanovníci opět *do Prahy* navrátili, zastávali úřad administrátorský po pravidlu proboštové, děkanové a kanovníci Pražského velechrámu sv. Vítského.

Administrátoři bývali vždy od kapitoly *voleni* a od apoštolské Stolice v úřadě svém *potvrzeni*. On požíval úplné a řádné *právomoci biskupské* v Čechách, usazovali správce duchovní, bděli nad uče-

ním a životem jejich, ujímali se kněží i věřících, proti nátiskům pánů světských je chráníce. I nalezámeť mezi administrátory těmito muže výtečné, učeností vynikající, kteříž se všemožně vynasnažili práv církve hájiti a o duchovní prospěch lidu katolického se starati.

Nicméně však naskytly se mnohonásobné *obtíže*, kteréž zdárnějšímu výsledku působnosti administrátorův těchto velice vadily. Hlas *biskupa* v diecési pevně a stále ustanoveného má zcela jinou váhu ve věcech církevních nežli slovo *administrátora* dočasného. Biskup činí střed a hlavu duchovenstva, onť spolu otcem a vrchním pastýřem všech věřících v diecési své, k němuž všickni v duchovních potřebách svých s důvěrou se utíkají. V dobách tak nebezpečných, jakéž pro království České nastaly válkami husitskými, byl by i řádný arcibiskup Pražský veškerým úsilím se musel o to zasazovati a všelikého vlivu svého k tomu vynaložiti, aby církev uchoval pohrom se strany nepřátelské jí hrozících. A tu ještě pochybovati lze, zdaž by mocnému proudu vln rozčeřených odolati byl dovedl muž i sebe nadanější a statečnější. Tím méně administrátor na krátkou toliko dobu ustanovený byl s to důležitých věcí ve prospěch církve vyříditi.

Obzvláště pak bylo vydatné působení administrátorův stíženo velkým *nedostatkem řádného kněž-*

stva. Bez šikův dobře rozestavených žádný vojevůdce v půtku s nepřítelem se vydati a nad ním vítěziti nemůže; ale právě těchto bojovníkův na straně katolické bylo tenkráte příliš málo. Často musel jediný kněz spravovati *dvě* nebo *tři osady farní;* a tu ovšem při nejlepší vůli veškerým povinnostem řádného pastýře duchovního dostáti nemohl.

K tomu dostavily se ještě jiné okolnosti, kteréž administrátorům nezřídka velkých nesnází spůsobily. Administrátoři Pražské diecése po pravidlu nebyli biskupové, nýbrž jen *kněží.* Ačkoli tedy ohledně právomoci všech práv biskupských požívali, nemohli přece sami kněží světiti a jiné výhradně biskupům ponechané úkony vykonávati. Za tou příčinou museli každého roku požádati některého *sousedního biskupa*, aby čekancům stavu kněžského svaté svěcení udělil, aby svatých olejů ku potřebě diecése Pražské daroval, aby sv. biřmování v Čechách rozdával, chrámy a oltáře světil. Nejčastěji biskupové *Míšenští* co blízcí sousedé služby tyto katolickému lidu Českému prokazovali; v 16. století častěji se dočítáme, že také *Olomoucký*, *Pasovský* a *Lublaňský* biskup v tom ohledu administrátorům Pražské diecése nápomocni byli. Přece však se nezřídka stalo, že žádný z biskupův těch do Čech přijíti nemohl, za kteroužto příčinou katoličtí bohoslovci byli přinuceni do Míšně, do

Olomouce neb do Vídně *cestovati*, aby od tamějších biskupův svěcení kněžské obdrželi.

Snad by navzdor značným těmto překážkám úřadování administrátorů přece s větším zdarem se bylo potkalo, kdyby ještě i *hmotné obtíže* nebyly přistoupily. Duch vzpoury proti církvi vždy více se zmáhal mezi lidem obecným, především pak mezi českou šlechtou, kteráž velkou většinou se klonila k husitství, později pak k luteranství. Pánům těmto ale přináleželo právo, že jakožto patroni čili *kollátorové* mohli dosazovati faráře na osady katolické. I snažili se nyní, tyto duchovní pastýře k tomu pohnouti, aby po spůsobu kališnickém obřady konali. Kdož toho učiniti se zpěčovali, těm páni strpčovali pobytí na farách jak nejvíce mohli; obzvláště každého jim vzdorujícího kněze tím trestali, že mu *příjmy* jeho zadržovali. Takovýmto prostředkem arci mnohým správcům duchovním takořka k hrdlu sáhli a je poznenáhla přinutili, že se pryč odstěhovali; načež ihned každá fara taková husitským knězem byla osazena.

Proti těmto a jiným křivdám administrátoři sice častěji hlasu svého pozdvihli, úřady královské a samy panovníky za ochranu a pomoc žádajíce. Leč marné bylo úsilí jejich; stížností takových nikdo si nevšímal, nikdo ruky pomocné katolíkům nepodal. Bylit oni po celých 140 let jako ovce bez pastýře a ze smutné opuštěnosti jejich hojně kořistili nepřátelé.

§. 63.

Řada administrátorův diecése Pražské.

Pro usnadnění přehledu dlouhé té doby, pokudž trvala osiřelost Pražského arcibiskupství, klademe tuto jmena těch mužův, jimž správa církve katolické v Čechách od r. 1421—1561 byla svěřena. Připomínáme, že někdy *jeden*, někdy *dva administrátoři* současně ustanoveni bývali; v celku dějepisci 20 administrací čítají; jsouť pak:

1. *Jan*, biskup Olomoucký a spolu Litomyšlský (stal se později kardinálem), r. 1421—1430.

2. *Kunrát*, biskup Olomoucký, 1430—1434.

3. Jan z *Dubé*, kapitolní děkan u sv. Víta, a *Šimon* z Nymburka, kanovník; oba r. 1435 a 1436.

4. *Filibert*, biskup Konstanský *), jejž sněm Basilejský za administrátora ustanovil; působil roku 1436—1439.

5. *Prokop* z Kladrub, kapitolní děkan u sv. Víta, od r. 1437—1443. (Týž po dvě leta r. 1437 a 1438 zastával společně s biskupem Filibertem úřad administrátorský.)

6. Šimon z Nymburka a *Jiří* z Prahy, oba kanovníci sv. Vítští, r. 1444—1448.

*) Z Konstancie čili *Coutances*, města francouzského. Byl nějaký čas předsedou sněmu Basilejského a značný podíl měl v uzavření kompaktát.

7. *Václav* z Krumlova, kapitolní děkan u sv. Víta, od r. 1449—1460.

8. *Mikuláš* z Krumlova, kapitolní děkan u sv. Víta, r. 1461.

9. *Hilarius* z Litoměřic, kapitolní děkan, a *Jan* z Krumlova, kanovník u sv. Víta; oba pospolu byli administrátory r. 1461 a 1462.

10. Týž Hilarius děkan a *Václav* z Křižanova, kanovník sv. Vítský, zastávali úřad administrátorský od r. 1462—1467.

11. *Hanuš z Kolovrat*, probošt, a Jan z Krumlova, děkan kapitoly u sv. Víta. Hanuš zastával úřad administrátorský od r. 1468—1483; Jan od r. 1468—1481.

12. *Václav* z Plané, arcijahen u sv. Víta, od r. 1481—1483 vedle Hanuše z Kolovrat, pak od r. 1483—1486 sám administroval diecési Pražskou.

13. Pavel *Souček*, probošt kapitoly u sv. Víta, od r. 1486—1496.

14. Ambrož *Chrt* z Plzně, děkan kapitolní, a *Blažej* z Plané, kanovník u sv. Víta, r. 1497—1499.

15. *Jan z Vartemberka*, probošt kapitoly sv. Vítské, a Ambrož, děkan, r. 1500—1511.

16. *Arnošt ze Schleinic*, kapitolní probošt, a Jan *Žák*, kanovník u sv. Víta, r. 1511—1525.

17. Mikuláš *Houska*, školastik u sv. Víta, byl administrátorem roku 1524 (v nepřítomnosti Schleinicově) společně s kanovníkem Žákem, pak

od roku 1525—1531 s Janem *Fabri*, arcijahnem u sv. Víta.

18. Arnošt ze Schleinic opět administroval od r. 1531—1542, kdež se úřadu toho vzdal, povýšen byv na biskupství Míšenské.

19. *Valentin* školastik (později od roku 1549 děkan) kapitoly sv. Vítské, a *Jan z Puchova*, kanovník u sv. Víta, administrovali od roku 1542—1553.

20. *Jindřich Skribonius*, probošt kapitoly sv. Vítské, poslední administrátor diecése Pražské, od r. 1555—1561.

§. 64.

Další trvání husitských válek
r. 1421—1434.

Mimo Tábory a kališníky utvořily se mezi odpůrci katolické církve ještě rozličné jiné strany, z nichž zejmena tyto uvésti sluší:

1. Orebité; byl to zvláštní sbor lidu husitského, jenž jmeno vzal od vršku Oreb u Třebechovic v Kralohradecku; vůdci jich byli Ambrož, farář Kralohradecký, a Hynek Krušina z Lichtenburku. Strana tato r. 1425 se úplně rozpadla.

2. Sirotci; tato sekta utvořila se po smrti Žižkově (1424); pravili, že jim otec umřel, a že tedy osiřeli; zvolili sobě hejtmany a od ostatních

Táborův se oddělili; činili pak jakési prostřední stranu mezi Tábory a kališníky.

3. Adamité, Naháči neboli Mikulášenci; takto nazvána divoká sekta mezi Husity, kteráž nejen křesťanství, ale všeho náboženství vůbec se odřekla. Náčelníkem jich byl sedlák Mikuláš z Vlasenic, jemuž také Mojžíš říkali. Lidé ti chodili nazí, jako prý Adam v ráji; ve dne dopouštěli se hanebného smilství, v noci páchali krádeže a vraždy. Žižka tyto divochy mečem vyhubil a 40 nejurputnějších dal upáliti r. 1421. — Nicméně se tato sekta až do 17. století v Čechách a na Moravě udržela a nejvíce pod jmenem „jednota Plačtivých“ známa byla, poněvadž prý hojně plakati v obyčeji mívali.

Od r. 1421—1430 ještě *čtvero výprav křižáckých* podniknuto proti Husitům; proti druhé a třetí zvítězil Žižka, proti čtvrté a páté Prokop Veliký (čili Holý) co vůdce Táborů a Prokop Malý jakožto hejtman Sirotků. Nejen však v zemi samé trvaly krvavé boje, ale Husité nemohouce doma mezi schudlými krajany potřebné spíže nalezti, podnikali veliké jízdy do cizích krajin, zejmena do Lužice, Slezska, Uher, Rakous, do Sas a Bavor; všady zapalovali chrámy, kláštery, vesnice i četná města. V rodné pak vlasti své rozlíceni jsouce slepou náruživostí, bořili umělecká díla slavných předků svých, ničili drahocenné knihovny, ve kterých důležité

spisy a listiny z dob starších byly uschovány, a celou krásnou zemi svou změnili ve smutnou pustinu. Skvělá vítězství nad nepřátely dobytá svědčila sice o velké udatnosti Čechův, ale nepřinesla vlasti naší dobrého ovoce; neboť svazek jednoty národní byl roztržen, lid československý v různé společnosti náboženské rozdroben. Ačkoli se v době pozdější země česká od těchto pohrom poněkud zotavila, přece nikdy více k onomu lesku a k oné slávě se nepovznesla, kterouž za časův otce vlasti Karla IV. se skvěla.

Unaveni jsouce posléze ustavičnými boji zatoužili mírnější kališníci čili Pražané po blahém míru. Stavové kališničtí spojivše se s katolíky všecku píli svou k tomu obrátili, aby nekrvácela déle vlast už náramně ztrýzněná. Za tou příčinou dali se ve vyjednávání se sněmem církevním v Basileji shromážděným. Ale *Táboři* a *Sirotci* o smíření se starou církví slyšeti nechtěli i pokračovali v boji proti katolíkům a Pražanům. Rozhodná bitva svedena jest dne 30. května 1434 u Lipan (mezi Kouřímí a Českým Brodem). V čele kališníkův, s nimiž spolu katolíci bojovali, stál Menhart z Hradce; Táboři a Sirotci stáli pod velením obou Prokopů, Velkého a Malého. Menhart zvítězil, oba Prokopové padli. Čech zvítězil nad Čechem, války husitské jsou ukončeny.

§. 65.

Kostely a kláštery zpustošené ve válkách husitských r. 1421—1434.

Jak záhubné byly pro zemi českou kruté ony boje, o nichž právě povědíno, to nejlépe vysvítá z hojného počtu oněch budov zasvěcených službě Boží aneb výkonům lásky křesťanské, kteréž ve válkách husitských byly naprosto *zrušeny*, a s nimiž vzácné poklady umy a vědy za své vzaly. Podotknouti při tom sluší, že posvátná tato místa byla ze země vyhlazena ne z jiné příčiny leč té, že se tam hlásala nauka staré církve, že se tam ku mravům křesťanským odchovávala mládež, že tam tichého útulku nalezali mnozí, kdož po bouřných vášních tohoto žití poslední dny své o samotě a v zbožném rozjímání tráviti chtěli. Byla-li větší vina při některém z chrámův a klášterův těch, na nejvýš v tom záležela, že někteří bratři nežili tak, jak dle řeholních stanov žíti měli, aneb že od některého z mnichův proti prudkým nájezdům odpůrcův také prudkým a vášnivým spůsobem ve slově a písmě jest bojováno.

I. Pohledneme-li především na kapitoly české, utrpěla 1. mnoho kapitola *metropolitní u sv. Víta* nejen tím, že tu nebylo arcibiskupa, ale i mnohonásobným skrácením svých příjmů. Tudíž se

diviti nelze, že počet duchovenstva u sv. Víta klesl na 76 *) (místo dřívějších 300). R. 1420 a 1421 zběsilé houfy Husitů vedravše se do první svatyně české, rozbili oltáře a spálili vzácné obrazy, načež až do r. 1434 velechrám pustý jest zanechán.

2. Královská kapitola na *Vyšehradě* r. 1396 dosáhla u papeže Bonifacia IX. té výsady, že chrám kollegiátní vyjmut z právomoci arcibiskupa Pražského a přímo podřízen Stolici apoštolské. Již výše pověděli jsme ale, jak smutný osud r. 1420 stihl památné to sídlo králův českých, když po vítězství na Pankráci dobytém od Husitů chrámy **), sídla kanovnická i s palácem královským se zemí jsou srovnány.

3. U sv. *Jiří* bylo ku konci 14. století ještě 9 kanovníků s proboštem. R. 1421 vypuzeny jsou jeptišky ze starobylého kláštera; i zanikla kapitola.

4. *Staroboleslavská* kapitola (probošt, děkan a 8 kanovníků) mezi trváním válek husitských v Žitavě se zdržovala; některé statky od Husitův byly pobrány, chrám ohněm zničen. Teprv r. 1434 se kanovníci do Boleslavi navrátili.

5. Město *Mělník* záhy přidalo se ku straně husitské. Z té příčiny museli se kanovníci tamější kollegiátní kapitoly vystěhovati, načež statky jejich v plen jsou vzaty, a kapitola zcela zanikla.

---

*) Kanovníků sv. Vítských jen 13 v ten čas se čítalo.

**) Bylo na Vyšehradě 14 kostelů v ssutinu proměněno.

6. Kapitola kollegiátní u *Všech Svatých* jakož také 7. kapitola u sv. *Apolináře* v Praze v průběhu válek husitských větší části svých statkův pozbyvše velice schudly. Totéž dlužno říci o 8. kapitole *Karlštejnské*; ješto se příjmů nedostávalo, byli kanovníci dosazeni na fary, a z celé kapitoly zůstal jediný děkan. 9. Chrám kollegiátní u sv. *Jiljí* v Praze byl odevzdán utrakvistům a kapitola zrušena. Takéť zanikly 10. kollegiátní kapitoly v *Horšově Týně* (kdež chrám požárem stráven) a 11. v *Lipnici*.

II. K vyhubení církevních řeholí byl po celou tuto dobu zřetel Husitův obrácen. Jen důležitější události buďtež na tomto místě připomenuty.

1. Z klášterův Benediktinských uvádíme zejmena *Kladruby*; část bratří utekla se do Řezna, ostatní po dobytí kláštera r. 1421 cepy husitskými jsou usmrceni. *Vilemovský* klášter r. 1421 od Žižky zpustošen a spálen. Ani znamenitého kláštera *Sázavského* zloba Husitův neušetřila; v dubnu 1421 byl dobyt a zle zpustošen. *Ostrovský* klášter r. 1422 se zemí srovnán. *Podlažický* klášter r. 1421 zničen, opat s 2 bratry upálen. V témž roce zbořen klášter sv. *Ambrože* v Praze. Z kláštera panen u sv. *Jiří* r. 1421 jeptišky jsou vyhnány,*) statky jejich v plen vzaty. V *Teplicích* zničen jest klášter Benediktinek,

*) Toho roku bylo z Prahy vesměs 350 jeptišek vypuzeno.

jeptišky však při životě zachovány, jelikož k artikulům Pražským (husitským) přivolily.

2. Premonstráti značnou ztrátu utrpěli zničením kláštera *Želivského*, jenž r. 1423 od Žižky byl zpustošen a spálen i statky rozebrány; mimo to r. 1421 oba ženské kláštery Premonstrátek v *Doxanech* a v *Chotěšově* od Husitů byly dobyty a požárem zničeny.

3. Z Cisterciáckých klášterův r. 1421 od Husitův zničen jest ohněm klášter *Sedlecký*; tamější mnichové cisterciáčtí i s Kartusiány (jenž z Prahy se byli sem uchýlili) mečem jsou zabiti neb oběšeni. Taktéž *Skalický* a *Osecký* klášter v ssutinu obrácen; z Oseka sice mnichové útěkem se zachránili, ve Skalici však i s opatem jsou usmrceni. Ženský klášter v *Pohledu* (Frauenthal) byl od vojů Žižkových r. 1422 a jiný klášter panen v *Sezemicích* už r. 1421 od Taboritů dobyt a zničen.

4. Řehole Dominikánův rovněž mnohé útrapy se strany Husitů zakusila. Z kláštera *Litoměřického* museli se bratří r. 1421 vystěhovati, ale zase později se tam navrátili. V *Nymburce* spálen jest klášter r. 1421; r. 1424 dobyt klášter *Turnovský* a zničen, mnichové za živa upáleni. Klášter v *Jablonné* byl asi r. 1424 zbořen od Husitů, později zase jest vystavěn. Naproti tomu dominikánský klášter ve *Stříbře* r. 1426 od Husitů byv zničen, nikdy více nepovstal. Také klášter Dominikánek

u sv. Jiří v *Hradci Králové* padl v obět palcátům husitským.

5. Ovšem pak i z četných klášterův řádu sv Františka nemnohé ušly pomstychtivosti rozbujnělých vojínův. Dne 1. dubna 1421 dobyl Žižka města *Berouna;* klášter zničen, mnichové a kněží v počtu 37 upáleni. V témž roce zbořen od Husitů klášter *Stradovský* blíž Chrudími, 8 mnichův upáleno. Také v *Kadani* a *Mostu* r. 1421 kláštery Františkánské požárem jsou zničeny. Rovněž zrušen klášter ve *Vysokém Mýtě* r. 1421 a v *Čáslavi* r. 1423. Když *Turnov* r. 1424 od Žižky byl dobyt, obrácen jest klášter v ssutinu a mnichové upáleni. Roku 1428 spálen též klášter v *Bechyni.*

6. Křižovníci s červenou hvězdou válkami husitskými vypuzeni jsou z Litoměřic, Kouřími a Klatov r. 1421, z Oustí nad Labem r. 1426. Teprv r. 1437 byl konvent Pražský zase znovu zřízen.

7. Augustiniánský řád v obojím odvětví svém i v tomto občasí mnoho utrpěl. R. 1421 zničen jest požárem klášter Poustevníků na *Šopce* u Mělníka, mnichové jsou pobiti. Taktéž kláštery v *Litomyšli* a *Pivoňce* jsou zrušeny, mnichům však se podařilo v čas útěkem se zachrániti. Klášter u *sv. Dobrotivé* zničen, klášter v *Bělé* od Husitů dobyt a mnichové zabiti. R. 1424 požárem zničen klášter v *Ročově.* — Ze sídel řeholních kanovníků zbořen klášter *Roudnický* r. 1421, probošt usmrcen.

V témž roce zpustošen klášter v *Rokycanech*; probošt upálen, ostatní bratří oběšeni. Také klášter v *Jaroměři* byl od Taboritů dobyt (1421), probošt s 8 bratřími a 14 kněžími světskými jsou upáleni. Požárem zničen téhož roku i klášter v *Landškrouně*.

8. Mezi trváním rozbrojův husitských vypuzeni jsou Johanité či Maltezští z Mladé Boleslavi, Kadaně (1421) a z Českého Dubu (1423).

9. Řád rytířův Německých vypuzen z konventu sv. Benedikta v Praze, z Mladé Boleslavi, Hradce Králové, Německého Brodu, Kolína a Čáslavi.

10. Klášter jeptišek Hrobu Božího ve *Světci* několikráte ve válce byl popleněn a řeholnice byvše přinuceny k útěku, nalezly přístřeší na některých hradech šlechty katolické. Po navrácení míru zase ve Světci se usadily.

11. R. 1421 spálen od Husitů klášter Magdalenitek v *Zahražanech* (Sares u Mostu), jeptišky povražděny.

12. Ohledně řehole Cyriáků vypravují kronikáři, že na počátku 15. století kázeň jejich velice poklesla. R. 1421 zbořen jest od Husitů klášter *Pražský*, byl však po roce 1437 zase vystavěn. Také z *Pardubic* byli řeholníci tito vypuzeni; kláštery na *Vorlíce* a v *Nových Benátkách* r. 1421 spáleny a mnichové povražděni.

13. Klášter Kartusiánů blíž *Litomyšle* ohněm zničen od Husitů r. 1421. Karmelitský klášter v *Tachově* zbořen r. 1431.

§. 66.

Kompaktáta přijata a mír uzavřen.

Papež Martin V. rozepsal obecný sněm církevní r. 1431 do *Basileje* *); sněm skutečně pod nástupcem jeho Eugeniem IV. započal a Čechy vyzval, aby posly své k němu vypravili; bylot jim připověděno volné slyšení, by se opět s církví smířiti mohli.

Po předchozích o tom rozmluvách bylo zvláštní *poselství z Čech* na sněm vypraveno; mezi posly nacházeli se Jan Rokycana, Mikuláš z Pelhřimova, Vilém Kostka z Postupic. Z počátku nedařilo se vyjednávání mezi Čechy a mezi zástupci sněmu Basilejského. Když ale r. 1434 mírní kališníci dobyli u Lipan skvělého vítězství nad Tábory a Sirotky, a nejhlavnější překážka smíření byla odstraněna, tuť stavové se vesměs na tom snesli, aby konečně mír náboženský zemi české byl navrácen. **) Vyjednávání se sněmem Basilejským se tedy zase obnovilo;

*) Město ve Švýcařích nad Rýnem položené.

**) Na sněmích zemských r. 1434 a 1435 ustanoveno, že arcibiskup Pražský má volen býti na *sněmu* s radou duchovenstva; i zvolen r. 1435 Jan Rokycana za arcibiskupa.

i docíleno jest konečně jakési (aspoň zevnější) jednoty mezi kališníky a církví katolickou. Základem této jednoty byly tak řečené *kompaktáty* *), kteréž tyto 4 články v sobě zavíraly: 1. Přijímání *pod obojí spůsobou* se Čechům a Moravanům sice povoluje, avšak spolu věřiti dlužno, že pod spůsobou chleba netoliko tělo, a pod spůsobou vína netoliko krev Páně jest obsažena, nýbrž že pod každou spůsobou jest celistvý Kristus přítomen. 2. *Svobodné hlásání slova Božího* se pod dozorstvím biskupa dovoluje všem kněžím od něho poslaným. 3. *Hříchy smrtelné* buďtež stavovány a trestány skrze ty, na kteréž to sluší t. j. skrze úřady duchovní a světské, z nichžto první stavují a trestají hříchy duchovních, tito poslednější však hříchy světských, vždy při tom práva a spravedlnosti šetříce. 4. Co do *světského panování duchovních* nad časným zbožím vyřknuto, že jako kněží jednotliví tak i chrámové mohou míti statky světské zděděné aneb jinak spravedlivě nabyté; že však duchovní lidé, jsouce vladaři zboží církevního, jím věrně podle nařízení svatých otcův vládnouti mají.

Tato kompaktáta byla na sněmu Jihlavském 5. července 1436 od Čechův přijata. Legátové prohlásili, že klatba jest z *utrakvistův* sňata, oni pak co *věrní synové do lůna církve katolické přijati.*

*) t. j. srovnání čili smírné úmluvy; byloť v nich hlavně totéž obsaženo, co v artikulech Pražských.

Legát biskup Filibert zapěl chvalozpěv „Te Deum laudamus“, Čechové zpívali píseň: „Svatý Václave“ a celý den a celou noc nepřestalo y Jihlavě zvonění všemi zvony, pálení ohňův a jiné radovánky. Plesání nad ukončením různic mnoholetých proniklo všecky přítomné, tak že katolíci i kališníci slze radosti prolévali; sám císař Sigmund touž radostí všecek omladnul, v lidu pak veselí nemělo míry ani konce.

§. 67.

Konsistoř katolická a utrakvistická.

Mír byl r. 1436 uzavřen, Čechové kališníci prohlášeni jsou za věrné syny církve a přijímání pod obojí dovoleno. A přece další historie česká o tom svědčí, že rozdrobení obyvatelstva této naší vlasti ve *vícero stran náboženských* ještě déle potrvalo, ano vždy záhubněji působilo. I kdož tedy nese vinu smutného úkazu tohoto?

Bohužel vyznati musíme, že ni jedna ni druhá strana bez viny nebyla. Ti, kdož jmenem katolické církve s Čechy vyjednávali, *více* slíbili, než držeti mohli a chtěli. Legátové sněmu Basilejského dovolili přijímání pod obojí spůsobou a rozkázali, aby arcibiskup Pražský a biskupové Litomyšlský *)

*) Byloť tenkráte ustanoveno, aby oba prestoly, Pražský i Litomyšlský, co nejdříve byly znovu osazeny; tehdáž ale k tomu nedošlo.

i Olomoucký světili kněží pod obojí. Ale papež Pius II. r. 1462 vyhlásil kompaktáta za neplatná a výslovně zapověděl všem vůkolním biskupům, aby nesvětili Čechům kněží takových, kteří by chtěli vel. Svátost rozdávati pod obojí spůsobou. — S druhé pak strany neméně pochybeno. Neboť příkrým kališníkům, jichž náčelníkem byl Rokycana, kompaktáta nedostačovala; oni dovolovali si věcí, které sněm Basilejský výslovně zapověděl, na př. podávali kalich i malým dětem, vnucovali ho dospělým a měnili obřady od církve schválené. Také císař Sigmund jednáním svým utrakvisty začasté k nevoli popuzoval. On slíbil, že se postará, aby Rokycana stvrzen byl na arcibiskupství Pražské, podtají však radil otcům Basilejským, aby ho nestvrzovali. Mimo to ztenčoval Sigmund zaručená práva a svobody zemské a vylučoval utrakvisty od úřadů veřejných, čímž staré záští vždy více rozněcoval.

Od sněmu Basilejského byl *Filibert*, biskup Konstanský, k tomu ustanoven, aby arcibiskupství Pražské spravoval. Činil to od r. 1436—1439 a velmi vlídně se k utrakvistům choval i kněžstvo pod obojí světil.

Když ale sněm zemský v květnu 1437 shromážděný v Praze na to ukazoval, že až dosavad arcibiskupství Pražské dle daného slibu osazeno není, uznal císař Sigmund za dobré, se svolením biskupa Filiberta ustanoviti *administrátora* Pražského arci-

biskupství, kterýž by spravoval *stranu pod obojí*. Administrátorem jmenován mistr Křišťan z Prachatic, rektor vysokých škol Pražských. Rokycana byv takto ze správy církevních věcí vyloučen, odešel z Prahy i nalezl útulek u p. Bořka z Miletína na hoře Kunětické.

Administrátor byl hlavou konsistoře pod obojí, kteráž také „konsistoří dolejší“ se nazývala, že na Starém městě sídlo své měla. Konsistoř tato byla téměř po 200 let vrchním úřadem církevním, jenž řídil záležitosti strany pod obojí v Čechách a na Moravě. Skládala se vedle administrátora z *radův konsistorních* (či konsistoriánův), jichž 10—12 bývalo; mezi nimi nalezali se farářové Pražští na př. z Týna, od sv. Jindřicha, od sv. Vojtěcha, od sv. Klementa, od sv. Štěpána, od sv. Michala, od sv. Václava na Zderaze, od sv. Martina, od sv. Havla, od sv. Petra. *) Obyčejně dála se volba administrátora i konsistoře na *sněmu* zemském, někdy přenecháno právo to „pánům Pražanům“. Teprv za Ferdinanda I. (1562) bylo právo osazování konsistoře stavům odňato a *králi českému* zůstaveno.

Pod správou konsistoře stáli *děkanové* co dohlížitelé nad kněžstvem jednoho okresu; bylo celkem 44 děkanů. Jim jsou podřízeni *farářové* a *kaplani* osad utrakvistických.

*) V Praze bylo tehdáž 20 far utrakvistických.

Pro katolíky *pod jednou spůsobou* přijímající byla vrchním úřadem v záležitostech náboženských *konsistoř katolická*, jinak „konsistoř hořejší“ (na Hradčanech), kteráž se skládala především z administrátorův arcibiskupství, pak z členův kapitoly sv. Vítské. Každá z obou konsistoří samostatně řídila církevní zájmy své strany, při tom všemožně se o to starajíc, aby obojí kněžstvo pokojně vedle sebe žilo, a nikdo příčiny k lichým hádkám a různicím nedával. Nicméně se přece častěji udály spory mezi oběma stranami, čímž se konečné smíření vždy více ztěžovalo.

Také konsistoř katolická měla pod sebou *děkany*, kteříž nad farami katolickými v jistém okršku bděli; jim pak *farářové* a *kaplani* katoličtí byli podřízeni. Obyvatelstvo katolické činilo menšinu, velká většina lidu přiznávala se k utrakvistům.

§. 68.

Marné pokusy o zničení utrakvismu.

Po smrti císaře Sigmunda (1437) nastalo v Čechách bezvládí, a různice domácí se obnovily i trvaly také za vlády *Albrechta* rakouského, jenž r. 1438 za krále byl zvolen. Po smrti jeho (1439) ustanoveno na sněmu r. 1440 konaném v Praze, aby, dokud nebude v zemi krále, *hejtmani* v každém

kraji *) se starali o potlačení loupežníkův a jiných škůdcův zemských jakož také o mírné porovnání vzniklých rozepří.

Téhož roku protipapež Felix V. (zvolený proti Eugeniovi IV.) chtěje sobě Čechův nakloniti, jmenoval *arcibiskupem Pražským* kněze Mikuláše, syna Jindřichova od Řebříkův. Tento však, rodilý sice Pražan, ale ve vlasti málo známý, uchýlil se do Vídně, pak do kláštera Vyšebrodského; odtamtud vyzval tehdejšího administrátora Prokopa z Kladrub a jiné kanovníky Pražské, aby mu postoupili arcibiskupství; leč kapitola setrvala při poslušenství Eugenia IV. a takto arcibiskup domnělý prestol svůj nikdy nenastoupil.

Teprv *Jiří Poděbradský*, jenž jmenem nezletilého Ladislava zemi českou řídil (1444—1457), uvedl zase pokoj a pořádek v občanských věcech; i ačkoli sám pod obojí přijímal, přece stejnou svobodu a práva katolíkům tak jako utrakvistům dopřával. Aby pak také v ohledu náboženském úplné smíření nastalo, vypravil r. 1445 a zase r. 1447 zvláštní posly do *Říma*, kteříž papeže Eugenia IV.

*) Tehdejší usnešení sněmovní bylo základem veškerého rozdělení země české na *kraje* v dobách pozdějších; zřízeno tenkráte 13 krajů: Kouřímský, Boleslavský, Kralohradecký, Chrudimský, Čáslavský, Vltavský, Bechyňský, Pracheňský, Plzeňský, Podbrdský, Řípský, Litoměřický a Žatecký. Staré úřady a soudy župní zanikly ve válkách předešlých a nebyly více obnoveny.

o stvrzení kompaktát a ustanovení Rokycany za arcibiskupa prositi měli. Leč první poselství s nepořízenou odejíti muselo. Mezi tím pak, co poselství druhé v Římě meškalo, zemřel Eugen a nástupce jeho Mikuláš V. poslal co *legáta* svého kardinála Karvajala r. 1448 do Čech, kterýž ale o kompaktátech ničeho slyšeti nechtěl, nýbrž o to se snažil, aby utrakvisté se odhodlali, pod jednou spůsobou přijímati. Snaha jeho s úplným nezdarem se potkala.

Ještě jiní mužové se o to pokusili, aby se Čechům kompaktáta znechutila, a oni i v nepatrných obřadech s církví se sjednotili. Tak činil zejmena Eneáš Sylvius Picolomini *), kterýž co legát papežský do Čech byl r. 1451 poslán. Rovněž i slovutný kazatel Jan Kapistrán, mnich Františkánský, v Čechách i na Moravě proti kalichu kázal a několik tisíc kališníkův k tomu pohnul, že se kalicha odřekli. Posléze byl také učený kardinál Mikuláš z Kusy co legát poslán do Německa; i začal také s Čechy vyjednávati. Že však za podmínku kladl, aby Čechové se vzdali přijímání kalicha, muselo i toto jednání zůstati bez výsledku.

Poznavše tou měrou utrakvisté, že úplné dohodnutí s církví Římskou tak snadno docíleno nebude, obrátili zřetel svůj k Cařihradu (Konstantino-

*) Eneáš Sylvius byl tajemníkem císaře Bedřicha III. a znal dobře zemi českou, i napsal také českou kroniku. Stal se později papežem, přijav jmeno *Pius II.*

poli). Doufalit, že se podaří sjednocení církve řecké s českou církví utrakvistickou, načež patriarcha Cařihradský jim ustanoví biskupa, jenž by kněží pod obojí světil. I byliť r. 1450 od stavův utrakvistických vysláni *do Cařihradu poslové* s dary skvostnými; zejmena tam s sebou přinesli rukopis sv. Prokopa, tak zvané *Evangelium Sázavské* čili Remešské *) v bohaté vazbě, zlatem a drahokamy ozdobené. Leč vyjednávání to k žádoucímu cíli nevedlo.

Ladislav Pohrobek byl co 13letý jinoch korunován na království České r. 1453 v chrámě sv. Vítském od biskupa Olomouckého, ale záhy zemřel r. 1457. Za krále zvolen r. 1458 Jiří Poděbradský a korunován u sv. Víta od biskupů Augustina Rábského a Vincencia Vacovského.

Dbaje o urovnání věcí náboženských vypravil král Jiří opět r. 1460 slavné poselství *do Říma* a žádal za potvrzení kompaktát Basilejských. Ale v Římě považovány jsou kompaktáty za ústupek přílišný, jehož stvrditi nelze; a mimo to klamali se kardinálové římští **) lichou domněnkou, že jen skrovná hrstka Čechů k straně utrakvistické náleží; protož

*) Psáno od sv. *Prokopa* mezi r. 1010—1040. Roku 1546 koupil rukopis ten kardinál Karel Lotringský, arcibiskup Remešský. Od 16. až do 18. století přísahali na toto Evangelium králové francouzští při svém korunování.

**) jak to legát papežský biskup Rudolf r. 1469 sám dosvědčil.

radili papeži, aby násilím kališníci k přijímání pod jednou spůsobou přivedeni byli. Tudíž Pius II. r. 1462 kompaktáta zrušil a prohlásil, že nižádné moci a platnosti nemají, i zapověděl lidu obecnému přijímání pod obojí spůsobou. Papež vyslal do Čech svého *legáta* doktora Fantina, aby o provedení tohoto dekretu papežského se postaral. Marně namítal král Jiří, že sněm Basilejský povolil kompaktáta a že vyzdvižení jich bude na záhubu Čechám i křesťanstvu. Legát Fantin hrozil králi, že papež neposlušenství bez trestu nenechá a že běží o ztrátu koruny. Tuť se král urážlivou řečí legáta rozlítil hněvem a Fantina uvězniti kázal. Kvapným tímto činem velice uražen byv papež Pius II. chystal na krále klatbu, ale ku přímluvám císaře Fridricha III. pozvolna proti Jiřímu pokračoval, spokojiv se tím, že jej r. 1464 před soud apoštolské Stolice povolal. Nežli ještě rozsudek vynešen býti mohl, zemřel Pius II.

Nástupce jeho Pavel II. hrozným spůsobem ve skutek uvedl, co předchůdce byl započal. Nedbal na smířlivá slova Jošta, biskupa Vratislavského, kterýž dosvědčoval, že král Jiří není dobré radě nepřístupný a že, bude-li proti němu přísně zakročeno, veliká škoda odtud všem katolíkům v koruně české vzejde. Dne 23. prosince 1466 vydal Pavel II. klatbu proti Jiřímu, prohlásiv jej za bludaře královské koruny zbaveného. Zdeněk ze Štern-

berka potvrzen od papeže co vůdce strany katolické, kteráž válku domácí proti Jiřímu započala. Mimo to papež dokonce i tažení křižácké proti králi českému nařídil. Knížata sice představovala papeži, aby raději spůsobeno bylo tažení na Turka, který nedávno dobyv Konstantinopole, křesťanstvo hubil; ale papež neupustil od svého úmyslu. Houfy křižákův hrnuly se z Bavor do *Čech*, všude ohněm a mečem cestu svou znamenajíce a bezbranné obyvatele vraždíce. U Nýrska však 22. září 1467 na hlavu jsou poraženi od vojska královského a ze země vyhnáni.

Od katolických stavův byl r. 1469 Matiáš Uherský za krále českého zvolen. Naproti tomu Jiří z Poděbrad chtěje válkám konec učiniti, přiměl české stavy k tomu, aby po jeho smrti nevolili žádného ze synův jeho za krále, nýbrž raději Vladislava, syna polského krále Kazimíra, aby tudy spojením dvou slovanských kmenů větší moc byla získána. Král Jiří zemřel 22. března 1471; čtyry neděle dříve předešel ho na věčnost mistr Jan Rokycana.

Vladislav II. Jagellovec *) nastoupiv na trůn český, byl 22. srpna 1471 *korunován* v kostele sv. Víta v Praze od Mikuláše biskupa Kamence Podolského a jiných dvou polských biskupův. Pánům

*) Král Vladislav II. bydlel od r. 1483 v tak zvaném „*Králově Dvoře*“ na Starém Městě Pražském.

českým zavázal se Vladislav hájiti kompaktát; ale ani jemu se nepodařilo stvrzení jich dosáhnouti u Stolice apoštolské. Jen toho dosáhli utrakvističtí stavové, že r. 1482 přijel do Čech Augustin biskup Sanktuarienský z Mirandoly *) a zde nejenom vel. svátost pod obojí rozdával, nýbrž i biřmoval a kněží utrakvistických světil. Biskup ten od města k městu, od obce k obci jezdil a úřad svůj bedlivě vykonával, stavové pak o slušnou výživu jeho se postarali.

Ačkoli král Vladislav byl velmi dobrý panovník, neměl přece té statečnosti, aby všeliké rozbroje mezi stranami byl zaměziti dovedl. Katoličtí páni začali na svých statcích fary utrakvistické osazovati kněžími pod jednou. Z toho povstala kyselost mezi katolíky a utrakvisty obzvláště v Praze. Konšelé Pražští (většinou katolíci) usnesli se na tom, zajmouti několik horlivých kališníků. Sotva se o tom lid obecný dozvěděl, zbouřili se kališníci starého a nového Města i Malostranští, vedrali se do všech 3 radnic a konšely z oken vyházeli aneb katanům k popravě odevzdali (24. září 1483). Král neodvážil

*) Měl chudé biskupství na ostrovu Santorinu mezi řeckými Cykladami; v posledních letech před svým do Čech příchodem zdržoval se v Mirandole, tehdáž samostatném hrabství v nynějším Modensku. On již před rokem 1482 *kněze pod obojí* světil v Modeně, což mu od papežského legáta později zakázáno.

se vrahů potrestati, nýbrž jen to zprostředkoval, že na sněmu Kutnohorském dne 13. března 1485 byla učiněna smlouva mezi katolíky a utrakvisty, kteroužto se stanovilo, aby jedna strana druhé neutiskovala a nekaceřovala a každá ty chrámy podržela, které při počátku panování Vladislavova v držení měla. Smlouva tato byla vedle kompaktát základním zákonem, dle něhož se měly od nynějška poměry náboženské mezi katolíky a utrakvisty říditi.

Poznovu se vyjednávání stran stvrzení kompaktát dálo mezi králem Vladislavem II. a papežem Alexandrem VI. (1492); ale i tenkrát žádost ta byla odmítnuta. Následky odepření toho prozatím utrakvisté trpělivě snášeli, dokud jim biskup Augustin Sanktuarienský kněží pod obojí světil. Po jeho smrti († 1493) konal biskupský úřad v Čechách ve prospěch kališníků od roku 1504 Filip de Novavilla, světící biskup Modenský (jenž měl titul biskupa Sidonského); týž ale zemřel už r. 1507 a od toho času byli utrakvisté nuceni čekatele stavu duchovního do cizích zemí, obyčejně do Vlach posílati, aby tam posvěcení od některého biskupa dosáhli.

§. 69.

Jednota Českých Bratří.

Jiří Poděbradský r. 1452 dobyl Tábora, kamž pozůstatky Táborské sekty se byly uchýlily; náčelníci Táborův jsou do žaláře uvrženi. Od té doby se Táboři po celé koruně české rozptýlili; v Čechách i na Moravě povstaly sekty, jichž kazatelové se značně nejenom od nauky katolické, ale i od učení kališnického odchylovali. Nejvíce vynikaly Chelčice, obec v Prachensku, ješto náčelník sekty tamější, Petr Chelčický, četnými spisy svými zásady ony šířil, kteréž brzo potom základem učení bratrského se staly. Jiří Poděbradský snažil se násilím tyto sekty potlačiti, ale úmysl jeho se nezdařil. Pronásledování mělo jen ten výsledek, že sektářové pojali velkou nenávist proti světské i církevní vládě.

Podle spisů Petra Chelčického vzdělal se *Řehoř*, synovec Rokycanův; onť pocházel z chudého rodu rytířského a za původce Jednoty českých bratří *) vším právem se považuje. On pilně

*) Neprávě jmenují se od některých „bratry *Moravskými*“. Neboť název „jednota českých bratří“ zahrnoval všecky, kdož v Čechách, na Moravě, v Polsku neb Prusku bydleli. Potupným jmenem „*Pikharté*“ nazváni byli Bratří často od kališníkův i katolíkův. Také nazváni jsou *Jamníci* (Grubenheimer), že prý často v jamách a jiných skrýších se schovávali. Někdy nazváni byli *Pivničníci*,

poslouchal kázaní Rokycany strýce svého a zejmena hluboce v mysli jeho utkvěla slova, v nichž šerednost církve římské vypisoval a žádal, aby tato zkažená církev od základův byla vybudována. To přivedlo Řehoře na myšlenku, staré církve docela se odříci a novou utvořiti. Na přímluvu Rokycanovu dovolil král Jiří, aby Řehoř ve vsi *Kunvaldě* u Žamberka novou osadu zaraziti směl. Vedle Řehoře byli nejpřednějšími členy obce té Michal, farář Žamberský a rolník Matěj z Kunvaldu.

Když již sekta dotčená několik tisíc hlav čítala, uzavřel král Jiří násilně ji potlačiti, an ji za sektu Taboritů považoval. Bratr Řehoř byl v Praze r. 1461 jat a na skřipci mučen ještě s jinými soudruhy; teprv r. 1463 byli z vězení propuštěni. Ješto však obec bratrská v Kunvaldu byla rozptýlena a schůze bratrův zapovězeny, zahnul Řehoř s přátely svými na *panství Rychnovské*, kdež po horách a lesích se skrývali co nejtajněji schůze své odbývajíce. Roku 1464 konali bratří na horách Rychnovských vespolnou poradu, aby se dorozuměli o hlavních zásadách své jednoty. O článcích víry nebylo mnoho rozmlouváno, jen to určeno, že kdo účinnou láskou víru svou projevuje, dosáhne ospra-

---

protože se scházeli v pivnicích; *Boleslavští*, že v Mladé Boleslavi schůze mívali. Neprávě jim dáno jmeno *Valdenských*, jako by ze starší sekty Albigenských a Valdenských byli povstali.

vedlnění. Ostatní stanovy týkaly se mravův. Kdo bohat jest, nechť sobě odpírá všelikou nádheru v oděvu a nábytku a podrobí se dobrovolné chudobě. Každý měj svůj statek jedině pro bratry. Pronásledované bratry podporovati jest jednoho každého povinností.

Jelikož kněží utrakvističtí Bratřím svátosti odpírali, shromáždili se zástupcové 50 obcí bratrských ve vsi Lhotce u Rychnova r. 1467 a zvolili sobě *biskupa* *) i *kněží* a tím se docela od kališníků odloučili. Poněvadž dle domnění bratrův nákaza Antikristova i svátostí katolických se byla dotkla, a tyto prý žádné platnosti neměly, dali se všickni členové jednoty od svých kněží znovu pokřtíti a zvolili sobě pak výbor Starších celého spolku.

Hned ale následujícího roku 1468 začalo *stíhání* Bratrův; na sněmu Benešovském stanoveno, že Bratří všady žalářováni a tělesnými pokutami k odvolání bludů svých donucováni býti mají. Za panování krále Vladislava II. požívali Bratří větší volnosti i rozmáhali se tak velice, že ku konci 15. století asi 400 obcí bratrských se čítalo. V ten čas Bratří uvěřili pověsti, že prý kdesi *na východě*

*) Bratr Michal byl od biskupa Štěpána (náčelníka Valdenských v Rakousku) na biskupství posvěcen. Michal navrátiv se k Bratrům, posvětil Matěje Kunvaldského na biskupství a 2 soudruhy jeho na kněžství. Pak složil Michal s sebe všeliké důstojenství a dal se zase posvětiti od Matěje.

žije národ, který se nepodrobil papeži římskému, ale přesné náboženství prvních křesťanů zachoval. I vyslali tudíž posly r. 1491 do Polska, Ruska, Italie, Turecka, do Asie, do Egypta, aby tam vyhledali obce, kde se pravý apoštolský duch prvního křesťanského věku zachoval až dosavad; poslové arci s nepořízenou se domů vrátili.

Ústrojí své vzali Bratří skoro docela z katolické církve; tak na př. měli na konci 15. století své biskupy, kněze a jahny, kteříž obyčejně v bezženství žili. Svěcení vykonával *Starosta* (biskup) Jednoty vzkládáním rukou. Bratří říkali totéž vyznání víry (Credo) při mši sv. jako katolíci a napomínali i přidržovali věřících ku *zpovědi* a *večeři Páně* co nejslavněji rozdávali. Modlitby konali kleče a nábožným *zpěvům* velikou cenu přičítali. Bratrům zapovězeno dělání kostek, všeliká malba, hudba, kouzelnictví, smilství. Vojně se každý bratr co nejvíce musel vyhýbati a jestliže přece ho na vojnu vzali, byl povinen o to dbáti, aby se stal strážným nějakého hradu neb vozatajem aneb sluhou důstojníka vojenského.

Papež Alexander VI. nařídil r. 1499, aby se učený dominikán dr. Jindřich Institoris osobně do Čech a na Moravu odebral a Bratry na víru katolickou obrátil; leč působení jeho zůstalo bez výsledku.

O několik let později začal však Vladislav II. přísněji proti Bratrům nakročovati. Amosité *) osočili své mírnější spolubratry u krále, jakoby dle příkladu starých Táborů Žižku za vzor si obrati a zbrojnou rukou vystoupiti obmýšleli. Tuť r. 1503 vydán od krále rozkaz, aby *schůzky bratrů se nikde netrpěly* a zarputilci aby tělesně trestáni byli. V některých místech byl tento rozkaz královský přísně vykonán, jinde však pánové se i na dále Bratrům ochranou svou propůjčovali. Když se počet Bratří vždy více rozmáhal, naleháno na krále, aby přísnými zákony proti jednotě zakročil. Vladislav hodlaje mírností raději Bratry získati, rozkázal, aby r. 1507 se vůdcové Bratří do Prahy dostavili a s Utrakvisty u věcech náboženských se dorozuměli **). Ale Bratří jako na posměch toliko nejprostější a necvičené členy své jednoty k rozmluvě do Prahy vyslali a tou nešetrností mysle všech proti sobě popudili. Tu konečně vydal proti nim král Vladislav II. přísný dekret ***) ze dne 10. srpna 1508, kterýž v sobě tato ustanovení zavírá:

Sborové Pikhartští (t. j. Bratrští) buďtež zkaženi a schůze jejich ani v kostelích, ani v domích

*) Takto nazývala se přísnější strana Bratrův, mající v čele bratra *Amosa*.

**) Rozmluvy takové mezi Bratry a Kališníky dály se už r. 1479 a 1504, ale nikdy k cíli nevedly.

***) Jinak se nazývá též *Majestátem* neb *zápisem krále Vladislava II.*

a na žádném místě nebuďtež dopuštěny. Spisy a knihy jejich buďte spáleny. Od nynějška ať se Pikharté řídí kněžstvem katolickým neb utrakvistickým podle toho, jak by sobě sami tu neb onu stranu oblíbili. Kazatelové a duchovní správcové Pikhartův buďtež postaveni k nápravě před kněžstvem obojí strany a ku kterékoli straně přistoupí, té strany kněžstvem se spravte. Kdo by neuposlechli, buďtež co vězňové královští dáni v moc nejvyššího purgkrabí Pražského. Kdo by ze stavův, pánův, vladyk, Pražan, Horníkův a jiných měst podle dekretu královského se nezachoval, budiž od nejvyššího purgkrabí napomenut a když by ve dvou nedělích neuposlechl, budiž před soud zemský pohnán. Kdokoli kazatele neb jiného Pikharta ukrýval a jej vydati nechtěl, měl býti k soudu zemskému pohnán a pokutou peněžitou trestán. Obecný lid Pikhartský ze všech stavův mužského i ženského pohlaví budiž kněžstvem katolickým a utrakvistickým rozumně k nápravě a přestání takového bludu svého veden a Páni, vladyky a Pražané i jiná města mají fary kněžími osaditi a užitky farní kněžím přiděliti. Nemohou-li míti ku kostelům všem farářův, nechť jeden farář drží far šest i víc i méně, jak se to zříditi může.

Dekret tento byl do desk zemských vložen a co zákon království Českého prohlášen; i ačkoli nebyl vždy a ode všech s úplnou přísností konán,

přece Bratry stálému nebezpečenství vystavoval a je přinutil, že po vícero let jen v noci své bohoslužby vykonávali.

§. 70.

Rozšíření protestantismu v Čechách v první polovici 16. století.

Po celý 14. a 15. věk hlasové mnozí a vážní se ozývali o to usilujíce, aby náležité opravy v církvi se dály a lecjaké nepřístojnosti, jenž se byly do církve vloudily, odstraněny byly. Několikráte učiněny jsou sice pokusy takovýchto oprav. Ale nejdřív tu vadil *rozkol papežský* (1378—1417), později (1464—1513) zaujali stolici Petrovu mužové, kteříž *nehodným* životem důstojnost svoji zlehčili a mimo staré *zlozvyky* i nové nejen trpěli, ale někdy i sami příčinu k nim zavdali. Tudíž i mezi duchovenstvem nalezali se nezřídka biskupové a kněží, kteříž úřadu kazatelského a jiných povinností svého stavu zanedbávali a rozpustile živi jsouce, spíše zisku nežli spásy duší nesmrtelných sobě hleděli. Odtud poznenáhla mezi lidem obecným *lhostejnost ve víře* a *zkáza v mravech* povstala a vždy více se zmáhala. Nicméně by ten křivdil církvi, kdo by se domníval, že jedině nešvary *duchovenstva* zavdaly příčinu k reformaci. Bylyť i poměry *občanského života* toho spůsobu, že se v nich příčina nespokojenosti na-

skytala. Vedle šlechty povstala města, bohatstvím a výsadami slynoucí; zhejralost do nich se vloudivší porušila starou víru a staré mravy. Obecný lid byl od velmožů utiskován a stížnosti jeho nikde sluchu nenalezaly; protož s dychtivostí lid ten očekával chvíle příhodné, kde by se těžkého jha sprostiti mohl.

I zdálo se mnohým, že příznivá doba ta nastala rokem 1517. Papež Leo X. dal hlásati *odpustky* všem, kdož by ku stavbě skvostného chrámu sv. Petra v Římě nějakou almužnou přispěli. Účel ten byl ovšem chvály hodný, ale chyba se stala v provedení jeho. Neboť dominikán *Tetzl* nemírným vychvalováním odpustků dal veliké pohoršení v oné době, kdež vůbec příliš mnoho odpustků se udělovalo a lecjaké zneužívání církevní moci se přitom nezřídka přihodilo. Tu povstal Martin Luther, mnich Augustiniánský a doktor bohosloví ve Vitenberce v Sasku a kázal proti odpustkům. Brzy dále pokročiv hájil zásady, víře katolické odporující; onť zapíral svobodu lidské vůle a učil, že víra sama bez skutkův dobrých uděluje ospravedlnění a odpuštění hříchův. Jelikož bludného učení toho odvolati nechtěl, byl r. 1521 dán do klatby církevní a později též klatba říšská nad ním vyslovena. On nicméně setrval při svých náhledech a stal se tak původcem protestantismu, velkého to bludařstva, kte-

réž v 16. století mnoho milionů věřících katolické církvi odcizilo. *)

Zpráva o novotách Lutherových záhy i do *Čech* se dostala, jelikož i někteří Čechové tehdáž ve Vittenberce študovali. Roku 1519 psali dva kališníci **) Lutherovi, schvalujíce učení jeho. Od té doby počal *Luther dopisovati Utrakvistům českým*, aby je pro své novoty získal. Spisy jeho pilně se v Čechách čítaly. Havel *Cahera*, rozhodný hlasatel nového učení, byl od Luthera Pražanům vřele odporučen i stal se r. 1523 administrátorem konsistoře utrakvistické a farářem v Týně. Když ale král Ludvík přísně proti Luteránům zakročil, tuť Cahera zase upřímným kališníkem se býti stavěl a Luterány proná-

*) Úhlavní bludy Lutherovy jsou tyto: 1. Hříchem prvopočátečným úplně zrušena jest *svobodná vůle* člověka. 2. Dílo znovuzrození jest pouze skutkem Božím; člověk nabývá ospravedlnění svého *jedině vírou* (bez skutků). 3. Dvě jsou toliko svátosti, *křest* a *svátost oltářní*; ostatní svátosti Luther zavrhl. 4. Večeře Páně se má vždy *pod obojí* spůsobou přijímati; tělo Kristovo jest ve svátosti té přítomno spolu s chlebem a vínem. 5. *Očistec* Luteráni upírají; taktéž zavrhují vzývání *Svatých* jakož i modlitbu *za zemřelé*. 6. *Písmo* sv. jest jediným pramenem víry (ústní podání Luther zavrhnul). 7. Každý křesťan může písmo sv. vykládati; každý jest knězem. 8. *Knížata světská* (panovníci) jsou první biskupové; oni mohou jmění církevního užívati k účelům jakýmkoliv.

**) Václav Rožďalovický, člen konsistoře pod obojí, a Martin Poduška, farář utrakvistický při chrámu P. Marie v Praze.

sledoval. I odebral se s jinými posly do Budína, aby tam vyjednával s legátem papežským Kampeggiem ohledně stvrzení kompaktát. Jelikož ale legát bezvýminečného poslušenství žádal, nebylo ani tenkráte žádné smíření docíleno.

Mezitím už velká část šlechty české se nauce Lutherově naklonila a počala fary osazovati takovými kněžími, kteříž se s protestantským smýšlením svým netajili. Tu však nastalo veliké nebezpečí západnímu křesťanstvu. Neboť sultán *turecký* Soliman se 300.000 bojovníků dobyv Bělehradu chystal se k podmanění Uher. Král Ludvík snažně volal šlechtu českou do boje, avšak pánové jen zdlouhavě se hotovili, tak že teprv malá část vojska českého přirazila k vojům královským, když už počala osudná bitva u Mohače 29. srpna 1526. Vojsko křesťanské bylo od Turkův na hlavu poraženo, král zahynul v močálech utonuv.

Po Ludvíkovi nastoupil Ferdinand I. a v něm rod Habsburský na trůn český. Byl to muž výtečnými dary ducha ozdobený a železnou vůlí vládnoucí, při tom věrný syn katolické církve a rozhodný odpůrce všeho novotářství. Protož vydal mnohé mandáty proti Pikhartům a jiným sektářům a také proti Luteránům přísně nakročoval; jedině katolíků a utrakvistů v zemích svých trpěti chtěl. Na straně Utrakvistů náklonnost k luteránství už toho stupně dosáhla, že r. 1544 sám administrátor

konsistoře pod obojí, Jan Mystopolus se o to pokusil, aby kališníky úplně na stranu protestantskou převedl. Leč pro silný odpor lepší části kněžstva i stavův účel jeho se nezdařil.

Jak velice nakloněno bylo smýšlení velké části stavův Luteránům, zjevně se ukázalo, když knížata protestantská tak zvaný spolek Šmalkaldský uzavřela. Ferdinand spěchal bratru svému, císaři Karlu V., ku pomoci a vyzval za tou příčinou stavy české, aby jemu četné vojsko do boje vypravili. Avšak pánové zpěčovali se válčiti proti knížatům, s nimiž stejně ohledně novot náboženských smýšleli; naopak chtěli Luteráni použíti nesnází Ferdinandových k tomu, aby na něm vynutili svobodu protestantského vyznání. Tudíž r. 1547 vznikla rozsáhlá vzpoura šlechty i měst českých, mezi nimi i měst Pražských proti králi. Ale po dobytém u Mühldorfu vítězství Ferdinand snadno vzpouru potlačil a některé na hrdle a na statcích, jiné vyhnanstvím, četná pak města ztrátou všech výsad potrestal. *)

O něco dříve a sice r. 1541 dne 2. června byla Praha strašným *požárem* stížena, při němž větší část Malé Strany a Hradčan i zámku královského vyhořela, a velechrám svato-Vítský zle byl poškozen.

*) Samosprávu měst obmezil Ferdinand I. ustanovením tak zvaných *císařských hejtmanů* a rychtářů, kteříž velkého vlivu ve správě obcí požívali. V městech Pražských byli taktéž hejtmané královští usazeni.

*

Takéť shořely desky zemské, tyto předůležité památníky soukromého i veřejného práva.

Od r. 1529 obnovili Turci časté útoky proti zemím Ferdinandovým. Jelikož musel až do r. 1562 častá tažení válečná *) proti těmto odpůrcům jmena křesťanského podnikati, nebyl král Ferdinand při nejlepší vůli s to, zájmy církve katolické v Čechách obhájiti s takovým úsilím, aby další šíření protestantismu naprosto zastavil. Přece však častěji (k. př. r. 1547, 1554, 1559, 1560) vydal mandáty, aby *pikhartské* (a protestantské) sbory byly zrušeny a jen katolíkům a Utrakvistům aby veškery chrámy právem přináležely.

§. 71.

Novokřtěnci, Cvingliáni, Švenkfeldiáni a Mikulášenci.

Vedle nauky Lutherovy vznikly poznenáhla i jiné bludné soustavy, kteréž v některých věcech se od protestantismu lišily, ano začasté i nepřátelsky proti němu vystupovaly. Sem náleží

1. Novokřtěnci (Anabaptistae, Wiedertäufer), kteříž na bezprostředné vnuknutí Boží se odvolávajíce, zavrhli křtění dítek a dospělé podruhé křtili; mimo to učili, že se zjevila tisícletá říše

*) Války ty proti Turkům po celé 16. i 17. století trvaly.

Kristova na zemi; hlásali také vyplenění všech představených, zrušení všech zákonů a všeho rozdílu stavův; i chtěli uvésti společné všech statků požívání. Brzy sektářství to se rozmohlo v Německu, Švýcařích a Nizozemsku. V Turinksku vystoupil co vůdce té sekty *Tomáš Münzer*, kazatel v Zvikavě. Týž r. 1521 přišel i do Čech, nejprv do Žatce, pak do *Prahy*, a dal na radnici staroměstské přibiti provolání v řeči české i německé, chtěje spojencův získati. Ale Čechové nedbali příliš hlasu jeho, neboť jej úřad městský docela z Prahy vypověděl. Později na Moravě začal Baltazar *Hubmaier* učení Novokřtěnců šířiti zvláště v Mikulově, ale když bludů svých odvolati nechtěl, byl r. 1528 ve Hrádku na Moravě upálen, manželka jeho rovněž zatvrzelá v Dunaji utopena. Brzy však přišli jiní hlasatelé téhož učení; i rozšířilo se záhy v Čechách, tak že zvláště v kraji Loketském, Žateckém a v okolí Litomyšlském i v hrabství Kladském četní Novokřtěnci se nacházeli. Na sněmech zemských r. 1534 a 1550 byly vydány přísné rozkazy jmenem Ferdinanda krále, aby sekta tato byla potlačena a kdo neodvolá, aby bez milosti byl odpraven. Nicméně se přece ještě po některou dobu tu a tam přívrženci sekty dotčené objevili.

2. Cvingliáni přijali název svůj po původci svém; Cvingli *) srovnával se v celku s Lutherem,

*) *Cvingli* byl rodilý Švýcar, nejprv farář katolický v Einsiedlu, pak v Curichu byv ustanoven při stoličném

ale rozeznával se od něho v učení o nejsv. Svátosti oltářní; neboť Cvingli tvrdil, že chléb pouze znamená tělo Kristovo (že ale skutečně nemění se v tělo Kristovo) a že, kdykoli ten chléb jíme, máme si Krista a smrt jeho ku paměti přivoditi. Učení Cvingliánské také v Čechách se rozšířilo, zejmena v okolí Žatce, Lokte a v hrabství Kladském. Na Moravě asi r. 1527 Jan Dubčanský, pán v Habrovanech, s jakýmsi Václavem z Lulče zarazil sektu, jejížto učení nejvíce z novot Cvingliových bylo čerpáno. Sektářové ti nazývali se Habrovanští neb Lulečtí a nalezli také v Čechách u Litomyšle něco málo přívrženců. Když ale pan Dubčanský r. 1535 v Praze půl leta v černé věži poseděl, poznenáhla vystřízlivěl a novotářství jeho brzy za své vzalo.

3. Švenkfeldiáni byl název sekty založené Kašparem Švenkfeldem, zemanem slezským. Švenkfeld zavrhl všechny svátosti; učil, že se víra musí prokazovati ve skutcích, zvláště v sebezapření. O Kristu učil, že podle božské i lidské přirozenosti své jest synem Božím. Sektářství jeho zvláště ve Slezsku se zmáhalo, odkudž i do hrabství Kladského vniklo a dosti značně se tam rozšířilo.

---

chrámě začal bludnou nauku svou hlásati 1519. Dle jeho rady byla mše sv. odstraněna, kláštery vyzdviženy; to nazýval reformací čili opravou církve, odkudž Cvingliovi přívrženci se *reformovanými* zvali.

4. Mikulášenci ještě i v tomto občasí naskýtají se na některých místech v českém království. Na panství Poděbradském, v Lysé, v Kutné Hoře, Pardubicích, ano i v Praze sbory zarazili a kázaní činili (n. př. r. 1537, 1550).

§. 72.

Přípravné kroky ku znovuosazení arcibiskupské stolice.

Čím více náboženské zmatky v zemi se šířily, čím příkřeji jedna strana proti druhé povstávala, tím úsilněji musela zajisté v srdci každého rozšafného Čecha vzrůstati touha, aby už jednou různicem neblahým konec učiněn a příčiny rozmíšek uklizeny byly. Obzvláště za panování Ferdinanda I. četné hlasy se ozývaly, aby tak jako v ohledu občanském trvalý pořádek byl zaveden, i v náboženských věcech urovnání náležité se stalo. V tom však všickni se jednomyslně shodovali, že nevyhnutelnou podmínkou upravení církevních záležitostí jest znovuosazení prestolu Pražského. A tu na prvním místě jmenovati sluší

1. Český sněm zemský, jemuž neustále bylo rovnati spory a nesnáze mezi rozličnými stranami vzniklé. Dokud ale nebylo arcibiskupa jakožto hlavy církve katolické v Čechách, dotud nebyl sněm zemský nikdy s to, aby rozepře náboženské trvalým

spůsobem urovnal. Pročež stavové čeští na sněmích zemských častěji žádali krále Ferdinanda I., aby ustanoven byl arcibiskup, který by kněžstvo pod jednou i pod obojí světil, řídil, spravoval a přestupníky s tou konsistoří, ku které by přináleželi, trestal. Obzvláště r. 1545 stavové čeští výslovně požádali krále Ferdinanda, aby na arcibiskupství povýšil Jana Hasenbergera, kterýž byl proboštem kollegiátní kapitoly v Litoměřicích, a před tím býval vychovatelem dítek Ferdinanda krále. Byl to muž jak učeností tak i mírností povahy znamenitý. Jelikož ale statky arcibiskupské z většího dílu byly zastaveny, musela se dříve pro nového arcibiskupa pojistiti dostatečná výživa; mezi tím, co toto vyjednávání trvalo, zemřel probošt Hasenberger. Sněmové r. 1548 a 1549 opětovali tutéž žádost za obnovení arcibiskupské Stolice s tím dodatkem, aby arcibiskup rozený Čech byl. Leč i tentokráte bylo vyřízení tak důležité žádosti odloženo. Teprv r. 1557 se zase počalo jednati o znovuosazení prestolu. Z rozkazu králova konali soudcové zemští pod předsednictvím arciknížete Ferdinanda pilné porady o tom, kterým spůsobem by nepořádní kněží z far vybyti a náležitý řád v náboženství zas uveden býti mohl. Soudcové tito uznali, že zapotřebí jest postarati se u Stolice apoštolské o ustanovení biskupa, který by kněžstvo pod jednou i pod obojí v celém království světil.

2. Kapitola metropolitní u sv. Víta při administraci arcibiskupství vždy s většími nesnázemi se potkávala a protož se všemožně o to vynasnažila, aby velké zodpovědnosti své zhostiti se mohla. Roku 1547 dne 31. srpna projevila kapitola králi Ferdinandovi blahopřání, že se mu podařilo vzpouru téhož roku z jara vzniklou šťastně potlačiti. I prosí kapitola, aby král brzy se postaral o ustanovení arcibiskupa, který by v království tolikerými sektami rozervaném opět jednotu náboženství zavedl. Ale žádost ta zůstala bez vyřízení. — Roku 1549 rozšířila se lichá pověst v Čechách, jako by král byl přikázal, aby se také v katolických chrámech svátost oltářní pod obojí spůsobou podávala. Tuť administrátoři arcibiskupství, Valentin a Jan, ku králi opět vznesli úsilnou žádost, aby prestol byl osazen. Zase pak r. 1552 vyslala kapitola Jindřicha Skribonia, probošta, s Janem arcijahnem do Vídně, aby poznovu přednesli žádost o ustanovení arcibiskupa. Ferdinand oba vyslance velmi vlídně přijal, avšak přání jejich nevyhověl.

3. Papežům římským na prvém místě přisluší starati se o blaho celé církve; oni také osazení stolice Pražské v paměti chovali. Po roce 1558 zaslala apoštolská Stolice Ferdinandovi I. list, s důrazem jej upomínajíc, aby prestol Pražský déle uprázdněný nenechával. Upomenutí toto mělo dobrý výsledek; neboť Ferdinand od té doby upřímně

o to dbáti počal, aby arcibiskupství Pražské osadil mužem v každém ohledu spůsobilým. Za takového považoval tehdejšího probošta kapitoly Pražské, doktora Jindřicha Skribonia. *) Ale probošt důstojnosti jemu nabízené nepřijal, nýbrž odporučil císaři na to místo Antonína Brusa z Mohelnice, tehdáž biskupa Vídeňského.

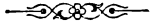

*) Skribonius byl dříve vychovatelem arcivévody Karla (otce Ferdinanda II.) a tudíž císaři Ferdinandovi I. osobně známý.

Doba IV.

Obnovení prestolu a konec války náboženské.

1561—1622.

Arcibiskupové Pražští.

§. 73.

Antonín.

(1561—1580.)

Po dlouhé a trudné době osiřelosti, po 140 letech konečně popřána církvi katolické v Čechách radost, míti opět svého velepastýře a pod jeho vůdcovstvím dobám příznivějším vstříc hleděti.

Antonín Brus narodil se v *Mohelnici* na Moravě 13. února 1518. Študoval v Praze, kdež vstoupil do řádu křižovníků s červenou hvězdou a na kněžství byl posvěcen. Ve válkách tureckých byl od r. 1542 — 1545 vojenským kazatelem ve vojště katolickém, pak se v Chebu stal farářem. R. 1552 zvolen byl za velmistra řádu křižovnického, ale brzy na to co vrchní vojenský kazatel opět bral podílu ve válečném tažení proti Turkům. Neoby-

čejnou výmluvností vynikaje získal sobě Brus důvěru císaře Ferdinanda, kterýž jej za svého zpovědníka zvolil, v důležitých věcech o radu se ho tázával a r. 1558 jej za biskupa Vídeňského ustanovil. Dne 5. října 1561 jmenoval jej Ferdinand arcibiskupem Pražským *) uloživ jemu, aby prozatím také i Vídeňskou diecési ještě déle spravoval. V lednu 1562 odebral se Brus do *Tridentu* (v Tyrolsku), aby tam zaujal úřad vyslance Ferdinanda I. co císaře a krále českého při všeobecném *sněmu církevním.* Mezi jednáním sněmovním arcibiskup Pražský několikráte velmi důrazně mluvil a obzvláště svobodu sněmovních otců hájil, jakož i na to naléhal, aby kázeň duchovenstva i lidu věřícího byla opravena. Dvakráte se Antonín z Tridentu odebral do Prahy a sice v červnu 1562 a zase v září téhož roku. Dne 20. září 1562 korunoval Antonín Maxmiliana II. v chrámě sv. Vítském na království české; na to dne 21. září byla také Marie, choť Maxmilianova, co královna česká korunována.

Císař Ferdinand chtěje docíliti smíření mezi katolickou a kališnickou stranou v Čechách, dal skrze Brusa předložiti sněmu Tridentskému žádost,

*) Dříve (do r. 1421) mívala kapitola u sv. Víta právo, zvoliti nového biskupa neb arcibiskupa, ačkoli začasté se při tom na přání králův českých ohled brával. Od nynějška však bylo se svolením Stolice apoštolské právo arcibiskupa Pražského jmenovati českému *králi* zůstaveno.

aby přijímání pod obojí spůsobou v Čechách bylo povoleno. Většina sněmu však rozhodla, aby tato záležitost papeži k vyřízení byla ponechána. Když sněm Tridentský byl ukončen (v prosinci 1563), navrátil se arcibiskup do své diecése a ujal osobní vládu církve české. Císař Ferdinand I. ale zaslal v únoru 1564 papeži Piu IV. list s obnovenou žádostí, aby kalich byl Čechům povolen. Apoštolská Stolice skutečně vydala breve (list papežský) ze dne 17. dubna 1564, kterýmž pro Čechy i Moravu *) *povoleno* jest přijímání pod obojí spůsobou. Arcibiskup Pražský konal dne 23. července téhož roku u sv. Víta kázaní německé, na to dne 30. července kázaní české o přítomnosti Ježíše Krista v nejsv. svátosti oltářní a slavným spůsobem prohlásil papežské breve shromážděnému lidu. Brzy potom v celých Čechách i na Moravě začali kněží katoličtí věřícím, kteří si toho přáli, kalich podávati. **) Úmysl jak Ferdinanda I. tak arcibiskupa byl arci šlechetný, ale nepotkal se s žádoucím výsledkem. Neboť většina Utrakvistův se už příliš spřátelila s protestantismem a nedala se kalichem k církvi katolické přivábiti. Mnozí ovšem, kdož se dříve

*) Taktéž i v Rakousích, Solnohradě a některých diecésích v Německu bylo přijímání pod obojí povoleno.

**) Na mnohých místech přijímali katolíci vel. svátost skutečně *pod obojí spůsobou*; ale jiní zůstali při svém obyčeji starém a *pod jednou* toliko přijímali, užívání kalicha za jakousi novotu (protestantům nápodobenou) považujíce.

k sektářství klonili, nyní zase přilnuli ku pravé víře, jiní (z duchovního i světského stavu) pobloudilí se opět do církve navrátili; avšak úplné smíření náboženských stran nemohlo docíleno býti kalichem za poměrův nynějších, ač by před 100 lety tímtéž povolením kalicha jednota víry ve vlasti naší se zajisté byla zachovati mohla.

Antonín Brus ozdoben byl výtečnými vlastnostmi, kteréž jej v každém ohledu spůsobným činily k nastoupení stolice sv. Vojtěcha. Ač býval začasté chorobou tělesnou sklíčen (obzvláště pakostnicí), přece neunavenou činností svou znamenitě zvelebil církev českou. On pilně o to dbal, aby lidu hlásána byla víra neporušená a bezúhonné mravy aby mezi ním zavládly. Mírností a laskavou dobrotou svojí srdce všech sobě naklonil; zvláště pak nestrannou spravedlností svou u dobrých lidí důvěru, u zlých spasitelnou bázeň vzbuzoval. Svědomitě pečoval při každé příležitosti o to, aby jak české, tak i německé národnosti stejného práva se dostalo.

Vědy a umění Antonín Brus velice podporoval. V české koruně se tenkráte nalezalo 18 vyšších škol*); mezi nimi zvláště se arcibiskup ujímal

*) Bylyť to v Praze *školy* v Týně, u sv. Jiljí, sv. Jindřicha, sv. Štěpána, sv. Mikuláše (malá Strana); pak školy v Českém Brodě, Slaném, Rakovníku, Žatci, Lounech, Litoměřicích, Hradci Králové, Chrudimi, Kutné Hoře, Čáslavi,

školy Litoměřické, kteráž od Ferdinanda I. výsadami byla opatřena. Jelikož pak vysoké učení Pražské v oné době rozhodně se klonilo k luteranství, tak jako před tím k utrakvismu, dal se Ferdinand prosbami kapitoly Pražské a radou arcibiskupovou k tomu pohnouti, že zřídil r. 1562 *akademii Klementinskou* (jinak Ferdinandskou) pod správou Jesuitů; akademie ta zahrnovala v sobě studia theologická a filosofická.

Dle rozkazu obecného sněmu Tridentského pomýšlel Antonín hned po svém návratu do Čech r. 1564 na to, aby svolal provinciální sněm církevní, při kterémž by dekrety Tridentské se prohlásily a mnohé pro církev českou prospěšné záležitosti urovnaly. Leč většina stavův českých mu v tom činila překážku; neboť se luteráni báli, že by snad katolíci na sněmu se raditi chtěli o prostředcích k vyhlazení sektářství. Tu však zaslal papež Pius V. do Čech list, v němž připomenul arcibiskupu Pražskému, aby brzy sněm církevní svolal. Brus obšírně vyložil papeži závažné příčiny, pro které až dosavad svolání sněmu státi se nemohlo; spolu však činil arcibiskup přípravy k brzkému konání synody v Praze. Ale císař Maximilian II. roz-

---

Bro dě Německém, Táboře; posléze v Prostějově na Moravě. Nejvíce vynikaly školy u sv. Jindřicha v Praze, v Kutné Hoře, Král. Hradci, Žatci a Litoměřicích. Ze škol těch přicházeli žáci na vysoké učení Pražské.

kázal arcibiskupovi, aby svolání sněmu odročil až do té doby, kdy se císař z Vídně do Prahy navrátí. Jelikož pak Brus k opětnému naléhání papežského nuncia přece ku sněmu provinciálnímu se chystal, Maximilian konečně přísnými slovy mu naprosto zakázal synodu svolávati; následkem toho zákazu upustil arcibiskup od svého úmyslu. *)

Velikou obtíž u správě diecése pocítil Brus za příčinou malého počtu kněžstva, které se tenkráte ve službě církevní nalezalo. Některý kněz byl nucen delší čas dvě i tři fary najednou spravovati a tu ovšem ani při nejlepší vůli všecky povinnosti úřadu svého splniti s to nebyl. Pro tento nedostatek duchovenstva začasté se stávalo, že některá fara po několik let zůstala uprázdněna, než tam zase nový pastýř duchovní byl dosazen.

Správa církve české zůstavena jest i nyní v tom spůsobu, jak ve 14. století bývalo. V záležitostech vlády duchovní zastupoval arcibiskupa officiál **); při svěcení kněžstva, chrámův a oltářův, při biřmování zastával arcibiskupa světící biskup Václav Franta († 1581). Na venkově arcipřištové měli dozor na celé kraje, děkanové v jednotlivých okršcích co dozorcové kněžstva (fa-

*) Teprv na začátku následujícího století r. 1605 byla synoda (diecésní) v Praze konána.

**) Za našich časů bývá úřad ten spojen s úřadem jenerálního vikáře diecése.

rářův a kaplanův) i lidu působili. Duchovenstvo shromažďovalo se častěji při tak zvaných konvokacích (t. j. svoláních); bylyť konvokace takové, kdež se děkanové a farářové jednoho arcipřišství sešli, aneb jiné, ku kterým se jenom duchovní správcové jednoho děkanství dostavili. Někdy z obzvláštních příčin se konala také jenerální či valná konvokace v Praze, ku které se všickni arcipřištové a děkanové z celých Čech sjíti museli, aby arcibiskup jim vůli svou oznámil. Duchovenstvo za té doby, pokud arcibiskupa v zemi nebylo, poněkud odvyklo poslušnosti, a protož nyní se mnozí zpěčovali ku konvokacím přijíti. Arcibiskup Antonín však odporem takovým odstrašiti se nedal, nýbrž napomenutím, hrozbami, až i tresty církevními rozkazům svým průchod zjednati uměl. Začasté sám ku konvokacím na venkově konaným zavítal a otcovským slovem svým mnohé k nápravě přivedl. Kdo z kněží tvrdošijně v neposlušnosti své trval, ten podle tehdejších zákonův byl světským ramenem v *trestání vzat* a do vězení vsazen, ve kterémž jeden neb více týdnův, pro velké přečiny i celý rok chován býval. Kdo po několikerém trestání se napraviti nechtěl, nezřídka rozkazem císařským byl ze země vypovězen aneb k doživotnímu žaláři v některém klášteře odsouzen.

Příjmy duchovenstva v oné době nebyly nikterak značné, hlavně za tou příčinou, ješto předešlé války a řádění těch, kdož se proti církvi po-

zdvihli, velkou část církevního jmění bylo zhubilo. Arcibiskupu Brusovi vykázal Ferdinand I. *residenci* (sídlo) na Hradčanech *) v bývalém domě Griespekovském. Z komory císařské dostával arcibiskup roční důchod *6000 kop;* mimo to byly mu s papežským svolením přikázány příjmy klášterův *Oseckého* a *Světeckého;* posléze po všecka leta zůstal velmistrem řádu křižovnického. — Co se *farářů* týká, záležely příjmy jejich obyčejně v jistém platu, jejž ze záduší brali, mimo to z pozemkův, lesův a rybníkův, jichž užívali; osadníci byli povinni farářům dávati desátek z plodin zemských, někdy i robotní práci jim konati. Farářové se obyčejně stěhovali na fary své o sv. Jiří a o sv. Havle; osadníci byli povinni duchovního pastýře s nábytkem a zavazadly k sobě přistěhovati. Od osadníkův neb kollátorův nakloněných k novotám luteránským často byly desátky a jiné příjmy farářům zadržovány.

Arcibiskup pilně se staral o to, aby zbožná mysl českého lidu také mimořádnými prostředky duchovní správy náležitého vzrůstu dosáhla. K tomu cíli použil obzvláště jubilejních slavností, jichž několikero bylo v ten čas ohlášeno. Tak udělil papež Pius V. při svém nastoupení na stolec Petrův plnomocné odpustky r. 1566 ve spůsob jubilea. An-

*) Tak zvaný *dvůr arcibiskupův* na malé Straně byl ve válkách husitských r. 1419 požárem zničen a také rozsáhlá zahrada arcibiskupská v pustinu obrácena.

tonín arcibiskup jubileum to veřejně prohlásil, nařídiv arcipřištům, opatům a děkanům, aby všude po celých Čechách plnomocné odpustky oznámili a věřících ku pravému pokání vybízeli. Druhé jubileum bylo od Pia V. ohlášeno r. 1570 na ten účel, aby lid křesťanský vyprosil u Boha vojům křižáckým vítězství nad Turkem *); také tyto odpustky byly v Čechách prohlášeny. Nástupce Piův, papež Řehoř XIII. hned na začátku svého papežství r. 1572 udělil plnomocné odpustky pod názvem jubilea. Poslední pak jubileum za vlády Antonína arcibiskupa bylo od papeže Řehoře prohlášeno r. 1575 **); obě tato jubilea rovněž jako svrchu jmenovaná se v Čechách oznámila a od katolíkův s velkou zbožností konala.

Ješto se v onom věku bludné nauky nejenom ústním kázaním, nýbrž i tištěnými traktáty, knihami a potupnými obrazy v Čechách rozšiřovaly, vyžádal sobě Antonín, aby mu byla svěřena dohlídka na veškeré spisy tiskem vydávané (čili censura). Z rozkazu císaře Ferdinanda I. a později též Maximiliana II. bylo všem impresorům (knihtiskařům) nařízeno, aby bez povolení arcibiskupa

*) Následujícího roku 1571 dobyly voje křesťanské skvělého vítězství nad loďstvem Tureckým u Lepanta.

**) Byloť to *občasné* jubileum, kteréž dle nařízení papeže Pavla II. (r. 1470) se vždy po uplynutí 25 let konati mělo a podnes koná.

*

Pražského žádné knihy netiskli a neprodávali. Obzvláště bylo přísně zakázáno z *Norimberka* (v Bavorsku) do Čech bible české *) neb jiné traktáty voziti; tištění bible české bylo svěřeno Jiříku Melantrichovi z Aventýna, a spolu arcibiskup od císaře splnomocněn impresory tak opatřiti, aby chudí podle bohatých svoji živnost provozovati mohli.

Ačkoli stavové čeští za to žádali, aby nový arcibiskup obojí straně, katolické i utrakvistické, kněží světiti mohl, byly přece veškery pokusy dosáhnouti dotyčného povolení od římské Stolice, naprosto marné. Své vlastní bohoslovce pod jednou, spolu pak i řeholníky českých klášterův, světíval arcibiskup Brus obyčejně o čtveru suchých dnů a sice jen pod tou výminkou, jestliže zkoušku z vědy bohoslovné s dobrým výsledkem podstoupili. Tudíž nezřídka řeholníky nedostatečně vzdělané světiti se zdráhal, poslav jich zpět a opatům neb představeným řeholním nařídiv, aby se o důkladnější jich vycvičení postarali. — Také utrakvistická konsistoř hlásila se častěji u arcibiskupa, přednášejíc mu prosbu, aby *bohoslovce pod obojí* světil. Ale Brus to o své ujmě učiniti nechtěl a Pius IV. nevyhověl v tom ohledu žádosti císaře Ferdinanda, kterýž arcibiskupovi právo to vymoci usiloval, odvolávaje se k tomu, že jej proto ustanovil, aby kněžstvo obojí strany světil.

*) Rozumějí se tu bible výkladem protestantským opatřené.

Když pak r. 1564 papež dovolil katolíkům, že *pod obojí* přijímati mohou, domníval se arcibiskup Pražský, že nyní úplné smíření s kališníky nastane a že tedy bez překážky bohoslovce utrakvistické bude moci světiti. Bohužel však konsistoř kališnická si papežského breve ani nepovšimnula. Protož také r. 1564 navzdor několikerým prosbám administrátora i konsistoře bohoslovci utrakvističtí svěceni nebyli. Následujícího však roku konsistoriáni vidouce nezbytí, nařídili bohoslovcům pod obojí, aby podle přání pana arcibiskupa jemu *jakožto řádnému biskupu* svému poslušnost připověděli. To se stalo a následkem takového slibu bylo v lednu 1565 dvanáct *utrakvistů* od Antonína posvěceno na kněžství. A opět před velkonocemi téhož roku byli někteří utrakvisté na kněžství, jiní k nižším stupňům posvěceni. Když pak i dále na arcibiskupa o to naleháno, aby v svěcení tom pokračoval, Brus z příčin podstatných zdráhal se tak učiniti, zejmena proto, že konsistoř nechtěla svých bohoslovcův od arcibiskupa dáti examinovati, a že čekatelové kněžství (pod obojí) se v některých věcech s učením církve nesrovnávali. *) Z těch příčin obával se arcibiskup, že by klatbu anebo složení s úřadu biskupského na sebe potáhl, když by bez povolení papežského utrakvisty světil.

---

*) Za příklad uvádí arcibiskup, že mezi Utrakvisty sv. *zpověď* se velmi zlehčuje a že sv. přijímání také malým *dítkám* se uděluje.

Podle návrhu arcibiskupa Antonína konalo se jakési vyjednávání v té záležitosti, a výsledek v tom záležel, že posléze administrátoři s konsistoří prohlásili, že arcibiskupa jakožto řádného biskupa svého ve všech věcech poslušni býti chtějí. K takovému jejich vyjádření arcibiskup dne 13. srpna 1566 skutečně 30 kněží utrakvistických vysvětil. Bohužel však se brzy arcibiskup přesvědčil, že klamní byli slibové jemu od kališnické konsistoře činění. Mimo to papež *Pius V.* r. 1568 vytknul to arcibiskupovi, že bez povolení papežského se odvážil světiti utrakvisty. Brus arci omluvil se důvody spravedlivými a papež se s tím spokojil. Později začal opět arcibiskup *) sám r. 1572 jednati o to s nunciem papežským, aby utrakvistův světiti směl. Avšak nuncius jmenem papežovým jen pod tou výminkou chtěl svěcení takové připustiti, pakli se utrakvističtí bohoslovci k tomu odhodlají, aby složili *vyznání víry Tridentské* podle předpisu Pia IV. K podmínce této však konsistoř kališnická nesvolila a tudy se stalo, že arcibiskup po celý ten čas od r. 1567—1578 ani jednoho bohoslovce pod obojí nesvětil na kněžství. Kdo z utrakvistův úřadu kněžského dosíci žádal, musel cestovati do Olomouce, Vratislavi, Poznaně neb do Pasova pro svěcení.

---

*) K nalehání císaře Maximiliana II. jakož i administrátora Jindřicha Dvorského z Helfenburku.

V apoštolské své péči o blaho věřících byl Antonín obzvláště tu neunaveně činným, kdež nějaké nebezpečí neporušené víře katolické hrozilo. Za tou příčinou měl vždy pilný zřetel na Luterány, kteřížto se byli v Čechách už značně rozšířili. Bylot mu častěji rázně vystupovati proti kollátorům (čili patronům), kteříž zadržováním desátku a jiných příjmů začasté tak dlouho katolické faráře týrali, až tito přinuceni byli se vystěhovati, načež ihned luteránští kazatelé (predikanti) na jejich místo nastoupili. Nezřídka *pánové čeští* vězením a jiným spůsobem násilným katolické poddané k tomu donucovali, aby luteránské pastýře duchovní na místě zapuzených farářů katolických přijali. *) Ano i *hejtmanové* císařští k rychlému šíření protestantismu velice napomáhali, a také *místodržící* čeští nedosti rázně proti novotářům vystupovali. Bezpochyby se tito úřadové spolehali na to, že sám císař Maximilian II., ač katolík, přece obzvláštní přízní se k protestantům klonil a dalšímu šíření novot náboženských nebránil.

Jak smutný byl tehdáž osud četných katolíků, vysvítá mimo jiné z toho, že patron (či kollátor)

---

*) Mnozí kollátorové vyhnavše faráře katolické, dali z chrámův odstraniti obrazy svatých, mešní roucha, misály, monstrance, prapory, svícny, ano i varhany a zvony. Někdy se dokonce stalo, že kostel dali proměniti ve stodolu a z fary učinili marštal neb ovčín k přechování svého dobytka.

začasté usadil na faru katolickou luteránského kazatele, osadníkům však toho zřejmě nesdělil, tak že tito z počátku za to měli, že se u nich nalezá farář katolický, a to tím více, jelikož mnohý Luterán z počátku se přidržel obřadů katolických a také v kázaní opatrně si počínal. Teprv postupem času, když už mysle osadníkův dostatečně připravené býti se zdály, vystoupil bludařský kazatel s větší odhodlaností a jeden zvyk neb obřad katolický po druhém odstraňoval, až se mu podařilo celou osadu k protestantismu převésti. — Zase pak byly jiné osady, kteréž měly opravdu kněze katolického za svého faráře. Týž ale poznenáhla sobě *nové učení oblíbil* a zapomenuv na povinnost a přísahu svou, bludné nauky s kazatelny hlásal a obřadování luteránské zaváděl, čímž osada do velké nejistoty a záhubného zmatku uvedena bývala, nevědouc, čeho by se přidržeti a které učení za pravé míti slušelo.

Zprávy takové nemálo kormoutily mysl arcibiskupa Antonína, kterýž veškerým úsilím svým nemohl odolati zkázonosnému proudu tehdejší doby, zvláště proto, že jen skrovná část věrného kněžstva se mu v tom ohledu nápomocnou prokazovala. Onť arci neustal napomínati jednotlivce i celé osady, aby setrvali ve víře zděděné, aby k bludným učitelům nedocházeli, ale spasení svého pílejíce zákony církve katolické bedlivě plnili. Kde toho potřeba kázala,

tam arcibiskup i tresty přísnými chybujících kněží k nápravě přivésti se snažil. Že vůle jeho, ač dosti rázná, za tehdejších poměrův nestačila ku provedení všech zámyslův, jež choval v srdci svém pro blaho diecése, to nebylo vinou jeho; dosti na tom, že učinil *začátek* a že *základ* pevný položil, na němž nástupcové jeho dále stavěti mohli.

Z posledních let žití Antonínova ještě dodati sluší, že dne 21. září 1575 *korunoval Rudolfa II.* v kostele sv. Vítském na království české. V r. 1578 konal cestu do Českého Krumlova, kdež 27. ledna oddal novomanžely p. Viléma z Rožmberka s Annou, dcerou vévody Badenského. Dne 15. března 1580 vydal papež Řehoř XIII. v Římě klatbu proti bludařům, zvláště Husitům, Viklefitům, Zwingliánům a Kalvincům. K rozkazu arcibiskupovu byl papežský list v Praze vytištěn a zavěšen na dveřích kostelních u sv. Víta, u sv. Jakuba a u sv. Klementa i na jiných místech veřejných. Dne 20. srpna posvětil arcibiskup slavným spůsobem chrám u *Všech Svatych* na hradě Pražském *). Byl to poslední úkon biskupský šlechetného velepastýře; neboť o týden později nenalezal se více mezi živými. Tělo dlouholetými nemocemi ztýrané nebylo déle schopno, sloužiti za schránku ducha vždy bujarého, ani nejžalost-

*) Chrám ten byl velkým požárem r. 1541 zničen, nyní však nákladem dcery císaře Maximiliana II., zbožné Alžběty, zase znovu vystavěn.

nějšími zkušenostmi nezlomeného. Dne 28. srpna 1580 usnul Antonín Brus v Pánu po krátké nemoci, maje věku svého 62 let. Dne 2. září byl arcibiskup v kostele sv. Víta k věčnému odpočinku uložen a sice v kapli sv. Antonína, svého patrona. Nástupce jeho, arcibiskup Martin, opatřil hrob svého předchůdce velkým kamenem mramorovým, na němž postava Antonínova vytesaná až doposud se spatřuje.

§. 74.

Martin.

(1581—1590.)

Na stolici Pražskou opět dosednul Moravan, a sice rodák předešlého arcibiskupa. *Martin Medek* narodil se v Mohelnici r. 1538; studoval v Olomouci, pak vstoupil do řádu křižovníků s červenou hvězdou v Praze. Po svém vysvěcení na kněžství stal se dvorním kaplanem u arcibiskupa Brusa, pak farářem a děkanem v městě Friburku (Příboře) a na to v Mohelnici, později kanovníkem v Brně. R. 1577 byl od arcibiskupa Antonína jmenován proboštem na Peltenberku (blíž Znojma). Po smrti arcibiskupa Antonína zvolen jest Martin Medek r. 1580 za velmistra řádu křižovnického. Dne 15. ledna 1581 byl od krále Rudolfa II. jmenován arcibiskupem Pražským a stvrzen byv od papeže, obdržel svěcení biskup-

ské dne 8. října 1581 v chrámě sv. Vítském; svěcení vykonal kardinál Jiří Draskovič, arcibiskup Koločský (z Uher) u přítomnosti císaře Rudolfa II.

Martin byl muž nábožný a velmi vzdělaný; pilně dbal o to, aby zašlé kostely a kláštery zase obnoveny byly. S velkou horlivostí a obezřelostí hájil práva katolické církve proti sektářům a zvláště o to usiloval, aby fary, kteréž právem katolíkům přináležely, nebyly osazovány luteránskými kazateli. S nestrannou přísností se staral o napravení kázně mezi duchovenstvem světským i řeholním. Jako předchůdce jeho Antonín, tak i Martin arcibiskup zasazoval se o zřízení semináře, v němž by se katolické duchovenstvo vychovávalo; leč snaha tato vyplnění svého tehdáž nedošla.

Na stolici papežské seděl tehdáž Řehoř XIII., muž učeností proslulý; přesvědčiv se, že chybný jest tak zvaný Juliánský letopočet, vydal r. 1582 prospěšné nařízení, aby z měsíce října nejprv příštího roku bylo 10 dní vypuštěno, *) tak aby po 4. říjnu ihned 15. říjen následoval. Arcibiskup Martin v listopadu 1582 toto nařízení papežské v arcidiecési své prohlásil a v lednu 1584 svou výmluvností na obecném sněmu zemském v Praze to spůsobil, že z nařízení Rudolfa II. a všech stavův *opravený kalendář* Řehoře XIII. v *Čechách* i v jiných

*) Neboť letopočet Juliánský o celých 10 dní nazpět zůstával; tuto chybu papež Řehoř XIII. nyní napravil.

k témuž království přivtělených zemích k užívání byl přijat a místo 7. ledna se hned 17. ledna psáti začalo.

V chrámě sv. Vítském dal arcibiskup r. 1584 udělati ku každé kapli kamenné aneb dřevěné *mříže* a spolu rozkázal, aby po všem jeho arcibiskupství před každým oltářem podobné mříže se stavěly za tou příčinou, aby nekněží tak blízko k oltářům přistupovati nemohli a kněze při oltáři služby Boží konajícího nezaneprázdňovali.

Z úcty ku sv. patronu české země *Prokopovi* postaral se arcibiskup Martin o to, aby rakev s tělem tohoto sv. opata ze zřícenin Sázavského chrámu byla vyzdvižena a do Prahy přenešena; stalo se to 28. května 1588. Ve slavném průvodu přijala Praha klenot tento vzácný; preláti chrámu sv. Vítského nesli sv. ostatky, a sám císař Rudolf II. kráčel za preláty; tělo sv. Prokopa bylo uloženo v královské kapli u Všech Svatých, kdež až podnes slavně odpočívá. Leopold, arcikníže rakouské, císaře Ferdinanda III. bratr, dal hrob ten (v 17. století) červeným aksamitem skvostně ozdobiti.

Aby v rodišti svém, městysi *Mohelnici*, trvalou památku sobě pojistil, vystavěl tam arcibiskup Martin prostranný špitál pro chudé, jejž i s přináležejícími rolemi a pěknou zahradou r. 1589 obci Mohelnické daroval na věčné časy a bez všelikého závazku.

Roku 1589 zemřel Petr Kodicil z Tulechova, kterýž v minucích či kalendářích svých (vydával je od r. 1563—1588) vynechal slavnost mistra *Jana Husa.*

Na hradě Pražském bylo téhož roku 1589 dokonáno alabastrové *mausoleum královské* čili hrobka královská v chrámě sv. Víta, kteréž Rudolf II. svým nákladem postaviti a železnou mříží obehnati kázal; do této hrobky bylo 11 těl zemřelých králů vloženo. *)

Ku konci prosince 1589 rozstonal se arcibiskup Martin i povolal k sobě z Oseka svoje lékaře Winkelmanna a Kaspara, an se nechtěl svěřiti lékařům vlašským u dvora krále Rudolfa ustanoveným. Celý měsíc leden 1590 strávil na lůžku i dokončil vezdejší běh svého života dne 2. února maje věku svého 52 let. Pochován jest v kapli sv. Antonína vedle předchůdce svého. Při pohřbu jeho učinil kázaní latinské učený probošt kapitoly sv. Vítské, Jiří Berthold Pontán z Braitenberka.

---

*) Kronikář tu obzvláště poznamenal, že tělo císaře a krále českého *Karla IV.* celé neporušené nalezeno bylo, tak jako by přes jeden toliko den aneb malou chvíli v hrobě bylo leželo.

§. 75.

Zbyněk II.

(1592—1606.)

Teprv po dvou letech osazeno bylo opět arcibiskupství Pražské a sice jmenován jest velepastýřem *Zbyněk Berka z Dubé* ze staroslavného rodu českého. Narozen r. 1551 konal nižší studia v Olomouci, pak se odebral na vysoké školy do Krakova, kdež se stal knězem. Pro svou nevšední učenost a slávu svého rodu učiněn brzy kanovníkem v Solnohradě, mimo to pak byl kanovníkem ještě sedmi chrámů: Pražského u sv. Víta, Vyšehradského, Staroboleslavského, Olomouckého, Litoměřického, posléze v Bavořích Řezenského a Etingského; byl také komořím papežským. Později dosáhl hodnosti probošta kapitoly Olomoucké, Litoměřické a Etingské i Vyšehradské; na svůj náklad dal opraviti chrám Vyšehradský. Byv jmenován administrátorem *biskupství Řezenského* po vícero let tuto diecési výborně spravoval. Roku 1590 zvolen jest za velmistra řádu křižovníků s červenou hvězdou v Praze. V prosinci r. 1592 jmenován od Rudolfa II. *arcibiskupem Pražským;* jelikož pak stvrzení papežské v květnu 1593 udělené teprv v červenci do Prahy došlo, obdržel Zbyněk II. až 10. října 1593 svěcení biskupské;

a sice vysvětil jej k rozkazu papežskému apoštolský nuncius, César Specianus, biskup Kremonský.

Zbyněk byl muž velikých schopností a ušlechtilých mravův, vynikající láskou k vědám, obezřelostí u vyjednávání záležitostí církevních, obzvláště pak horlivostí velepastýřskou pro spásu lidu sobě svěřeného. On dal na svůj náklad *residenci* arcibiskupskou na Hradčanech (dle vzoru radnice u mostu) přestavěti a zbudoval v ní ozdobnou kapli domácí; knihovnu arcibiskupskou nejznamenitějšími spisy obohatil.

Bedlivě se Zbyněk II. staral o vědecké vzdělání svého duchovenstva jakož také na zachování přísné kázně mezi řeholníky měl zřetel ustavičný. Veliké důvěry požíval arcibiskup u císaře Rudolfa II., kterýž víru katolickou chránil, ač pro svou liknavost velkých věcí ku prospěchu jejímu nepodniknul. Několikráte byl Zbyněk II. co *komisař císařský* k urovnání církevních záležitostí vyslán a splnomocněn. Tak na př. r. 1594 poslán do Budišína, aby zařídil volbu nového děkana kapitolního a rozličné spory urovnal. Roku 1597 byl jakožto císařský komisař ku sněmu knížat do Vratislavi poslán, kdež od začátku března až do polovice dubna pobyl, načež do těžké choroby upadl.

Války proti Turkům, kteříž říši rakouskou ustavičně znepokojovali, zaměstnávaly od r. 1594 vždy více sněm zemský i veškero obyvatelstvo;

byloť nutno vypraviti vojsko a daň válečnou platiti. Arcibiskup vymohl to u císaře, že na místě tří jemu ponavržených protestantův za maršálka vojenského ustanoven byl Zděnek Berka, bratr arcibiskupův (1594). Působením arcibiskupa Zbyňka nařídil sněm zemský r. 1595, aby ve všech městech, městečkách i vesnicích českých, kdebykoli kostelové byli, se každodenně znamení *zvonem* dalo, a to zvonění uslyšíce aby lidé hned do kostela pospíšili a tam při mši sv. za odvrácení úhlavního nepřítele Turka dobrotu Božskou prosili; k tomu také půst a jiné kající skutky od arcibiskupa byly nařízeny, což se po několikero následujících let opakovalo.

Arcibiskup Zbyněk II. zajisté ničeho nezameškal, co ku pozdvižení církve katolické *) v Čechách sloužiti mohlo. V osadách katolických přísnými rozkazy toho docíliti hleděl, aby všickni věřící církevní půst zachovávali a o *velkonocích* k stolu Páně přistupovali. Také se snažil *kazatele luteránské* a *kalvínské* z těch osad, kde katolíci bydleli, vypuditi, v čemž mu ale velké překážky kladli císařští hejtmani, z nichž mnozí novotářskému učení rozhodně přáli. Častokráte stěžoval si arcibiskup u císaře a žádal, aby katolíkům mocné ochrany své

*) Sám arcibiskup uznává, že skrovný byl tehdáž počet věrných katolíků v Čechách, an v listu zaslaném císaři r. 1597 si stěžuje, že „bohužel jen *malý hlouček* katolíků“ se ještě k církvi hlásí.

dopřál; stížnosti však takové buď vůbec ani nebyly vyřízeny aneb se na ně odpovědělo prázdnými sliby.

Za časův arcibiskupa Zbyňka usadil se v Praze řád Kapucínův a sice na Hradčanech. V nedalekém sousedství jich přebýval r. 1599 slovútný hvězdář Tycho de Brahe; týž za jasných nocí činil svá pozorování na obloze, ale brzy stěžoval sobě u císaře, že mu v tom velikou překážku činí Kapucíni, ješto několikráte v noci k společným modlitbám vstávajíce, při tom zvoniti dávají. Tycho de Brahe odstěhoval se tudíž na venek (do Benátek), odkudž ale za nedlouho císař opět jej do Prahy povolal, zakázav při tom Kapucínům, aby nočního času nezvonili a hvězdáře dvorního nevytrhovali. Tu se Kapucíni odhodlali k tomu, že se z kláštera svého vystěhují. Leč nejvyšší kancléř p. Popel z Lobkovic ujal se jich a přiměl je k tomu, aby zůstali; museli však se zavázati, že budoucně každého večera, prv než hvězdy vyjdou, modlitby své vykonají, tak aby v noci se nikdy nezvonilo. *)

V r. 1600 byla na sněmu zemském opět vypsána sbírka válečná proti *Turku* a spolu nařízeno, aby v každém kostele zavěšena byla skříňka na almužny pro poraněné a nemocné vojíny; od té

*) *Tycho Brahe* zemřel v Praze v stáří 54 let r. 1601 a pochován jest v chrámu Týnském, kdež u prvního pilíře blíž velkého oltáře mramorový náhrobek jeho až posud se spatřuje.

skříně aby jeden klíč měl primas neb radní a druhý klíček aby faráři byl odevzdán.

Katolíkům i utrakvistům o pomoc volajícím hleděl Rudolf II. vyhověti mandátem r. 1602 vydaným, jímžto zapověděl *sbory Pikhartův* (t. j. Bratří); dekret ten byl spolu namířen proti všem *protestantům* *), a z té příčiny stavové hned roku nejblíže příštího 1603 se na sněmu zemském skrze Václava Budovce z Budova ozvali a za zrušení mandátu žádali, v čemž jim ale císař nevyhověl.

Velepamátná událost se stala r. 1605 *v Praze*; neboť toho roku od 28—30. září slavil arcibiskup Zbyněk II. synodu diecésní, ku kteréž mimo preláty a opaty přes 200 kněží z celých Čech se sešlo, mezi nimi mužové učeností proslulí. Na synodě té prohlášeny byly úchvaly obecného sněmu Tridentského a kázeň duchovenstva i lidu přísnými zákony obnovena. Bylať to první synoda od smrti slovútného arcibiskupa Arnošta konaná.

Císař Rudolf II. zvláštním majestátem obnovil titul *knížecí*, jehož arcibiskupové Pražští už dříve užívali, kterýž ale v době bouří domácích a válek náboženských v zapomenutí byl přišel.

Zbyněk II. častěji si dopisoval s kardinálem Kleslem, biskupem Vídenským, a v náboženských věcech o radu se ho tázal. *Klesl* obzvláště ku po-

*) Neboť se v mandátu onom toliko strana pod jednou a strana kališnická připouštěla.

vznešení víry katolické uznával pilnou toho potřebu, aby v Čechách vedle arcibiskupství Pražského ještě několikero biskupství čili nových diecésí bylo zřízeno, zejmena aby obnoveno bylo Litomyšlské biskupství, a mimo to aby v Hradci Králové, v Budějovicích a v Plzni se založila nová sídla biskupská. Leč provedení tohoto prospěšného návrhu teprv další budoucnosti bylo zůstaveno.

V posledních letech svého žití činil Zbyněk II. pilné přípravy k tomu, aby nábožná *Zdislava* *) od církve za blahoslavenou byla prohlášena. Ale dříve, než rozhodné kroky v Římě k tomu cíli byly učiněny, vykročil arcibiskup z tohoto života.

Uznávaje veliké zásluhy šlechetného velepastýře, jmenoval papež Pavel V. arcibiskupa Zbyňka *kardinálem*; nežli však klobouk kardinálský co odznak vysoké důstojnosti z Říma do Prahy byl přivežen, Zbyněk k většímu důstojenství do slávy věčné odešel; zemřelť 6. března 1606, zanechav pověst chvalnou, že byl velkým dobrodincem chudých a že ku každému tak se přívětivě choval, že lid obecný i páni pod jednou i pod obojí spůsobou k němu velikou náchylnost měli a smrti jeho velice želeli.

V r. 1604 byl opat Strahovský *Jan Lohelius* za světícího biskupa Pražského ustanoven, v kterémžto úřadě po 2 leta Zbyňka II. zastupoval.

---

*) Ze slavného českého rodu Hronoviců, † r. 1252.

§. 76.

Karel.

(1606—1612.)

V říjnu 1606 byl od Rudolfa II. arcibiskupem jmenován *Karel svobodný pán z Lamberka,* rodu Štýrského. Teprv 7. října 1607 obdržel svěcení biskupské v chrámě sv. Víta, a sice posvětil jej papežský nuncius Antonín Kajetán, arcibiskup Kapuánský, jemuž přisluhovali Jan Štěpán Fererius, biskup Verčelenský, a Jan Lohelius, světící biskup Pražský. Téhož roku 1607 byl Karel z Lamberka také zvolen za velmistra křižovníků s červenou hvězdou.

Na sněmu zemském r. 1607 v Praze konaném povolena byla berně na opravu chrámu *sv. Víta* a na dostavění královského hradu v Praze.

Arcibiskup Karel žil v časech velmi nepokojných; neboť právě tehdáž domáhali se *protestanté* úplné svobody náboženské a to spůsobem velmi rozhodným; naproti tomu arcibiskup strádal trapnou nemocí, kteráž ho po celý čas biskupování svírala a nedala mu působiti tak, jak bylo přání jeho a jak toho důležitost doby tehdejší vyžadovala. Stavové neradi to viděli, že Lamberk co cizozemec na stolici arcibiskupskou byl dosazen; protož na sněmu r. 1608 držaném ustanovili, aby *toliko Čechové* k arcibiskup-

ství byli povoláni a nikdy aby žádný cizozemec na to místo dosednouti nesměl. Když v lednu 1609 po vyzvání císařově protestanté jemu požadavky své písemně předložili, podal také arcibiskup Karel z Lamberka císaři *památný spis* (memoriál), v němžto protestoval proti všelikým ústupkům, jenž by se nekatolíkům činiti měly. Tu pak na rozkaz Rudolfa II. konána porada v domě arcibiskupském, ku kteréž přivoláno několik kanovníků sv.-Vítských, jakož i několik řeholníků ze Strahova. Radové ti žádali Rudolfa, aby protestantům dal odpověď zápornou. Uslyševše o tom stavové protestantští vyslali deputaci k císaři, kteráž protest proti onomu výměru podala. Na to zase rada císařská shromáždila se v domě arcibiskupském a uzavřela požádati císaře, aby při záporné odpovědi setrval, což i Rudolf učinil. Když pak nekatolíci druhý protest svůj zadali, byla i odpověď na tento protest zase uvažována v domě arcibiskupském. Bohužel nevedlo vyjednávání k žádoucímu smíření, nýbrž ku vzpouře a zbrojení stavův protestantských, kteréž posléze císaře k povolení pověstného *Majestátu* přinutilo, jímžto protestantům udělena úplná svoboda náboženská.

Roku 1611 byl Rudolf II. po nezdařilém vpádu Pasovských donucen trůnu se odříci, načež bratr jeho *Matiáš* na království české korunován jest 22. května 1611 v chrámě sv. Víta od arcibiskupa Karla. V lednu 1612 zemřel císař Rudolf II.; onť

byl poslední z českých králův, kterýž v Praze sídlil a jehož tělo v chrámě sv.-Vítském jest pochováno.

Arcibiskup Karel za příčinou choroby své skoro ustavičně přebýval v klášteře Oseku, a tam dne 18. září 1612 také zemřel v stáří 49 let. Největší podporou ve správě diecése byl mu po celý čas jeho biskupování suffragán jeho, Jan Lohelius.

§. 77.

Jan III.

(1612—1622.)

Do kláštera Teplského přišel r. 1564 hoch patnáctiletý, žádaje o uprázdněnou službu pacholíka při koních. Slul *Jan Lohel* a byl r. 1549 narozen v Chebu z chudých rodičů; otec jeho sloužil ve Vogavě u jednoho sedláka. Mladý Lohel obdržel místo v stáji, ale brzy stal se osobním sluhou opata Jana Murregia, kterýž poznav v něm hocha nadaného, dal jej vyučovati v hudbě, ve které brzy všechny spolužáky předčil, a stal se varhaníkem, při čemž dále studoval. Roku 1573 přijat do řádu premonstrátského a poslán od opata do Prahy k vyššímu vzdělání a sice do jesuitského konventu u sv. Bartoloměje. V r. 1576 byl v Praze na kněžství posvěcen a do Teplé zpět povolán. Zde se stal kazatelem a podpřevorem; i podařilo se výmluvnému knězi

v krátké době luteránské konšely i celou obec městečka Teplé na víru katolickou převésti.

Klášter Strahovský v tu dobu tak velice schudnul, že roční důchody jeho sotva ročně třem bratřím k výživě postačovaly. Řeholníci vyžádali sobě r. 1585 Lohelia za převora a r. 1586 opatem jej zvolili. Jemu se poštěstilo znamenité přátely hynoucímu klášteru získati mezi šlechtou katolickou. S jejich pomocí postavil na Strahově nový kostel farní sv. *Rocha* a konvent obnovil, v němž přísnou kázeň zavedl. Bratry své řehole vybízel k pilnému studium a dal základ k proslulé *knihovně Strahovské.* Opat Lohel byl velkým dobrodincem chudých, jichž penězy i potravou hojně poděloval. Pro památku pěti ran Kristových každý pátek pěti chudákům myl nohy a při stole jim posluhoval.

Vynikajícími cnostmi svými obrátil na sebe zřetel císaře Rudolfa II. jakož i arcibiskupa Zbyňka II., k jejichžto přání přivoliv r. 1604 papež Klement VIII. nařídil, aby Lohel na biskupství Sebastské byl vysvěcen a co *suffragán* ku pomoci arcibiskupa Pražského ustanoven. V úřadě tom velice prospěl churavému arcibiskupovi Karlu z Lamberka, po jehož smrti r. 1612 Lohel *arcibiskupem* Pražským byl jmenován a r. 1613 za velmistra řádu křižovnického vyvolen. Co arcibiskup neustal hlásati slovo Boží věřícím a mnohé zbloudilé pohnul k návratu do ovčince Kristova.

Na sněmu zemském r. 1615 vydán jest artikul či nařízení o zachování starožitného *jazyka českého* a vzdělání jeho, čímž se mělo cizozemcům (zvláště Němcům, Vlachům a Španělům, jichž za Rudolfa II. velmi mnoho do Čech přibylo) další se šíření a vzmahání zameziti. Tuť mimo jiné rozkázáno, aby v těch farách, *kostelích a školách*, kde se před 10 lety slovo Boží jazykem českým kázalo, a dítky v témž jazyku se vyučovaly, nebyli jiní farářové a správcové škol trpěni leč pouzí *Čechové*.

Dne 10. února 1616 od arcibiskupa Jana Lohelia *korunována* jest na královnu českou *Anna*, choť císaře Matiáše, v chrámě sv.-Vítském; po korunovací ke cti královny držán slavný turnaj na Hradčanech před domem Rožmberským.

Biskupu Vídenskému Melicharu *Kleslovi*, tenkráte v Praze meškajícímu, poslal papež Pavel V. klobouk kardinálský, kterýž 19. června 1616 do Prahy jest přivežen a od biskupa Olomouckého, kardinála z Dietrichštejna ve chrámě sv.-Vítském biskupu Kleslovi doručen. Pro královnu pak Annu týž posel přinesl z Říma *růži zlatou*, od papeže svěcenou, kterouž Pavel V. jí darem věnoval; dne 26. července byla tato růže ve chrámě sv.-Vítském skrze papežského vyslance královně slavným spůsobem doručena.

Matiáš neměl žádného potomka, na něhož by koruna přejíti měla, a pročež záhy o to pečoval,

aby Ferdinand Štýrský jakožto nejbližší oprávněný dědic za krále českého byl vyhlášen. Stavové k tomu přivolili a když *Ferdinand* se zavázal práv i svobod zemských šetřiti, byl 29. června 1617 na království české slavně *korunován v chrámě sv.-Vítském* od arcibiskupa Jana Lohelia; mimo to byli přítomni arcibiskup Koločský z Uher, biskup Vratislavský a biskup Pasovský s mnohými opaty a preláty českého království.

Král Ferdinand II. byl rozhodný *katolík*; z té příčiny obávali se protestanté, že obmezovati bude svobody jejich, a protož si umínili spůsobiti vzbouření v zemi, kteréž by k tomu vedlo, aby všeliká vláda byla králi z rukou vyrvána a do rukou evangelických stavů vložena. Příležitost brzy se naskytla.

Protestantští obyvatelé dvou pohraničných měst německých, Broumova a Hrobu (Klostergrab), vystavěli sobě chrámy a konali v nich nekatolické služby Boží; odvolávali se na to, že prý majestátem Rudolfovým právo takové jim přiřknuto. Ale protivili se tomu arcibiskup Jan Lohel, kterýž vypověděl kazatele protestantské ze svého statku Hrobu, jakož i Břevnovský opat Selender, kterýž protestantům Broumovským volného provozování náboženství zabraňoval. Arcibiskup i opat vším právem na to ukazovali, že majestátem toliko královská města svobodu náboženskou obdržela, nikoli však města

na statcích duchovních, kteráž se vrchností svou katolickou spravovati mají. I ačkoli ku stížnosti od arcibiskupa i opata učiněné císař Matiáš nařídil, aby oba zmíněné kostely protestantské uzavřeny byly, zdráhali se evangelíci uposlechnouti rozkazu císařského. Konečně dal císař několik předních buřičů do vězení vsaditi a spolu přísně rozkázal, aby protestantský chrám v Broumově byl zavřen, onen však ve Hrobě úplně zbořen, což se r. 1618 stalo.

Událost ta poskytla *stavům protestantským* vítanou příčinu ku *vzbouření* dávno před tím zosnovanému. Dne 23. května 1618 přitáhli v průvodu ozbrojeného lidu na hrad Pražský, chopili se dvou místodržících královských, horlivých to katolíkův, Jaroslava z *Martinic* a Viléma *Slavaty* a z kanceláře oknem do hlubokého příkopu je vyhodili, za nimi i písaře Filipa Fabricia. Leč všickni tři ochranou Boží na živu zůstali a útěkem rychlým ušli nástrahám nepřátel. Povstalcové zvolili ku vládě 30 direktorů a začali obzvláště proti rozhodným katolíkům zle zuřiti. Arcibiskup Jan Lohelius byl z Prahy a Čech vypovězen, načež se odebral do Vídně a zůstal tam ve vyhnanství půl třetího roku, přebývaje na dvoře císařském. Rovněž vypovězen jest opat Břevnovský a také Jesuité jakožto řád protestantům nejprotivnější, byli z Čech vyhnáni. Takto dali stavové protestantští

první podnět ku strašné *válce třicetileté*, kteráž nejenom na Čechy a Moravu, ale na celou střední Evropu záhubnou pohromu uvalila.

Císař Matiáš zemřel ve Vídni 20. března 1619, a král Ferdinand II. ujal veslo vlády ve všech zemích dědičných a byl téhož roku za císaře německého zvolen. Avšak stavové protestantští odepřeli uznati korunovaného krále Ferdinanda za svého pána; oni zcela nezákonitým spůsobem vyhlásili 26. srpna 1619 za krále falckrabí Fridricha, Němce kalvinistu, kterýž se obyčejně „zimním“ králem nazývá, protože kralování jeho toliko přes jednu zimu trvalo. Týž přijel dne 31. října do Prahy a dal nejprv památný chrám *Sv.-Vítský* proměniti *v modlitebnu kalvínskou*, načež dne 4. listopadu 1619 byl vzdorokrál Fridrich v zpustošené svatyni korunován od administrátora pod obojí, Jiřího Dikasta. *) Kanovníci s duchovenstvem katolickým z chrámu sv. Víta jsou vyhnáni **); kazatelé kalvínští a mezi nimi zvláště zběsilý Skultét dali z chrámu vyházeti kříže, sochy, obrazy Spasitele i Svatých; mnoho oltářův sbořeno, ostatky Svatých do ohně vmetány. U hlavního oltáře postaven stůl,

---

*) Při *korunování* tom ovšem vynecháno vše, co se kalvíncům zdálo tuze katolické, ku př. pomazání sv. křižmem a žehnání. Po třech dnech korunována týmž spůsobem královna.

**) Kanovníci tenkrát konali služby Boží u sv. Benedikta a na Strahově.

a okolo něho 12 židlic. Zde na Boží hod vánoční zasedl Fridrich s jedenácti dvořany; rozlámav koláč na 12 kusů snědl kousek a zapil vínem, což i ostatní po něm učinili. Když oni odstoupili, zase jiní Kalvinisté, muži, ženy i děti, k témuž stolu zasedali, jedli a pili, až se všickni vystřídali. Horšili se na takové zlořády nejen katolíci, ale i kališníci a luteráni.

Kapitola sv.-Vítská podala o těchto přesmutných událostech věrnou zprávu arcibiskupu Loheliovi do Vídně, jehožto šlechetné srdce ovšem pro takové zhanobení svatyně přenáramným hořem jest sklíčeno. Nicméně v listech z Vídně do Prahy zasílaných *) těšil kapitolu a povzbuzoval věřících tou jistou nadějí, že v brzku Bůh církvi své k vítězství pomůže. A skutečně shlédnul Bůh na trápení lidu svého. Dne 8. listopadu 1620 svedena památná *bitva na Bílé Hoře* u Prahy mezi vojskem krále Ferdinanda II. s jedné a vojskem odbojných stavův s druhé strany. Ferdinand dobyl rozhodného vítězství. Mezi tím, co Čechové na bojišti krev cedili, Fridrich, zimní král, na hradě Pražském vesele hodoval. Seznav porážku svoji, na rychlo trůn i zem opustil.

---

*) V čas vyhnanství svého arcibiskup Lohel každoročně svaté *oleje* v čas velkonoční sám ve Vídni posvětiv, ku potřebám věřícího lidu je do Čech zasílal.

Maxmilian, vévoda Bavorský, jakožto vítěz *) a první vůdce vojska císařského dne 9. listopadu vjel slavně do Prahy a vešel do kostela kapucínského v Loretě, kdež Bohu za šťastné vítězství povinné díky vzdával. Jmenem kapitoly sv.-Vítské uvítal vítěze probošt Šimon Brosius z Horštejna a děkan Kašpar Arsenius z Radbuzy a štěstí k obdrženému vítězství mu přáli. Na to dne 12. listopadu zaslal Maxmilian *list do Říma* papeži Pavlu V., oznámiv jemu vítězství, kteréž on nikoli sám sobě, ale Bohu pokorně připisoval a „Božským vítězstvím“ je nazval. Po několika dnech odevzdal vévoda správu země české knížeti *Karlu z Lichtenštejna* jakožto místodržiteli císařskému a do Bavor se navrátil. Ve Vídni slaveno vítězství skvělým průvodem, ve kterém se císař Ferdinand II. s celým dvorem súčastnil; v hlavním chrámě u sv. Štěpána kardinál František z Dietrichštejna (gubernátor Moravy) učinil kázaní, v němž lid četně shromážděný k díkučinění povzbuzoval. Také v Římě papež Pavel V. dne 3. prosince zpíval u přítomnosti kardinálů a cizích vyslanců slavné „Te Deum“ na poděkování za vítězství Bělohorské.

---

*) Papež Pavel V. poslal Maxmilianovi r. 1620 z Říma *meč* svěcený, jenž mu skrze kněze Dominika Argoniusa (Karmelitského řádu) byl odevzdán. Vojsko císařské mělo v bitvě Bělohorské heslo: „Svatá Maria!“

Téhož roku 1620 dne 17. března na Moravě duši svou Bohu odevzdal Jan Sarkander, farář Holešovský, mučeník pro sv. tajemství zpovědní od protestantův krutě pronásledovaný a trápený. Snad že nevinná krev jeho k nebi o pomstu volala a ještě před koncem téhož roku církvi katolické skvělého vítězství vyprosila.

Kanovníci Pražští se nyní opět do svých obydlí navracovati počali; nemohouce však v kostele sv. Vítském od Kalvínců poskvrněném služby Boží konati, prozatím v kostele *Všech Svatých* na hradě Pražském s velkou vroucností a radostí Boha oslavovali.

Arcibiskup Jan Lohel navrátil se z Vídně do Prahy, i ozdobil a upravil nákladem komory královské svatyni u *sv. Víta;* dne 28. února 1621 u přítomnosti velkého zástupu věřícího lidu, jejž prostrannost téhož kostela obsáhnouti nemohla, arcibiskup chrám a v něm hlavní oltář řádem církevním *znovu posvětil.* Při obnovení chrámu sv. Víta r. 1621 byl také otevřen hrob sv. *Jana Nepomuckého*, a tu se arcibiskup přesvědčil, že Kalvinisté tomu svatému tělu nikterak neublížili.—Také Jesuité z vyhnanství svého nyní zase do Prahy nazpět přišli.

Úhlavní vinníci a původcové vzbouření trestáni jsou ztrátou života *) neb statkův; jiní byli

*) Dne 21. června 1621 bylo na Staroměstském náměstí v Praze 27 pánův a rytířův i občanův mečem sťato.

ze země vypovězeni. Z pobraných statkův obdrželi mnozí z hejtmanů vojenských a úředníků královských značné odměny. Část pobraného jmění vynaložena k lepšímu opatření arcibiskupa Pražského; zejmena přikázány jsou jemu příjmy z panství v Rožmitále, Týně nad Vltavou a Červené Řečici. Taktéž řehole některé obohaceny jsou značnými důchody, zejmena řád Jesuitský *). Kazatelové luteránští a kalvínští museli se z Prahy a jiných měst královských vystěhovati. Roku 1622 udělil císař Ferdinand II. všeobecné odpuštění (tak zvaný jeneralpardon), t. j. on 728 osobám stavu panského a rytířského, kteříž se v povstání súčastnili, daroval sice život, ale na majetku je trestal, některým třetinu, jiným polovici a opět jiným veškero jmění odejmul, čímž velká část staré šlechty české úplně schudnula.

---

*) Jesuité obzvláště se pilně o to zasadili, aby setřeny byly známky upomínající na smutnou dobu předešlou. V 15. století dal Rokycana velký *kalich* z kamene vytesati a nad chrámem Matky Boží před Týnem postaviti a vedle toho sochu rytíře s mečem v rukou, čehož význam byl ten: že má král Jiřík kalicha mečem hájiti. Ale brzy se uhnízdili čápi v onom kalichu, jenž byl tak veliký, že se doň snadno věrtel vejíti mohl. Čápi tam naneslí tolik žížal, hadů, žab a jiného hmyzu, že týž dolů na náměstí padal a hadi do ulic se rozlízali. Tu dal Rokycana kalich pokrýti, aby v něm budoucně žádný čáp nemohl hnízditi. Po bitvě Bělohorské postarali se Jesuité o to, že se svolením úřadův dotčený kalich byl s průčelí Týnského chrámu stržen a na místo sochy Jiříkovy socha Marie Panny postavena.

Přičiněním arcibiskupa Lohelia povýšen jest *stav duchovní* na první mezi stavy zemskými; arcibiskup Pražský od té doby nese titul: Primas českého království. V obnoveném zřízení zemském r. 1627 bylo zařízení toto zákonitě stvrzeno.

Papež Řehoř XV. hodlaje všecky obyvatele českého království zpět uvésti do lůna církve, r. 1622 vydal nařízení, jímž se lidu obecnému *přijímání pod obojí* spůsobou naprosto a na všecky časy *zakázalo*. Nařízení to bylo od arcibiskupa Lohelia v celých Čechách prohlášeno a tím zrušena jest výsada (privilej) od papeže Pia IV. (r. 1564) ohledně přijímání pod obojí udělená.

Z rozkazu císaře Ferdinanda II. byla r. 1622 *universita* Pražská straně pod obojí (vlastně Luteránům) odňata a *Jesuitům* odevzdána, kteří ji až do 18. století spravovali.

V posledních letech života strádal arcibiskup Jan Lohelius častěji zimnicí, kteráž poznenáhlu tělesné jeho síly zlomila. Byv sv. svátostmi řádně zaopatřen, ustavičně posvátná jmena: „Ježíš! Maria!“ provolával, až dne 2. listopadu 1622 v Pánu zesnul. Tělo jeho pochováno na Strahově. Chvalná pověst o *svatém životě jeho* brzy se všady roznesla tím více, jelikož Bůh za živobytí jeho i po smrti zázraky jej oslavil, jak to starší letopisové dosvědčují.

Náboženství a vzdělanost před bitvou Bělohorskou.

§. 78.

Utrakvisté, Luteráni a Bratří od r. 1561—1622.

Mluvíme-li v té době ještě o *utrakvistech*, béřeme slovo to arci v jiném smyslu než v 15. století. Tenkráte byli utrakvisté dle jádra učení svého katolíci, ač ohledně nepodstatných věcí se od katolíkův poněkud lišili. Od onoho času však, kde protestantism se začal v zemi české šířiti, ukrývali se všickni sektářové pod jmenem „*strany pod obojí*“, a to z té příčiny, jelikož podle majestátu krále Vladislava II. toliko strana pod jednou a strana pod obojí zákonitě byly dovoleny. A tudíž sluší rozeznati *staré* Utrakvisty, t. j. ty, kdož věrni zůstali kompaktátům, a Utrakvisty *nové*, pod kterýmžto jmenem se Luteráni i Bratří Čeští vyrozumívají.

Konsistoř kališnická čili dolejší měla sídlo své po nějaký čas při kostele Týnském, pak v Emauzích. *) Kdežto ale *osazování konsistoře* jindy stavům českým bylo ponecháno, ustanovil císař Ferdi-

*) Opatství v Emauzích či na Slovanech bylo tehdáž spojeno s úřadem administrátora pod obojí; taktéž děkanství u sv. Apolináře v 16. století témuž administrátorovi náleželo.

nand I. r. 1562 sám dva administrátory konsistoře a od té doby osazování konsistoře zůstalo císaři vyhraženo.

Kompaktáta po tolikerých prudkých bojích od otcův Basilejských dosažená překážela nyní Luteránům a Bratřím Českým, že se svým náboženským vyznáním na světlo denní vystoupiti se neosmělili; k jejich žádosti byla na sněmu zemském r. 1567 kompaktáta zrušena, a císař Maximilian ochranu svou všeobecně přislíbil těm, kdož pod jednou, i oněm, kdož pod obojí spůsobou velebnou Svátost přijímají. Leč nespokojili se s tím stavové protestantští, ale už r. 1571 opět žádali císaře o další propůjčení svobody a sice, aby vyznání Augšpurské bylo v Čechách zákonem dovoleno. Na dolehání arcibiskupa Antonína Brusa odepřel sice císař v tom roce vyplnění žádosti stavovské, ale konečně r. 1575, když byla od stavův zvláštní *„konfesí česká“* vypracována, Maximilian II. úplnou svobodu náboženskou protestantům udělil, *) načež 15 defensorů (obhajců) zvoleno, jimž evangelíci u věcech náboženských byli podřízeni.

Brzy však zdálo se stavům protestantským, že ani to, co na Maximilianovi dosáhli, není postačitelné, a protož k Rudolfovi II. časté prosby za roz-

*) Císař jenom *ústně* svobodu tuto protestantům zabezpečil, obávaje se, kdyby písemný majestát vydal, žeby do klatby upadl, jak mu tím papež Řehoř XIII. hrozil.

šíření svobod svých vznášeli. Tento však nebyl nikterak ochoten k žádostem takovým přivoliti; ano r. 1584 vydal císař na radu arcibiskupa Martina rozkaz, aby všecky sbory *Pikhartské* v Čechách zavřeny a žádné jich shromáždění trpěno nebylo. R. 1602 vyšel císařský mandát podobného obsahu, kterýž ale snadno i v ten smysl mohl vykládán býti, že se jím *protestantské* vyznání zakazuje; protož (jak výše sděleno) se hned r. 1603 stavové ozvali a za zrušení tohoto mandátu, ač marně, žádali. Konečně však se dočkali stavové příhodné chvíle k provedení svých zámyslův. Neboť když r. 1608 Matiáš o to usiloval, aby bratra svého Rudolfa II. s trůnu svrhl, a Rudolf na obhájení své pomýšleje v lednu 1609 sněm zemský do Prahy svolal, obnovili stavové žádost svou za stvrzení konfesí české. Císař zdráhal se prosbě té vyhověti, načež stavové nařídili *defensi* t. j. odpor se zbraní v ruce, aby císaře donutili násilím k tomu, čeho z dobré vůle propůjčiti nemínil. Rudolf II. posléze nucena se viděl, dne 9. července 1609 podepsati majestát, jímžto protestantům úplná svoboda náboženství byla propůjčena a zejmena ustanoveno: 1. Všickni, kdož ku *konfesí české* se přiznávají, volně a dle libosti náboženství své provozovati mohou; 2. stavům se ponechává osazení *konsistoře* a far, aniž by jim arcibiskup Pražský v tom překážeti směl; 3. mimo to se stavům *universita* Pražská odevzdává s právem,

schopné muže za učitele na ni povolávati a jiná prospěšná nařízení činiti. K vykonávání těchto práv zvoleni byli *defensoři* ze všech tří stavův (panského, rytířského a městského).

Téhož dne 9. července 1609 podepsána a stvrzena jest smlouva čili porovnání mezi stranami pod jednou a pod obojí, kterýmžto porovnáním obě strany se zavázaly, že sobě v ničemž ubližovati nechtějí; že těm utrakvistům, kdož se ku konfesí české přidružiti nehodlají, mají dáni býti kněží od arcibiskupa svěcení; mimo to ustanoveno, že kdyby protestanté na statcích královských aneb v královských městech vlastních kostelů a hřbitovů neměli, takové volně zříditi jsou oprávněni.

Na základě majestátu provedeno od stavův r. 1609 obnovení (čili renovace) dolejší konsistoře; administrátor Tomáš Soběslavský byl 30. července ssazen a na jeho místo zvolen za administrátora *luterán* Eliáš Šúd ze Semanína, farář u matky Boží před Týnem; jemu ku pomoci zvoleni jsou konsistoriáni či radové z luteránů a z Bratří českých. Jelikož také nový a to protestantský spůsob svěcení kněžstva byl zaveden, může se říci, že starý Utrakvism s rokem 1609 úplně a na vždy zaniknul.

Chtěje pokořiti Matiáše, smluvil se Rudolf II. s arciknížetem Leopoldem, *) kterýž v biskupství

*) Leopold byl mladší bratr Ferdinanda Štýrského (čili císaře Ferdinanda II.), jinoch velice ctižádostivý; uděleno

svém Pasovském vojsko sebral a v lednu 1611 do Čech vypravil. V únoru opanovali Pasovští Malou Stranu v Praze, a usilovali ztéci též Staré Město, což se jim nezdařilo. Jedna četa jezdců Pasovských proskočila do Starého a Nového Města, kdež ale od lidu domácího jest zahubena. Rozkacené davy protestantů použily té příležitosti k skutku nad míru ohavnému. Pod záminkou, že prý se někteří vojáci Pasovští v klášteřích schovali, vydrancovali 15. února 1611 protestanté několik řeholních domů a kostelů. Nejhůře řádili na *Karlově*, kdež opat *) a dva řeholníci s ním smrtí mučenickou skonali; chrám Karlovský oloupen, konvent zbořen. Odtud se lidé ti zběsilí hnali ku klášteru Františkánskému u *Matky Boží Sněžné*, a tam 14 bratří řeholních umučili, konvent i kostel vyloupali. Brzy však stihl ohavníky zasloužený trest; 18. dubna 1611 bylo čtrnáct původců oněch zločinů katem utraceno. Král Matiáš ještě téhož roku šest kněží Františkánů do ošiřelého kláštera uvedl. Vojsko Pasovské už v březnu 1611 se ze země české vykliditi muselo.

Odešli nepřátelé cizí, ale různice domácí nepřestávaly. Stavové protestantští ani s majestátem

---

mu biskupství Pasovské i Štrasburské, ač ani knězem nebyl. Rudolf II. sliboval mu nástupnictví v trůnu, když by Matiáše přemohl.

*) Opatu Čepelovi ruce i nohy uťaty a kůže s hlavy sedřena.

se nespokojili, nýbrž ustavičné spojení jak s Uhry a Rakušany, tak i s cizozemci udržovali k tomu cíli, aby král Matiáš ničehož ve prospěch katolíkův podniknouti nemohl. Tato nechuť protestantův ku katolickému mocnáři konečně r. 1618 vypukla v zjevnou *vzpouru*, kteráž ale pro odbojníky nešťastně dopadla. Vítězstvím Bělohorským r. 1620 zastaveno jest rozšiřování bludných sekt v českém království; administrátor dolejší konsistoře Jiří Dikastus r. 1621 i s konsistoriány ze země vypovězen.

§. 79.

Působení náboženských řeholí.

1. K jiným řádům v Čechách zdomácnělým se v polovici 16. století přidružil řád Jesuitský, který tehdáž velmi vydatně podporoval církev katolickou v boji proti bludařům. Kapitola u sv. Víta již r. 1552 vyslala probošta Skribonia do Vídně s prosbou, aby Ferdinand I. Jesuity do Prahy povolal, by zde katolické školy zřídili. Roku 1555 vyslal sv. Ignác z Loyoly, zakladatel téhož řádu, *Petra Kanisia* (jejž církev ctí mezi blahoslavenci) do Prahy. Antonín Mohelnický tehdáž co velmistr křižovnický Kanisia pohostinu přijal ve špitále svém. Jesuitům postoupen jest klášter u sv. Klementa blíž mostu (Dominikáni v náhradu obdrželi spustlý klášter sv. Anežky). Dne 21. dubna 1556 uvedl

probošt Skribonius 12 Jesuitů do kláštera sv. Klementského. Jesuité zřídili sobě školy, které záležely z trojího oddělení: školy *nižší* (jako nynější gymnasium), pak školy vyšší a sice *filosofické* a *theologické*. Vedle těchto škol zřídili Jesuité ještě 2 ústavy a sice *konvikt Bartolomějský* pro šlechtice, a *seminář pro chudé* študující, kteří se k stavu duchovnímu připravovali. Císař Ferdinand I. usiloval o to, aby řád Jesuitský se mohl vykázati dostatečným počtem členův jazyka *českého* povědomých, a proto na své útraty vyslal 12 jinochů českých (též 12 z Moravy) do Říma, aby tam v kolleji Jesuitův k duchovnímu stavu se připravovali. Mimo to udělil císař kolleji Jesuitské v Praze r. 1562 právo (které Řehoř XIII. r. 1571 potvrdil), aby rektor Jesuitů udíleti mohl akademickou hodnost bakaláře a mistra čili doktora. Brzy také na jiných místech, v Jindřichovu Hradci, Krumlově, Kladsku se Jesuité usadili. O vychování katolické mládeže velkých zásluh sobě dobyli. Povstání české je na krátký čas z Čech vypudilo r. 1618; po bitvě Bělohorské však navrátivše se do země velmi vydatně k utvrzení víry katolické mezi obyvatelstvem přispěli.

2. Na *Hradčanech* usadili se r. 1599 Kapucíni, kterážto řehole co zvláštní odvětví k řádům sv. Františka Serafínského v 16. století se přidružila. V 17. století četné kláštery řádu toho v Čechách povstaly.

3. Roku 1620 povolal císař Ferdinand II. do Čech řád Milosrdných Bratří, jimž vykázán jest chrám sv. Šimona a Judy v Praze se špitálem a zahradou. Bratří tohoto řádu (r. 1545 založeného) pilným ošetřováním nemocných brzy velké obliby u lidu došli.

Kdežto v řeholích právě jmenovaných bedlivě přihlíženo k řádnému zachovávání kázně, musíme bohužel o řádech *starších* vyznati, že hmotně i duchovně spustnuly. Následkem válek husitských byly četné kláštery docela zanikly, některé sice posud trvaly, avšak pro skrovné příjmy sotva 3—4 mnichové se v jednom klášteře vyživiti mohli; ale ani ten skrovný počet bratří nedržel se přísné kázně, tak že od znovuzřízení arcibiskupství Pražského velepastýřové se vší rázností na to naléhati museli, aby lepší řád v klášteřích byl uveden a řeholníci aby životem svým ne jako posud ku pohoršení, nýbrž ku vzdělání křesťanského lidu přispívali.

4. Při řeholi křižovníků s červenou hvězdou náleželo v ten čas bezprostředné řízení arcibiskupům Pražským co velmistrům řádu. Antonín Brus opravil chrám sv. Františka blíž mostu a r. 1558 jej vysvětil (jsa tehdáž biskupem Vídeňským); častými konvokacemi (schůzemi) bratří k utvrzení kázně nemálo přispěl.

5. Z klášterů Benediktinských uvádějí se v době této zejmena *Broumov* a *Kladruby*, pak

ženský klášter u sv. *Jiří* na Hradčanech. Od arcibiskupa Brusa učiněno napomenutí řeholi Benediktinské r. 1569, aby nezanedbávali služeb Božích a kázně řeholní.

6. V řádu Premonstrátském postaral se opat Kašpar z Kvestenberka, nástupce Lohelia, o zvelebení kláštera *Strahovského*; taktéž v *Milevsku* byl spustlý dům řeholní obnoven. Mimo to děje se častěji zmínka o klášteře *Teplském*, jakož i o panenských klášterech v *Chotěšově* a *Doxanech*, kteréž oba po válkách husitských zase byly obnoveny.

7. Z klášterů Cisterciáckých trvaly doposud klášter v *Oseku*, kterýž po bouřích husitských byl opět vystavěn, jehož příjmy nyní arcibiskupovi náležely. V *Plasích* jakož i v *Pohledu* (Frauenthal) taktéž znovu povstaly kláštery řádu Cisterciáckého, i *Sedlecký* klášter byl obnoven.

8. Dominikáni měli v Praze klášter u sv. *Anežky*, kdež zvláště od Vlachů do Čech poslaných velké nezbednosti se dály; také v *Litoměřicích* Vlachové nepořádky stropili. Znovu vystaveny byly kláštery v *Plzni* a *Jabloné*.

9. Minoritský klášter u sv. *Jakuba* v Praze už v této době velice schudnul. Mimo to ještě o minoritském klášteře ve *Stříbře* zmínka se činí.

10. Františkánům byl (1603) odevzdán v Praze klášter u P. *Marie Sněžné* (odkudž ve válce husitské Karmelité byli vypuzeni; později

však navrátivše se do kláštera až ku konci 16. století v jeho držení zůstali); mimo to měli Františkáni kláštery své v *Beckyni*, *Jindřichovu Hradci*, *Plzni*, *Chebu*, *Kadani*. Bosáci (Barfüsser) byli v *Krupce* a v *Tachově*. Klarisky doposud zachovaly kláštery své v *Chebu*, *Tejnici Panenské* a *Krumlově*.

11. Kláštery jindy tak četné řádu Augustiniánů značně se ztenčily. Poustevníci podrželi klášter u sv. *Tomáše* v Praze; ženský klášter však u sv. *Kateřiny* r. 1566 zanikl. Na *Šopce* u Mělníka byl klášter znovu vystaven, ale kázeň v něm velice poklesla zvláště působením Vlachů tam usazených. Kláštery v *Pivoňce*, *Bělé* a *Ročově* se po válkách husitských zase poněkud zotavily. Dům řeholních kanovníků v Praze na *Karlově* taktéž zase povstal ze ssutin a řeholní kázeň se tu v dobrém stavu nalezala. Naproti tomu velmi pohoršlivý život vedli řeholníci *Třeboňští*. Také v *Kladsku* trval klášter toho řádu v 16. století. Kláštery v *Borovanech* a *Rokycanech* zdá se, že v polovici 16. století zanikly.

12. Jeptišky Hrobu Božího ve *Světci* (kterýžto statek arcibiskupovi náležel) pro nekázeň svou začasté pokárány byly od arcibiskupa Brusa; aniž jim povoleno spojiti se v jednu řeholi s Magdalenitkami v *Zahrasu* (u Mostu). Okolo r. 1577 klášter docela zaniknul; i zůstal toliko mužský klášter strážcův Hrobu Božího na *Zderaze* v Praze.

§. 80.

Mravný a náboženský život lidu obecného.

Po ovoci poznává se strom; chceme-li tudíž dověděti se, jaké požehnání bludařstvím protestantským do naší vlasti bylo uvedeno, ptejme se, jaký byl život obecného lidu v 16. a na začátku 17. století?

K zármutku svému shledáváme, že zprávy, jež nám v tom ohledu historie podává, příliš utěšené nejsou. Především podotknouti musíme, že počet obyvatelstva *katolického* byl velmi skrovný, obnášelť sotva jednu třetinu, kdežto *Luteráni*, *Bratří* (Pikharté) a *Novo-Utrakvisté* více než dvě třetiny všeho lidu v Čechách ku své straně potáhli. Známo však, jaká nevázanost se lidu zmocnila v Německu, když jim Luteř hlásal o evangelické svobodě a když učil, že není zapotřebí dobrých skutků činiti, leč jenom pevně věřiti. Dle těchto zásad i v Čechách se řídili stavové vyšší, jichž brzy obecný lid následoval. Obzláště *opilství* a *vilnost* hrůzně se rozšířily, tak že i na sněmích zemských stavové nuceny se viděli, k zamezení většího zla přísné zákony vydati. Tak na př. r. 1556 sněm zapověděl připíjení o plnou a o polovici pod pokutou 10 kop grošů českých a kdoby tu peněžitou pokutu dáti nemohl, ten 2 neděle v černé věži na hradě Pražském seděti musel;

ve vsích poddaní lidé, řemeslníci, podruzi, nádeníci od vrchnosti vězením trestáni býti měli. Týž sněm zapověděl *lání*, lehkomyslné přísahání, *hry a tance* v krčmách; kdoby se provinil v těch věcech, šatlavou buď trestán. Také nařízeno, aby řemeslníci lid nepřetahovali a čeládka aby v pondělí, není-li toho dne zasvěcený svátek, nezahálela (t. j. aby *modrý* pondělek neslavila); *míry a váhy* aby se cejchovaly. Ti, kdož se hanebnými hříchy chlipnosti provinili, byli z nařízení královského (1551) trestáni tím spůsobem, že na rynku staroměstském do železné klece zavřeni a lidu na odiv, polo obnaženi jsouce, vystaveni byli. Mimo to za příkladem Luteránů i katolíci a utrakvisté začali sobě méně vážiti *dnů svátečních a nedělních*, tak že dílny a krámy v takové dny byly otevřeny a že lidé i na polích orali a jinou práci konali. *) Obzvláště protestanté o to usilovali, aby slavnost *Božího Těla* se nikde nekonala a tudíž i v kalendáři ten den vynechávali; naproti tomu zase Utrakvisté a čeští protestanté slavili den *Huša* a *Jeronyma*, v čemž katolíci jim bránili. Při sestavení pravidel bohoslužby r. 1609 byl od *protestantských stavů* počet svátků značně zmenšen. Mimo neděle

*) Vypravuje o tom kronikář příklad, že jistý sedlák v Hradišti (na statku p. Alše Chanovského) na den zasvěcený sv. *Martina* své boty spravoval; byv napoménut, aby to ve svátek nedělal, odpověděl: „Svatý Martin jistě moje boty sám opravovati nebude.“ Sotva ta slova rouhavá vyřkl, hned nenadále oko jedno svým šídlem propíchl (r. 1584).

ustanoveni jsou co dnové posvátní: Den narození Páně, Hod velkonoční, Hod svatodušní, den nejsv. Trojice, Obřezání Páně, den Tří Králů, Hromnice, Obrácení sv. Pavla, Zvěstování P. Marie, Zelený Čtvrtek, Nanebevstoupení Páně, dnové Apoštolů *), a Proměnění Ježíše Krista. — Naproti tomu *katolíci* mimo dny tuto jmenované slavili ještě tyto *svátky:* Sv. Doroty, Řehoře Velk., Josefa, Velký Pátek, Bílou Sobotu, Pondělí a úterý velkonoční, Vojtěcha, Jiřího, Marka, Nalezení Sv. Kříže, Svatodušní pondělí a úterý, Norberta, Božího Těla, Víta, Jana Křest., Navštívení P. Marie, Prokopa, Markéty, Rozeslání Apoštolů, Máří Magd., Anny, Vavřince, Nanebevzetí Marie P., Andělů Strážných, Narození Marie P., Povýšení sv. Kříže, Lidmily, Václava, Michala, Havla, Lukáše, Všech Svatých, Dušiček, Martina biskupa, Leopolda, Alžběty, Obětování Marie P., Kateřiny, Barbory, Mikuláše, Početí Marie P., Lucie, Štěpána, Mlaďátek.

Jiný následek nového učení z Němec přinešeného byl ten, že podle zásad protestantských *statky církevní* byly od knížat a pánů v plen vzaty. Příkladu toho brzy také obecný lid následoval, odpíraje pastýřům duchovním desátek a jiné povinné dávky; z toho arci nevážnost ku stavu duchovnímu vznikla, jelikož kněží katoličtí, kteří lidu ohledně novot ná-

*) Byly to svátky: Sv. Matěje, Filipa a Jakuba, Petra a Pavla, Jakuba, Bartoloměje, Matouše, Šimona a Judy, Ondřeje, Tomáše, Jana Evangelisty.

boženských po vůli býti nechtěli, pro nedůstatek výživy místa opustiti museli, a lid poznenáhla v úplnou nekázeň upadl. Také u Bratří Českých jindy tak přísných kázeň vždy více ochabovala, tak že už téměř žádného rozdílu mezi nimi a Luterány nestávalo.

Dopustil Bůh v nezpytatelné moudrosti své, že v střední Evropě i ve vlasti naší mnozí tisícové od pravého učení se odchýlivše na bludné cesty zabočili a zkázu sobě připravili. Ale co tu církev katolická utrpěla, touž dobou na jiné straně Prozřetelnost Božská jí stonásobně nahradila. Neboť r. 1492 odkryl Krištof Kolumbus loďmi španělskými nový díl světa, Ameriku, a současně plavci mořští z Portugal nalezli cestu do Australie, tak že najednou do dvou posud neznámých dílů světa misionářům cesta otevřena, kdež v krátkém čase símě slova Božího se ujalo a milionové ochotně učení Kristovo přijali.

§. 81.

Vědy, literatura i umění.

Vynalezením umění knihtiskařského (v polovici 15. století) staly se vědy a umění přístupnými každému, kdežto dříve (dokud se knihy opisovati musely) jenom členové některých stavův se vědeckému studium oddávati mohli. První *knětiskárna česká* byla r. 1467 zřízena v Plzni, druhá v Praze. Roku 1475 bylo poprvé českým jazykem vytištěno Písmo

Svaté Nového Zákona, r. 1488 celé písmo svaté v Praze tiskem vyšlo. Jazyk český od 15. století docházel vždy větší vážnosti jak ve správě církevní tak i v řízení zemském, ano u samého dvora královského; i šlechticové nejvíce česky sobě dopisovali. Ve *školách* kromě německých měst se nikde němčině nevyučovalo, nýbrž toliko česky a v městských školách latinsky a česky. Protož i kněží v 16. století uměli česky a latinsky mluviti, ale němčině málo který rozuměl. Na nejvyšší stupeň dokonalosti a uhlazenosti se jazyk český povznesl za Rudolfa II., tak že tento věk se *„zlatou dobou“* jazyka českého právem nazývá. Obzvláště Bratří Čeští pilně o neporušenost jazyka českého dbali (svědčí o tom biblí Králická r. 1593); mezi Bratry vynikal v tom ohledu Jan Blahoslav, mezi utrakvisty Daniel Adam z Veleslavína. Nejpilněji oddávali se Čechové spisování knih náboženských. Co se však obsahu spisův dotýká, málo který ze spisův od začátku 15. století až do bitvy Bělohorské vydaných se dílem znamenitým nazývati může. Nejvíce byly to překlady z cizích jazykův a předmětem velké části spisův byly tehdejší spory o věcech náboženských.

Umění skorem všecka za válek husitských a rozbrojův pozdějších v Čechách ladem ležela. Teprv od časů Vladislava II. počalo se zdokonalovati řezbářství a sochařství i kovolitectví (jak mnohé zvony

z té doby to ukazují). Také malířství začalo v 16. století zkvétati, jak toho svědectvím jsou krásné miniatury (drobnomalby) v starších kancionálech posud zachované, pak obrazovna císaře Rudolfa II. V stavitelství na místě dosavadního spůsobu gotického (velechrám sv. Víta) uveden jest za Ferdinanda I. sloh renesanční (zánovný) do Čech od stavitelů vlašských; větší část chrámů, paláců a jiných budov slohem tím zřízena. I v strojnictví Čechové vynikali, jak o tom svědčí hodiny na radnici Staroměstské v Praze, pěkná zbraň a uměle zhotovené nástroje. Rytectví nejpěkněji kvetlo za Rudolfa II., jak toho památkou jsou zdařilé pečeti měst českých, klášterů, pánů a rytířů i mince tehdáž ražené. Zpěv kostelní v době této s velkou pilností vzděláván přičiněním kůrů literáckých, v městech i městečkách zřizovaných.

Doba V.

Čechy opět země katolická.

1623—1873.

§. 82.

Byla-li na Bílé Hoře pochována česká národnost?

Uvážíme-li průběh dějin vlasti naší v 17. století, shledáváme velikou změnu; porovná-li se totiž doba před bitvou Bělohorskou s celým občasím, jež po bitvě té následovalo, tuť uznati dlužno, že se udál důležitý převrat a sice v ohledu *náboženském* a v ohledu *jazykovém.*

V 16. století a na začátku 17. věku rozšířeno bylo náboženství protestantské v Čechách tou měrou, že více než *dvě třetiny* veškerého obyvatelstva se k němu hlásily. V druhé však polovici 17. věku *celé* království České přináleželo k *církvi katolické.* Toť jedna událost. Druhá, neméně závažná změna záleží v tom, že před bitvou Bělohorskou *jazyk český* se velice zveleboval a byl jazykem panujícím, kdežto po Bělohorské bitvě se víc a více zmáhala

němčina, kdežto česká literatura v 17. a 18. století, co se počtu spisů i co jazyka se dotýče, známky sešlosti a úpadku na sobě jeví.

Jelikož tyto dvě události, i obrácení na víru katolickou a poněmčování, náhodou v *tomtéž občasí* historie české se stýkají, stalo se u mnohých nedůkladných znalců dějepisu pravidlem a takořka heslem, že na církev katolickou uvalují tu přetěžkou vinu, jakoby ona se po bitvě Bělohorské byla o zničení české národnosti zasadila. My lichou tuto výčitku naprosto odmítáme z následujících důvodů:

1. Stavové *protestantští* v Čechách zdvihli odboj proti zákonitému králi svému Ferdinandovi II.; jemu podařilo se však vzpouru přemoci a nad odbojníky zvítěziti. I byli ovšem trestáni nejpředněji páni protestantští, ale nebyli trestáni za příčinou svého náboženského vyznání, nýbrž za příčinou *zrady a odpadlictví*, jež proti korunovanému králi svému Ferdinandovi II. spáchali.

2. Po zdravém rozumu nemohlo se nic jiného očekávati, leč že zákonitý vladař původce vzpoury *potrestá*. Každý panovník tak učiniti musí, chce-li pořádek ve svém státě zachovati. Snad se mohl Ferdinand II. spokojiti vynesením menšího trestu, nežli bylo odsouzení k smrti aneb k věčnému vyhnanství, to připouštíme; ale zase s druhé strany upříti nelze, že co zákonitý vladař byl ve svém *právu*

i tenkráte, když se mu potřebí vidělo vynésti ortel přísnější.

3. Nikdo se tomu nemůže diviti, že Ferdinand II. po celý čas panování svého jevil *větší důvěru ku katolíkům*, kteříž jemu povinnou *věrnost* zachovali, nežli k protestantům, kteřížto ustavičné pikle proti němu strojili.

4. Císař a král Ferdinand II. nikterak nevyvyšoval němčinu na ujmu *českého* jazyka; *) důkazem toho jest: a) *Obnovené zřízení zemské*, r. 1627 vydané (kteréž mělo platnost až do r. 1848), stanovilo, aby jazyk český byl předním jazykem zemským a němčina aby toliko vedle češtiny byla do úřadů připuštěna. b) Od české *dvorské kanceláře* a *dvorské komory* ve Vídni vydávaly se odpovědi k místodržitelství a ke komoře královské v Praze až do roku 1749 po česku. c) *Školy* obecné byly vesměs české až do r. 1774; na gymnasiích v městech českých vyučovalo se latinsky a česky, na universitě Pražské latinsky.

5. V církvi katolické hlásáno slovo Boží s kazatelny křesťanům dospělým v *chrámě*, i dítkám ve *škole* jazykem mateřským, česky obyvatelstvu českému, německy německému. O církvi nikdo říci nemůže, a řekne-li, důkazu o tom nikterak neprovede, žeby ona byla utlačovala národnost českou a žeby přednost byla dávala jazyku německému. Právě na-

*) Dojista nečinil toho v té nespravedlivé míře, jak se okolo r. 1774 vlivem a vůlí Josefa II. dálo.

opak historie svědčí, že *duchovenstvo* české hájilo věrně práva českého jazyka i v té době, když práva ta od jiných málo vážena, ano pošlapána bývala. Ač se v době této málo spisovalo, byla přece největší péče obrácena na spisování kněh obsahu náboženského, jmenovitě hledělo se k výkladu bible, k vydávání postil, kázaní a jiných kněh vzdělavacích v českém jazyku.

6. Hájíme-li církev katolickou, nebéřeme tím nikterak v ochranu *jednotlivé katolíky*, kněze či nekněze, kteří víry katolické nadužívali k rozšiřování německé národnosti na ujmu české mezi lidem slovanským. Za chyby a poklesky jednotlivců nemůže k zodpovídání poháněna býti celá církev.

7. K *poněmčení Čech přispěli nejvíce protestanté* sami. Kališníci k protestantismu naklonění to byli, kteří v 16. století si s *Lutrem* dopisovati začali; z *Witemberka*, z *Frankfurtu* a jiných krajin německých voláni jsou novotáři do Čech, aby zde nauku protestantskou utvrdili. Protestantští Čechové to byli, kteří r. 1619 čirého Němce, kalvinistu *Fridricha*, krále zimního, do Čech povolali; Fridrich tisíce cizincův německých s sebou přivedl, on svou neschopností a liknavostí porážku vojska stavovského zavinil. Kdyby Fridrich byl zůstal vítězem v boji, země česká zajisté brzy by se byla proměnila v provincii německou a náboženství Kalvínské (jehož nikdo z Čechův si nežádal) by se bylo stalo náboženstvím

všech obyvatelů země České. Chceme-li tedy pravdě svědectví dáti, musíme říci, že výsledek bitvy Bělohorské pro český národ nešťastným nebyl; Bílé Hoře máme co děkovati, že národ český nebyl vymazán z počtu národův, a co se nás katolíků dotýče, my dvojnásobně Bohu vděčni býti musíme, že skrovný hlouček tehdejších vyznavačů víry katolické nejenom nebyl vyhuben, ale že brzy po bitvě oné celá země Česká se opět do lůna církve navrátila.

§. 83.

Protireformace katolická.

Dějiny staršího věku nás o tom poučují, že obyvatelé země České, byvše pohané, ne hned obráceni jsou na víru Kristovu, ale že to několik století trvalo, nežli poslední zbytky pohanské modloslužby se odstranily. I musí nám tudíž nápadné býti, kterak po bitvě Bělohorské za málo let (1620—1637) se převedení většiny národa českého ku *katolické víře* podařiti mohlo?

Každý katolík, jenž upřímně se drží víry po otcích zděděné, jenž cestou od církve katolické vykázanou věčné spásy dojíti žádá, *přeje* sobě, aby s ním i všickni ostatní lidé ku poznání pravdy dospěli, aby i oni co spoluúdové katolické církve v milosti Boží žíti a spásy věčné dosáhnouti mohli. Ferdinand II. byl věrným synem katolické církve,

také on toto přání v srdci svém choval, aby všickni jeho poddaní se stali spoluúdy církve této pravé, a přání to bylo chvalitebné.

Ale v jedné věci Ferdinand II. se dopustil chyby, a to chyby veliké. On v horlivosti své vytasil (jako druhdy Petr v zahradě Jetsemanské) *meč* na podporu úřadu misionářského, zapomenuv na rozkaz Spasitele: „Schovej meč svůj do pochvy.“ (Jan 18, 11.) Náboženské přesvědčení jen tenkráte má před Bohem pravou cenu, pakli na dobré vůli se zakládá; mečem a násilím vůbec se ovšem tolik docíliti může, aby někdo tvářnost katolickou na sebe přijal, avšak zůstane-li při tom v srdci svém oddán starým bludům, což to prospěje? Tudíž i vzhledem českého obyvatelstva historie svědčí, že mnozí protestanté v čase od r. 1624—1637 sice na oko se hlásili ku katolické víře, ale uvnitř zůstali protestanty a podtají hledali dorozumění s protestantskými Němci, pomoci jejich proti Ferdinandu králi se dovolávajíce.

Ačkoli tedy *násilné* prostředky, jichž císař Ferdinand II. použil, *schvalovati nelze*, žádá přece spravedlnost, abychom také následující okolnosti uvážili:

1. V oněch nařízeních, kteráž vydal Ferdinand II. ohledně katolického náboženství, nikdy nepřekročil mezí, jež mu zákony *zemskými* a *říšskými* byly vykázány, jednal tedy po právu.

2. Mnozí z těch, jimž svěřeno bylo proveden katolické protireformace, krutě a nemilosrdně si počínali; takto činili z *vlastní zlovůle*, od císaře jim to poručeno nebylo; císař naopak chtěl, aby se mírně a shovívavě s protestanty nakládalo.

3. Na začátku své vlády (mezi r. 1620—1623) trpěl císař ještě protestanty v Čechách. Teprv když se přesvědčil, že čeští protestanté ustavičně *zrádné spojení s cizinou* udržují, uznával, že novému spiknutí a rozbroji jen tím předejde, když vůbec žádných protestantův v zemi trpěti nebude.

4. Protestanté úplně postrádají práva, činiti výčitky Ferdinandovi. Neboť v 17. století všecka *knížata protestantská* jednala dle zásady: že náboženství poddaných se říditi musí podle náboženství zeměpána. Byl-li zeměpán Luterán, museli se poddaní chtěj nechtěj státi Luterány; byl-li kníže Kalvíncem, museli poddaní přijmouti Kalvínovo náboženství. I nemohli tudíž ničeho proti tomu namítati, když Ferdinand II., sám jsa katolík, chtěl míti jenom katolických poddaných. Podle té zásady jednal *Žižka* už v 15. století; kdo se nechtěl státi Husitou a Taboritou, tomu bylo palcáty a sudlicemi vštěpováno přesvědčení náboženské. Té zásady i Taborité naproti Sirotkům, i Utrakvisté naproti Pikhartům se přidrželi. Svobodu náboženskou ve smyslu 19. století neznali Husité, neznali ji protestanté

v 17. století; i nemohou tedy Ferdinandovi II. předhazovati chybu, které sami prosti nebyli.

Arcibiskupové Pražští.

§. 84.

Arnošt II.

(1623—1667.)

V době tak důležité po statečném Loheliovi povznešen jest na prestol Pražský velekněz, kterýž se zápalem mladistvé síly uchopil se nesnadného úkolu, potlačiti bludné učení a zemi Českou uvésti opět v jednotu pravé víry; a hle, jemu se po vládě téměř půl století trvající podařilo zůstaviti církevní provincii českou u víře sjednocenou a dvěma novými biskupstvími opatřenou.

Arnošt hrabě z Harrachů narodil se ve Vídni 4. listopadu 1598. Otec jeho byl nejvyšším hofmistrem u dvora císařského. Vzdělání vědeckého nabyl Arnošt nejprv u Jesuitů v Krumlově a v Jindřichově Hradci; filosofii a theologii studoval v tak zvaném Germanikum (německé kollegium) v Římě, načež se stal skutečným komořím a tajemníkem papeže Řehoře XV. a bydlel v Římě. Při tom byl spolu kanovníkem kapitoly Olomoucké, Pasovské a Trident-

ské. Znajíc výborné vlastnosti jeho, vznesla metropolitní kapitola sv. Vítská žádost k císaři, aby Arnošta z Harrachů na arcibiskupskou stolici povolal. Ochotně vyhověl přání tomu Ferdinand II. r. 1623. Mezi tím zemřel papež Řehoř a nástupce jeho Urban VIII. r. 1624 Arnošta stvrdil a sám jemu v Římě svěcení biskupské udělil; nový arcibiskup čítal teprv 26 let svého stáří. V témž roce byl také od Křižovníků s červenou hvězdou za velmistra zvolen. Od papeže Urbana VIII. jmenován jest Arnošt r. 1626 *kardinálem* s titulem blah. Marie Andělův, pak u sv. Vavřince (později sv. Praxedy); od Římanů pro spanilost cností a krásu tělesnou nazýván jest „kardinálem andělským“.

Hned r. 1624 vydal císař Ferdinand II. přísný mandát, aby se všickni protestantští duchovní ze země vystěhovali a *reformace katolická* aby po městech a vesnicích byla provedena. Tudíž rozkázáno, aby všecky vesměs kostely kněžím katolickým ve správu se odevzdaly. Avšak počet duchovenstva byl tenkráte v Čechách velmi skrovný. Karaffa, papežský nuncius, který r. 1623 do Prahy přišel, aby kněží posvětil, vypravuje, že mimo kláštery v celé Praze ani 20. kněží katolických neshledal. Za tou příčinou arcibiskup Harrach k rozkazu císaře musel kněží katolických z *ciziny* do Čech povolávati; nejčastěji dosazováni jsou na fary kněží ze Slezska a Polska, jakožto ti, s nimiž se Čechové snadno smlu-

viti mohli. Nicméně tímto zařízením nedostatek duchovenstva hned nepominul; neb v samé Praze se stalo r. 1624, že jedinému knězi 5 farních kostelů *) ku správě svěřeno býti muselo; teprv v letech následujících zase kněžstva světského i řeholního počet vzrůstal.

Jmenem císařským vydal místodržící Karel z Lichtenštejna r. 1624 *instrukci hejtmanům krajským*, kteráž tato nařízení v sobě zavírala: 1. Nekatolíkům zastaveno jest všeliké provozování živností v království českém. 2. Pod pokutou 100 zl. (nebo půl leta vězení) zapovídají se nekatolická kázaní, křty a oddavky. 3. Pod ztrátou hrdla i statku zakázáno přechovávati protestantské kazatele. 4. Žádný kněz katolický nesměl nekatolíka vyprovázeti k hrobu. 5. Kdo by o svátcích katolických něco pracoval, vozil neb prodával, takový každý aby do vězení vzat byl a odtud nevycházel do složení pokuty 10 zl. 6. Kdo by v svátky v čas mše v domích šenkovních se nacházel, aby všickni do vězení bráni a pokutu 10 zl. složiti povinni byli, hospodský však aby dvojnásobně byl pokutován. 7. Kdo by masa jedení v pátek neb v sobotu, také v postě, v suché dny a v kteroukoli vigilii bez dovolení arcibiskupa se dopustil, pokutu 10 zl. aby složil. 8. Který by hospodář každou neděli a v každý

*) Byly to zejmena fary u sv. Havla, Haštala, sv. Martina, sv. Michala a sv. Kříže.

svátek k svaté mši nešel, bohatý 4 zl., chudší dvě libry vosku má složiti k žáduší své osady. 9. Žádného člověka žádné moci nebude míti kšaft, leč toho, jenž by katolík byl. 10. Žádné děti, žádní také sirotci k řemeslům ať nejsou přijímáni, leč se prvé k víře katolické dají zapsati. 11. Kdo by něco neslušného o Bohu, o blahosl. Rodičce Jeho aneb o jakémkoli Svatém, o řádech a ceremoniích církevních katolických něco pohoršlivého mluvil neb zpíval, ten beze vší milosti trestán buď ztrátou hrdla i statku. 12. Každý soused, který by něco posměšného a proti náboženství katolickému potupného na domě neb uvnitř domu malováno měl, to ihned pod pokutou 30 zl. aby zamazati dal. Na těch pak místech obraz Božího umučení, i jiná starodávná pobožná malování aby vyobrazena byla. *)

Nekatolíci delší čas se zdráhali rozkazům těmto vyhověti. Tuť byli nejprv do rozličných měst a krajův vysláni *Jesuité* a jiní kněží katoličtí co misionáři, aby hlásáním nauky katolické se vynasnažili tvrdošijných pohnouti k poslušenství. Když ale ani tento prostředek nestačil, bylo misionářům ku podpoře dáno *vojsko*. Místodržitel kníže z Lichtenštejna posílal dragouny, kteříž se brzy postrachem obyvatel-

*) Následkem tohoto rozkazu císařského skutečně jak v Praze, tak i na venkovských městech velký počet domův obrazy neb sochami svatých byl ozdoben, jak toho až na naše dny důkazy četné se spatřují.

stva stali. Tím spůsobem provedl p. Zděnek Lev z Kolovrat reformaci v Rokycanech, p. Martinic Smečenský v krajině Slánské (1625). V Litoměřicích vojsko pod velením Španhela Don Baltazara Merarada přinutilo obyvatele, aby se svíčkami v rukou konali procesí Božího Těla; kdo nešli, přísně jsou trestáni. Do Bydžova přišel s vojskem Španhel Don Martin de Huerda a obyvatelstvo donutil, aby katolickou víru přijali; *) týž hnedle na to i v Žatci katolickou reformaci provedl, taktéž v Domažlicích a Lounech; pluk Breinerovský v Králové Hradci a ve Mladé Boleslavi dílo reformace vykonal.

Navzdor tomuto přísnému zakročení se už r. 1625 mnozí *exulanti* (vyhnancové), zvláště neka-

*) Přibyv s vojskem do Bydžova hned konšely s celou obcí do radního domu svolal a jim vůli císařskou přednášel, také víru katolickou jak nejlépe mohl schvaloval i přívětivě radil, aby k té víře všickni přistoupili. Tu jmenem obce odpověděl Jan Koláčník, že se to státi nemůže a oni všickni že při svém (nekatolickém) náboženství setrvati chtějí. Načež Don Huerda hněvivě z místa svého vyvstal a mečem toho Koláčníka zbil i také zavolav biřice z města jej (nebylo mu dovoleno ani ve svém domě se zastaviti) vyvésti kázal. Ostatní prohlásili, že se chtějí v katolické víře dáti vyučovati. Mnozí však z nich nechtíce opustiti bludu svého tajně se z města odstraniti zamýšleli; poslali tedy manželky s věcmi svými před sebou do ciziny. Když se to však vyzradilo, hned Don Huerda jízdné vojáky za těmi ženami vyslal, jimž oni všecko pobrali a je zpátky do Bydžova přivedli, do vězení dali a dříve nevypustili, až ony i s manžely svými víru katolickou přijaly.

toličtí kazatelové do Čech tajně navraceli, lid nekatolický v jich obydlí navštěvovali, aneb v lesích, horách a skrýších vyučovali a k stálosti napomínali. Avšak odvážlivci tito byli z větší části chyceni a do vězení dáni; někteří se nepořádného kněžství svého odřekli a ku katolické víře přistoupili.

Vzácný poklad byl r. 1626 do země české přivezen, a sice tělo sv. Norberta, zakladatele řádu Premonstrátského. Světec tento byl arcibiskupem v Magdeburku, kdež r. 1134 zemřel a pochován jest. Jelikož ale toto město přijalo učení Luterovo, nevážili si tam posvátných ostatkův, a protož se císaři Ferdinandovi II. poštěstilo, je od Magdeburčanův obdržeti. Nejprv bylo tělo sv. Norberta uloženo v Doxanském klášteře r. 1626, načež r. 1627 do Prahy převezeno a ve slavném procesí do Strahovského kostela přeneseno, kdež na hlavním oltáři až podnes odpočívá. Roku následujícího 1628 byl sv. Norbert také za Patrona království českého přijat a vyhlášen; za tou příčinou se po městech Pražských konala slavná procesí, při kterýchž tělo téhož Svatého neseno bylo; sám císař Ferdinand II. byl při průvodech těchto přítomen.

Od téhož arcibiskupa Harracha roku 1626 navrácen jest klášter Osecký zase řeholníkům Cisterciáckým, jelikož arcibiskupu Pražskému některé statky, posud zastavené, od císaře byly opět přiřknuty. Statků konfiskovaných užilo se dílem k opa-

tření komory císařské, dílem ku zlepšení výživy duchovenstva.

Jelikož se vždy ještě protestantů značné množství v Čechách nalezalo, kteříž ustavičně v tajném spojení s nepřátely svého panovníka zůstávali, vydal císař Ferdinand II. r. 1627 nový mandát, v němžto jistou a pevnou vůli svou projevil, že žádných jiných obyvatelů v Čechách trpěti nebude *leč jedině katolíků*. Nekatolíkům poskytnuta lhůta půl roku (později na celý rok prodloužena), aby se k církvi katolické přihlásili. Kdokoli z pánů, rytířů neb občanstva by se podrobiti nechtěl, ten aby statek svůj prodal a se vystěhoval. O provedení mandátu císařského starali se zvláštní *komisaři* nad reformací mnohotvárného v Čechách náboženství od Ferdinanda II. ustanovení. Prvním z těchto komisarů byl arcibiskup kardinál Arnošt z Harrachů, jemuž ku pomoci dán opat Strahovský Kašpar z Kvestenberka; ze světských pánů Jaroslav Bořita z Martinic, Fridrich z Talnberka a Krištof Vratislav z Mitrovic. Jiní páni a rytíři po všech krajích českého království s připojením duchovenstva katolického za komisary zřízeni byli a v čas potřeby vojenskou stráž při sobě měli.

Kardinál Harrach se vší rázností úkolu od císaře sobě svěřenému dostáti hleděl. Obzvláště o to usiloval, aby také v hrabství Kladském a v Budyšínském okresu (v Lužici), jakož i v krajině Cheb-

ské *) reformace důkladně byla provedena. Mnozí protestanté přijali víru katolickou, jiní prodali statky své a do ciziny se vystěhovali. Celkem čítá se 36.000 rodin, mezi nimi 158 rodů panských a rytířských, jenžto vlast svou opustily. Vypovězení stěhovali se nejvíce do Míšenska, Lužice, Slezska, Polska, Uher, Sedmihradska, do Prus a do Ruska.

Bohužel neskončila se tato katolická reformace bez *rozbrojův* domácích. Tak se už r. 1625 u Hradce Králové a blíž Kutné Hory sedláci nekatoličtí zbouřili a některé pány katolické zabili. V r. 1627 se pozdvihli protestantští sedláci poddaní pana Michny a v Ratajích, Šternberku, Domašíně, Vlašími i Benešově, násilí proti obyvatelům provozovali a mnohé oloupili. Roku 1628 vzbouřili se sedláci na panství pana Trčky u Opočna, Nového Města a Smiřic, v počtu 4000 mužů velké škody na duchovních i světských statcích činili, jednoho mnicha Benediktinské řehole zabili a teprv od vojska skroceni jsou. **) Na panství Fridlandském se r. 1629 sedláci pozdvihli a kněze Jesuitu zabili, načež ně-

*) Cheb s celým okolím tenkráte náležel sice ku království Českému, nikoli však k diecési Pražské, neboť podroben byl ohledně duchovní správy biskupu Řezenskému.

**) Vojáci přes 500 buřičů zabili, mnohé zajali, ostatní rozehnali. Ze zajatých někteří v Praze kolem byli lámáni, na koly vstrčeni; některým nosy a uši uřezány, jiným na zádech cejchy vypáleny. Takto znamenaní vrátili se ku svým živnostem a více pánu svému se protiviti nechtěli.

kteří z buřičů mečem stínáni, jiní čtvrceni a jiní zase oběšeni byli.

Dne 18. října 1627 přijel císař Ferdinand II. do Prahy s chotí a Ferdinandem synem svým. Choť jeho, císařovna *Maria Anna*, byla dne 21. listopadu od kardinála Arnošta z Harrachů v chrámě sv. Víta *korunována* co česká královna; přítomen byl také kardinál kníže z Dietrichštejna, biskup Olomoucký. Několik dní na to, dne 25. listopadu byl v témž chrámě syn císařův, *Ferdinand III.*, na království České od téhož arcibiskupa Pražského *korunován.*

Na poděkování za vítězství na Bílé Hoře r. 1620 dosažené odevzdal císař Ferdinand II. r. 1624 chrám nejsv. Trojice na Malé Straně řádu *Karmelitánskému* a rozkázal, aby chrám ten obnovený ke cti Panny Marie Vítězné byl posvěcen. Na památku téhož vítězství byl na *Bílé Hoře* vystavěn chrám P. Marie Vítězné, ku kterému r. 1628 císař Ferdinand II. sám základní kámen položil a kardinál Harrach posvětil. Týž arcibiskup Pražský r. 1630 posvětil také kapli Loretánskou v *Hájku* (2 míle od Prahy), kteráž odevzdána byla řádu Františkánskému.

Sněm zemský r. 1627 v Praze shromážděný o tom se radil, jak by možno bylo ku pomoci přispěti vdovám a sirotkům mužův, kteří do *vyhnanství* odešli, manželky a dítky své v Čechách zanechavše. Z rozkazu císařského byli sirotci z větší části do klášterův dáni ku cvičení a vychování, aneb pánům rytí-

řům a měšťanům katolickým svěřeni. Kardinálu Harrachovi zaslal r. 1629 císař Ferdinand II. list velmi laskavý, ve kterémž nařizuje, aby svátek „svatého *Početí* nejdůstojnější Matky Boží *Marie Panny*“ v Čechách co zasvěcený den se slavil, aby tudy požehnání Boží, budoucí stálý pokoj a vzrůst všeho dobra časného i věčného pro krále i věrné jeho poddané spasitelně byl získán a zachován.

Roku 1630 dal se přímluvami arcibiskupa Harracha císař Ferdinand II. k tomu pohnouti, že uzavřel s papežem Urbanem VIII. smlouvu, kteroužto se císař zaručil, že od nynějška z každé bečky *soli* v Čechách prodané se má $7\frac{1}{2}$ krejcaru věnovati ku zlepšení příjmů duchovenstva. *)

Duchovenstvo české bylo až posavaď od Jesuitů vychováváno, kteříž měli svůj seminář u sv. Václava v Praze (blíž Klementinské kolleje). Kardinál Harrach nechtěl v tom ohledu od Jesuitů záviseti, a z té příčiny r. 1631 založil *seminář* k vychování kněžstva v bývalém dvoře královém (u Prašné brány), kdež i chrám ke cti sv. Vojtěcha byl vystavěn. Papež Urban VIII. udělil r. 1638 arcibiskupům Pražským výsadu, aby kněžím, kteří v tom semináři sv. Vojtěcha studia svá vykonali, když by

*) Měla to býti jakási náhrada za statky, které v nepokojích za Rudolfa II. vzniklých církvi katolické v Čechách byly odcizeny. Později se tato daň solní odváděla do matice náboženské.

toho zasloužili, hodnost bakalářův neb mistrův (doktorův) propůjčiti směli.

Dne 25. března 1631 posvětil arcibiskup Pražský kapli *Loretánskou* na Hradčanech při klášteře kapucínském vystavěnou.

Až dosavad se mnozí nekatolíci v Čechách podtají ukrývali. Chtíce však oklamati komisary císařské, nad reformací nařízené, kupovali od lakotných kněží *zpovědní cedulky*, jimiž se vysvědčovalo, že oni zpověď vykonali a vel. Svátost pod jednou spůsobou přijali. Roku 1631 byl jeden z takovýchto kněží, Vavřinec Nižburský od sv. Vojtěcha na Novém Městě Pražském, vyzrazen, že od měšťanů, zemanů i pánů velkou sumu peněz tím spůsobem nespravedlivě nashromáždil; i byl s mnohými jinými, jenž toho podvodu účastnými se stali, k smrti odsouzen a sťat 7. dubna 1631 na rynku staroměstském.

Rok 1631 uvedl v zemi české opět částečnou změnu v poměrech náboženských. Sasové spojivše se s králem švédským proti císaři, vtrhli do Čech a zmocnili se Prahy (11. listop.). Kurfiršt saský několik měsíců přebýval v hlavním městě českém, jako by mu nikdo více toto království vyrvati nemohl. Přemnozí exulanti se nyní do Čech navrátili a sejmuvše hlavy 12 soudruhů, r. 1621 k smrti odsouzených, s věže mostní, nesli je ve slavném průvodu do chrámu Týnského, kdež je pochovali; chrám Týnský, sv. Jindřišský i jiné některé ujali

pro sebe kazatelé *protestantští*, jichž 85 do Čech přišlo. Zvolili „konsistoř pod obojí“, kteráž se o to starala, aby do jednotlivých míst luteránští kazatelové byli uvedeni. Jesuité poznovu z Prahy a z Čech jsou vypovězeni. Farář Týnský Čechiades uvězněn. Na staroměstském rynku od vojáků Saských veřejně vystaven a potupen jest obraz Panny Marie Staro-Boleslavské *), načež do Lipska zavežen. O velkonocích 1632 zapověděli Sasové Pražanům katolickým Boží Hroby zříditi a na velký Pátek obřady církevní slaviti; i jinak mnohými spůsoby lid týrali. Teprv v květnu 1632 podařilo se Albrechtovi z Valdštejna Sasy z Prahy a z Čech vypuditi. V těchto ustavičných válkách byl císař Ferdinand II. častěji stížen nesnázemi peněžitými. I vyslal kardinála Pazmana, arcibiskupa Ostřihomského, do Říma k papeži, žádaje ho, aby císaři peněžitou pomoc k válce proti králi Švédskému a spojencům jeho poskytnul. Urban VIII. této žádosti vyhověl a měsíčně 24.000 tolarův říšských císaři posílati se uvolil.

Při roce 1632 kronikář poznamenal, že se tenkráte ještě něco přes 7000 nekatolíků v Čechách a na Moravě nalezalo, obzvláště na panství Friedlandském (vévody Valdštejna) a Vsetínském (pánů z Žerotína).

*) Obraz ten dva sasští důstojníci ze Staré Boleslavi vzali a na posměch bludařům do Prahy jej přinesli.

Po dvou letech opět zakusila země česká pustošení válečné, když Švédové pod vůdcem Banerem 1634 do vlasti naší vtrhli; došli až ku Praze, ale císařský vojevůdce Kolloredo Švédy i Sasy (kteří taktéž do Čech se vedrali) ze země vypudil.

Ferdinand II. *) zemřel 15. února 1637, a po něm ujal vládu syn jeho Ferdinand III., muž učený, kterýž rád se v Praze zdržoval a dobře česky mluvil i ve chrámě svato-Vítském staročeskou píseň sv. Václava s jinými nábožnými lidmi spolu prozpěvoval. Bohužel i za jeho panování ještě celých 12 let zuřila krutá válka.

Obraz Panny Marie Staro-Boleslavské byl konečně r. 1638 z Lipska vyplacen **) a do Čech přinešen. Kardinál Harrach uspořádal velkolepý průvod ke dni 12. září, v kterýžto den dotčený obraz

---

*) Pěkně o tom císaři kronikář poznamenal, že mnozí mocnáři a národové proti němu povstali; Čechové, Moravané, Uhři, Slezáci, Rakušané, Lužičané, Benátčané atd. vzpouru proti němu spůsobili. Ale nyní (tak kronikář si stěžuje) „mnozí zapomenouce na své Čechům podobné provinění pokoutně i veřejně samy toliko Čechy za rebelanty vyhlašují a je u jiných národů v ošklivost a zlou pověst uvádějí, sami sebe jako Pilát po hanebném proti Kristu Pánu prohřešení umývají a se očišťují, ale nechť se myjí, jak mohou, vždycky oni pokáleni zůstanou. Jestli byli Čechové rebelanti, tedy pozorně považujme, že ne všickni Čechové jimi byli; neboť stavové *katoličtí* svému králi se nezpronevěřili nikdy.“

**) Dle svědectví kronikářů za několik tisíc dukátů; největší část peněz dala Kateřina kněžna z Lobkovic.

byl do Staré Boleslavi donešen; v procesí tom, jež kardinál-arcibiskup vedl, súčastnil se sám císař Ferdinand III. k nemalé radosti veškerého lidu. *)

Švédové pod Banerem porazivše vojsko císařské r. 1639, opět do Čech vtrhli; s nimi také mnozí exulanti se do země vrátili. Dvakráte začal Baner Prahu oblehati a na město stříleti; že mu však obyvatelé města silný odpor kladli, zase pryč odtáhl a mnohé krajiny pustošil. Statky protestantů ušetřiti kázal, za to ale katolíci mnoho od surových vojáků vytrpěti museli. Mimo některá města a městečka bylo 6000 vesnic v království českém spustošeno a spáleno, mnozí kněží katoličtí chyceni a usmrceni, chrámy Boží a kláštery vypleněny a zhanobeny, obrazy a sochy Svatých zničeny. Teprv na jaře 1640 arcivévoda Leopold (císařův bratr) s vojskem silným Švédy z české země vyhnal.

V lednu 1642 zemřel Šimon *Brosius* z Horštýna, arcibiskup Trapezuntský, jenž od r. 1626 byl světícím biskupem Pražským a proboštem u sv. Víta. Po něm byli za Harracha světícími biskupy v Praze: Kašpar *Fuk* z Hradiště, opat Strahovský (měl název arcibiskupa Trapezuntského; zemřel r. 1653), pak Josef z *Korty*, přistěhovalec z Vlach († 1664); po něm Vít Daniel z *Šifenberka*, kanovník

*) Ale už r. 1639 byl týž obraz ze strachu před nepřátely Švédskými do Vídně dovežen, odkudž teprv r. 1650 zase do Staré Boleslavi jest odevzdán.

u sv. Víta a probošt Staroboleslavský († 1665), posléze Martin *Kemlík*, probošt Staroboleslavský († 1667).

Roku 1643 poznovu se Švédové pod Torstensonem do Čech vedrali a hrozným spůsobem zemi pustošili; za příčinou války proti Dánsku museli sice 1644 ze země české ustoupiti, ale už r. 1645 se opět vrátili a u Jankova vojsko císařské pod maršálkem Getzem na hlavu porazili, načež dále na Moravu a do Rakous vtrhli.

Císař Ferdinand III. r. 1646 dne 30. července do Prahy s 14letým synem svým *Ferdinandem IV.* přijel **) a na Hradčanech před chrámem sv. Vítským od kardinála Harracha slavně byl uvítán. V neděli pak dne 5. srpna byl Ferdinand IV. v témž velechrámě na království české slavným spůsobem *korunován* od kardinála-arcibiskupa Arnošta z Harrachů.

Pod vojevůdcem Vranglem r. 1647 Švédové do Čech přitáhli a Cheb dobyli; ješto však vévoda Bavorský s císařem se spojil, museli brzy vojáci švédští z Čech se vykliditi.

Poslední válečné tažení Švédů do Čech událo se r. 1648, kdež pod Königsmarkem se Malé Strany Pražské zmocnili. Tu byl kardinál-arcibiskup Harrach od Švédů zajat a teprv za výkupné 15.000 tolarů na svobodu propuštěn. Švédové spustošili některé kostely a kláštery; kazatelové jich protestantští začali ve chrámě sv. Víta konati svoje služby Boží,

což na prosbu kapitoly jim od Königsmarka bylo zakázáno a spolu nařízeno, aby v kapli u Všech Svatých náboženství své nekatolické provozovali. Na Starém a Novém Městě se měšťané a studující*) statečně bránili proti nepřátelům. Konečně 3. listopadu došla radostná zvěst do Prahy, že mír Vestfálský jest uzavřen, načež Švédové českou zemi opustili. Od r. 1634—1648 s barbarskou krutostí Čechy o nejvzácnější poklady oloupili; nač přišli a co vzíti mohli, vzácné knihy, drahocenné rukopisy, obrazy, sochy, klenoty na loděch do švédské země zaváželi.

Třicetiletá válka byla ukončena; avšak jindy krásná a bohatá země česká stala se následkem válečných nehod bídnou pustinou. Většina měst ležela v rumu a popeli, polovice vesnic docela zmizela, ze zámkův a hradův stály jen zříceniny. Na začátku českého povstání měly Čechy 3 miliony obyvatelstva; z těch po ukončené válce zbylo jenom 800.000 lidí, nejvíce schudlých. Mnozí cizinové přišli do Čech a navždy se tu usadili; a takto zvláště v krajích pohraničných velký počet *Němcův* se nacházel, i můžeme na jisto tvrditi, že už tenkráte skoro jedna třetina obyvatelstva národnosti německé přináležela.

---

*) Vůdcem studujících byl Jiří Plachý, člen kolleje Jesuitské a profesor theologie, který obzvláště k obhájení staroměstské mostní věže vydatně přispěl.

Ferdinand III. dal r. 1650 na rynku staroměstském postaviti vysoký sloup a na něm vztýčiti sochu bl. Marie Panny na poděkování Bohu za šťastné vypuzení Švédů ze země a za ukončení války. Brzy na to r. 1652 vydal císař přísné nařízení, aby v celých Čechách dny nedělní a sváteční bedlivě byly svěceny, a nekatolíci, co se jich ještě v zemi nalezá, aby ku katolické víře přistoupili.

Ohledně *vysokých škol* Pražských bylo r. 1654 od císaře ustanoveno, aby obě dosavadní university (Karolinum a Klementinum) v jedno byly spojeny. Kardinálu Harrachovi a nástupcům jeho, arcibiskupům Pražským, potvrdil císař úřad *kancléřský* při této spojené universitě. *)

Velikým zármutkem naplněn jest císař, když dne 9. července 1654 zemřel prvorozený syn jeho Ferdinand IV., korunovaný král český; půl hodiny před svou smrtí prý tato slova zbožně pronesl: „Já již musím k Pánu Kristu a k Marii Panně odejíti.“

Za příčinou korunovace druhého syna Leopolda přijel císař r. 1656 do Prahy, odkudž s císařovnou i synem se odebral do Staré Boleslavi a tam pobožnost svou vykonal. Nejprv pak byla císařovna

---

*) Na této universitě musel každý rektor, děkan, profesor neb doktor podle nařízení císaře Ferdinanda III. z roku 1650 přísahou stvrditi, že chová zbožné domnění o nepoškvrněném *Početí* blah. Marie Panny. Přísahu tu každoročně 8. prosince členové university v chrámě Týnském opětovali.

Eleonora, třetí choť Ferdinanda III., dne 11. září od arcibiskupa Harracha *korunována* v chrámě sv. Víta co královna česká. Dne 14. září také *Leopold I.* na království české jest *korunován*. V následujícím roce dokonal Ferdinand III. velmi příkladně vezdejší živobytí své; byv sv. svátostmi od biskupa Vídeňského zaopatřen, dal ještě blíž smrtelného lůžka svého sloužiti mši sv., a právě když kněz po ukončené mši požehnání dával, císař pokojně usnul 2. dubna 1657.

Nový vladař Leopold I. hned na sněmu r. 1657 v Praze konaném ku prosbám arcibiskupa Pražského slíbil se o to postarati, aby veškery *fary* hodným duchovenstvem byly osazeny a spustlé *kostely* a farní domy zase vystavěny, jakož aby také desátek a jiné příjmy kněžstvu náležitě se odváděly; k tomu cíli zvláštní komisaři zvoleni byli ze stavu duchovního, panského, rytířského i městského. — Bohužel i tento vladař musel (od r. 1657—1678) hájiti mečem říši svou proti Švédům, Turkům a Francouzům. Na štěstí však se války tyto Čech nedotkly, tak že se země tato poznenáhla zotavovati mohla.

Arnošt z Harrachů byl jeden z nejhorlivějších arcibiskupů Pražských. Vysvětil v celku asi 10.000 kněží a 609 kostelů. Hojné almužny uděloval chudým, kteří v něm pravého otce nalezli; každodenně nejméně 600 chudých v domě jeho po groši dostá-

valo. Také do chudých klášterů, do žalářů, špitálů i příbytků soukromých hojnou almužnu posílal, tak že do roka na almužny mnohem více rozdal, než co sám s celým dvorem svým spotřeboval.

Třikráte byl v *Římě*, aby co kardinál se sdíleti mohl ve volbě nového papeže, a sice poprvé r. 1644, kdež zvolen jest Innocenc X.; podruhé přijel do Říma po smrti tohoto papeže r. 1655. Tenkráte prý mnozí kardinálové na to pomýšleli, aby kardinála Harracha pro veliké cnosti jeho za papeže zvolili. Když se tato pověst rozhlásila, tu prý jeden z přednějších obyvatelů Římských pravil: Kardinál z Harrachů jest sice důstojnosti papežské hoden, však stane-li se to, a bude-li on papežem učiněn, jest se obávati, aby všecky důchody papežské mezi chudé nerozdal. Když byl zvolen Alexandr VII., navrátil se Harrach zase do Prahy. Papež tento ku pomoci velkých vydání kardinála Harracha potvrdil jej r. 1665 za knížete biskupa v *Tridentu*, kteréžto biskupství vedle svého arcibiskupství Pražského až do smrti spravoval. Dne 7. srpna 1665 přijel do Tridentu, kdež s velkou slávou byl přijat a vládu diecése ujal. Potřetí cestoval do Říma roku 1667 po smrti Alexandra VII. Za papeže tehdáž byl zvolen Klement IX. Z Říma se navraceje onemocněl Arnošt z Harrachu a zemřel ve Vídni dne 15. října 1667 v stáří 69 let. Tělo jeho pochováno ve Vídni ve dvorním chrámu u sv. Augustina.

§. 85.

Založení biskupství Litoměřického a Kralohradeckého

r. 1656 a 1664.

Zásluhy kardinála-arcibiskupa Arnošta z Harrachů jen tenkráte v úplné míře od nás oceněny býti mohou, vytkneme-li ještě dvě důležité události, kteréž obzvláště jeho přičiněním v skutek uvedeny byly; míníme tu založení obou českých biskupství, v Litoměřicích a v Hradci Králové. Už císař Ferdinand II., chtěje k obnovení katolické víry v Čechách vydatně nápomocen býti, s přivolením apoštolské Stolice r. 1630 rozkázal, aby v království českém vedle arcibiskupství Pražského zřízeno bylo čtvero nových sídel biskupských a sice v Hradci Králové, v Litoměřicích, Plzni a Budějovicích. *) Avšak ustavičné krvavé války dlouho překážely žádoucímu uskutečnění tohoto úmyslu šlechetného vladaře, jejž smrt zastihla dříve (1637), nežli počet diecésí českých rozmnožiti s to byl.

Kardinál Arnošt z Harrachů koupil z výtěžku daně solní r. 1654 statek Drum, jehož příjmy při-

*) Císař Ferdinand II. přidržel se v tom ohledu návrhu učiněného někdy od Vídeňského biskupa kardinála *Klesla*, jen že místo Litomyšle (Klesl radil, aby staré to biskupství bylo znovu zřízeno) ustanoveny jsou Litoměřice.

kázány jsou novému biskupství, jež císař Ferdinand III. r. 1656 zřídil v *Litoměřicích*. Papež Alexandr VII. udělil králům českým právo, jmenovati pokaždé osobu schopnou k tomuto biskupství.

Prvním biskupem stal se *Maxmilian Rudolf*, svobodný pán *ze Šleiniců*, muž velice vzdělaný, kanovník u sv. Víta, jehož arcibiskup Harrach za jenerálního vikáře diecése Pražské ustanovil a velmi si ho vážil; později ustanovil jej císař proboštem kollegiátní kapitoly Litoměřické, a posléze prvním biskupem Litoměřické diecése jej jmenoval. Šleinic byl dne 25. května 1656 slavně v Litoměřickém chrámu stoličném nastolen a spravoval svou diecési (kteráž tenkráte pouze Litoměřický kraj v sobě zahrnovala) až do r. 1675, kdež zemřel.

Ještě v témž roce už se také postaral kardinál Harrach o časné opatření druhého biskupství, jež mělo zřízeno býti v *Hradci Králové*. Z daně solní koupil panství Chrast. Císař Ferdinand III. zamýšlel prvním biskupem Kralohradeckým jmenovati Jana Karamuele, opata na Slovanech v Praze, kterýž r. 1648 udatně s jinými kněžími proti Švédům bojoval a byl muž učený a vzdělaný.

Leč stvrzení biskupství Kralohradeckého bylo teprv r. 1664 od papeže Alexandra VII. uděleno. Císař Leopold I. obdržel pro sebe a svoje nástupce v královské důstojnosti od papeže právo, jmenovati osobu schopnou pro biskupskou hodnost v Hradci

Králové. Neohlížeje se na vůli otce svého, jmenoval císař prvním biskupem *Matouše Ferdinanda Sobka z Bílenberka*; týž byl narozen v Rajhradě na Moravě, stal se opatem Benediktinským u sv. Mikuláše v Starém M. Pražském a u sv. Jana pod Skalou, a byl dne 15. března 1665 od kardinála Arnošta z Harrachů na biskupství posvěcen a 29. července v Hradci Králové slavně nastolen; týž spravoval diecési (kteráž tenkráte pouze Kralohradecký kraj obsahovala) až do r. 1668, kdež byl povýšen na Pražské arcibiskupství.

Obě diecése: Litoměřická i Kralohradecká podřízeny jsou *Pražskému arcibiskupství*, tak že od nynějška tři biskupové: Olomoucký, Litoměřický a Kralohradecký jakožto suffragáni metropolitovi Pražskému byli podřízeni.

Na prestolu Pražském byl co nástupce kardinála Harracha ustanoven.

§. 86.

Jan IV.

(1667—1668.)

Jan Vilém hrabě *z Kolovrat-Liebštejnských* narodil se r. 1624, stal se kanovníkem kapitoly Vratislavské a Olomoucké. Císař Leopold I. jmenoval jej 7. prosince 1667 arcibiskupem Pražským. Kolovrat dosáhl také stvrzení od papeže Klementa IX.

a byl spolu zvolen za velmistra řádu křižovníků s červenou hvězdou. Byv ale uchvácen nemocí (padoucnicí) psal z Olomouce metropolitní kapitole do Prahy, kteréžto prozatímní správu diecése Pražské svěřil. Z Olomouce dal se dopraviti do Brna ku svému bratrovi a poznávaje, že dnové žití jeho spočteni jsou, zaslal druhý list kapitole Pražské, jímžto se do modliteb věřících své diecése poroučí. Stálá choroba jeho byla příčinou, že se nemohl osobně uvázati ve správu arcibiskupství a že také nedosáhl biskupského svěcení. Zemřel v Brně dne 31. května 1668 v 44. roce věku svého. Tělo jeho pochováno v Olomouci, srdce v rodinné kryptě Kolovratů v Rychnově, vnitřnosti v Brně ve chrámě sv. Petrském.

§. 87.

Matouš Ferdinand.

(1669—1675.)

Jeden ze znamenitějších arcibiskupův Pražských byl *Matouš Ferdinand Sobek* (dle jiných také Zoubek nazvaný). R. 1618 v Rajhradě na Moravě z rodičů rolnických narozen, navštěvoval školy latinské v Broumově, pak v Olomouci; r. 1638 vstoupil do řádu sv. Benedikta v klášteře Broumovském a v brzku učeností a cnostmi tak se vyznamenal, že se stal opatem dvou klášterů: u sv. Jana pod Skalou (jinak

u sv. Ivana) a u sv. Mikuláše na Starém Městě Pražském r. 1649. V tom čase vypsal Sobek život blahoslaveného Ivana a věnoval ten spis císaři Leopoldovi I., který už tehdy si opata zamiloval, a brzy potom jej jmenoval císařským radou i udělil jemu erb a titul „*z Bílenberka.*“ V r. 1656 byl Matouš přidělen nejvyšším berníkům království Českého; r. 1657 zvolen od sněmu za komisaře k dohlídce na opravení kostelů a far jakož i na upevnění měst Pražských. Císař Leopold I. už r. 1660 ustanovil jej za budoucího biskupa Kralohradeckého. Staraje se už napřed o svou kapitolu, koupil Sobek r. 1662 statek Skálu (jejž Bischofstein nazval) na výživu 3 kanovníků a 3 domy pro příští biskupskou residenci. Roku 1664 byl Matouš co první biskup Kralohradecký od papeže potvrzen a r. 1665 od kardinála Harracha posvěcen. Po smrti Kolovrata byl r. 1668 od císaře Leopolda I. arcibiskupem Pražským jmenován a r. 1669 v únoru od papeže potvrzen; vládu diecése Pražské nastoupil 4. května 1669.

Klášteru Sázavskému, kterýž v tu dobu opět ze zřícenin povstával, navrátil arcibiskup Matouš *rámě sv. Prokopa* (kteréž někdy kostelu sv. Vítskému bylo darováno) a r. 1669 sám tento svatý ostatek na Sázavu přinesl. Tím oživla pocta tohoto sv. Patrona značně v krajině Sázavské, tak že až podnes, obzvláště 4. července každého roku četní tisícové poutníků k jeho oslavě na Sázavu spěchají.

Touž dobou žila v Praze nábožná vdova měšťanská, Marie Šteyerová; tať k vybídnutí syna svého, jesuity Matěje Šteyera, darovala r. 1669 na vydávání českých kněh obsahu náboženského 800 zl. K tomu přidal syn Matěj Šteyer své dědictví v obnosu 500 zl., tak že celý základ 1300 zl. obnášel. Fundace tato nazvána jest „Dědictví Svato-Václavské“; provinciál řádu jesuitského Daniel Krupský r. 1670 vyhotovil zakládací listinu a svěřil správu Dědictví novoměstské kolleji jesuitské v Praze. Už r. 1671 přibyl nový vklad 230 zl., a později jistina vždy více zrůstala, tak že v 18. století 16.000 zlatých činila. Z ročních příjmů se tiskly biblí, legendy, kancionály, spisy katechetické a mravoučné, kteréž se mezi lid zdarma rozdávaly aneb v levné ceně do prodeje přišly. *)

Arcibiskup Sobek z Bílenberku byl obzvláštním ctitelem sv. *Václava*, jehož kapli v chrámě sv. Vítském na svůj náklad dal skvostným mramorem a stříbrem vyozdobiti a v nynější podobu uvésti;

---

*) Dědictví *Svatováclavské* bylo r. 1692 od arcibiskupa Valdštejna stvrzeno a prospívalo až do zrušení řádu Jesuitského r. 1773, kdež se nadací jistina odevzdati musela c. kr. úřadu komornímu. Dvorním dekretem pak z r. 1776 nařízeno, aby polovice příjmů téhož Dědictví se obrátila k rozdělení potřebných kněh mezi školní mládež. Konečně po roce 1785 bylo Dědictví Svatováclavské docela k normalní matici školní přivtěleno. — Teprv dědictvím *Svato-Janským* dostalo se nám za tuto ztrátu bohaté náhrady.

i vyžádal toho na papeži Klementu X., že týž roku 1671 nařídil, aby svátek sv. Václava v modlitbách kněžských po celém světě nábožně byl konán. — Neméně byl arcibiskup vroucím ctitelem Jana Nepomuckého.

Téhož roku 1671 byl dokončen kostel sv. Josefa s klášterem na Malé straně, jejž císař Leopold I. vystavěl; i přestěhovaly se tam jeptišky řádu Karmelitánského s tělem bývalé své převorky *Marie Elekty*, *) kteráž od lidu za svatou byla považována.

Dne 27. srpna 1673 posvětil arcibiskup Matouš nově dostavený chrám bl. Marie Panny na *Svaté Hoře* u Příbrami; týž arcibiskup častěji na Sv. Horu přicházel, aby zde sebe i svou diecési v ochranu Matky Boží poroučel. Také císař Leopold I. dvakráte toto místo posvátné navštívil, a sice 30. srpna 1673 a 4. dubna 1680.

V Čechách obíhalo v oné době proroctví, že Turka zažene a chrám sv. Žofie v Cařihradě (Konstantinopoli) vydobude ten císař, který chrám sv. Víta v původní jeho podobě obnoví a dostaví. Hlasu toho uposlechnul císař Leopold na radu arcibiskupa

*) Tento klášter Karmelitek byl v. 1782 od Josefa II. zrušen a později Anglickým pannám odevzdán. Karmelitky r. 1792 (s povolením Leopolda II.) do Prahy se navrátivše ve zrušeném klášteře Barnabitském u sv. *Benedikta na Hradčanech* se usadily, kdež dosud tělo Marie Elekty spatřiti lze.

Matouše a ustanovil, že chrám sv. Vítský dokoná. Dne 3. září 1673 položil arcibiskup základní kámen *k dostavení velechrámu.* Sněm zemský r. 1671, pak 1672 a 1673 povolil značnou sumu peněz k účelu tomu. Později však se musely peníze vynaložiti na vojnu proti Turkům a tudíž stavba opět uvázla, i můžeme říci, že se tak stalo k velikému štěstí. Neboť lidem onoho věku nelíbil se sloh gotický a proto zamýšleli přilepiti ku ctihodné staré budově kostel nový v nemotorném slohu. Jenom kaple nad hrobem *sv. Vojtěcha*, kteráž nyní na předdvoří hlavního chrámu stojí, r. 1673 do své podoby, jakou až posavad spatřujeme, jest uvedena.

Arcibiskup Matouš zesnul v Pánu 29. dubna 1675. Tělo jeho bylo odvezeno do Broumova, srdce uloženo v kapli sv. Václava, vnitřnosti pohřbeny v kostele sv. Mikuláše na Starém Městě Pražském.

§. 88.

Jan Bedřich.

(1676—1694.)

Svatostí života skví se mezi velepastýři Českými *Jan Bedřich hrabě z Valdštejna.* Narodil se v Rakousích r. 1644; otec jeho Maxmilian byl nejvyšším dvorním komořím císaře Ferdinanda III. Studoval v Praze, pak v Římě v německé koleji, kdež v bohosloví a právu církevním velice prospěl.

Stal se knězem a papež Alexander VII. jmenoval jej svým domácím prelátem; brzy potom obdržel kanovnictví ve Vratislavi a r. 1667 v Olomouci; r. 1668 (po smrti arcibiskupa Kolovrata) zvolen jest za velmistra řádu křižovnického *). Ačkoli již v roce 1668 jmenován byl od císaře Leopolda I. biskupem Kralohradeckým, nedosáhl přece (jak se zdá za příčinou mládí svého) stvrzení papežského dříve až v listopadu 1673. Obdržev dne 4. března 1674 v chrámě sv.-Vítském od arcibiskupa Matouše z Bílenberka svěcení biskupské, z příčin nám neznámých nikdy do svého sídla biskupského v Hradci Králové nezavítal; za jeho stálé vzdálenosti kanovník Česnovský co jenerální vikář veškerou diecési spravoval.

Po smrti arcibiskupa Matouše jmenován jest hrabě Valdštejn v květnu 1675 od Leopolda I. arcibiskupem Pražským a dosáhl ještě téhož roku papežského stvrzení. Dne 15. března 1676 držel slavný vjezd do Prahy, kdež nastolen byl v chrámě Sv.-Vítském.

Arcibiskup Jan Bedřich mnohými skutky sobě zásluh značných o diecési vydobyl. Dalť od základu vystavěti novou *residenci* arcibiskupskou na Hradčanech; na svém statku v městě Duchcově (Dux) postavil nový chrám Zvěstování Marie Panny a v Hor-

*) Po smrti hraběte Valdštejna r. 1694 nebylo velmistrovství křižovnické více spojeno s hodností arcibiskupa Pražského, jak od r. 1561—1694 pravidlem bývalo.

ním Litvinově farní kostel sv. Michala; v Horním Jiřetíně počal stavěti farní kostel Nanebevzetí Marie P. Do hlavního chrámu sv.-Vítského v Praze obětoval skvostný kalich zlatý a 6 stříbrných svícnů dobře pozlacených.

Lid obecný musel v tom čase veliké křivdy zakoušeti, byv od vrchností velmi krutým spůsobem týrán. V zoufalství svém sáhli mnozí ku zbrani a tak vzniklo r. 1680 *sedlské zbouření* v Čechách. Nejprv povstalo 900 sedláků v kraji Čáslavském, kteříž vyslali posly své se žalobou do Prahy k místodržícím, naříkajíce, že vrchnosti s nimi hůř než s Turky a Tatary nakládají, i žádali za ulevení břemen nesnesitelných. Leč vyslancové byli uvězněni a jenerál Pikkolomini sedláky rozehnal; vůdcové jejich byli oběšeni. Ale touž dobou i v Litoměřickém a Plzeňském kraji sedláci se zbouřili a když bylo vojsko proti nim vysláno, do hor a lesův se rozutekli, konečně však domluvami, z části i násilím jsou k tomu přivedeni, že se do svých příbytků navrátili. Císař Leopold I. nařídil teď, aby roboty a jiná břemena se poněkud zmírnila, čehož ale úřednictvo nevelmi šetřilo. Arcibiskup v tomto roku 1680 prokázal dobrotivost svou, an obec města svého Duchcova z poddanství propustil.

Veliký *mor* zuřil r. 1681 v zemích rakouské říše. Císař utekl se nejdříve z Vídně do Prahy, ale brzy také v Čechách nákaza se rozšířila, tak že

jedině v Praze 32.000 lidí zemřelo, v celé pak zemi přes 100.000. K tomu přidružila se velká drahota; arcibiskup Pražský za velké peníze obilí kupoval a poddaným lacino je prodával. — Arcibiskup hrabě Valdštejn dal v r. 1681 na kamenném mostě v Praze postaviti krásný *krucifix* z kovu ulitý na místě bývalého kříže kamenného, který r. 1648 od Švédů byl zničen. *) Při tomto kříži založil p. Karel Adam z Řičan *věčné světlo*, odkázav k tomu cíli statek Louňovický arcibiskupům Pražským.

Od r. 1682—1699 bylo císaři opět válčiti proti sveřepým *Turkům*, kteříž r. 1683 až k Vídni dorazili a městu i říši záhubou hrozili. Tu však přispěl Leopoldovi I. polský král *Jan Soběský*, kterýž skvělého vítězství nad Turky dobyl a říši rakouskou zachoval. — Od r. 1688 musela vojska císařská (mezi nimi byla dobrá třetina českých a moravských vojínů) také proti králi *francouzskému* Ludvíku XIV. bojovati, kterýž nejen mečem, ale i žhářstvím vojnu vedl, an mnoho paličů do Čech a jiných zemí císařských vyslal, aby nejlepší města ohněm zničili. Tím spůsobem vyhořela města Broumov, Trutnov a Klatovy, posléze r. 1689 i v Praze velký požár vznikl, který nejprv židovské město strávil, pak i na Starém a Novém městě velkou škodu spůsobil.

---

*) R. 1696 jistý *žid*, který se Bohu rouhal, na rozkaz královských soudců musel kříž tento dáti skvostně pozlatiti.

Arcibiskup Valdštejn zamýšlel působení Dědictví Svato-Václavského rozšířiti mimo Čechy i na jiné slovanské národy v rakouské říši, zvláště na ty, jenž se v sousedství Turecka nacházely, a zotavení duchovního velice potřebí měly. K tomu cíli dal na svůj náklad r. 1677 vytisknouti *Nový Zákon* s poznámkami a daroval 2100 výtisků Dědictví Svatováclavskému, nařídiv, aby také Starý Zákon tiskem byl vydán, což se brzy potom stalo. *)

Suffragány čili světícími biskupy Pražskými v ten čas byli: Antonín *de Soto*, rodem Španěl, opat kláštera Emauského; měl název biskupa Selimbrie, a byl světícím biskupem od r. 1675—1678. Druhý světící biskup byl Jan *Dlouhoveský* de Longavilla, probošt u sv. Víta, s titulem biskupa Milevitanského; zemřel 1701.

Jan Bedřich vynikal obzvláště laskavostí a dobročinností svou i přísným životem. Doma měl jen skrovné nářadí; několik let při jídle vína neokusil. Spal obyčejně na holých prknech aneb na tenkém koberci. Celý den byl zaměstnán modlitbou, čtením, psaním a úředními svými pracemi; srdnatě hájil práva církve a za to nejedno protivenství trpěl; ale žádné příkoří nebylo s to zviklati jej v lásce k Bohu a k bližnímu. Onť v jednom listu svém (r. 1684) takto pěkně se vyjadřuje: „Spravedlivému

*) Celá bible byla do roku 1715 vydána a sluje „Bible *Svatováclavská.*“

Pánu Bohu všelikou při svou poroučím. Pro jeho čest a chválu ani lopotné práce ani nátiskův od kohokoli přicházejících štítiti se nebudu. Pane Bože, zde pal a řež, tam ale mne ušetř! Nic mne neodloučí od lásky Kristovy."

Obzvláště byl tento arcibiskup vroucným ctitelem blah. Marie Panny. Tenkráte měl Pruner, sklenář v *Klatovech*, obraz Bohorodičky, na němž r. 1685 pozorováno, že krví se potí. Arcibiskup Pražský nechal důkladně věc tu vyšetřiti a dovolil, aby obraz ten v děkanském chrámě k veřejné poctě byl vystaven. Při témž kostele založil arcibiskup r. 1688 nadaci 20.000 zl., aby z ní vydržováni byli *4 kněží*, a sice 3 kaplani a jejich starosta (Superior).

S velkou okázalostí byl v Praze 31. března 1694 konán pohřeb 12letého *Šimonka Abelesa*, kterýž od otce svého žida s pomocí žida Kurzhandla utrpěl smrt mučenickou, protože se chtěl státi křesťanem. Z rozkazu arcibiskupa byl Šimůnek v chrámě Týnském slavně pochován.

K vůli zotavení svému jel arcibiskup v květnu 1694 do Duchcova; tam však se těžce roznemohl, a sv. svátosti nábožně přijav v Pánu zesnul 3. června 1694. Tělo jeho bylo do Prahy přivezeno a u sv. Víta v hrobce Valdštejnské pochováno. Obecné domnění lidu Českého mezi muže *svaté* právem jej klade, jak dějepisci onoho věku dosvědčují.

§. 89.

Jan Josef.

(1695—1710.)

Na prestol arcibiskupský vstoupil *Jan Josef hrabě Breuner*. Narozen r. 1641 po odbytých studiích zvolil sobě stav kněžský a byl od tehdejšího biskupa Olomúckého, arcivévody Leopolda jmenován už r. 1658 rektorem u sv. Anny; r. 1659 stal se kanovníkem Olomouckým; r. 1668 postoupil na hodnost preláta školastika v téže kapitole. Ustanoven byv světícím biskupem Olomúckým obdržel r. 1671 svěcení biskupské a název biskupa Nikopolitanského; spolu také se stal jenerálním vikářem Olomúcké diecése. Po smrti hraběte Valdštejna byl Jan z Breunerů od císaře Leopolda I. jmenován arcibiskupem Pražským dne 6. listopadu 1694 a obdržev stvrzení od papeže Innocencia XII. konal slavný vjezd a nastolení své v Praze dne 6. listopadu 1695.

Arcibiskup hrabě Breuner vynikal obzvláště nábožností a láskou k chudině, přitom co nejstatečněji hájil práva církve proti odpůrcům. Pro velechrám Svato-Vítský zjednal na svůj náklad *stříbrné sochy* svatých Patronů zemských, taktéž bohatou ozdobu stříbrnou k hlavnímu oltáři a skvostná roucha mešní, vše to v ceně 25510 zlatých. Co biskup (v Olomouci jakožto suffragán) a co arcibiskup po-

světil 1765 kněží. Za světícího biskupa sobě zvolil opata Strahovského; jmenoval se Vít *Seipl*, a byl r. 1701 od papeže biskupem Hieropolitanským ustanoven, téhož pak roku od arcibiskupa Breunera na biskupství posvěcen; zemřel r. 1711.

Po císaři Leopoldovi († 1705) nastoupil vládu rakouské říše syn jeho Josef I., kterýž výtečnými vlastnostmi se skvěl a blaha svých poddaných velice byl žádostiv. On ustanovil zvláštní komise na ten účel, aby se o opravách státního řízení pilné porady konaly.

Jan hrabě Breuner zesnul v Pánu dne 20. března 1710; pochován jest u sv. Víta.

§. 90.

Ferdinand.

(1713—1731.)

Několik let uplynulo, nežli arcidiecése Pražská novým velepastýřem byla opatřena. *Ferdinand hrabě z Khünburku* byl syn hraběte Jana Bedřicha z Khünburku a matky Johanny Guzmanovy a narodil se 5. února 1649 v Hradci Štýrském. Vykonav studia svá v Římě byl od papeže Klementa XI. jmenován prelátem domácím; pak stal se kanovníkem kapitoly Solnohradské a Pasovské. Od císaře Leopolda I. byl jmenován biskupem v *Lublani*; diecési tu od r. 1701—1711 spravoval velmi vzorně. Vystavěl tam

od základů nový chrám biskupský a zvláštní dům pro kněze zasloužilé, kteříž pro stáří neb chorobu nemohou konati službu církevní. Také seminář a klášter Voršulínský k vychování dívek katolických v Lublani založil a studia filosofická do Lublaně uvedl. Velké vážnosti požíval hrabě Ferdinand u dvora císařského, tak že císař Josef I. jemu svěřil čestné poselství, které v tom záleželo, aby doprovodil *Marii Annu*, arcikněžnu rakouskou, do Lisabonu, ješto ona králi Portugalskému Janu V. co nevěsta byla zasnoubena. Když hrabě Khünburk meškal ještě v tomto poselství, zemřel Breuner a císař Josef I. jmenoval Khünburka nástupcem jeho v důstojenství *arcibiskupa Pražského*.

Josef I. zemřel 17. dubna 1711; byl on první mezi králi českými, kterýž se nedal na království to korunovati. Nástupcem jeho stal se mladší bratr jeho Karel VI. Ferdinand hrabě Khünburk teprv 8. srpna 1712 se navrátil do Vídně. Za příčinou však *moru* tenkráte v Čechách zuřícího uvázal se ve správu arcibiskupství Pražského teprv r. 1714, kdež 15. dubna za radostného provolávání lidu držel vjezd svůj do Prahy a ve chrámě sv. Víta slavně byl nastolen. Vynikal svou vzdělaností a nábožností, jakož i láskou k chudým, kteříž každodenně palác arcibiskupský oblehali a vždy hojnou almužnou byli poděleni. Důkaz této štědré dobrotivosti své podal arcibiskup Ferdinand už v ten čas, když ještě v Por-

tugalsku meškal. Neboť dozvěděv se, že velká nouze v Čechách panuje, ihned rozkázal, aby mnoho set korcův obilí na jeho útraty zakoupeno a mezi chudinu v Čechách rozdáno bylo.

Císař Karel VI. vydal r. 1713 tak zvanou *sankci pragmatickou*, kteroužto pro případ, žeby bez mužských dědicův zemřel, ustanovil, aby nástupnictví ve vládě připadlo dcerám jeho a jich potomkům, v druhé řadě dcerám zesnulého bratra Josefa a v třetí řadě sestrám císařovým (dcerám Leopolda I.). Tato pragmatická sankce památná jest i proto, že se v ní stanovila zásada, aby veškery země rakouského mocnářství činily jeden nerozdílný celek. Stavové čeští r. 1720 k této sankci pragmatické svolili. Císař *Karel VI.* přišel v třetím roce na to do Prahy a byl dne 5. září 1723 ve chrámě sv.-Vítském od arcibiskupa Ferdinanda slavně *korunován* na království české; dne 8. září korunována jest také císařovna *Alžběta Kristina* co česká královna.

Z Bratří Českých zachovaly se do této doby v Čechách a na Moravě už jen některé nepatrné ostatky; z těch jistý tesař Moravský, Kristian David, seznámil se s hrabětem Zinzendorfem, a obdržel od něho dovolení, aby se s některými rodinami Bratří usadil na statku téhož hraběte, jmenovaném Bertelsdorf v Horní Lužici. K nim se přidružilo mnoho Luteránů a Kalvinistů, načež sobě založili r. 1722 městečko Herrnhut (Ochranov Páně) v Lužici a od-

tud nazváni jsou Herrnhutrové neb *Ochranovští.* S pomocí svého ředitele hraběte Zinzendorfa založili nové osady až i v severní Americe (v Pensylvanii k. př. byly jejich osady pojmenovány Betlém, Nazaret, Emausy). Pilně se obírali rozjímáním utrpení a smrti Ježíše Krista, a zavedli kázeň velmi přísnou, ale mnohé články víry ospravedlnění se týkající zavrhli.

Znamenité zásluhy o národ český vydobyl sobě arcibiskup Ferdinand svojí chvalitebnou péčí, s kterouž se o to zasadil, aby mučeník *Jan Nepomucký* od nejvyššího biskupa církve za blahoslavence a světce byl uznán a prohlášen. Již roku 1715 činil arcibiskup přípravné kroky k tomuto účelu a odevzdal vrchní řízení soudního vyšetřování svému světícímu biskupovi, Danielu Josefu *Mayerovi z Mayernů*, proboštu kapitoly sv.-Vítské a biskupu Tiberiadskému. Papež Innocenc XIII. přivolil k žádosti arcibiskupa Pražského, podporované přímluvami císaře Karla VI. a císařovny, krále Polského, mnohých kardinálů a biskupů i jiných osob vznešených a vložil r. 1721 jmeno Jana z Nepomuku do seznamu *blahoslavenců*; Benedikt XIII. pak d. 19. března 1729 jej *za Svatého prohlásil.* S arcibiskupem Khünburkem všickni Čechové vroucně se z toho radovali a od 9.—16. října 1729 první slavnost ke cti tohoto sv. Patrona země české nábožně konali. Úcta sv. Jana Nep. od té doby vždy více se rozmáhala, ne-

jenom v samých Čechách, ale i v ostatní Evropě, ano po veškerých dílech světa.

K velkému prospěchu duchovenstva i věřících postaral se arcibiskup Khünburk o to, aby r. 1731 vydána byla rozsáhlá obřadní kniha čili *Rituál*, dle kterého se sv. svátosti v Čechách udělovati a rozličná svěcení neb žehnání konati mají. Arcibiskup Ferdinand dokonal život svůj dne 7. srpna 1731 v stáří 82 let; pochován jest u sv. Víta.

§. 91.

Daniel Josef.

(1731—1733.)

Z rodičův chudých narodil se r. 1656 ve Varťemberce *Daniel Mayer*. Ve škole Jičínské nabyl základu svého vzdělání, pak študoval v Praze, nejprvé v semináři sv. Václava, později v konviktě u sv. Bartoloměje. Na kněžství byv vysvěcen poslán jest co misionář do Příbuzu (Fribus v Loketsku), načež se stal farářem v Hroznětíně (Lichtenstadt). Arcibiskup hrabě Valdštejn poslal jej v průvodu rakouského vyslance do Švédska, kdež se mu podařilo katolíky, od jinověrcův náramně sužované, utvrditi ve víře; výtečnou výmluvností svou dodával všem útěchy a lásku jejich sobě u vysoké míře získal. Po návratu svém r. 1693 zvolen jest za kanovníka kapitoly sv.-Vítské; hlásaje v Praze slovo Boží po celých 9 let

darem řečnictví tak vynikal, že od obecného lidu i šlechty byl obdivován a milován. V r. 1701 zvolen jest proboštem kapitoly a mimo to za dvou arcibiskupů, hraběte Breunera i hraběte Khünburka, zastával úřad jeneralního vikáře a officiála Pražské diecése. Papež Klement XI. jmenoval jej r. 1711 biskupem Tiberiadským ustanoviv jej spolu za *světícího biskupa* Pražského. Jelikož se tehdáž v Praze (po smrti Breunera) ještě nový arcibiskup nenacházel, odebral se Daniel Mayer do Hradce Králové, kdež dne 9. října 1712 byl na biskupství posvěcen od Jana Adama, hraběte Vratislava z Mitrovic, biskupa Kralohradeckého, u přítomnosti biskupův Olomouckého a Vratislavského. Církevním i zemským záležitostem pilný zřetel věnoval; dvakráte byl co plnomocník stavův českých vyslán s návrhy k císaři Leopoldovi I. a Karlu VI. Pro výtečné zásluhy své povýšen jest Daniel do stavu šlechtického s názvem „Mayer *z Mayernů.*“ Vedle jiných ctností obzvláště se chválí útlá jeho láska k otci; neboť když ctihodný tento kmet už tak na těle seslábl, že bez cizí pomoci nebyl s to pokrm do úst dáti, tu syn jeho biskup Daniel sám stařičkého otce krmíval.

Karel VI. jmenoval Daniela z Mayernů v listopadu 1731 *arcibiskupem Pražským*, v kteréžto hodnosti stvrzen byl od papeže Klementa XII. r. 1732. Téhož roku konala se 22. června velkolepá slavnost na Svaté Hoře u Příbrami, tak zvaná korunovace

Marie Panny. Arcibiskup Daniel pro stáří a slabost tělesnou nebyl s to, cestu na sv. Horu podniknouti a vyslal na svém místě světícího biskupa Pražského, *Rudolfa hraběte Šporka*, kterýž měl titul biskupa Adratského; týž u přítomnosti mnoha tisíců věřících a četného duchovenstva koruny v Římě svěcené vystavil na hlavu Spasitele i blahoslavené Marie Panny Svatohorské.

Odznak důstojenství arcibiskupského čili *pallium* přijal arcibiskup u slávě neobyčejné v přítomnosti císaře Karlá VI. a choti jeho Alžběty, jakož i celého dvoru císařského z rukou biskupa Kralohradeckého, Morice Adolfa vévody Saského dne 23. srpna 1732 v chrámě sv. Víta a byl dne 6. září v témž velechrámě slavně nastolen. Leč jen kratičkou dobu bylo mu popřáno spravovati úřad arcibiskupský; neboť již dne 19. dubna 1733 zesnul v Pánu a pochován jest u sv. Víta. Bohatou knihovnu svou odkázal metropolitní kapitole Pražské; z částky jeho pozůstalosti zřízeny jsou dle jeho přání fundace pro chudé studující.

§. 92.

Jan Adam.

(1733.)

Za nástupce Daniela z Mayernů byl od císaře Karla VI. ustanoven *Jan Adam hrabě Vratislav*

z *Mitrovic*. Narodil se r. 1673 co syn Václava Vojtěcha hraběte Vratislava a Veroniky z Řičan. Spolu s bratrem svým Josefem *) oddal se Adam stavu duchovnímu; stal se kanovníkem v Olomouci, pak u sv. Víta v Praze, proboštem kapitol kollegiatních v Staré Boleslavi a u Všech Svatých, r. 1709 proboštem kapitoly Vyšehradské. Císař Josef I. jmenoval jej r. 1710 *biskupem Kralohradeckým*. Ješto arcibiskupství Pražské bylo uprázdněno, obdržel Vratislav svěcení biskupské r. 1711 od kardinála Kristiana Augusta, arcibiskupa Ostřihomského, a byl pak dne 7. září slavně v Hradci Králové nastolen. Dostavěl tam residenci biskupskou a přestavil starou kapli ke cti sv. Klementa zbudovanou. Byv od císaře Karla VI. ustanoven za biskupa v *Litoměřicích* nastoupil Adam Vratislav prestol tamější 3. května 1722, a bezmála 11 let diecési tuto spravoval. Po smrti Daniela Mayera jmenoval jej císař Karel VI. *arcibiskupem Pražským* v květnu 1733. Hrabě Adam Vratislav vydal se na cestu do Vídně, aby tam císaři za toto povýšení díky povinné vzdal. Avšak v Medlingu nedaleko Vídně byl dne 2. června 1733 raněn mrtvicí, která starci 60letému kořen života podťala. Tělo jeho bylo r. 1734 do Litoměřic přeneseno a pochováno v stoličném chrámě pod oltářem bolestné Marie Panny.

*) Josef hrabě Vratislav byl r. 1733 jmenován biskupem Kralohradeckým; zemřel r. 1753.

§. 93.

Jan Gustav.

(1734—1763.)

Po této kratičké vládě obou předešlých arcibiskupův popřál Bůh nástupci jejich té milosti, že téměř celých 30 let arcidiecési Pražskou spravoval. *Jan Gustav hrabě z Manderscheid-Blankenheimu* narodil se r. 1675 a dosáhnuv stavu kněžského stal se proboštem arcibiskupské kapitoly v Kolíně nad Rýnem, později také učiněn proboštem kapitoly biskupské v Strasburku. V roce 1712 povolán co biskup do *Nového Města* v Rakousích, kdež si vlídným jednáním svým velké lásky dobyl a to tím spíše, jelikož brzy přísností, brzy zas opatrností a dobrotou uměl zpět vydobyti mnohých práv před tím církvi urvaných. Jeho živý duch jevil se ve všech jeho podniknutích a to neunaveně, nenechávaje ho působiti jenom pro blaho církve, nébrž i ve prospěch státu. Jak sám císař Karel VI., tak i někteří kurfirštové němečtí volili hraběte Manderscheida za svého rádce a úkoly nesnadné mu svěřovali. Pověst jeho chvalná tak velice se rozhlásila, že byl již ustanoven za arcibiskupa do Palerma v Sicilii. Tu však uznal císař Karel VI. za dobré, požádati papeže Klementa XII., aby Manderscheida v říši rakouské a zejmena v Čechách ponechal a jej na *arcibiskupství Pražské*

stvrdil, kteréžto žádosti papež ochotně vyhověl. Dne 12. září 1734 konal nový arcibiskup Jan Gustav slavný vjezd svůj do Prahy.

Roku 1736 bylo tělo sv. Jana Nep. uloženo ve stříbrném hrobě v chrámu sv.-Vítském, jak se až dosaváde spatřuje.

Karel VI. zemřel r. 1740 a podle pragmatické sankce ujala po něm vládu nejstarší dcera jeho, *Marie Terezie.* Leč brzy proti ní povstali četní nepřátelé, chtíce se sami o Rakouskou říši děliti. Spojené *vojsko* Bavorské, Francouzské a Saské r. 1741 vniklo do Čech a dobylo Prahy. Karel vévoda Bavorský ihned se dal prohlásiti za krále českého a svolal stavy české do Prahy; ve chrámě sv.-Vítském 400 pánův a rytířův (jichž statky byly vojskem nepřátelským osazeny) jemu holdovalo. Arcibiskup hrabě z Manderscheidu při tom sloužil slavnou mši svatou dne 19. prosince 1741.

Na začátku r. 1742 také Fridrich II., král Pruský uchopil se zbraně proti Marii Terezii a četné vojsko jeho Čechy zaplavilo, tak že císařovna byla nucena odstoupiti Prusům *Slezsko* a *Kladské hrabství.* Ku konci dubna 1743 přibyla císařovna do Prahy a nechala se 12. května ve chrámě sv.-Vítském korunovati co královna česká; nedopustila však, aby jí koruna byla na hlavu vstavena od arcibiskupa Pražského, nýbrž dala se korunovati od biskupa Olomúckého. Hrabě z Manderscheidu

upadl v nemilost císařovny z příčiny té, že se r. 1741 přespříliš ochotným prokázal vévodovi Karlu Bavorskému; i nesměl se tedy arcibiskup u dvora ani ukázati. Korunu českou kázala císařovna dovézti do Vídně, že prý se tam bude nalezati ve větší bezpečnosti nežli v Praze.

Vojska císařská vítězně postupovala do Bavor, na Rýn, až i do Francouzska. Ale Fridrich II. se teď obával, že bude přinucen lup svůj (Slezsko) navrátiti, a proto r. 1744 s *Pruským vojskem* 80.000 mužů silným vrazil do Čech a táhl ku Praze. Celé tři dni stříleno do města, čímž sbořeno 150 domů a velká část zdí městských; dobyvše hlavního města Prušáci celou zem opanovali; brzy potom však od vojův císařských ze země vytlačeni byli.

Doby míru (1748—1756) použila císařovna k tomu, aby zvýšila a upevnila blaho svých poddaných. R. 1751 vydala zvláštní řád studijní, podporovala orbu, zvelebovala hornictví, přála obchodu a průmyslu, zkrátka starala se o hmotný prospěch i duševní vzdělání svých národů.

Avšak závist krále Pruského Fridricha II. zdvihla novou *válku* proti Rakousku, kteráž *7 let* trvala (1756—1763). Na jaře r. 1757 vojsko Pruské vedravši se do Čech postupovalo ku *Praze*. Tehdáž nastala svatyni ctihodné u sv. Víta doba největšího nebezpečí. Prušáci počínali sobě jako vzteklí a 22 dní na ubohou Prahu stříleli. Od 31. května do

8. června puštěno na *chrám sv.-Vítský* 22.000 pum, ohnivých koulí a kartáčů. Velká část střechy byla zničena, varhany spáleny, překrásné kamenné ozdoby gotické, spanilé jehlance, vížky, pavláčky střelbou rozdrcené se střech a řims na zem padaly. Ve chrámě samém zkaženy jsou ohnivými střelami, které okny do chrámu lítaly, mnohé obrazy, sochy, pomníky. Třicetkráte byl stánek Boží v největším nebezpečenství, že shoří a úplně zničen bude. Tu však se jasně osvědčilo, kterak Čechové památný ten stan Hospodinův milují. Kanovníci sv.-Vítští, mezi nimi obzvláště neohrožený *Kaiser rytíř z Kaisernů* *), a s nimi množství bohabojného lidu s nebezpečenstvím vlastního života hasili oheň kolikrátkoli vznikati počal. Jinak bylo 800 domů v Praze střelami pruskými zničeno neb silně porouchána. Konečně zvítězil hrabě Daun u Kolína nad Prušáky a vypudil je ze země (18. června 1757); v následujících letech válčeno v cizině, kdež rakouští vojevůdcové Daun a Laudon útoky nepřátelské statně odráželi, až posléze r. 1763 mír byl uzavřen.

Již v r. 1751 bylo království České na *16 krajův* rozděleno a samostatnost země v mnohém ohledu velice obmezena.

---

*) Narozen r. 1716, byl farářem v Klecanech, pak u sv. Víta kanovníkem, 1760 světícím biskupem v Praze, 1775 biskupem v Hradci Králové; zemřel r. 1776.

Arcibiskup hrabě z Manderscheidu proslavil se velmi svou dobročinností; obzvláště mnohé chudé kostely podporoval a náčiní posvátné jim zjednal. Pro arcibiskupskou stolici Pražskou koupil r. 1763 ze svého jmění statek Dobřejovice (německy dle něho Manderscheid nazvaný).

Světících biskupů se za jeho vlády několik v Praze vystřídalo. Nejprv jím byl *Zděnek Řehoř Křepický* z Modličkovic, probošt u sv. Víta a rada císařský; měl titul biskupa Memnitského; zemřel r. 1755. Po něm byl světícím biskupem *Václav Vokoun*, kanovník u sv. Víta, císařský rada a jenerální vikář; měl název biskupa z Kalinike; zemřel v únoru 1757. Na to byl *Emanuel Arnošt hrabě z Valdštejna* za biskupa světícího ustanoven s titulem biskupa Amiklenského; týž hrabě Valdštejn byl kanovníkem u sv. Víta a radou císařským, r. 1759 povýšen jest na biskupství Litoměřické. Posledním biskupem světícím za času hraběte Manderscheidá byl *Jan Ondřej Kaiser* rytíř *z Kaisernů*, jenž měl titul biskupa Thermiscírského; týž zůstal v Praze až do r. 1775, kdež císařovna Marie Terezie jej za biskupa v Hradci Králové ustanovila.

Mimo tyto světící biskupy měl arcibiskup hrabě z Manderscheidu také koadjutora čili od apoštolské Stolice splnomocněného zástupce v úřadě biskupském; byl jím *Antonín Petr hrabě Přichovský*. Papež Benedikt XIV. jej jmenoval arcibiskupem Emesenským;

svěcení biskupské hrabě z Manderscheidu r. 1752 mu udělil. Přichovský však už r. 1754 byl povýšen na Kralohradecké biskupství.

Arcibiskup Jan Gustav zemřel dne 26. října 1763 v 88. roce věku svého. Tělo jeho pochováno u sv. Víta, kdež vedle oltáře sv. Kříže pod mramorovým náhrobkem odpočívá.

§. 94.

Antonín Petr.

(1764—1793.)

I věkem i dlouhým trváním vlády své rovnal se předchůdci Manderscheidovi nástupce jeho *Antonín Petr hrabě Přichovský* z Přichovic. Pocházel ze starodávného rodu českého *), a narodil se 28. srpna 1707. Otec jeho byl okresním hejtmanem v kraji Plzenském; matka Terezie hraběnka Vršovcová. Nižší školy navštěvoval v Klatovech co chovanec tamějšího gymnasia jesuitského, vyšší na universitě Pražské, kdež se nalezal v konviktě u sv. Bartoloměje. Roku 1726 odebral se do Říma, kdež v tak zvané německé koleji (collegium germanicum) se v theologické vědě zdokonaliti hleděl. Co chovanec koleje této byl Přichovský r. 1729 účasten slavnosti svato-

*) Původní sídlo toho rodu byly Přichovice, ves a tvrz v kraji Klatovském, dle které se už r. 1430 páni z Přichovic psali. Roku 1817 týž rod vyhynul.

řečení Jana Nepomuckého v Římě. Tamtéž povýšen byl k hodnosti doktora theologie. Vysvěcen byv na kněžství r. 1731 odebral se do Sobotky, kdež co kaplan, později co děkan blaze působil. Později stal se prelátem království Uherského a infulovaným opatem u sv. Jiří v Gothalu. Roku 1739 obdržel děkanství u Všech Svatých v Praze, r. 1746 byl zvolen za kanovníka u sv. Víta a r. 1753 za děkana této kapitoly. V r. 1752 byl jmenován arcibiskupem Emesenským a přidělen co *koadjutor* čili zástupce v úřadě biskupském arcibiskupovi Pražskému hraběti z Manderscheidu, od něhož obdržel svěcení biskupské 19. listopadu 1752. Císařovna Marie Terezie r. 1753 jmenovala Přichovského biskupem v *Hradci Králové*, kamž r. 1754 dosednul. Spravovav tuto diecési téměř po 10 let povýšen jest na *arcibiskupský prestol Pražský* a 13. května 1764 držel slavný svůj vjezd do hlavního města.

Po smrti manžela svého císaře Františka zvolila Marie Terezie syna svého Josefa II. za spoluvladaře r. 1765. Mezi lidem českým získal sobě mladistvý panovník velké obliby zvláště v čas neúrody a hladu r. 1771 a 1772, kdežto sám do Čech přišel a všady úlevy a pomoci poskytoval.

Roku 1769 bylo z rozkazu arcibiskupa Přichovského nákladem Dědictví sv. Václava celé *Písmo* sv. podruhé na světlo vydáno; r. 1771 byl tisk dokončen.

Na žádost císařovny Marie Terezie přivolil r. 1771 papež Klement XIV. k tomu, aby zrušeny byly některé *zasvěcené svátky*, na př. dnové sv. apoštolů Matěje, Filipa a Jakuba, Jakoba staršího, Bartoloměje, Matouše, Šimona a Judy, Ondřeje, Tomáše a Jana Evangelisty; mimo to dnové sv. Josefa, Vojtěcha, Víta, Jana Křest., Prokopa, Maří Majdaleny, Anny, Vavřince, Michala, Martina a Kateřiny, úterý velkonoční a svatodušní. Taktéž zrušeny jsou některé *svátky polovičné* *), jako zejmena: sv. Fabiana a Šebastiana, Obrácení sv. Pavla, sv. Blažeje, popeleční středa, sv. Apolonie, Školastiky, Cyrilla a Methoda, Jiří, Marka, Zelený čtvrtek, velký pátek, bílá Sobota, sv. Markéty, Povýšení sv. kříže, sv. Ludmily, Lukáše, Barbory, Sylvestra.

Papež Klement XIV. r. 1773 zrušil řád Jesuitův v celém oboru křesťanském. Breve papežské vydáno v červenci; a již 5. října 1773 nařízeno Jesuitům v *Čechách*, aby se z kolejí svých **) vystě-

*) *Polovičné* svátky byly takové, kdež křesťané katoličtí povinnost měli, přítomnu býti mši svaté, pak ale všeliké práce konati mohli jako v jiný den všední.

*) Jesuité měli své kláštery v Praze 1. u sv. Klementa; 2. u sv. Ignácia; 3. na Malé Straně; 4. u sv. Bartoloměje; mimo Prahu 5. v Bohosudově (Mariaschein); 6. v Březnici; 7. v Doupově; 8. v Chebu; 9. v Jičíně: 10. v Chomútově; 11. v Klatovech; 12. v Králové Hradci; 13. v Kutné Hoře; 14. v Krumlově; 15. v Litoměřicích; 16. v Staré Boleslavi; 17. na Svaté Hoře. — Obnovení řádu Jesuitského stalo se Piem VII. v r. 1814.

hovali. Jmění jejich vláda rakouská skonfiskovala a utvořila z bývalých jesuitských statků „matici studijní“ k účelům veřejného vyučování. Ústavy posud od Jesuitů spravované z větší části odevzdány jsou řádu Piaristskému, který už od r. 1640 v Čechách se nalezal.

Majíc upřímnou outrpnost s poddaným lidem snažila se císařovna Marie Terezie poněkud ulehčiti těžká břemena, kterými statisícové byli sevřeni. Protož vydala r. 1775 *patent robotní*, jímžto ruční i potažní práci o polovici zmenšila. Bohužel roztrousily se v Čechách rozličné nepravé pověsti o tomto patentu; mnozí pravili, že úřadníci pravý patent zatajili a že lid jiným nepravým patentem klamati chtějí. Z toho vznikla opět sedlská válka či povstání; nejprv shromáždili se sedláci z okolí Broumova a Trutnova a táhli ku Praze, žádajíce, aby jim prý pravý patent byl vydán. Také u Mladé Boleslavi, Bydžova a Chlumce, u Litoměřic, Žatce, Falknova a Konopiště zbouřili se sedláci a museli vojskem býti skroceni, načež jenerál Wallis všady po Čechách jezdil a patent slavně prohlašoval; tu konečně se lid obecný upokojil.

Arcibiskup Přichovský vydal r. 1775 pastýřský list k věřícím, napomínaje jich, aby nebrali útočiště své k faráři Janu *Gassnerovi*, který v sousedním Bavorsku (v Elwangách, také v Řezně a jinde) rozličné nemoce zaklínáním zlého ducha vyhojiti při-

sliboval, a tudíž mnohé lidi v pověře utvrzoval. Císař Josef II. i papež Pius VI. přísnými zákazy tuto nešvaru konečně odstranili; Gassner zemřel r. 1779.

Až posaváde užívalo se v hrdelním právu v zemích rakouské říše mučidel (tak řečené tortury); z rozkazu císařovny Marie Terezie r. 1776 jest *užívání mučidel zrušeno* a tím opravdový pokrok v osvětě křesťanské učiněn.

Bedřich II. král Pruský ještě jednou započal válku proti Rakouské říši vtrhnuv s četným vojskem do království českého; ale nebyla válka ta příliš krvavá *); statný vojevůdce Laudon dovedl toho, že bez bitvy zapudil pruské vojsko za hranice, načež mír jest uzavřen. Na ochranu země zřízeny jsou dvě pevnosti v Čechách, jimž dle císařovny a syna jejího dána jména Terezín a Josefov.

V Praze a v celé diecési konala se r. 1779 padesátiletá památka svatořečení Jana Nepomuckého k rozkazu arcibiskupovu nábožnými průvody a kajícími modlitbami.

Marie Terezie zemřela r. 1780 a syn její císař Josef II. ujal veslo vlády. Jeden z prvních činův jeho v tom záležel, že vydal r. 1781 *toleranční patent*, jímž povoleno jest protestantům vyznávání a vykonávání jejich náboženství. V Čechách žili doposud tajní přívrženci Bratří Českých a jiných sekt neka-

*) Lid český nazval ji „podmáslovou válkou“, jelikož vyjma potyčky hlídek k žádnému krveprolití nedošlo.

tolických; ti nyní na veřejnost vystoupili, od lidu i od úřadův „husity“ nazváni jsouce. Mnozí z nich opírali se nařízením císařským, kteráž velela, aby každý nekatolík se přiznal buď k vyznání Augšpurskému neb Helvetskému. Rozkazu tomu nechtěli se podrobiti *Adamité*, v chrudimském kraji *Abrahamité* neb *Israelité* *). Dozvěděv se o tom císař Josef II. rozkázal nejprv, aby sektářům takovým dítky odňaty a po katolicku vychovány byly, rodiče sami však aby byli zavedeni do Uher a Sedmihradska až na Turecké hranice; později (1782) nařídil, aby každý, kdo se k některé z jmenovaných sekt přihlásí, 24 ranami holí byl potrestán. Následkem tolerančního patentu vzrostl počet protestantů v Čechách na 45000.

V roce 1781 slavil arcibiskup hrabě Přichovský své 50leté *jubileum kněžské*, ku kteréžto příležitosti i císař Josef II. jemu blahopřání své písemně projevil. Na jaře následujícího roku 1782 jel arcibiskup do Vídně, aby tam povinnou úctu vzdal nejvyšší hlavě církve, papeži Piu VI., kterýž o Velkonocích byl na dvoře císařském přítomen a v den Božího hodu v chrámě sv.-Štěpánském slavnou mši sv. u přítomnosti dvou kardinálů a mnoha biskupů sloužil.

---

*) Sektářové ti vyznávali sice jednoho Boha, chovali však mnohé bludy a byli také v ohledu mravním velice spustlí. Císař Josef II. v dekretech svých je nazval *„Deisté“*. Od lidu nazváni jsou „Ariáni“, „Marokáni“, „potřeštěnci“.

Josef II. zemřel 20. února 1790; nástupcem jeho stal se bratr jeho Leopold II., kterýž toliko 2 leta panoval. Týž rozkázal, aby koruna česká byla z Vídně opět přivežena do Prahy a tu aby po spůsobu dávném od stavův byla opatrována. Brzy na to přijel císař Leopold do Prahy a byl dne 6. září 1791 ve chrámě sv.-Vítském i s chotí svou Marií Ludovikou na království České *korunován* od arcibiskupa hraběte Přichovského. K žádosti jak Pražského arcibiskupa tak i jiných biskupů českých (Litoměřického a Budějovického) i rakouských zrušil sice císař Leopold II. některá nařízení Josefa II. u věcech náboženských vynesená; v celku však se mnoho nezměnilo, jelikož dvorní komise náboženská (byliť to nazvíce svobodní zedníci) zcela v duchu Josefově pokračovala.

Po smrti Leopolda II. (1. března 1792) ujal vládu Rakouské říše prvorozený syn jeho císař *František I.*; týž hned v srpnu toho roku přijel do Prahy a byl 9. srpna 1792 s chotí svou Marií Terezií Neapolskou u sv. Víta *korunován* na království České od arcibiskupa Přichovského. Nedlouho po tom dokonal zbožný velepastýř běh vezdejšího života. V biskupských povinnostech svých byl Antonín Petr Přichovský nad míru horlivý a pilně konal visitace v diecési své. Byl pravým otcem chudých a obzvláště chudé kněžstvo co nejvydatněji podporoval. Od něho také přestavena jest residence arcibiskupská v ten spůsob,

jak ji nyní vidíme. Zesnul v Pánu dne 14. dubna 1793 v Praze; tělo jeho pochováno v chrámě sv.-Vítském vedle oltáře sv. Filipa Nerejského a sice ve hrobce, kterou nedávno před tím pro sebe a své nástupce vystavěl.

Za jeho téměř 30leté vlády pomáhali mu v úřadě velepastýřském tito *světící biskupové:* Josef Pavel *Seddeler*, kanovník u sv. Víta, děkan Staroboleslavské kapitoly, v r. 1774 rektor Pražské university; týž byl r. 1775 od papeže Pia VI. jmenován biskupem Likopolytanským a obdržel svěcení biskupské od arcibiskupa Přichovského. Po něm nastoupil r. 1776 František *Tvrdý*, arcijahen u sv. Víta, děkan Staroboleslavský, biskup Hypponský; zachvácen náhlou smrtí ve chrámě sv. Jakuba v pastýřském povolání svém 22. března 1779. Světícím biskupem stal se Matouš Jan *Schweiberer*, děkan u sv. Víta a v Staré Boleslavi, co biskup z Antipatry od hrab. Přichovského posvěcený; zemřel 1781. Posléze Erasmus Diviš *Krieger*, probošt u sv. Víta a děkan Staroboleslavský, co biskup Tiberiadský od metropolity posvěcený; vynikal darem výmluvnosti. Zemřel v prosinci 1792 a pochován v Staré Boleslavi.

§. 95.

Zřízení arcibiskupství v Olomouci a biskupství v Budějovicích.

(1777 a 1785.)

1. Od 11. století již trvala biskupská diecése Olomoucká (od r. 1063) v odvislosti od metropolitův nejprvé Mohučského, později Pražského. Čím více však počet věřících se na Moravě zmáhal, tím patrněji jevila se nutná potřeba druhého biskupství, mělo-li se duchovním potřebám katolických Moravanův náležitě vyhověti. Z té příčiny papež Pius VI. r. 1777 povýšil biskupství Olomoucké pro všechny budoucí časy na arcibiskupství a vyjmul tudy diecési Olomúckou ze suffragánství arcibiskúpa Pražského. Spolu však v témž roce 1777 zřídil biskupství v Brně; biskup Brněnský podřízen co suffragán arcibiskupovi Olomouckému, kterýž tudy nabyl důstojenství Metropolity moravského. Prvním arcibiskupem zvolen jest od kapitoly Antonín Theodor hrabě z Kolloredův.

2. V náhradu za tuto ztrátu přibylo k církevní provincii České nové biskupství v Českých Budějovicích. Arcibiskup Pražský hrabě Přichovský dobrovolným odstoupením značné části svých příjmů se o založení biskupství tohoto přičinil. Diecése Budějovická utvořena jest ze čtyr krajů až do-

savad k arcibiskupství Pražskému příslušících a sice: z kraje Budějovického, Táborského, Prachenského a Klatovského. Ku přání císaře Josefa II. potvrdil papež Pius VI. zvláštní bullou v r. 1785 zřízení téhož biskupství, uděliv králům českým právo, že mohou pokaždé osobu biskupského důstojenství hodnou jmenovati, jejíž stvrzení apoštolské Stolici přináleží. Prvním biskupem ustanoven *Jan Prokop hrabě z Schaaffgotsche.* Narozen v Praze 23. května 1748 stal se r. 1772 kanovníkem v Hradci Králové, odkudž r. 1781 byl dán co děkan do Mohelnice na Moravě; na biskupství vysvěcen r. 1785 a v Budějovicích 26. února 1786 slavně nastolen; zemřel 1813. Ku prosbám jeho byl z rozkazu císaře Františka I. r. 1803 zřízen v Budějovicích také kněžský seminář. Od r. 1786 až do r. 1803 studovali kandidáti kněžství z Budějovické diecése v hlavním městě Pražském.

S přivolením papežským postoupil r. 1784 arcibiskup Přichovský tři kraje a sice: Čáslavský, Chrudimský a Bydžovský biskupovi *Kralohradeckému*; a stejnou dobou postoupil kraj Boleslavský a Žatecký biskupovi *Litoměřickému*; čímž okršlek arcidiecése Pražské značně byl umenšen.

§. 96.

Utrpení církve a národa českého za vlády Josefa II.

Mezi lidem obecným zjednal sobě císař *Josef II.* na začátku svého panování značné obliby, an se všemožně o blaho poddaných staral. Komuž by nebyla známa událost u Rousinova na Moravě, kde císař r. 1769 sám několik brázd na poli vyoral? Za jeho vlády zřízeny jsou v Čechách rozličné ústavy k obecnému dobru prospěšné, jako: sirotčinec v Praze (1783), ústav pro chudé (1784), pro hluchoněmé (1786), všeobecná porodnice (1789), blázinec a všeobecná nemocnice (1790). Ale ve dvojím ohledu zanechal vladař tento po sobě neblahou památku, an se předně dopustil velikých křivd proti *církvi katolické* a za druhé křiklavým spůsobem potlačoval práva *české národnosti.*

I. Církev katolická v jednotlivých zemích jen tenkráte může prospívati, zůstane-li v úzkém spojení s církví celého světa a tudíž i s hlavou církve, s papežem Římským. Císař Josef II. ale tomu chtěl, aby biskupové jedině podle zákonů jeho se řídili, a proto chtěl biskupy, duchovenstvo i věřící lid úplně *od Říma odtrhnouti.* On zakázal biskupům a představeným řeholí v záležitostech církevních s Římem si dopisovati a žádné nařízení papežské

nemělo se v Čechách oznamovati a vykonati, leč by prvé od vlády bylo schváleno (to nazváno „*placet*“ neb placetum regium, dobrozdání neb nařízení královské). Někteří biskupové statně hájili práva církve a opírali se všelikému násilnictví, jež světská vláda ohledně náboženských věcí provozovati zamýšlela; avšak mnozí biskupové a hodnostáři církevní bohužel v hříšném pochlebnictví zapomenuvše na svaté povinnosti své, císaři Josefovi II. sami na ruku dávali prostředky, jimiž by církev okovy otrockými spoutána býti mohla. Obzvláště následující bolestné rány byly církvi katolické zasazeny:

1. Zřízen jest r. 1783 v Praze jenerální seminář k vychování duchovenstva pro celé Čechy; seminář ten dán docela pod správu státní; úřadové starali se o to, aby za učitele a představené jak v tomto tak i ostatních jenerálních seminářích *) ustanoveni byli mužové víry a pevného přesvědčení postrádající, kteří by schopné sluhy státního absolutismu (nikoli však věrné kněze) vychovávali. Na štěstí necírkevní ústav tento neměl dlouhého trvání; neboť císař Leopold II. r. 1790 zrušil jenerální seminář Pražský a rozkázal, aby všem biskupům dřívější semináře byly opět navráceny.

2. Jelikož císař Josef II. se domníval, že mu nejen ve státních, nýbrž i v náboženských věcech

*) V Olomouci, Vídni, Lvově, Inspruku, Štýrském Hradci a Frýburku Breisgavském.

nejvyšší moc přináleží, vydal četná nařízení ohledně bohoslužby a posvátných obřadů. On určil pořádek, dle kterého se ve větších městech má konati kázaní, sloužiti tichá neb zpívaná mše sv.; on předepsal také, kolik voskových *svíček* má hořeti při obyčejné neb slavné mši sv.; zapověděl konati *procesí* a *poutě* na posvátná místa a líbati ostatky Svatých. Dle císařského nařízení nesměla se konati památka posvěcení chrámu porůznu v jednotlivých osadách, ale zavedlo se všeobecné tak zvané „císařské“ *posvícení* o sv. Havle *). Oblíbené u lidu českého zřizování „Božích Hrobů“ na velký pátek a bílou sobotu naprosto zakázáno. Všeliké *hrobky* (krypty) v kostelích a hřbitovy kolem kostelů v jednotlivých obcích se nalezající byly zrušeny a přísně nařízeno, aby se *nové hřbitovy* venku v šírém poli v patřičné vzdálenosti zakládaly. Mimo to císař zvláštním patentem nařídil r. 1784, aby zemřelí nebyli pochováváni v rakvích, nýbrž aby jen do *pytle* neb plátna byli zašiti a tak do hrobu vloženi. Ale tento nerozumný a člověka k dobytčeti snižující rozkaz vzbudil všady takový odpor a nevoli, že nezřídka celé setniny, ano i celé pluky vojska ku pohřbům bráti se musely, z čehož několikráte nemalé krveprolití pošlo.

*) Aby se prý tolik peněz neutrácelo a rozličným nešvarám se předešlo. Skutečný výsledek byl ten, že se slavilo císařské posvícení a *mimo to* ještě v každé osadě posvícení zvláštní!

Následkem odporu tohoto onen patent už následujícího r. 1785 musel zrušen býti, načež mrtvá těla zase po křesťanském spůsobu se pochovávala.

Seznav nebezpečí, jakáž hrozí církvi katolické v zemích rakouských, snažil se *Pius VI.* nejprvé vlídnými listy císaře Josefa II. k tomu pohnouti, aby od svého jednání upustil. Když to nepomohlo, odhodlal se papež *jeti do Vídně*, aby osobním vlivem svým další pohromy od církve odvrátil. V březnu 1782 byl Pius VI. ve Vídni, jsa od lidu všady s jásotem, od panovníka s chladnou zdvořilostí přijat; jen mocný ministr Kaunic ukázal se býti nezdvořákem, an papeže uvítal v županu, když jej tento ctihodný kmet navštívil. Jak málo domluvy papežovy obrat v jednání Josefa II. spůsobily, bohužel brzy se ukázalo.

3. Po válkách husitských zbýval nepatrný počet klášterů v Čechách, k nimž se přidružili *Pauláni* (1626), *Piaristé* (1640), *Hiberňáci* (t. j. Františkáni z Irska 1652), *Voršulinky* (1655), *Kajetáni* čili Theatýni (1666), *Trinitáři* (1704). S kolejemi Jesuitskými můžeme počet všech klášterů v Čechách v roce 1772 páčiti na 166.

Císaři Josefovi II. se zdálo, že mnohé z klášterův těch jsou zcela zbytečné, zvláště ty, kdež mnichové neb jeptišky se toliko modlitbě a rozjímání zasvěcovali. I nehledě na vůli zbožných zakladatelův, zrušil císař velký počet klášterů ve všech zemích rakouské říše a jen ty ponechal, které

se vyučováním, kázaním, duchovní správou neb obsluhou nemocných zabývaly. Jiným řeholím předepsán počet, kolik řeholníků nanejvejš přijmouti mají. V Čechách ani nejpamátnější založení starých knížat a králů českých nejsou ušetřena. Zejmena byly od r. 1780—1790 tyto kláštery zrušeny:

a) Z řádu Benediktinů: 1. Mužské kláštery u sv. Mikuláše v Praze; 2. u sv. Jana pod Skalou; 3. v Kladrubech; 4. Polici; 5. Sázavě; 6. na Bezdězi; 7. Ženský klášter u sv. Jiří v Praze.

b) Premonstrátské ženské kláštery: 8. v Doxanech a 9. v Chotěšově.

c) Z Cisterciáckých klášterů mužských: 10. Sedlecký; 11. Skalický; 12. v Plasích; 13. Zbraslavi; 14. Zlaté Koruně; klášter jeptišek 15. v Pohledu (Frauenthal).

d) Dominikánského řádu: mužské kláštery 16. u sv. Maří Magdaleny v Praze na Malé Straně; 17. Nové Dvory (u Hor-Kutných); 18. Nimburk; 19. Jabloná; 20. Litoměřice; 21. Klatovy; 22. Plzeň; 23. Písek; 24. Budějovice; ženské kláštery 25. u sv. Anny v Praze; 26. v Plzni; 27. v Mostu.

e) Kláštery řádu sv. Františka (Minorité i Františkáni): 28. v Litoměřicích *); 29. v Jílovém; 30. ve Stříbře; 31. v Kuklenách; 32. v Pardubicích;

*) Ve zrušeném klášteře Minoritském usadili se později Dominikáni.

33. v Mladé Boleslavi; 34. u sv. Anny v Chebu. Mimo to kláštery Klarisek: 35. v Praze u sv. Anežky; 36. v Chebu u sv. Kláry; 37. v Krumlově.

f) Augustiniáni a sice řeholní kanovníci: 38. na Karlově v Praze; 39. v Třeboni; 40. v Borovanech; Bosáci 41. u sv. Václava v Praze; 42. v Německém Brodě; Eremité či poustevníci 43. v Pivoňce; 44. na Šopce; 45. u sv. Kateřiny na Novém Městě Pražském.

g) Strážcové Hrobu Božího 46. na Zderaze v Praze.

h) Magdalenitky 47. v Zahražanech u Mostu.

i) Cyriáci 48. u sv. Kříže na Starém Městě v Praze.

k) Hyberňáci 49. na Novém Městě v Praze.

l) Kapucíni: 50. v Českém Brodě; 51. v Mnichovu Hradišti; 52. v Budějovicích.

m) Celestýnky 53. u P. Marie bolestné na Novém Městě v Praze.

n) Karmelitánského řádu kláštery: 54. u sv. Havla v Praze; 55. u Marie P. Vítězné v Praze; 56. v Chýši; 57. v Pacově.

o) Kartusiáni 58. ve Valdicích u Jičína.

p) Pauláni: 59. u sv. Salvátora v Praze; 60. ve Vobořišti; 61. v Nové Bystřici; 62. v Tachově; 63. v Nové Pace.

q) Barnabité 64. na Hradčanech v Praze.

r) Servité: 65. u sv. Michala v Praze na Starém Městě; 66. v Konojedech; 67. v Rabštejně.

s) Kajetáni (čili Theatýni) 68. v Praze na Malé Straně.

t) Trinitáři: 69. v Praze a 70. Trinitárky v Štěnovicích.

u) Voršulinky 71. u sv. Jana Nepom. na Hradčanech v Praze. *)

V starožitné, stověžaté Praze zdálo se býti příliš mnoho chrámův; aby se lid tak příliš nábožnosti neoddával, byly z rozkazu Josefa II. tyto chrámy a kaple v Praze zavřeny a buď rozbourány aneb k účelům světským upotřebeny:

Na Starém Městě: 1. Kaple Betlemská. 2. Chrám sv. Martina. 3. Sv. Štěpána Menšího. 4. Sv. Ondřeje

---

*) Mimo to byly v dalším provedení Josefinských zákonů r. 1812—1816 ještě zrušeny kláštery: 72. v Horažďovicích (řádu sv. Františka), 73. v Lysé a 74. v Táboře (Augustiniáni Bosáci). — Od Josefa II. zrušeny, pak ale zase *znovuzřízeny* jsou kláštery: V Břevnově a Broumově (Benediktini); v Želivě (Premonstráti); v Oustí nad Labem (Dominikáni); v Ročově, České Lípě, u sv. Dobrotivé (August. Eremité); v Litoměřicích, v Žatci, v Mělníce (Kapucíni); v Hradci (Gratzen, Servité); v Krumlově, Kadani, Hájku, v Jindřichovu Hradci (Františkáni). Karmelitánky odešly po zrušení svého kláštera (u sv. Josefa na Malé Straně v Praze r. 1782) do Pohledu, odkudž r. 1792 zase do Prahy se navrátily a usadily se v bývalém klášteře Barnabitském na Hradčanech (jelikož klášter sv. Josefa byl mezitím už odevzdán Anglickým pannám).

v poštovské ulici. 5. Kaple sv. Kříže v poštovské ulici. 6. Sv. Jana Křest. 7. Sv. Valentina. 8. Marie P. v kolébce. 9. Sv. Linharta kaple. 10. Sv. Norberta (seminář Premonstrátský; nyní se na tom místě nachází novoměstský ústav pro šlechtičny, které až do r. 1791 bydlely na dobytčím trhu tu, kdež nyní stojí všeobecná nemocnice neboli „štift“, jak lid říká, ješto tam „štiftsdámy“ přebývaly). 11. Sv. Pavla (se špitálem městským). 12. Sv. Bernarda (v koleji Cisterciácké). Na Novém Městě: 13. Sv. Klementa. 14. Sv. Lazara. 15. Božího Těla. 16. Sv. Karla Boromejského (s domem pro zasloužilé kněze). 17. Sv. Petra a Pavla na Příkopech. 18. Sv. Michala. 19. Sv. Františka Xaverského kaple. 20. Sv. Jana Evangelisty kaple. 21. Sv. Vojtěcha (menší kostel). 22. Sv. Mikuláše v Podskalí. 23. Sv. Martina kaple. 24. Kaple Marie P. na Vyšehradě. Na Malé Straně a Hradčanech: 25. Sv. Maří Magd. kaple. 26. Sv. Vavřince na Oujezdě. 27. Sv. Jana Křest. (se špitálem městským). 28. Sv. Michala kaple (v zahradě Jesuitské). 29. Sv. Michala kaple (pod hradem Pražským). 30. Sv. Petra a Pavla kostel (u přívozu). 31. Sv. Václava. 32. Sv. Prokopa. 33. Sv. Matěje kaple. 34. Marie P. kaple (na vozové cestě k zámku či hradu). 35. Sv. Antonína a Alžběty se špitálem. 36. Sv. Matouše kaple (u Lorety). 37. Sv. Rocha kostel (na Strahově). 38. Marie P. kaple (u brány Strahovské).

Byloť tedy v Čechách zrušeno — 74 klášterův a sice v Praze 20, na venkově 54 *), a mimo to jen v Praze 38 kostelů a kaplí. Ze zrušených klášterů museli se řeholníci ihned vystěhovati a dostávali na čas svého života skrovné opatření. Časové ti živě připomínali řádění surových Taboritů v 15. století. I nyní za Josefa II. zrušeny jsou v Čechách staré pomníky umění, obrazy a sochy, nejskvostnější kalichy a monstrance za fatku židům **) rozprodány, církev katolická o veliké jmění oloupena. Z toho, co ještě zbylo, utvořena jest zvláštní pokladna pod názvem náboženská matice (Religionsfond) k účelům církevním a zřízeno trochu nových far se skrovnými příjmy.

V r. 1783 byla také všecka *bratrstva* v Čechách od vlády naprosto zrušena; jmění jejich přiděleno po polovici ústavu chudých a školám normálním (vzorním).

II. Nad míru bolestné byly rány, které Josefem II. zasazeny jsou české národnosti. Císař

---

*) S připočtením 17 zrušených kolejí Jesuitských vstoupá číslo zrušených klášterů na 91. — V celé říši rakouské zrušeno 721 klášterův.

**) Všecky skvosty a poklady tak zvaného královského kláštera ve Vídni cenila komise na 36.000 zl., kdežto sám císař Josef II. pány komisary na to upozornil, že jediná monstrance v témž klášteře dle úředního výkazu má cenu 50.000 zl. Biskupům nebylo ani dovoleno, skvostné ornáty za peníze vykoupiti. Židé všecko sebrali.

ten považoval celou říši rakouskou za jedinou zem na okresy rozdělenou, nehodlal tedy království Českému popříti žádné samostatnosti a proto se ani v Praze korunovati nedal. On zamýšlel všecky obyvatele Rakouské říše přeměniti v jediný národ a to prostředkem řeči *německé*. Z té příčiny obmezil práva biskupův ohledně školství, protože věděl, že duchovenstvo české bude vytrvale hájiti právo českého jazyka. Pomocí škol měly poněmčeny býti národy slovanské a proto množství *škol německých* zřízeno a němčina také do *úředního řízení* vesměs uvedena. Dítky nerozuměly tomu, čemu se ve školách učiti měly; občané československští dostávali německé úřední výnosy. Na gymnasiích a vysokých školách taktéž německých synové národa českého odcizili se z většího dílu mateřské mluvě své. Až do r. 1785 bylo aspoň dovoleno, aby nastávajícím správcům duchovním se přednášelo pastýřské bohosloví jazykem českým, v němžto lidu kázati měli; avšak v r. 1785 i tato česká stolice na universitě Pražské byla zrušena.

Nařízení tato k potlačení české národnosti směřující zbudila velkou nespokojenost mezi lidem. Podobně i v Uhrách bránilo se obyvatelstvo proti násilnému poněmčování a to tím úsilněji, ješto r. 1788 vojům císařským, kteréž proti Turkům bojovaly, nedobře se dařilo; teprv r. 1789 když jenerál Laudon dobyl pevnosti Bělehradu, stal se na jihu obrat k lep-

šímu. Za to na severu vypukla vzpoura, kteráž vznikla následkem novot Josefem II. vnucovaných a skončila se odpadnutím Nizozemska od rakouského mocnářství. Josef II. zemřel r. 1790, odvolav mnohá ze svých dřívějších nařízení.

§. 97.

Vilém Florentin.

(1793—1810.)

Na prestol metropolity českého vstoupil muž z daleké ciziny pocházející. *Vilém Florentin kníže Salm-Salm* narodil se 10. května 1745 v Anholdu na panství Salmském ve Vestfálsku. Dosáhnuv hodnosti kněžské, stal se kanovníkem stoličných kapitol v Kolíně nad Rýnem, v Lovani, Strasburku i Augšburku. Císařovna Marie Terezie jmenovala jej biskupem v Dorniku, městě Nizozemském. V úřadě tom velmi horlivě si počínal zvláště v tu dobu, když v blízké Francii vypukla záhubná revoluce (1789). Původcové vzbouření toho zavrhli veškeren starý pořádek náboženský i státní, oni zavrhli samého Boha a vraždili krále i sluhy oltářův křesťanských. V době této také v Nizozemsku revoluční hnutí započalo, namířeno jsouc proti Rakouské říši, k jejímuž úvazku tenkráte Nizozemčané přináleželi. Biskup kníže Salm se v obtížných těch poměrech objevil co dobrý pastýř svěřeného sobě stádce, ale rovněž také co

věrný poddaný císaře Rakouského. V r. 1793 jmenován jest od císaře Františka I. arcibiskupem Pražským, a téhož ještě roku se uvázal ve správu své nové diecése.

V r. 1795 zahynula slavná a veliká říše *Polská*, o kterou se třikráte (1773, 1793 a 1795) sousední velmoci: Rakousko, Rusko a Prusko byly rozdělily. Spory náboženské, obzvláště násilné potlačování katolické církve, uvedly Polsko, jindy záštitu křesťanstva, ve propast neodvratné záhuby.

R. 1800 zřízena jest v Praze tak zvaná *akademická legie*, ze studujících vysokých škol sestávající. Arcibiskup Salm v prosinci 1800 posvětil na staroměstském náměstí praporec této legie, kteráž 28. prosince z Prahy na vojnu vytáhla.

Císař František I. zrušil r. 1798 zákaz od Josefa II. vydaný a dovolil, aby se v Čechách na velký pátek a bílou sobotu *Boží Hroby* s vystavenou vel. Svátostí opět zřizovati mohly.

V roce 1802 vykonal arcibiskup kníže Salm jenerální visitaci v hrabství Kladském. Jinak byl často chorobou sklíčen a tu jej zastával s láskou a oddaností vděčného syna světící biskup *Václav Leopold Chlumčanský*, kterýž od Pia VI. biskupem Kanejským byl jmenován a r. 1795 v hlavním chrámu Páně od knížete Salma vysvěcen.

Když panovník Francie, Napoleon I., sobě osvojil název císaře, učinil císař František I. z dědičných

svých zemí r. 1804 *císařství Rakouské* bez proměny v jich zřízeních. Jelikož pak mnohá knížata od říše německé odstoupila, složil František I. r. 1806 císařskou korunu Římskou, čímž přestaly veškery svazky zemí československých s říší německou. *)

Přízeň svou ku katolické církvi František I. tím na jevo dal, že v r. 1804 svěřil duchovenstvu (konsistořím, vikářům a farářům) dozorství nad *školami národními*, ač ovšem vrchní řízení záležitostí školských v Čechách vždy příslušelo c. kr. guberniu a nejvyšší správa ministerstvu osvěty a vyučování ve Vídni.

Arcibiskup Salm zvolil sobě roku 1808 nového suffragána a světícího biskupa, ješto Chlumčanský se byl mezitím stal biskupem Litoměřickým. Za světícího biskupa s titulem biskupa Thermienského zvolen a od Pia VII. stvrzen jest *Jan Rychlovský*; týž narodil se r. 1752 v Poniklém blíž Jilemnice, stal se farářem v Opočně a r. 1796 kanovníkem u sv. Víta; byl slovútný řečník, za té doby nejslavnější kazatel v Čechách. Zemřel 26. července 1811.

Svatá hora u Příbrami jakožto místo poutnické od Čechův oblíbené povýšena jest r. 1797 od

---

*) Po kongresu Vídenském ovšem císař František I zase k německému spolku přistoupil, ale po válce prusko-rakouské r. 1866 německý bunt vzal za své a Čechy z nepřirozeného přátelství toho šťastně vyvázly.

arcibiskupa Salma na *proboštství* a probošt vyznamenán mitrou a berlou. Císař František I. dne 5. června 1810 přišel na Svatou Horu, aby zde Bohorodičce vzdal náležitou poctu a při té příležitosti zbožnost svou šlechetným skutkem osvědčil. Za příčinou peněžitých rozpakův státu rakouského měl tenkráte stříbrný oltář Marianský býti prodán; *) císař ale ku prosbám probošta hraběte Čejky přivolil k tomu, aby památný oltář ten ku potěše všech ctitelů Marie Panny byl na Svaté Hoře ponechán.

Tenkráte měla také *stříbrná rakev*, ve které se tělo sv. Jana Nepom. nachází, do císařské mincovny býti odevzdána. Avšak kanovník sv. Vítský František *Pallas* poslal císaři do Vídně spis pěkně vypracovaný, v němž pokorně představoval, kterak obecný lid český ku svému orodovníku sv. Janu Nep. útočiště béře a že by takovým obráním toho Svatého celý národ až k zoufání byl zarmoucen; tu se dal císař František I. pohnouti a nařídil, aby stříbrná rakev i anjelé, lampy a svícny k ní náležející v chrámě sv. Víta byly ponechány.

Dne 14. září 1810 zesnul v Pánu arcibiskup Salm a sice v Hombachu v horním Falcku (v Bavořích), kde se v tu dobu právě zdržoval. Když se mrtvé jeho tělo ku pohřbu do Prahy skrze Rožmitál

*) Byloť r. 1809 nařízeno, až do 1. května 1810 všecko zlato a stříbro státu vydati. Chrámy pozbyly tenkráte mnohých vzácných kalichů, monstrancí a jiných klenotů.

na arcibiskupském panství vezlo, a v tamním kostele přes noc se uložilo, sešlo se tam se všech stran mnoho poddaných, by naposledy svému dobrotivému pánu úctu prokázali, při čemž náramně kvíleli a plakali. Tu najednou vzkřikl kdosi mezi nimi, aby toho nepřipustili, by ten jejich laskavý otec měl jinde odpočívat než tuto mezi svými vděčnými dítkami. A hle, na druhý den, když se mrtvé tělo na vůz vložiti mělo, hřmotně se tomu tito věrní poddaní protivili, tak že se muselo o vojenskou pomoc do nejbližší posádky poslati. Přitáhlo asi 30 vojáků, ale nic nepořídili; i muselo se pro celé dvě setniny poslati a tu ovšem poddaní jsou přinuceni, aby od úmyslu svého upustili; smutně se na to dívali, jak se milý otec jejich pryč vezl. Nedlouho na to přišla komise z krajského úřadu do Rožmitálu, aby ten opovážlivý lid byl potrestán. Pan krajský maje mnoho vojska s sebou, dal mnohého z mužského pohlaví holí potrestat; ženské dostávaly pardus. Divné věci na tomto světě! (volá jeden souvěký pamětník). Na místo pochvaly, že tito věrní poddaní své vrchnosti tak velkou láskou nakloněni byli, byliť jsou tak šeredně trestáni!

§. 98.

Václav Leopold.

(1815—1830.)

Delší čas trvalo po úmrtí Salmově uprázdnění arcibiskupství Pražského; příčinu toho hledati sluší v tehdejších bězích válečných. Za příčinou válek vypisovala rakouská vláda veliké daně a vydávala množství papírových peněz *); když pak se záhubné následky takového počínání vždy patrněji objevovaly, vydal císař František I. 14. března 1811 tak zvaný *finanční patent*, jímžto valuta papírových peněz tak jest snížena, že toliko jednu pětinu své původní ceny podržely; za 500 bankocedulí dávalo se 100 zlatých ve stříbře, aneb v poukázkách papírových (šajnech, Einlösungs-Scheine). Taktéž peníze měděné, jichž za 80 milionů bylo vydáno, na pouhou pětinu ceny jsou sníženy a úroky z veřejných úpisův dlužních o polovici zmenšeny. Církev katolická v Čechách patentem finančním náramnou ztrátu, tak jako obyvatelstvo vesměs, na jmění svém zakusila.

V roce 1813 utrpěl Napoleon I. rozhodnou porážku u Lipska, kdež spojené vojsko rakouské, ruské a pruské pod velením statečného maršálka Karla kní-

---

*) Byloť tehdáž v oběhu bankocetlí za 1060,798.753 zlatých.

žete ze Švarcenberka od 16—19. října skvělého vítězství dobylo a nyní teprv se císař na prestol Pražský rozpomenul a ustanovil nového arcibiskupa.

Václav Leopold Chlumčanský, rytíř z Přestavlk a Chlumčan, narodil se 15. listopadu 1749 v Hošticích v Prachenském kraji, kdež jeho rodiče, Antonín a Josefa, rozená svob. paní Obytecká, větší část roku přebývali. Na gymnasiu Německo-Brodském konal studia gymnasialní, a r. 1765 vstoupil do semináře sv. Václavského, kdež po skončených studiích filosofických se stal mistrem svobodných umění. V r. 1768 přijat jest do konviktu u sv. Bartoloměje, kdež se studiím bohosloveckým oddal; r. 1771 byl na hodnost bakaláře povýšen. Byv na kněžství posvěcen 13. prosince 1772 poslán jest od arcibiskupa Přichovského co kaplan do Klášterce (Klösterle) v kraji Žateckém, kdež půl páta roku s příkladnou horlivostí na vinici Páně pracoval a pověst znamenitého hlasatele slova Božího, jakož i dobročinného a bezúhonného kněze sobě získal. Odtud byl r. 1777 dosazen na faru v Skoroticích (Gartitz), a r. 1779 povýšen za děkana v Děčíně, kdež předcházející dobrou pověst vždy více upevňoval, čímž se stalo, že před koncem téhož ještě roku 1779 zvolen jest kanovníkem kapitoly u sv. Víta; po 12 let zde německým jazykem hlásal slovo Boží s velikým prospěchem. Postoupiv k hodnosti arcijahna byl od arcibiskupa knížete Salma za *světícího biskupa* zvolen a 28. září 1795

co biskup Kanejský v hlavním chrámě sv. Vítském od arcibiskupa posvěcen. Chlumčanský byl věrným průvodcem svého metropolity při jenerální visitaci a co jenerální vikář řídil jeho konsistoř. Roku 1802 jmenován jest od císaře Františka I. biskupem v *Litoměřicích* a po 13 let co nejchvalněji tu diecési spravoval. Pamětliv apoštolského povolání svého hlásal slovo Boží věřícím v českém i německém jazyku, rozšířil seminář a ústav bohoslovecký znovu zřídil. V Drumu dal z vlastního jmění vystavěti překrásný kostel a velké sumy vynaložil na opravu budov kostelních i školních. Obzvláště pak vynikal otcovskou láskou ke všem věřícím, především chudým a nuzným. Sám císař František I. poctil jej názvem „*Otce chudých*“, když mu r. 1808 v uznání zásluh jeho hodnost skutečného c. kr. tajného rady udělil. Když spojené vojsko r. 1813 vůkol Litoměřic bylo rozloženo, Chlumčanský nových zásluh sobě dobyl vlasteneckými obětmi k výživě vojska, zejmena pak laskavou péčí o zaopatření raněných vojínů. Tu jej povolal císař na arcibiskupství do *Lvova* v Haliči. Leč biskup Chlumčanský prosil císaře, aby jej z takového povýšení propustil, an polského jazyka mocen není a tudíž by duchovním potřebám svěřeného sobě stádce vyhověti nemohl. Avšak nesetrval dlouho na posavadním místě svém, neboť byl 13. května 1814 od císaře Františka I. jmenován *arcibiskupem Pražským*.

Nesmírné plesání nastalo v arcidiecési, jakmile se roznesla zpráva, že po čtyrletém uprázdnění prestolu ustanoven jest nový arcibiskup a že jest jím Václav Leopold Chlumčanský, jehož milostné a vlídné s každým jednání z let předešlých bylo známo a osvědčeno. Dne 15. března 1815 konal slavný vjezd svůj do Prahy a v krátce svou spanilomyslností, nelíčenou upřímností, dobročinností a horlivostí pastýřskou získal si lásku celé diecése. Jakkoli věkem sešlý, přece po 10 let při jenerální *visitaci* pilně procházel svou arcidiecési, aby duchovní potřeby věřících náležitě seznal a jim co nejvíce vyhověl. Napotom ještě po 3 leta konal visitaci, provázen jsa svým suffragánem; byl jím *František Pištěk*, jenž se narodil r. 1786, na kněžství posvěcen 1808, stal se kanovníkem u sv. Víta a co světící biskup s titulem biskupa Azotského byl dne 14. listopadu 1824 vysvěcen od arcibiskupa Chlumčanského *); byl také děkanem kapitoly Staroboleslavské.

Mimo jiné vykonal arcibiskup Václav Leopold r. 1820 jenerální visitaci v hrabství *Kladském*, kteréž před 18 lety se naposledy bylo těšilo návštěvě vrchního pastýře. Arcibiskup Václav byl velice dojat upřímnou zbožností lidu i ctnostmi duchovenstva tamějšího, a projevil tuto uznalost svou zejmena

*) V r. 1831 byl Pištěk povolán za biskupa do *Tarnova* v Haliči a posléze r. 1835 dosednul na arcibiskupství ve *Lvově*; zemřel r. 1846.

arcibiskupskému vikáři Knauerovi, děkanu Habelšwertskému; maje už odjížděti zavěsil arcibiskup pokornému kmetu u přítomnosti shromážděného lidu svůj vlastní zlatý kříž se zlatým řetězem okolo hrdla a vymohl mu brzy na to z Říma právo, aby směl biskupskou infuli nositi a svátost biřmování udělovati.

Od r. 1806 bylo v Čechách zakázáno, konati o půl noci tak zvanou *vánoční jitřní*, a musela se tato mše sv. v ranních teprv hodinách sloužiti. Přičiněním arcibiskupa Chlumčanského byl však r. 1826 zákaz ten zrušen a od té doby se ku vzdělání katolického lidu jitřní mše sv. opět v půlnoční dobu koná.

Nesnadno jest vyčísti veškery památné skutky, jimiž šlechetný arcibiskup tento se proslavil. Aspoň znamenitější mezi nimi zde stůjtež.

Hned při nastoupení úřadu arcibiskupského rozdal Chlumčanský mezi *chudinu* Pražskou 16000 zl. K ulevení bídy, která r. 1817 v některých krajinách českých panovala, daroval 20.000 zl. Když pak mu z této sumy zbývající část 8000 zl. byla navrácena, věnoval tyto peníze k založení *Národního Musea* právě tehdáž vznikajícího. K ústavu tomuto zvláště se měl velmi laskavě; věnovalť Museu velký počet vzácných prvotisků (inkunabulí) a drahocenných rukopisů. Příkladem jeho i ostatní duchovenstvo ku vlastenecké činnosti bylo povzbuzeno.

*

Jelikož tenkráte ve školství němčina vévodila, muselo se pomýšleti na prospěšný spůsob, jímž by se v duchovenstvu láska k jazyku mateřskému vzbuditi a nedostatky vyučování školního doplniti daly. Arcibiskup Václav Leopold s upřímnou radostí dal své přivolení k tomu, aby dle návrhu biskupa Pištěka a ceremonáře arcibiskupského Karla Vinařického (později kanovníka na Vyšehradě) se vydával „Časopis pro katolické duchovenstvo“, kterýž (od r. 1828—1852) velice přispěl nejen k pěstování věd bohoslovných, nýbrž i ku zdokonalení a vytříbení českého jazyka.

Seminář Pražský těšil se obzvláštní starostlivosti svého arcipastýře. Přesvědčiv se, že dva představení nepostačují, ustanovil *třetího* a sám jej platil až do r. 1823, kdež náboženská matice péči tu převzala. V semináři bylo 100 *chudých studujících* opatřeno stravou a 25 studujících tam obdrželi byt a potřebný oděv. Aby dobrodiní to i po smrti jeho ještě déle trvalo, odkázal arcibiskup semináři Pražskému 10.000 zl. stř. s tím závazkem, aby z úroků oněm chudým žákům bylo přilepšováno.

S jakou pečlivostí se Václav Leopold staral o náležité vzdělání lidu českého, to nejjasněji dokázal značnými obětmi, jež ku *zvelebení školství* přinesl. On se stal zakladatelem dvou realních škol a sice v *Rakovníce* a v *Liberci;* jistina k tomu cíli od arcibiskupa složená obnášela v r. 1830 zname-

nitou sumu 104.905 zl. stř. Mimo to vystavěl *9 nových škol* na panstvích *arcibiskupských*, znovu zřídil a zvelebil blahodárný ústav pro vdovy a sirotky učitelské.

Nemalou zásluhu o duchovenstvo získal sobě Chlumčanský založením vikariátních knihoven, kteréž správcům duchovním stálý pokrok ve vědách bohoslovných usnadniti mají.

V roce 1822 slavil arcibiskup *50leté jubileum* svého kněžství v zámecké kapli Břežanské; r. 1826 konalo se v celé arcidiecési *milostivé leto*, pro všeobecnou církev od papeže Leona XII. ustanovené. Stařičký arcibiskup, častěji jsa navštěvován bolestnými a dlouhými nemocemi, jen za to Boha prosil, aby mu bylo popřáno dočkati se první *stoleté* památky onoho roku, kdež *Jan Nepomucký* za svatého byl vyhlášen. A Bůh vyslyšel toužebnou žádost 80letého kmeta. Ode dne 29. května až do 15. června r. 1829 slavil arcibiskup Václav Leopold u přítomnosti mnoha církevních knížat a prelátů velikou tuto slavnost, načež v pastýřském listu svém pln srdečných díků zvolal: „Nyní propouštíš, Pane, služebníka svého podle slova Svého v pokoji!“

K jubilejní slavnosti této přispěl arcibiskup Chlumčanský dvojím darem znamenitým. Především věnoval 20.000 zl. stř. k ustanovení a nadání dvou *zpovědníků* (Penitenciářů) v chrámě sv. Vítském; mimo to daroval kapitole na památku tohoto jubilea skvostné ornáty z drahého zlatohlavu pro všecky

kanovníky a dal památné peníze stříbrné i bronzové raziti, aby se památka této slavnosti i na budoucí pokolení dochovala.

Papež Pius VIII. při svém na stolici římskou dosednutí (1829) prohlásil jubileum či *milostivé leto*, kteréž z nařízení arcibiskupa Václava se v zemi české teprv r. 1830 všeobecně konalo.

Snahy vlastenecké arcibiskup Chlumčanský slovem i skutkem podporoval. Když r. 1817 objeven jest rukopis *Zelenohorský* (Libušin soud) a r. 1818 nalezen rukopis *Kralodvorský*, tyto nejstarší památky literatury české, tu otevřela se poznenáhla role příznivá podnikům vlasteneckým a zvláště literární činnosti. Arcibiskup Pražský velmi důležitou službu národu svému prokázal, an po několik let platil zvláštního písaře k rukoum *Josefa Jungmanna*, aby svůj pětidílný Slovník českoněmecký dokončiti a tiskem vydati mohl. Příkladu velepastýře následovalo duchovenstvo a pilně o to dbalo, aby v krajinách českých němčina Josefem II. do škol uvedená zase ustupovala mateřskému jazyku českému.

V hlavním městě křesťanském Římě byla r. 1823 požárem zničena památná basilika sv. Pavla. Dověděv se, že papež Leo XII. chrám ten znovu vystavěti zamýšlí, poslal arcibiskup Chlumčanský r. 1825 do Říma 1000 kusů dukátů, jež na tu stavbu obětoval. *)

*) O stavbu velkolepé oné svatyně čtyři papežové se přičinili; Leo XII., Pius VIII., Řehoř XVI. a Pius IX., kterýž r. 1854 chrám ten dostavěl a slavně posvětil.

Václav Leopold získal si u vysoké míře lásku celého národa a náklonnost samého císaře a krále Františka I., kterýž jej r. 1818 vyznamenal velekřížem rakouského *řádu Leopoldova* a také *zlatý čestný kříž* zásluh občanských mu udělil. V r. 1820 vyvolil císař arcibiskupa Chlumčanského k tomu, aby v chrámě sv. Vítském J. cís. Výsost arcivévodu Rainera oddal s princezkou ze Savoyen-Karignanu a při té příležitosti byl mu od císaře přeskvostný kříž pontifikální darován.

Na jaře 1830 uvrhly dvě těžké nemoci, vodnatelnost a zapálení plic, vysoce zasloužilého kmeta na lůžko smrtelné. U přítomnosti kapitoly sv. Vítské byv zaopatřen sv. svátostmi, se srdečným děkováním a otcovským žehnáním loučil se s duchovenstvem a věřícím lidem své diecése. Velmi pokojně a nábožně usnul v Pánu dne 14. června 1830 v 81. roce věku svého. Tělo jeho bylo pochováno ve velechrámě sv. Vítském a sice v kapli hrabat Kinských vedle arcibiskupa Příchovského.

Vyjma skrovný podíl pro své přátelstvo odkázal Chlumčanský veškerou pozůstalost svou k účelům církevním a na odměnu svého služebnictva. Především odkázal 6000 zl. na zřízení místa kaplanského při zámecké kapli v *Břežanech* (na statcích arcibiskupských); 3000 zl. určil k tomu, aby založeno bylo místo kaplana v Česlicích, který by v ne-

děli a ve svátek konal služby Boží v zámecké kapli *v Dobřejovicích* (Manderšeidě).

Do rozličných chrámů v Čechách odkázal 14000 zl. stř., aby každoročně za něho *mše sv.* slouženy byly, s tím doložením, aby částka z úroků každoročně domácím chudým byla uštědřena. Při velechrámě sv. Vítském založil jistinu 18000 zl. stř. a v Litoměřickém chrámu biskupském 1400 zl. na výroční památku svého úmrtí, s tímtéž dodatkem, aby z vyplývajících úrokův také chudí byli poděleni. Na mše sv. do Děčína, Skorotic a Klášterce, kdež býval správcem duchovním, pak do Bernardic (kde pohřben otec jeho) a do Budějovic (tam pochována jeho máť) věnoval po 2000 zl., úhrnem tedy 10.000 zl. pro kněze i ku podělení chudých každého roku. Mimo to semináři Pražskému odkázal bohatou svou knihovnu a četné ještě odkazy k jiným účelům dobročinným obětoval.

Úmrtím Václava Chlumčanského vyhynul starožitný český rod pánů z Přestavlk; ale vděčná upomínka na vzornou činnost poslední ratolesti tohoto rodu, arcibiskupa Václava Leopolda, ze srdcí českých nikdy nevyhyne.

§. 99.

Alois Josef I.

(1831—1833.)

Osiřelou diecési Pražskou jmenem kapitoly sv. Vítské spravoval světící biskup Pištěk. Rozhodnutím císaře Františka I. byl arcibiskupem Pražským 31. srpna 1830 jmenován *Alois Josef hrabě Kolovrat-Krakovský*, svobodný pán z Újezdu. Týž narodil se 21. ledna 1759 v Praze a vykonav studia bohoslovecká v Římě, byl tamtéž povýšen k hodnosti doktora theologie, načež stal se kanovníkem kapitoly Olomoucké a proboštem kapitoly v Kroměříži. Roku 1801 potvrzen jest od papeže Pia VII. co suffragán a *světící biskup* metropolity *Olomouckého*, obdržev titul biskupa ze Sarepty. Od císaře Františka I. byl již r. 1812 jmenován biskupem *Kralohradeckým*, avšak diecési svou jen prozatímně řídil, jelikož stvrzení papežské teprv r. 1815 obdržel, načež v říjnu téhož roku první pastýřský list velmi dojemný vydal, kterýmžto duchovenstvo své ku svědomitému plnění povinností napomenul. Císař František I. jmenoval jej 5. srpna 1830 nástupcem Chlumčanského a papež Řehoř XVI. stvrdil hraběte Kolovrata dne 28. února 1831 na *arcibiskupskou stolici Pražskou;* dne 17. dubna téhož roku konalo

se slavné nastolení nového arcibiskupa v metropolitním chrámu sv. Vítském.

Ačkoli co kmet 72letý byl už velmi sešlý, na sluchu i zraku nedostatečný, když důstojnost tuto nastoupil, snažil se přece dle možnosti vyhověti vznešenému povolání svému. V červnu 1831 v pastýřském listu pokory a lásky plném vyzval duchovenstvo, aby pilně hlásali slovo Boží a věřící lid ozbrojili mocným oružím křesťanské víry proti nebezpečím doby tehdejší. *)

Dne 1. července 1832 slavila se na *Svaté Hoře* u Příbrami 100letá památka korunovace Bohorodičky. Ku slavnosti té přijel arcibiskup hrabě Kolovrat na Sv. Horu se 2 kanovníky kapitoly sv. Vítské, kteříž v českém a německém jazyku kázali, načež arcibiskup sloužil pontifikální mši sv. Po tři dny, co se tato slavnost konala, přes 19000 věřících ku stolu Páně přistoupilo.

Chorobnému velepastýři byl v úřadě biskupském nápomocen světící biskup *František Vilém Tippmann;* narozen v Joachimsthale 11. července 1786, na kněžství vysvěcen r. 1809, povýšen na doktorství theologie, stal se kaplanem v Gottesgabu, pak v Schönfeldu, načež dosazen na faru v Českém Wiesenthalu a odtud na faru v Gottesgabu, kdež

*) Roku 1831 vypukla revoluce ve *Francouzsku* a v Belgii a brzy na to začalo povstání *Polské;* i bylo se obávati, že hnutí to i jiné země uchvátí.

i vikářem okršku Joachimstálského jmenován. R. 1824 stal se kanovníkem u sv. Víta a byl za rektora vysokých škol Pražských zvolen r. 1829. Když biskup Pištěk nastoupil prestol Tarnovský, byl Tippmann od arcibiskupa hraběte Kolovrata jmenován světícím biskupem 1832, obdržev od papeže Řehoře XVI. titul biskupa ze Sataly. Roku 1835 stal se děkanem kapitoly Staroboleslavské.

Arcibiskup Alois Josef zesnul v Pánu dne 28. března 1833 a byl v chrámě sv. Vítském v kapli Moravské k věčnému odpočinku uložen.

§. 100.

Ondřej Alois.

(1834—1838.)

Arcidiecése Pražská dala Polsku biskupa Pištěka, a přijala nyní na vzájem z téhož Polska svého arcibiskupa. *Ondřej Alois Ankvicz hrabě Skarbek* z Poslavice byl syn Skarbka, kastelána Sandeckého, kterýž co poslanec zasedal na sněmu Varšavském; týž byl komořím krále Stanislava Augusta, jehož jmenem podepsal 23. července 1793 smlouvu o druhé rozdělení Polsky. Roku 1794 při povstání Poláků proti Rusům byl Skarbek obviněn, že s Rusy srozuměn jest, a z té příčiny byl spolu se třemi jinými pro tutéž věc obviněnými (mezi nimi se nacházel také Kossakowski, biskup Livoňský) k smrti odsouzen a před radnicí Varšavskou oběšen.

Syn jeho Ondřej Alois narodil se r. 1784 a zdědil po otci znamenité statky v Haliči. Studoval v Krakově a ve Vídni, kdež r. 1810 se stal doktorem theologie. Zvolen byv kanovníkem Olomouckým, nezůstal dlouho v kapitole tamější, an brzy na to se stal *světícím* biskupem a r. 1814 *arcibiskupem ve Lvově;* mimo to stal se tajným radou císařským a velkokřížníkem řádu Leopoldova. Když císař František I. r. 1817 Haličské řízení stavovské obnovil, jmenován jest Ankvicz prvním *primasem* království Haličsko-Vladimírského. Jemu se podařilo obnoviti přísnou kázeň duchovenstva v diecési Lvovské. V r. 1833 dne 31. května byl *arcibiskupem Pražským* jmenován, od papeže Řehoře XVI. dne 30. září 1833 stvrzen a dne 16. února 1834 slavně u sv. Víta nastolen.

Za vlády tohoto arcibiskupa vzalo počátek svůj Dědictví Svatého Jana Nepomuckého v Praze, jehož zakladatelem jest *Antonín Hanikýř.* Narodil se v Praze r. 1753, kdež otec jeho Jan byl měšťanem a mistrem řeznickým. V 15. roce svého věku vstoupil do řádu Jesuitského, a v studiích filosofických tak se vyznamenal, že r. 1774 v Olomouci na mistrovství svobodných umění jest povýšen. Jelikož ale r. 1773 řád Jesuitský byl zrušen, vstoupil Hanikýř v stav světských duchovních a byl r. 1777 na kněžství posvěcen. Co kaplan působil ve vikariátě Sedleckém, v Klokotech, Jindři-

chově Hradci, načež se stal lokalistou v Čiměři (Schamers blíž Jindř. Hradce), kdež sobě důvěru a lásku osadníků u vysoké míře získal. V r. 1817 byv dán na odpočinutí, přebýval střídavě u svých bratří Jana, faráře v Plané nad Lužnicí, a Františka, faráře v Bernardicích. Pilně si všímal každého pokroku v české literatuře a častěji svůj žal nad zrušením blahodárného „Dědictví svatého Václava“ na jevo dával, k tomu poukazuje, jak velikého prospěchu duchovního by národ československý z dobrých kněh čerpati mohl. V r. 1830 ubytovav se v Táboře a poradiv se s upřímným vlastencem Josefem Kamarýtem *), položil na oltář vlasti 1000 zl. stř. krušným sebezapřením za dlouhá leta ustřádaných co základní kámen ku vzdělání nového ústavu pod názvem „Dědictví sv. Jana Nepomuckého“, jehož účelem by bylo vydávání laciných a dobrých kněh katolických v českém jazyku. Jistinu tu zaslal Hanikýř knížecí arcibiskupské Konsistoři Pražské s žádostí, by převzala péči o skutečné provedení zbožného úmyslu zakladatelova.

Konsistoř Pražská se schválením arcibiskupa Ankvicze ochotně se v péči tuto uvázala; dědictví Svatojanské bylo už r. 1833 stvrzeno od císaře Františka I., načež konsistoř r. 1835 stanovy potvrdila a správu dědictví svěřila kanovníkovi *Václavu*

*) Kamarýt byl duchovním správcem v Klokotech a básněmi se proslavil; zemřel v Táboře r. 1833.

Michaeli Pešinovi co redaktorovi *), kterýž se vším právem může nazvati druhým zakladatelem dědictví Svatojanského, an pod jeho správou (1835—1859) vzrostl počet členův na 18.587. Hanikýř skonal v Pánu dne 15. března 1833 v 80. roce svého žití, a na hřbitově Táborském jest pochován, kdež památka jeho krásným pomníkem oslavena.

Po 43letém panování zemřel 2. března 1835 císař František I., načež vládu zemí rakouských ujal prvorozený syn jeho Ferdinand I., příjmím Dobrotivý. Příkladnou nábožnost svou již co kralevic osvědčil, an r. 1820 vykonal pouť na Svatou Horu u Příbrami, aby tam blahosl. Rodičku Boží oslavil. Na království České byl Ferdinand I. (jakožto český král toho jmena pátý) s chotí svou Marií Annou slavně korunován v Praze u sv. Víta dne 7. září 1836; korunovaci vykonal arcibiskup Ondřej Alois Ankvicz.

Ač rodem Polák, nebyl přece arcibiskup tento velkým přítelem jazyka českého. Kromě toho uvykl v Haliči velmi přísně nakládati s podřízeným kněžstvem; přišed do Prahy, nečinil rozdílu mezi duchovenstvem polským a českým, tak že mnozí kněží

*) Václav Pešina narodil se r. 1781 v Hradci Králové, 1807 byl vysvěcen na kněžství, stal se kaplanem v Polné, farářem v Krucenburku, 1819 farářem v Blučině na Moravě, od r. 1832 kanovníkem u sv. Víta v Praze. R. 1857 slavil jubileum kněžské, při kteréžto příležitosti poctěn jest od císaře Františka Josefa I. řádem železné koruny a do stavu rytířského povýšen s příjmím „z Čechorodu.“ Zemřel 7. května 1859.

v něm spíše neuprosného soudce, než laskavého otce spatřovali. Zesnul v Pánu 26. března 1838 v 54. roce věku svého.

§. 101.

Alois Josef II.

(1838—1849.)

V době nesnadné a pro občanský i politický život národů evropejských osudné vstoupil na prestol Pražský *Alois Josef, svobodný pán ze Schrenků* na Notzingu a Egmatingu. Rod tento náleží k nejstarším šlechtickým rodinám v Durinku; členové jeho zaujali vysoké úřady státní v království Bavorském. Odvětví rodiny té v Čechách žijícímu náležely druhdy Zbenice (nyní statek ten náleží k Vorlíku) v Prachensku; tam spatřil 24. března 1802 světlo světa Alois Josef, syn Františka, svob. pána ze Schrenků, c. kr. komořího a podplukovníka u c. kr. pěchoty, a matky Terezie, rozené baronky Astfeldové. Brzo však osiřev, trávil leta mladictví svého nejvíce v Praze, kdež i gymnasiální a filosofická studia konal. Co žák slovútného Josefa Jungmanna častěji vděčně sobě připomínal, kterakou snahou muž tento lásku k jazyku mateřskému v srdcích mladistvých rozněcoval. I Schrenk by mnohem více v jazyku tom byl prospěl, kdyby skoro všecka leta na vinici Páně v krajinách německých nebyl strávil.

Bohatstvím v mládí neoplýval, živ jsa co sirotek v jisté závislosti od jiných; tato okolnost ale nebyla na újmu jeho povaze, nýbrž upevnila tím více nábožnou jeho mysl, jeho střídmost, pokoru, vděčnost a laskavost k bližnímu, kterýmižto ctnostmi po celý čas života svého se vyznačoval.

V r. 1821 vstoupil Alois Schrenk do semináře Kralohradeckého, kdež si lásku tehdejšího biskupa Aloisia Jos. hraběte Kolovrata v takové míře získal, že obzvláště na jeho přímluvu již r. 1823 od císaře Františka I. kanovníkem domicelárem *) Olomoucké kapitoly byl jmenován. Dne 22. května 1825 vysvěcen jest na kněžství v Chrasti od svého biskupa hrab. Kolovrata. Stal se kaplanem v Šnobolíně blíž Olomouce, kdež jazykem českým slovo Boží hlásal a neunaveně ve správě duchovní pracoval. V r. 1826 dosazen jest na faru v městě Gmündu v dolejších Rakousích; tam sobě získal zvláštní náklonnost Svato-Hipolytského biskupa Frinta, kterýž jej jmenoval konsistorním radou a děkanem (čili vikářem) okršku Gmündského. Roku 1832 stal se farářem a děkanem v Modřici (Mödritz) u Brna, a co pastýř osady této dobyl sobě hodnosti doktora bohosloví na vysokých školách Olomouckých. Roku 1835 povolán do kapitoly Olomoucké; v listopadu téhož roku

*) *Domiceláry* se v některých kapitolách tací duchovní zovou, kteříž se teprv ku kněžskému úřadu připravují a jimž poskytnuta jest naděje, že skutečné kanovnictví obdrží.

byl od císaře Ferdinanda I. ustanoven ředitelem studií bohoslovných, v kteréžto důstojnosti svou právě bratrskou přívětivostí u všech učitelů vysokých škol v dobré se uchoval paměti. Ještě v témž roce 1835 zvolen jest za probošta u sv. Mauricia v Olomouci. S arcibiskupem Olomouckým hrabětem Chotkem byl kanovník Schrenk dne 7. září 1836 přítomen v Praze při slavné korunovaci císaře a krále Ferdinanda I.; zde uvrhla panující tenkrát asiatská úplavice arcibiskupa *Chotka* na lůžko smrtelné; kanovník Schrenk s věrnou oddaností poslední laskavé služby velepastýři svému prokázal. Nový arcibiskup Olomoucký Maxmilian Josef Somerau-Beekh ustanovil Schrenka za svého suffragána a *světícího biskupa* r. 1837; papež Řehoř XVI. jej v hodnosti té stvrdil, uděliv jemu titul biskupa v Ptolemaidě, načež Alois Schrenk dne 25. března 1838 od svého arcibiskupa obdržel svěcení biskupské. Neunavená jeho horlivost ke všemu dobrému, jeho pravá nábožnost a přívětivost získaly mu úctu a vážnost všech upřímných katolíkův.

Protož také byla radost českých katolíků všeobecná, když císař Ferdinand I. dne 20. června 1838 jmenoval Aloisia Schrenka *arcibiskupem Pražským*. Byv od papeže Řehoře XVI. v tajné konsistoři dne 25. září potvrzen, konal 3. listopadu svůj vjezd do Prahy a byl 4. listopadu 1838 v chrámě sv. Vítském slavně nastolen. Peníz, který na památku této slav-

nosti byl ražen a mezi přítomné rozdáván, nese nápis: „Moudrost tvá povede mne v pracech mých opatrně, a ostříhati bude mne v mocnosti své.“ (Kn. Moudr. 9, 2.) Heslu tomu svědomitý arcipastýř po celý čas svého desítiletého úřadování dostáti věrně se vynasnažoval.

Hned v prvním roce navštívil znamenitější místa své diecése a *visitaci* tak zařídil, aby většinu vikářů osobně seznal a o jejich úřadování se přesvědčil. V 10 letech dokončil visitaci celého rozsáhlého arcibiskupství; zejmena r. 1846 vykonal velepastýřskou cestu do vzdáleného hrabství Kladského. V celku udělil arcibiskup Alois Schrenk za 10 let své duchovní vlády 271.000 věřících svátost sv. biřmování. Při školních zkouškách otcovskou láskou se dítkám nachyloval, žádosti kněžstva, učitelův i zástupcův obcí ochotně vyslýchal a skutečným potřebám dle možnosti odpomáhal; chudé obce obyčejně velmi štědře obdaroval; protož také důvěra kněžstva i věřícího lidu všady jej provázela.

Práva církve hájil Alois Josef zmužile a neohroženě. Když se v Čechách zaváděla *bratrstva* Marianská a růžencová, počala zemská vláda spolky ty zakazovati, domnívajíc se, že jsou to tajné a nebezpečné jednoty. Arcibiskup vládě vysvětlil pravou povahu a účel dotčených spolků a nalehal na to, aby se v tom ohledu žádné překážky církvi nečinily. Nicméně arcipastýř tento jenom pravou nábožnost

podporoval, pouhé však zevnitřní pobožnůstkářství nemiloval; a poněvadž se obával, že by v tom ohledu zvláště proti Jesuitům snadno stížnosti povstati mohly, nedovolil, aby do Prahy byli uvedeni, ačkoliv už vlastní dům zde zakoupený měli.

V roce 1841 vydal papež Řehoř XVI. obzvláštní nařízení, týkající se tak řečených *manželství smíšených* (mezi katolickými křesťany a protestanty); bylot předepsáno, aby od nynějška snoubencové tací jen tenkráte podle obřadu církevního byli oddáváni, pakliže oba (ženich i nevěsta) písemným slibem se zaváží k tomu, že všecky dítky své v katolickém náboženství budou vychovávati a že nekatolický snoubenec nebude činiti žádné překážky straně katolické ohledně náležitého vykonávání povinností náboženských. Arcibiskup Alois Josef II., jakmile papežský onen list obdržel, nemeškal důležitý zákon tento duchovenstvu svému v známost uvésti a přísně rozkázal, aby se všickni dle něho spravovali.

Svědomitě dbal arcibiskup také o provedení *jazykové rovnoprávnosti*; protož při každé příležitosti na to dolehal, aby se slovo Boží jak dospělým v kostele tak i dítkám ve škole hlásalo v jazyku mateřském. Literaturu náboženskou pilně podporoval a postaral se především o nové vydání české bible, ale dotištění jejího (vyšla r. 1851) se více nedočkal.

*

V roce 1840 položen a požehnán jest od arcibiskupa základní kámen k řetězovému mostu v Praze; r. 1845 taktéž požehnal základní kámen k nádraží a železné dráze státní z Prahy do Vídně vedoucí. V r. 1846 předsevzal svěcení dvou biskupův a sice Budějovického biskupa *Josefa Lindauera* (18. ledna) a biskupa i apoštolského vikáře v království Saském *Josefa Dittricha* (10. května).

Dne 25. května 1846 zemřel papež Řehoř XVI. a za nejvyššího biskupa církve katolické zvolen jest dne 17. června Jan křest. Maria Mastai-Feretti, jenž přijal jmeno Pius IX.

Blížil se rok 1848. V ohledu politickém vždy zřejměji jevila se touha národů evropejských po svobodě a vymanění z rozličných břemen, která je tížila. I v církvi katolické ukazovala se táž touha dvojím spůsobem. Věrní synové církve přáli sobě svobody pravé, a toužili po tom, aby církev záležitosti své vnitřní a mimo jiné i majetek svůj sama spravovati mohla, aby vědomí katolické vždy víc se šířilo, ústavy církevní aby kvetly a zákonodárství státní aby na základě křesťanském se znovu upravilo. Ale s druhé strany byli také někteří, jenž svobodou rozuměli úplnou nevázanost, a nevěru i odpadlictví za „svobodu svědomí“ neprávě vyhlašovali. V Slezsku povstal kněz Ronge a v Poznaňsku jiný kněz Čerski, kteříž založili tak zvané *„německé katolictví* (tajč-katolictví), t. j. vlastně nábo-

ženství zhola nekřesťanské. Tato sekta snažila se také o to, aby sobě v Čechách cestu proklestila, a zvláště aby mezi kněžstvem několik Jidášů nalezla. Bohužel tři kněží z Pražské diecése zapomenuvše na přísahu svou, připojili se k oněm sektářům a tím svého vrchního pastýře velice zarmoutili.

V únoru 1848 vypukla revoluce ve Francouzsku, kdež prohlášena jest republika. Brzy v celém Německu i v Italii opakovalo se podobné hnutí, kteréž také země Rakouského mocnářství zachvátilo. Z Čech i jiných zemí korunních připravovaly se petice, kteréž přiměly císaře Ferdinanda I. k tomu, že dne 15. března 1848 se na tom ustanovil, věrným národům svým dáti *konstituci* čili ústavu zemskou. Za příčinou události této rozlehalo se všeobecné plesání po veškerých končinách vlasti a nalezalo radostného ohlasu v srdcích služebníkův církve. Pečliv jsa o blaho věřících, vydal arcibiskup Alois hned 22. března list *pastýřský*, v němž vybízel kněžstvo i věřící lid, aby za to Bohu díky vzdávali, že mimo nadání a cestou pokoje se dostane vlasti České toužebně žádané konstituce a s ní rukojemství zdárného pokroku vlasti v tom, co ku blahu a slávě její přispívati může. Tudíž nařídil arcibiskup, aby na všech osadách v neděli nejprvé příští slavné služby Boží s chvalozpěvem „Te Deum“ se konaly na poděkování Bohu za udělenou svobodu občanskou. Při tom však neopomenul starost-

livý velepastýř k opatrnosti povzbuditi věřících, aby nedali se svésti od lidí zlomyslných, kteříž se snad vynasnaží, lid k nezákonným krokům strhnouti; pak ovšem (tak dí arcibiskup v listu svém) by ona krásná, srdce každého vlastence hrdostí naplňující naděje, že bude svoboda vlasti České dobyta bez krveprolití, k trpké žalosti všech upřímně smýšlejících byla sklamána. Kněžím rozkázal arcibiskup, aby lid všemožně poučovali, nepravé náhledy objasňovali a v pravé lásce k vlasti jednoho každého utvrzovali.

Duchovenstvo v rozhodné většině postavilo se po boku arcipastýře svého na obhájení práv církve i na ochranu věrného lidu katolického. Vedle „*Časopisu pro katolické duchovenstvo*“ i jiný statečný bojovník uprostřed nebezpečného víru rozbouřených vášní katolíky k poklidu napomínal a pravé vzdělání lidu za úkol sobě vytknul; byl to „*Blahověst*“, týdenník katolický, jejž se schválením arcibiskupa Aloisia v r. 1847 začal vydávati Václav Štulc, nyní probošt Vyšehradský.

Zatím události vedly k jinému výsledku, nežli arcibiskup Alois Josef očekával. Deputace česká byvši 22. března 1848 u císaře Ferdinanda I. ve Vídni připuštěna ku slyšení, navrátila se dne 27. března u vítězoslávě do Prahy, ješto dobrotivý mocnář splnění všelikých požadavků byl připověděl. V průvodu národní gardy, měšťanstva a četného oby-

vatelstva Pražského kráčela deputace až k *soše sv. Václáva* na konském trhu, kdež arcibiskup Alois Josef chvalozpěv „Te Deum“ vykonal. Brzy však obavy od arcibiskupa v pastýřském listu pronešené splňovati se počaly. Od lidí zlomyslných překrucována všelijak slova císařská a následkem toho zmáhala se nedůvěra i rozhořčenost mezi občanstvem a studentstvem. K nalehání nespokojenců vydáno 4000 ručnic ze zbrojnice a národní gardě i studentstvu přenechány stráže u bran městských jakož i na jiných místech veřejných. Druhá deputace byla 8. dubna ve Vídni, kdež císař přislíbil brzké svolání sněmu zemského a rovnoprávnost obou národností zaručil. Spolu však i v Německu zdvihli se lidé, kteříž se ve Frankfurtě o tom radili, kterak by se sjednocená říše Německá utvořiti dala. Český národ zamítnul (po příkladu Palackého) účastenství v dotyčných poradách, ale ministr Pillersdorf nicméně nařídil, aby se v Čechách konaly volby pro Frankfurt.

Jelikož velká část obyvatelstva německého ku Frankfurtu hledíc, nenávist proti Čechům rozsívati začala, museli Čechové na obhájení svých práv pomýšleti a svolali ke dni 2. června 1848 *sjezd slovanský* do Prahy, v němž se mimo Čechy súčastnili Moravané, Slováci, Poláci, Rusíni, Chorváté a Srbové. Avšak blahodárné práce sjezdu toho násilně byly přerušeny krvavými výstupy, kteréž od nespokojen-

cův dne 12. června 1848 (v pondělí Svatodušní) byly započaty a teprv 17. června rozkotáním barikád a dobytím Prahy se skončily.

Sotva že zase poněkud nastal pokoj a pořádek v zemi České, uznával pečlivý arcipastýř za svou povinnost, vydati nové ponaučení a napomenutí k ovečkám svým. Dne 8. července 1848 opět listem *pastýřským* co laskavý otec promluvil k věřícím své diecése; poukázal k tomu, že nyní skrze poslance své budou účastni moci zákonodárné, a protož je povzbudil, aby se modlili za tyto své zástupce, aby Pán jejich rady svým svatým Duchem spravoval a pracem jejich žehnal. Spolu však velepastýř vážnou výstrahu dal všem křesťanům katolickým, aby se žádného násilí nedopouštěli, nýbrž zákonitou cestou svobody konstituční užiti hleděli. Obzvláště praví v listu svém arcibiskup, že by to nejbolestněji nesl, kdyby svoboda měla se státi posilou vlažnosti mnohých ve věcech sv. náboženství. Uznáváme za prospěšné položiti tuto vlastní slova arcibiskupa Aloisia, kteráž jej *upřímným vlastimilem* býti dosvědčují a zajisté i v době nynější bedlivého povšimnutí zasluhují. Předeslav napomenutí, aby věřící neposlouchali falešných proroků, nýbrž aby na své sv. Patrony zemské hleděli, takto dále pokračuje:

„Ano, milená vlasti moje, tobě nelze nikdy u víře zblouditi, neodvratně-li hledíš ve všem zmatku lidského domnění na ty hvězdy, kteréž ti jasně svítí

na tvé duchovní obloze. Vždyť tvoji první apoštolové Cyrill a Methoděj přišli k tobě co blahověstové té církve, kteráž učitelkyní pravdy jest po celém katolickém světě; rozseté pak od nich símě svaté víry bylo napotom krví tvého sv. Václava, tvé sv. Lidmily, tvého sv. Jana zúrodněno, a od tvého sv. Vojtěcha soukmenovním bratrům tvým sděleno. Tato víra to jest, kteráž tě po mnohá století blaženou činila, tvé krásné chrámy stavěla, a nejprospěšnější ústavy zřídila! Kacířství pak zničilo mečem a ohněm tvou starou slávu, kteréž neobnoví ani občanská svoboda, budeš-li se viklati v staré víře, a nebudeš-li ji jeviti skutky a láskou.“

Uprostřed bouří roku tohoto konala se *500letá* památka založení *university Pražské*; z dobrovolných příspěvků zřízen nádherný pomník císaři a králi *Karlu IV.* blíž kamenného mostu; arcibiskup věnoval na ten účel 6000 zl. Z toho, co ještě zbylo, zřízena jest nadace, ve kteréžto každý čtvrtý rok některý kněz podílu béře, jenž cestováním v cizině vědecké vzdělání své zdokonaliti zamýšlí. — Fakulta filosofická poctila r. 1848 arcibiskupa Schrenka titulem a diplomem čestného doktora.

Říšský sněm ve Vídni konaný vyslovil v září 1848 zrušení poddanství selského; zrušena jest výkupem robota i desátek. Duchovenstvo české velké zkrácení tudy ve svých příjmech utrpělo; jen velmi skrovná náhrada udělena jest správcům du-

chovním za ztracený desátek; ze státní pokladnice měla jim jedna třetina desátku býti nahražena, ale až podnes ničeho neobdrželi. Jen s bolestným povzdechnutím zpomínají pastýřové duchovní na tu slavnou konstituci, která je o polovici potřebné výživy připravila, ač práce jejich se neumenšila a cena potravin i výrobků průmyslných dvojnásobně vystoupila.

Vedle toho ozývaly se i mezi duchovenstvem samým hlasy o *reformaci* ve věcech církevních; někteří kněží se postavili v čelo rejdů politických; ve veřejných listech a brožurkách neostýchali se nevěrečtí pisálkové tupiti kněžstvo i církev katolickou Vše toto poznenáhla uděsilo otcovské, svatého pokoje milovné srdce arcibiskupa Aloisia Schrenka; události dotčené zlomily v něm důvěru v postačitelnost jeho osobní síly k vykonání toho, čehož v takovém čase úřad jeho na něm žádal, a položilo základ k nemoci, kteráž jej tak záhy usmrtila. Roznemohl se v polovici měsíce října 1848 na silné bolení hlavy, k němuž se brzo neobyčejná těžkomyslnost přidala.

Za jeho žití udála se ještě změna důležitá ve vládě zemí rakouských. Neboť císař Ferdinand I. po otevření říšského sněmu Kroměřížského odřekl se trůnu dne 1. prosince 1848, načež vládu zemí rakouských nastoupil syn bratra jeho Františka Karla pod jmenem František Josef I. Týž hned na

začátku vlády své projevil úmysl zabezpečiti svobodu církve a vyslovil úmysl ten zřejmě v oktrojírce čili nové ústavě, dané 4. března 1849.

Den na to, 5. března 1849 zesnul v Pánu arcibiskup Alois Josef, svob. pán ze Schrenků. Těžkomyslnost jeho skončila změknutím mozku, kteréž bujarý strom života jeho ve věku pouze 47 let podťalo. Slavný průvod pohřební vedl probošt sv. Vítské kapitoly, Václav rytíř Václavíček († 1862) dne 7. března u přítomnosti četného duchovenstva a nesčíslného lidu, tak že celé Hradčany a veškery dvory cís. kr. hradu byly obecenstvem naplněny. Průvod se vedl z arcibiskupské residencí v pravo pod Hradčanským stromořadím přes Hradčany, vešel prostřední branou do prvního dvora cís. kr. hradu, potom prvním hlavním klenutím podle hlavních zámeckých schodů do druhého dvora, odtud v pravo podle proboštské residencí okolo celého metropolitního chrámu Páně a posléze hlavní branou do staroslavného chrámu Svatovítského. Císař Ferdinand I. poctil zesnulého arcipastýře přítomností svou v kostele při pohřbu a slavné zádušní mši sv.

Co se povahy tohoto arcibiskupa dotýče, pochvalně uznati sluší, že srdce jímající vlídnost z veškerého jeho jednání vynikala. I tenkráte, když cosi nepříjemného říci musel, zvolil taková slova, že dojmu bolestného nezůstavil. Mysl jeho veselá obyčejnou rozprávku ráda žertem protkávala. Hlavní

jeho zábavou krom úředního povolání bylo čtení, procházky v zahradách a cestování. Skoro každého roku projel statky arcibiskupské, všudy osobně žádosti poddaných vyslechl a chudým almužnu i obživnou práci poskytnul. Velký náklad vedl na opravu residence arcibiskupské v Praze i na budování nových stavení téměř na všech statcích arcibiskupských, tak že celkem 241.000 zl. stř. na stavby vynaložil. Čtvrtý díl svých příjmů obětoval na almužny.

§. 102.

B e d ř i c h.

(Od roku 1850.)

Správu diecése Pražské ihned 8. března ujal světící biskup František Vilém Tippmann, kterýž k tomu cíli od metropolitní kapitoly sv. Vítské jednohlasně za kapitulárního vikáře byl vyvolen.

V této době meškal papež Pius IX. u vyhnanství v Neapolském městě *Gaetě*. On to byl, jenž svým poddaným v státě církevním udělil rozsáhlou svobodu dříve než jiné vlády evropejské; brzy však i v Římě vznikla revoluce, kteráž 24. listopadu 1848 papeže k útěku přinutila. V Římě přátelé Mazziniho a Garibaldovci prohlásili republiku a zle tam řádili. Mezitím ze všech dílů světa zasílána jsou papeži četná osvědčení věrnosti biskupův i věřících. Také *biskupové čeští* (Tippmann co kapitulární vikář

Pražský, Hille, biskup Litoměřický, Hanl, biskup Kralohradecký, a Lindauer, biskup Budějovický) v březnu 1848 jmenem duchovenstva a lidu českého zaslali Piu IX. písemné *osvědčení uctivé oddanosti*, lásky a důvěry spolu s vyjádřením upřímného politování, že tak mnoho nevděku za těchto posledních časů zakusiti musel. Teprv když hrdina Radecký byl dosáhnul skvělého vítězství u Novary r. 1849 nad vojskem Piemontským, když vojskem francouzským Řím byl vydobyt a rakouské vojsko do papežského území vtrhlo, bylo povstání přemoženo a papež se dne 12. dubna 1850 do Říma navrátil.

Dne 20. května 1850 sv. Otec Pius IX. postaral se o znovuosazení osiřelého prestolu arcibiskupského v Praze, an kardinála arcibiskupa Solnohradského, Bedřicha knížete ze Schwarzenberka, arcibiskupem Pražským ustanovil.

Bedřich Josef kníže ze Švarcenberka narodil se ve Vídni dne 6. dubna 1809 co syn Josefa knížete ze Švarcenberka a matky Pavlíny, rozené vévodkyně z Arenberku; nedlouho těšil se Bedřich laskavému ošetřování mateřskému; neboť kněžna Pavlína matka jeho byla r. 1810 přítomna v slavném plesu, jejž dával její švakr Karel kníže ze Švarcenberka co vyslanec rakouský v Paříži ku poctě zasnoubení Napoleona I. s Marií Ludovíkou; mezi zábavou náhle vznikl prudký požár v sále, kde se ples odbýval, a tu v povstalém zmatku kněžna

Pavlína bohužel od plamenů zachvácena byvši, tragicky život svůj skončila. Bedřich již co nemluvňátko osiřel. Nicméně otec jeho postaral se záhy o pečlivé a vzorné vychovatele pro tohoto nejmladšího syna svého *). Po dokončených studiích gymnasiálních vyvolil sobě Bedřich stav kněžský a byl dne 25. července 1833 na kněžství posvěcen. Brzy na to stal se kanovníkem kapitoly Solnohradské a byl dne 24. září 1835 ode všech kanovníků jednomyslně za *arcibiskupa Solnohradského* vyvolen, ač měl teprvé 26 let stáří (pravidelně se při biskupech 30tý rok věku jejich vyžaduje). Dne 1. května 1836 byl na biskupství vysvěcen. Vlídností a dobrosrdečností i štědrotou svou naklonil sobě záhy mysle všech věřících, tak že, jak sám častěji říkával, se mu Solnohrad stal pravou vlastí.

V roce 1841 jel arcibiskup Bedřich ze Švarcenberka do *Říma*, navštívit a uctit hroby sv. apoštolů Petra a Pavla. Ve zvláštní audienci byl přijat od papeže Řehoře XVI., kterýž brzy na to a sice 24. ledna 1842 jej povýšil na důstojenství Kardinála římské církve s titulem chrámu sv. Augustina. Papež tímto vyznamenáním projevil uznání velikých zásluh, které si kníže Bedřich Švarcenberk

*) Jeden bratr kardinála-arcibiskupa Bedřicha jest Jan Adolf kníže ze Švarcenberka; druhý bratr byl Felix Ludvík, kterýž od r. 1848—1852 co předseda ministerstva stál v čele vlády rakouské.

o církev získal; spolu však mělo toto povýšení také sloužiti za důkaz úcty papeže Řehoře XVI. k domu Rakouskému a zvláště k císaři Ferdinandovi I., jelikož nejvyšší hlava církve tudy chtěla v osobnosti knížete Bedřicha vyznačiti ony četné zásluhy, kteréž sobě rod Švarcenberský v 19. století o blaho rakouského státu katolického skvělým spůsobem vydobyl.

Konstituce v r. 1848 národům rakouským udělená přispěla znamenitě k tomu, že jmeno kardinála Švarcenberka i za hranicemi naší říše nemalou slávou se přiodělo. Jelikož i v Německu byla svoboda náboženská prohlášena, usnesli se na tom biskupové němečtí, že *společnými poradami* má býti docíleno jakési sjednocení ohledně uspořádání církevních záležitostí. Porady tyto konaly se ve *Vircpurku* (v Bavořích) od 21. října do 16. listopadu 1848 pod předsednictvím kardinála Bedřicha knížete ze Švarcenberka, kterýž co arcibiskup Solnohradský měl spolu hodnost Primasa říše Německé a co takový za předsedu byl zvolen; v poradách těch súčastnili se arcibiskupové z Frýburku (v Badensku), Bamberka, Mnichova a Kolína nad Rýnem; zástupce poslal arcibiskup Olomoucký; přítomni byli osobně biskupové z Augšpurku, Řezna, Špýru, Pasavy, Vircpurku, Aichstetu, Chlumu, Hildesheimu, Treviru, Limburka, Paderbornu, Monastýru, Rottenburku; apoštolský vikář z království Saského a jenerální vikář z Osnabruku; zástupce poslali biskupové z Brixenu, Vratislavi,

Mohuče a biskup Varmienský (Ermeland). Dne 15. listopadu 1848 vydali tito arcipastýřové společný *okružní list* k svému *duchovenstvu*, napomínajíce jich k stálosti v důležitém povolání a k statečnému boji proti svůdníkům, kteříž zvláště v této době víru v srdcích lidu zviklati usilují. Zřízena buďtež zbožná bratrstva, missie konány, dobré spisy se vydávejte, aby se tím spůsobem láska ku pravdě a ctnosti poznovu v utrobě křesťanů katolických utvrdila.

Ve shromáždění tomto Vircpurském zavázali se biskupové také slavným slibem, že jak možná nejdříve k oživení církevní jednoty a kázně budou konati sněmy provinciální a diecésní; slibu tomu mnozí z nich skutečně dostáli.

Jelikož ústavou rakouskou ze dne 4. března 1849 (oktrojírkou) byla církvi katolické aspoň v zásadě navrácena úplná svoboda a urovnání zájmů náboženských jí ponecháno, muselo se na skutečné provedení této zásady pomýšleti. Za tou příčinou se *biskupové rakouští* k vyzvání ministerstva *shromáždili ve Vídni* a konali zde porady od 30. dubna až do 17. června 1849. Také tyto porady řídil co zvolený předseda kardinál Bedřich kníže ze Švarcenberka, arcibiskup Solnohradský; súčastnili se v nich naši biskupové čeští: Tippmann co kapitulární vikář Pražský, Hanl, biskup Kralohradecký, Hille, biskup Litoměřický, Lindauer, biskup Budějovický; mimo to arcibiskupové z Olomouce, Vídně, Lvova (obřadu

latinského), Zadru, biskupové z Brna, Lublaně, Záhřeba, Labudu, Tarnova, Přemyslu, Dubrovníka, Sekova, Gorice, Parenzy, Kataro, sv. Hipolyta, Tridentu, Velije, Splitu, Sibenika, Kerku, Vratislavi, Terstu, Pětikostelů, apoštolský vikář c. k. armády; zástupce poslali: arcibiskup Lvovský řeckého obřadu, biskupové Brixenský, Linecký a Lesinský.

Dříve nežli se biskupové do svých diecésí navrátili, vydali ve Vídni *list pastýřský* k věřícím, v němž k rozšafnému užívání svobody císařem propůjčené každého povzbuzují, spolu však výstrahu dávají, aby se nikdo nedal másti ošalebnými hesly nepřátel, kteříž moudrou lásku národů k jejich dějepisu, jazyku a přirozenému mravu usilují převrátiti v šílenou nenávist jedněch proti druhým; biskupové vysvětlují věřícím, jak nebezpečné jest jiné heslo nepřátel, které zní: Ať se oddělí škola od církve! což nic jiného neznamená leč: ať se dítky odtrhnou od Krista, ať se v útlém srdci jejich neujme símě spasitelné víry křesťanské. Biskupové mocí apoštolského úřadu svého i ty napomínají, „kteříž na nejvyšších stupních postaveni jsou, jimžto Bůh pozemské blaho národů svěřil;“ napomínají je, aby hledali království Božího a spravedlnosti jeho.

Na základě porad biskupských přednesl tehdejší ministr osvěty hrabě Leo Thun císaři návrhy své, a císař František Josef I. vydal dva dekrety dne 18. a 23. dubna 1850, pro církev velmi důle-

žité. Neboť navráceno jest biskupům i věřícím právo, ve věcech duchovních k *papeži* se obraceti a od něho nařízení přijímati bez přivolení úřadů světských (čili bez „placet“-u). Mimo to přiřknuto biskupům právo, aby beze všech překážek se strany vlády světské ve svých diecésích záležitosti církevní mohli spořádati, kněžstvu i věřícím rozkazy udíleti, je i trestati. Úřady císařské měly se starati o náležité svěcení *neděl a svátků*. Také s ohledem na *studie bohoslovné* a vyučování *náboženské* na veřejných ústavech puštěno biskupům právo osazování míst učitelských. Těmito zákony aspoň prozatím tolik docíleno, že se církev volněji pohybovati mohla, a že dopřána jí část oné svobody, které všickni občané požívali. Další urovnání poměrů mezi státem a církví v letech následujících bylo provedeno.

Ještě než tyto zákony byly uveřejněny, jmenován jest od císaře Františka Josefa I. dne 13. prosince 1849 kardinál Švarcenberk arcibiskupem *Pražským*. Zaradovala se z toho osiřelá církev Pražská a po celé vlasti ozývaly se hlasy radost a spokojenost jevící. Jen Solnohradská diecése truchlila, že milovaný arcipastýř a otec má opustiti dítky své. Vida zármutek věřících, ustanovil se kníže Švarcenberk na tom, že sám o své vůli neroztrhne onen svazek posvátný, jenž jej k diecési Solnohradské poutal. Za tou příčinou napsal dne 6. ledna 1850 papeži Piu IX. pokorný list, ve kterém dovozoval, jak trpko

a bolestno jest mu arcibiskupskou církev Solnohradskou opustiti, spolu pak vyslovil obavu svou, že nebude moci církvi České valně prospěti. Avšak papež Pius IX. mocí svého vznešeného úřadu uložil kardinálu Švarcenberkovi za povinnost a nařídil mu, aby správu arcibiskupství Pražského převzal; i vyslovil v listu svém ze dne 30. dubna 1850 naději, že se novému arcibiskupovi Pražskému více než každému jinému podaří s Boží pomocí nejednu zlou věc neškodnou učiniti a rozličné rány zahojiti. Brzy na to a sice dne 20. května 1850 prohlásil papež v paláci Vatikánském v konsistoři kardinálů Bedřicha Josefa Švarcenberka, dosavadního arcibiskupa Solnohradského, za *vrchního pastýře arcidiecése Pražské* s ponecháním titule kardinála sv. Augustina.

Dne 15. srpna 1850 konal arcibiskup Bedřich kníže ze Švarcenberka slavný vjezd svůj do Prahy. V Nuslích uvítal jej c. k. krajský se svými podkrajskými a s vrchním velitelem obrany národní. U bran městských vítali jej dva kanovníci kapitoly sv. Vítské, na sv. Václavském náměstí purkmistr Pražský v čele rady městské. Uprostřed valných zástupův ubíral se arcipastýř novými alejemi ku Karlovu mostu, kdež rektor vysokých škol jej co kancléře a ochránce university přivítal. V chrámě u sv. Mikuláše očekávali jej biskupové Kralohradecký a Litoměřický, (a ješto biskupství Budějovické bylo v ten čas uprázd-

něno) kapitulární vikář Budějovický, kapitola metropolitní i kapitoly kollegiátní, arcibiskupští vikářové, četní farářové z Prahy i venkova a řeholní duchovenstvo. Arcibiskup byl tu přítomen mši sv., kterou sloužil probošt Václavíček, načež se slavný průvod hnul k Hradčanům. Před metropolitním chrámem byl arcibiskup uvítán od zástupcův c. k. vlády a nejvyššího důstojnictva vojenského. Slavné nastolení nového velepastýře dálo se v chrámě sv. Vítském u přítomnosti papežského Nuncia (čili vyslance) *Viale Préla*, arcibiskupa Karthaginenského, kterýž mši sv. sloužil, načež p. kardinál, když bully papežské byly přečteny, do rukou Nuncia papežského složil přísahu a přijav od něho arcibiskupské *pallium*, ve správu Pražské diecése se uvázal.

Za dob mládí svého kníže Bedřich Švarcenberk dle spůsobu tehdáž vůbec panujícího byl sice přidržován k němčině a cizím jazykům, ale po česku jen velmi skrovně se mluviti naučil. Jakmile však z rozkazu papežského se odhodlal nastoupiti prestol Pražský, počal již v Solnohradě samém se vší pílí *jazyku českému* se přiučovati, věda, že dle církevních zákonů biskup má býti úplně mocen jazyka, jímžto mluví věřící správě jeho svěření. Svědomitá pilnost arcibiskupa Pražského spůsobila, že již při první své visitaci, konané v září 1850, byl s to slovo Boží českým jazykem hlásati.

Jubileum čili *milostivé leto*, kteréž ve všeobecné církvi na rok 1850 připadlo *), konalo se ve mnohých krajinách teprv r. 1851 a to z té příčiny, jelikož za nepokojných běhův té doby, když papež dlel u vyhnanství, nebylo možno jubileum ohlásiti, což se teprv 25. července 1850 stalo. Kardinál arcibiskup Pražský ustanovil dobu od 21. června až do 20. července 1851 k získání plnomocných odpustkův.

Staré úřady vrchnostenské byly r. 1850 zrušeny a na jich místo vstoupily úřady císařské. Na ten účel bylo r. 1850 království České rozděleno v 7 *krajův* a sice: Pražský, Plzenský, Budějovický, Pardubický, Jičínský, Česko-Lipský a Chebský; každý kraj zahrnoval v sobě několikeré hejtmanství okresní a každé hejtmanství dělilo se opět ve vícero (2 neb 3) okršků soudních. Nejvyšší úřad zemský, posud gubernium nazvaný, obdržel jmeno c. k. místodržitelství. Ale již v roce 1855 země Česká zase jiným spůsobem byla rozdělena a sice na 13 krajův a úřady administrativní (správní) spojeny jsou se soudy okresními. Dne 31. prosince zrušil císař František Josef I. ústavu v r. 1849 udělenou. Řeči české byla s počátku dána větší volnost na ústavech vyšších i na školách nižších, ale po roce 1854 zase ujímala nadvládu *němčina* (za ministra Bacha). Množství úředníků a učitelů z Čech a Moravy usa-

*) Byloť to *občasné* ono jubileum, které se vždy po uplynutí 25 roků v církvi katolické koná.

dila vláda v království Uherském, aby tam germanisaci (poněmčování) pilně pěstovali. Nátlak od vlády činěný dovedl sice na krátkou dobu volnější hnutí mezi českým národem utlumiti, avšak doutnající jiskérku uvědomělé lásky ku vlasti a snah literarních zcela udusiti se mu nepodařilo. Naopak vždy více zmáhala se uvědomělost národní nejen mezi vzdělanci, ale i v samém lidu obecném.

Papež Pius IX., jsa obzvláštním ctitelem Bohorodičky Marie Panny, veškerou církev za těžkých bojův a protivenství té doby do její mateřské ochrany odporučoval; aby však lásku a důvěru lidu křesťanského k Matce Boží tím více roznítil, prohlásil se souhlasem biskupův celého světa za článek víry katolické to učení, že blahoslavená Maria Panna bez poskvrny dědičného hříchu byla počata. Tento článek víry prohlásil Pius IX. slavným spůsobem dne 8. prosince 1854 (v den Neposkvrněného Početí Marie P.) v Římě u přítomnosti 200 kardinálův, arcibiskupův a biskupův; mezi nimi nalezal se také kardinál-arcibiskup Pražský, Bedřich kníže Švarcenberk, kterýž schválně za touto příčinou cestu do Říma vykonal.

K uspořádání poměrů církevních konalo se mezi Stolicí papežskou a mezi rakouskou vládou déle trvající vyjednávání, načež byla mezi papežem Piem IX. a císařem Františkem Josefem I. uzavřena *smlouva* (obyčejně „Konkordát“ nazvaná) ze dne

18. srpna 1855. Nepřátelé církve ihned zdvihli nehorázný pokřik, jakoby strašné to slovo „Konkordát“ kdož ví jakým neštěstím pro Rakouskou říši bylo; nerozumným lidem namlouváno, že prý nyní začne vláda kněžská, že zase bude zaveden desátek a robota, kacíři na hranici páleni a t. p. Než ejhle, konkordát byl od r. 1855—1868 platným zákonem státním, a přece ani jeden kacíř není upálen, a robota i desátek zůstaly zrušeny jako prvé. Což tedy na tom slově bylo tak hrůzyplného, že to krev nepřátel pobouřilo?

Jedním slovem to budiž vyjádřeno: Císař navrátil smlouvou ze dne 18. srpna 1855 církvi katolické svobodu, tu svobodu, kterouž odpůrcové jí nikdy nepřáli a podnes nepřejí. Uznána byla od vlády rakouské práva, kteráž církvi od samého počátku jejího přislušela, na př. aby papež, biskupové a jiní představení mohli bez překážky povinnosti své konati, církev a její osady jednotlivé říditi a spravovati, pečovati o náboženské vyučování mládeže, kárati a trestati neposlušné křesťany katolické, osazovati fary, spravovati jmění církevní. Obzvláště dal císař přivolení své k tomu, aby záležitosti *manželské* od 1. ledna 1857 počínaje u samých toliko církevních soudův byly rozhodovány, a nikoli (jakož od časův Josefa II. bývalo) od úřadů světských. O nějakých výsadách, privilejích nebo přednostech kněží a vůbec katolíků není v té

smlouvě ani řeči. Ovšem ale církev znovu potvrdila výsadu císaři udělenou, aby mohl jmenovati arcibiskupy a biskupy i jiná místa důležitá osazovati, aby náboženská i studijní matice ve správě úřadů světských byly ponechány, aby se statky církevní bez povolení císařského ani v zástavu dáti, tím méně prodati nesměly.

Proti takovéto smlouvě s církví katolickou uzavřené žádný povážlivý člověk rozumné námitky činiti nemohl, a to tím méně, ješto brzy potom císařským patentem ze dne 8. dubna 1861 mnohem větší práva byla udělena protestantům, ano i židé zákonem ze dne 18. února 1860 (a později 25. května 1868) na rovný stupeň se všemi občany byli postaveni.

Na začátku dubna r. 1856 sešli se arcibiskupové a biskupové rakouští ve *Vídni*, kdež od 7. dubna až do 16. června konali porady ohledně provedení jednotlivých článků konkordátu. Byl tu ustanoven mimo jiné také nový řád studií bohoslovných, kterýž od r. 1857 zaveden jest i v Praze a ve všech ostatních českých diecésích. Při těchto poradách byl arcibiskup Pražský kardinál Švarcenberk předsedou.

Nejvyšší biskup církve Pius IX. osvědčil nevšední svou důvěru k arcibiskupovi Pražskému tím, že apoštolským listem ze dne 25. června 1852 jemu svěřil *visitaci klášterů* v Čechách, na Moravě, v Ra-

kousku a Solnohradsku, v Polště, Gorici a Zádru. Kardinál s velkou ochotou obtížné práci té se podrobil, přibrav ku pomoci své několik spoluvisitátorů, z nichž nejhorlivějším se býti prokázal Antonín Martin Slomšek, kníže biskup Labudský, tato chlouba Slovinců. Kardinál Švarcenberk co apoštolský visitátor všady s důrazem dolehal na obnovení přísné kázně řeholní.

Maje péči o zdárné vychování duchovenstva své vlastní diecése, zřídil arcibiskup Bedřich r. 1856 *studentský konvikt v Praze*, aby v ústavě tom (doposud spojen jest s kněžským seminářem) žáci gymnasiální pod dozorem církevním k stavu duchovnímu se připravovali.

V roce 1862 odebral se kardinál Švarcenberk poznovu do *Říma*, kdež o svátcích svatodušních 8. června Pius IX. za svaté prohlásil 23 *mučeníky Japanské*, kteříž r. 1597 život svůj pro Krista obětovali. Tehdáž odevzdali také biskupové v Římě shromáždění papeži Piu IX. adresu oddanosti, kterouž v příbytku kardinála Švarcenberka podepsalo 21 kardinálův a 241 biskupův. Senát římský vyznamenal kardinála arcibiskupa Pražského tenkráte titulem šlechtice (Nobile) a měšťana Římského.

Veliká slavnost konala se v *Římě* r. 1867, kdež nastala 1800letá památka mučenické smrti obou knížat apoštolských, *sv. Petra a Pavla.* Sešlo se tam 348 kardinálů a biskupů mimo 10.000 kněží ze

všech končin světa. Arcibiskup Pražský toho roku pro jiné důležité péče a překážky do Říma jíti nemohl.

Brzy však udála se závažná příčina, pro kterou mu bylo opět do *Říma* se na cestu vybrati a to k pobytu dosti dlouhému. Neboť Pius IX. dne 8. prosince 1868 svolal biskupy celého katolického světa ku *sněmu ekumenickému* čili obecnému, jenž dne 8. prosince 1869 v Římě započal. Mezitím slavil papež dne 11. dubna 1869 *padesátiletou* památku *svého kněžství;* za tou příčinou kardinál-arcibiskup Pražský vydal 24. února 1869 pastýřský list, ve kterémž věřících vybízel k horlivým modlitbám za blaho církve a nejvyšší její hlavy. Totéž i všickni ostatní biskupové čeští učinili. Duchovenstvo hlavního města Prahy zaslalo darem k tomu památnému dni sv. Otci zlatý *relikviář*, v němž se nacházely ostatky svatých patronů zemských Václava, Vojtěcha a Jana Nepomuckého.

Kardinál kníže Bedřich ze Švarcenberka dne 9. listopadu 1869 sloužil tichou mši sv. v chrámu Marie P. Vítězné na Malé Straně a provázen jsa srdečným blahopřáním duchovenstva i věřících, vydal se na cestu ku všeobecnému sněmu církevnímu do Říma přes Mnichov, Trident, Bononii a Foligno. Sněm Vatikánský *) trval od 8. prosince

*) Nazývá se takto dle papežského paláce *Vatikán* řečeného, kde se porady sněmovní konaly. Od sněmu Tridentského (1563) nebyl po 300 let konán žádný sněm obecný.

1869 až do 9. července 1870. Kardinál Švarcenberk, kterýž velmi pilně se byl súčastnil v jednání sněmovním, navrátil se šťastně do Prahy dne 29. července.

V ten čas vypukla válka mezi Francouzskem a Pruskem; okolnosti té použil král italský Viktor Emanuel k tomu, aby dokonal lupičství, kteréž už 10 let proti hlavě církve provozoval. Dne 20. září 1870 *vojsko italské se zmocnilo Říma* a papeži Piu IX. toliko palác Vatikánský ponechalo.

Ku pomoci v úřadě biskupském zvolil sobě kardinál Bedřich ze Švarcenberka po smrti biskupa Tippmanna († 1857) za nového biskupa světícího *Petra Frant. Krejčí-ho*; týž narodil se v Březině dne 27. června 1796, na kněžství byl vysvěcen 24. srpna 1819, stal se děkanem v Turnově, r. 1837 zvolen za kanovníka u sv. Víta; r. 1857 zvolil jej sobě kardinál Bedřich za světícího biskupa; obdržev stvrzení papežské s titulem biskupa z Oropu, přijal biskupské svěcení dne 28. února 1858 v chrámě sv. Vítském od svého Metropolity, arcibiskupa Bedřicha. Byl spolu jenerálním vikářem. Zesnul v Pánu 4. července 1870, odkázav veškeré jmění své k účelům církevním; pochován jest v Turnově.

Hned následujícího roku 1871 povýšen na hodnost světícího biskupa Karel František Prucha. Narodil se v Hradci (Gratzen) dne 6. září 1818; na kněžství posvěcen 5. září 1841; byl kooperátorem

u Trinitárů v Praze, pak od r. 1843—1847 adjunktem fakulty theologické a povýšen jest r. 1847 za doktora bohosloví; stal se téhož r. 1847 spirituálem (vůdcem duchovním) v kněžském semináři Pražském, kteréhožto důležitého ústavu pak rektorem byl od r. 1852 až do r. 1859. V r. 1858 povýšen jest od kardinála Švarcenberka za skutečného kanovníka kapitoly Staroboleslavské. Zvolen byv v r. 1859 za kanovníka u sv. Víta, postoupil r. 1866 k hodnosti preláta školastika a zastával až do vydání nových zákonů školských (1869) také hodnost c. k. nejvyššího dozorce škol v arcidiecési Pražské. Byv od kardinála knížete Švarcenberka za světícího biskupa vyvolen, dosáhl dne 6. března 1871 papežského stvrzení; Pius IX. udělil mu název biskupa z *Joppe* *); svěcení biskupské přijal prelát dr. Prucha dne 16. dubna 1871 od svého Metropolity kardinála knížete ze Švarcenberka za přítomnosti biskupa Budějovického Jirsíka i Litoměřického biskupa Vahaly. Roku 1872 stal se biskup Prucha také jenerálním vikářem arcidiecése Pražské.

S těmito zprávami však nemíníme ukončiti vypsání zásluh našeho arcipastýře Bedřicha, jehož Bůh milostivý dlouhá leta živiti račiž! Některé podstatné

*) *Joppe* čili Jaffa, město v Palestýně se 6000 obyvatelů; tam kázal sv. Petr apoštol a biskupství už v pátém století po Kristu zde založeno bylo. Bydlí tu asi 1000 křesťanů, ostatní obyvatelé jsou Turci.

a vynikající stránky činnosti jeho jsme sobě na konec ponechali a připojíme k nim všecky čelnější úkazy neb události z doby nejnovější, pokud jim jakési důležitosti v ohledu náboženském připsati možno a slušno.

§. 103.

Visitace, exercicie, missie.

Pohodlí nehledá kardinál Švarcenberk v úřadě biskupském. Za důkaz sloužiž ta okolnost, že vyjma případ nemoci neb nemožnosti sám osobně koná povinnosti biskupské, zejmena svěcení kněží, svěcení chrámů a sv. biřmování. Na nejzazší konec Čech (u Chebu) s rovnou ochotou k svěcení kostela se odebral, jako kdyby před brány Pražské vyjeti měl. Důkazem lásky, jakouž chová pastýř tento ku stádci svému, jest zejmena *válka rakousko-pruská* v roce 1866. Když tenkráte úřady se vzdálily se svých stanovišť, mohl ovšem i arcibiskup na některý letohrádek ujeti, ale neučinil toho; zůstal co věrný pastýř na místě svém, šel vstříc nepřátelům a snažil se spolu s purkmistrem Pražským velitele pruského nakloniti k mírnosti.

1. Je-li diecése tak rozsáhlá a zalidněná jako arcidiecése Pražská (čítající 1,700.000 katolíků), tuť zřídka se stává, že biskup jednotlivé osady navštíví nebo-li v i s i t a c i diecése vykoná; v historii

Pražské diecése pak málo nalezneme takových arcipastýřů, jimž popřáno bylo několikráte procestovati celé biskupství. Co se však dotýče kardinála Švarcenberka, hned v září 1850 (pobyv sotva 3 téhodny v hlavním městě Pražském) nastoupil první cestu velepastýřskou, kteráž hlavně měla ten účel, aby shlédnul města, jež ponavržena byla co příhodná sídla pro páté biskupství české *). Od té doby každoročně si to arcibiskup tak zařídil, že nejméně 3 neb 4 vikariáty (děkanské okršky) zvisitoval; tím se stalo, že až dosavad *celou diecési* (kteráž 36 vikariátů čítá) *dvakráte procestoval*, ano mnohé osady třikráte už navštívil. Mimo jiné podniknul dvakráte velepastýřskou cestu do vzdáleného hrabství *Kladského* v Prusku a byl tam v roce 1868 po válce rakousko-pruské s rovným jásotem od věřícího lidu přijat jako v r. 1856, když poprvé Kladsko navštívil.

2. *Kněží* hlásají slovo Boží věřícím osadníkům svým. Leč nemají-li sami ochabovati v horlivosti své, jest i jim zapotřebí zotavení duchovního a k tomu cíli výborně slouží tak zvané exercicie neboli *duchovní cvičení*, ku kterým větší počet kněžstva na jednom místě se sejde, kdež od výmluvného řečníka se jim připomínají pravdy zvláště pro kněžský stav důležité a kde přijetím svátosti pokání a nejsv. Těla

*) Byla to zvláště města: Plzeň, Cheb a Klatovy.

Páně nových milostí si shromažďují, aby pak tím blahodárněji mezi osadníky svými působiti mohli. Když už v sousedních krajinách tyto exercicie byly zavedeny, zanášel se také arcibiskup Pražský Alois Schrenk r. 1848 tím úmyslem, zaříditi cvičení duchovní v Pražské diecési. Avšak ochuravění jeho a smrt prozatím bohumilé dílo to zadržely. Teprv nástupce jeho, arcibiskup Bedřich, dne 19. srpna 1850 duchovenstvo k prvním exerciciím shromáždil v *Praze* a od té doby častěji a na rozličných místech rozsáhlé diecése poskytnuta kněžstvu příležitost, aby se síliti mohlo touto lahůdkou duchovní. Pro ty, kdož z nedostatku peněz cvičení duchovních súčastniti se nemohli, založena zvláštní pokladnice, aby odtud útraty jejich byly uhraženy. K účeli tomu při každých exerciciích sám arcipastýř štědrou rukou přispíval.

Na bohumilém zdaru národních škol vrchnímu pastýři Bedřichovi vždy velice záleželo; maje však dobrou toho povědomost, že jenom učitel v pravdě křesťanský jest schopen mládež katolickou zdárně vychovávati, připravil arcibiskup také *učitelstvu* své diecése duchovní hody čili exercicie r. 18[illegible] v Praze. Sešel se k nim učitelstva počet tak hojný, že se v trojím oddělení po sobě konati musely (dvě oddělení česká, jedno německé); byloť všech exercitantů 454. Všickni byli na útraty arcibiskupa v semináři kněžském,

kdež se exercicie konaly, stravováni; ano chudším učitelům také výlohy na cestu byly zapraveny.

3. Exerciciemi pro věřící *lid* jsou svaté Missie, které se hlavně tím liší od duchovních cvičení, že exercitanti obyčejně v jednom domě pospolu bývají shromážděni a v této odloučenosti od hluku světského důležité pravdy věčného spasení se týkající uvažují; při missiích však nemohou veškeři osadníci od své domácnosti se odloučiti, ale ovšem i jim se povinnost ukládá, aby v utrobu svou nahlédnouce, o spáse své pilněji než posud pracovali. Missie jsou mimořádné vyslání jistých kněží k některým osadám, k tomu účelu zřízené, aby se věřícím zvláštního oživení u víře a zbožnosti dostalo. Nejsou tudíž missie nikdy a nikterak na úkor vážnosti místního pastýře duchovního (faráře), nýbrž ony právě naopak jemu práci usnadňují a věřících k tomu povzbuzují, aby v záležitostech věčného spasení se duchovním správcům svým podrobovali. Bylyť missie už dříve (v 17. a 18. století) v Čechách konány; v tomto 19. století však znovu vzkříšeny jsou ve vlasti naší r. 1849, a v arcidiecési Pražské začaly se konati missie r. 1850 za vlády arcibiskupa Bedřicha i dosavad se v osadách českých a německých s požehnaným výsledkem v nich pokračuje. Kardinál kníže Švarcenberk nejenom vřelými slovy missie schvaluje, nýbrž i skutky četnými osvědčil, jak velice si jich váží, an chudším farářům, kteříž sami missionáře poho-

stiti s to nejsou, začasté i hmotnou pomocí svou se propůjčuje.

§. 104.

Sněm provinciální a synody diecésní.

Z nařízení církevního mají se častěji biskupové a jiné duchovenstvo scházeti na *synodách* čili sněmích, aby se tu vespolek radili o tom, co by ke vzrůstu církve sv., ku prospěchu víry a ku vzdělání věřících sloužiti mohlo. Tyto synody mimo jiné i tu výhodu s sebou přinášejí, že se tu duchovenstvo samo vzájemným povzbuzením a příkladem sílí k boji proti nepřátelům, jimž spojenými silami snadněji odolává, než když každý porůznu proti nim válčí. Bohužel ale byly synody dlouho zanedbávány jak v jiných zemích, podobně i ve vlasti naší. Příčiny toho hledati sluší dílem v liknavosti těch, kdož synody svolati měli, mimo to však i různice náboženské a neméně překážky kladené od vlády světské bránily biskupům, že ku sněmům scházeti se nemohli. Nyní teprv byla církvi dána svoboda, i mohly se synody zase konati a protož i neodkladně se k dílu přistoupilo.

1. Sněm provinciální čili krajinský nazývá se ten, při němž Metropolita svolává podřízené biskupy (suffragány) s jiným kněžstvem ku společné poradě. Takový sněm se konal v Čechách za arci-

biskupa Arnošta I. z Pardubic r. 1349 v Praze, a dostavili se k němu biskupové Olomoucký a Litomyšlský. Od té doby nebyl konán žádný provinciální sněm církve České. Teprv kardinál-arcibiskup Bedřich kníže ze Švarcenberku vstoupil do šlépějí slavného Arnošta z Pardubic a svolal sněm čili *koncil Provincie Pražské* ke dni 8. září 1860. Dostavili se ku sněmu biskupové čeští: Karel Hanl, biskup Kralohradecký; Augustin Bartoloměj Hille, biskup Litoměřický, a Jan Valerian Jirsík, biskup Budějovický; mimo to byl přítomen Petr František Krejčí, světící biskup Pražský. V poradách sněmovních taktéž brali podíl kanovníci všech kapitol českých, učitelové bohosloví na vysokých školách a ústavech biskupských, vikáři, a představení řeholí. Sněm provinciální trval od 9. do 24. září 1860; bylať tu činěna usnešení prospěšná o kázni kněžstva, o hlásání slova Božího a konání služeb Božích i udělování svátostí; povzbuzeni jsou věřící, aby spolu s pastýři svými dbali o okrasu domu Božího; posléze mnohé důležité zákony církevní byly na sněmu tom prohlášeny.

2. Poslední synoda diecésální Pražská konala se r. 1605 za arcibiskupa Zbyňka II.; prospěch té synody byl zajisté veliký, neboť až dosavad se leckterá nařízení r. 1605 učiněná v církvi České zachovávají. Ale ovšem za 250 let se mnohé poměry změnily a nastaly potřeby nové. Tudíž svolal pe-

člivý arcipastýř Bedřich roku 1863 synodu diecésní, která se konala *v Praze* od 1. — 3. září za přítomnosti 340 kněží (kanovníků, správců duchovních, řeholníků) ze všech končin rozsáhlé diecése. Také na této synodě bedlivé porady vedly k prospěšným nařízením ohledně příkladného života kněžského; obzvláště bylo ustanoveno, aby se pastýřské porady či konference častěji od duchovenstva konaly; ku podpoře chudšího duchovenstva zřízena matice sv. Vojtěcha. Továrníkům na srdce vložena péče o křesťanské vychování dítek dělnictva továrnického; schváleny jsou pastýřům i osadám svaté Missie a vydána pravidla o uctění nejsv. Svátosti oltářní. Za příkladem metropolity svého také biskupové *Kralohradecký*, *Litoměřický* a *Budějovický* konali synody diecésní se svým duchovenstvem. *)

Od té doby 10 let uplynulo a zase objevily se nové potřeby; hmotné opatření velké části duchovenstva jest tak nedostatečné, že tu pomoci nejvýš třeba; a za tím hlavně účelem svolal kardinál-arcibiskup Pražský *druhou synodu diecésní* v *Praze* ke dni 28. a 29. května tohoto jubilejního roku 1873. Sešloť se z Čech a Kladska 152 kněží, kteříž pilné porady konali ohledně vyučování ve sv. náboženství, o záležitostech manželských (s ohledem na novější zákonodárství státní), o službách Božích

*) V Budějovicích byla v září 1872 *druhá* synoda diecésní slavena.

a posléze o prostředcích ku hmotné podpoře chudých aneb chorobných a ve službě církevní sestaralých kněží. Duchovenstvo o své újmě uvolilo se odváděti jistou *daň* církevní *ve prospěch nemajetných spolubratří;* pravý to důkaz lásky bratrské, všeho následování hodné. Mimo to synoda se na tom usnesla, že se má duchovenstvo všemi spůsoby o to starati, aby v Čechách se mezi věřícím lidem víc a více šířila úcta ku blahoslavené *Anežce* Pražské, dceři krále Přemysla Otakara II., jakož také úcta ku blahoslavenému mučeníkovi *Janu Sarkandrovi*, jehož památku vedle Moravanů i my Čechové vděčně konati jsme povinni, jelikož tenkráte, když on smrt pro Krista podstoupil (1620), Morava ještě ku Pražské provincii církevní náležela. Dejž Bůh, aby ovoce blahodárné i této synody na mnohá leta potrvalo!

§. 105.

Tisícletá slavnost jubilejní r. 1863.

Mužům velikým národové přečasto splácejí nevděkem ona četná dobrodiní, jež od nich obdrželi. Ve hřmotném víru náboženských rozbrojů utuchla poznenáhla i mezi Čechoslovany památka Božského toho daru, kterýž mu z východu přinesli bratří Solunští, sv. apoštolové Cyrill a Methoděj. Neméně v pozdější době poněmčovatelé národa če-

ského tomu bránili, aby se slavné okamžiky z dřívější historie v paměti lidu obnovovaly.

Sotva však že po roce 1848 uvědomělost národní mohutněti počala, tuť se i vděčnost ku svatým věrozvěstům našim mocně probouzela. Obec *Karlín* u Prahy čítající 12.000 duší neměla ještě svého vlastního chrámu ku konání služeb Božích. Tu se jednota katolická v Praze záležitosti té horlivě ujala; k její prosbě vydal kardinál Bedřich ze Švarcenberku 1. listopadu 1850 pastýřský list, vybízeje věřících k milodarům na ten chrám, který se v Karlíně měl stavěti a jenž sv. Cyrillu a Methodějovi co pomník vlastenecký a dílo od veškerého věřícího lidu českého podniknuté měl zasvěcen býti. Po celé zemi konaly se sbírky se znamenitým výsledkem. V roce 1854 byl položen od kardinála arcibiskupa Bedřicha knížete ze Švarcenberku základní kámen ku chrámu tomuto; slavnosti té sám císař František Josef I. se vznešenou chotí svou Alžbětou byl přítomen. Za 9 let byl velkolepý chrám dostavěn a dne 18. října 1863 od kardinála Bedřicha *ke cti sv. apoštolů Cyrilla* a *Methoděje* posvěcen. Oltář sv. Václava v témž chrámě vysvěcen byl od biskupa Budějovického Jirsíka, oltář Marie P. od světícího biskupa Krejčího.

Jiná znamenitá památka Cyrillo-Methodějského jubilea byla národu československému uchystána tím, že nákladem *Dědictví Svatojanského* vyšel

tiskem Kancionál čili kniha duchovních zpěvů pro kostelní i domácí pobožnost *). V knize té obsaženy jsou ctihodné zpěvy staré i výborné písně z novějšího věku a položen tudy základ k důstojnému oslavení služeb Božích v jazyku mateřském.

Posléze v jubilejním roce 1863 nejen Moravané, nýbrž i četní Čechové, kněží i nekněží, na Velehrad Moravský putovali, aby na místě šlépějemi sv. apoštolů zasvěceném Bohu díky vzdali za velkou milost víry křesťanské, kteréž jsme hlásáním obou bratří Solunských účastnými byli učiněni.

§. 106.

Působení církve v oboru literatury.

Odpůrcové církve za naší doby pilně se o to zasazují, aby pomocí špatných spisů vyhubili víru v srdcích lidských, aby podkopali všecken ušlechtilejší cit mravnosti a takto křesťanský lid v propast věčné záhuby strhli. Za tou příčinou i církev katolická na toto pole literatury sestoupila, aby těmitéž prostředky, spisy totiž, ovšem ale spisy dobrými a vzdělávacími zápas se škůdcem podstoupilá. V pravdě pak uznati musíme, že v tom ohledu

*) První díl *Kancionálu* vydán byl členům Dědictví Svatojanského r. 1863, díl druhý r. 1864. Spolu vydán též „*Hlas varhan* ku kancionálu“, aby zpěvy také slušnou hudbou provázeny býti mohly.

církev velmi mnoho lidu křesťanskému prospěla, čehož důkazy některé tuto klademe:

I. Knihy bohoslužebné dovolávaly se mocně důkladné opravy a to s ohledem na mnohé nové slavnosti církevní, kteréž teprv v posledním čase byly do České provincie církevní zavedeny, jakož i neméně za tou příčinou, ješto při nejednom kostele se nacházely knihy vetché, které k důstojnému konání služeb Božích nikterak se nehodily. Pročež biskupové r. 1860 na sněmu provinciálním v Praze shromáždění přislíbili, že se záhy o nové a úpravné vydání kněh bohoslužebných postarají. I vydány jsou nejprv *Hodinky kněžské* (čili Breviář) zahrnující takové slavnosti, kteréž v Čechách (mimo slavnosti předepsané od církve obecné) se konají. Brzy na to vyšel tiskem *Misál* a nejnověji *Rituál* čili obřadní kniha, kteréž duchovenstvo užívati má při udělování svátostí a svátostnin církve.

II. Pečlivě staráno se i o to, aby také věřícímu lidu křesťanskému se do rukou dostaly knihy zábavu i poučení skýtající. Záslužné to dílo od r. 1835 koná

1. *Dědictví Sv. Jana Nepomuckého* v Praze, kteréž od r. 1835 až do r. 1873 celkem 58 prospěšných spisů mezi členy své rozdělilo; *) počet členův obnáší 25.000.

*) Na Moravě vzniklo r. 1850 „*Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje*“, které taktéž spisy poučnými a zábavnými poděluje

2. V roce 1870 utvořil se v Praze „*Katolický spolek tiskový*“, kterýž vydává knížky menšího objemu, obzvláště takové, jenž pojednávají otázky časové a odmítají námitky proti církvi činěné. Členů čítá se 2000.

3. Starati se o dobré spisy ku vzdělání katolické mládeže obojího pohlaví obralo si za účel „*Dědictví Maličkých*“ založené v Králové Hradci r. 1860. Členů jest 30.000.

4. Pro dívky české vydává od roku 1863 prospěšné a v duchu katolickém sepsané knížky spolek pod názvem „*Zlatá kniha*“ v městě Písku.

5. V každé chýši, kde jiné knihy není, aspoň kalendář obyčejně nalezneme. Aby také toto čtení ku vzdělání sloužilo, o to starala se Jednota katolická v Praze, vydávajíc od r. 1852—1864 kalendář „*Poutník*“ nazvaný svým nákladem. Od r. 1869 znovu vychází „Poutník“ nákladem soukromým a sice od letošního roku (kalendář na r. 1874) v Praze.

III. Když se r. 1860 konal v Praze valný sjezd jednot katolických, učiněn jest ve schůzích na Žofínském ostrově konaných návrh ku zřízení zvláštního spolku, jehož péčí by bylo vydávati spisy vědecké pro duchovenstvo, tak aby kněží českoslovanští ve vlastním jazyku svém theo-

---

členy své. Kéž by jen Čechové v té samé míře se přihlašovali k Dědictví Cyrillo-Methodějskému, v jakéž tisícové Moravanů se hlásí k dědictví Svatojanskému.

logické knihy čísti a z nich jak pro sebe tak i ku poučení a vzdělání svých osadníkův prospěch čerpati mohli. Se schválením církevním byl r. 1861 spolek ten skutečně v život uveden pod názvem „*Dědictví sv. Prokopa*“ v Praze. (Čítá asi 1200 členův.)

IV. K pěstování zájmů církevních a k obraně pravdy naproti lživým utrhačům a odpůrcům víry křesťanské pomáhají též časopisy, zejmena: 1. „*Blahověst*“, jenž r. 1847 vycházeti počal a posud prospěšně mezi lidem katolickým působí. 2. *Časopis katolického duchovenstva*, kterýž od r. 1828—1852 vycházel, pak zaniknul, od r. 1860 ale opět se v Praze vydává a vědy bohoslovné pilně pěstuje. 3. Mezi časopisy vychovatelskými chvály zasluhuje „*Školník*“, časopis katolického učitelstva, od r. 1861 v Králové Hradci, nyní od r. 1871 v Praze vydávaný; taktéž „*Škola a život*“, časopis učitelský s přílohou „Štěpnice“ pro mládež od roku 1855 v Praze. 4. Jelikož některé časopisy politické sobě libovati počaly v nájezdech proti církvi katolické, byl r. 1861 založen politický list katolický pod názvem „Pozor“, noviny občanské; vycházel v Praze až do r. 1863. V r. 1869 začal vycházeti nový list politický pro zájmy katolické pod názvem „*Čech*“, kterýž co denník se péčí zvláštního družstva v Praze vydává a pilného povšimnutí katolíkův zasluhuje.

§. 107.

Jednoty a spolky katolické.

Pokud úpěla církev v oněch okovech, kterýmiž ji ku konci 18. století spoutal josefinský centralismus, nemohl se zdárně vyvíjeti spolkový život církevní, jelikož staré jednoty byly Josefem II. zrušeny, utvoření nových jednot se však považovalo za nebezpečné pro Rakouský stát a tudíž naprosto se zakazovalo. Teprv po roce 1848 nastal v tom ohledu ruch utěšenější. Mezi občany států konstitučních začaly se tvořiti spolky k obhajování rozličných zájmů hmotných; a svobody té použili také katolíci, sestupujíce se k ochraně zájmů mnohem vyšších, k účelům duševního, věčného blaha se týkajícím.

Buďtež zde zejmena uvedeny přednější jednoty, kteréž sobě značných zásluh o Prahu, diecési Pražskou neb o celé Čechy dobyly:

1. Jednota katolická v Praze. K obhájení práv církve katolické naproti nepřátelům a ku pěstování křesťanských mravů i sesílení náboženského života zřízena byla jednota tato v březnu 1849 v Praze, kdež posud působí. Onať se smí honositi několikerým dílem, kteréž k oslavě Boží a ku prospěchu bližních podnikla; jest to stavba velkolepého *chrámu sv. Cyrilla a Methoděje v Karlíně*, od r. 1850—1863 provedená; jesti to vydávání kalen-

dáře „*Poutník*“ od r. 1852—1864; zásluhou té jednoty jest zřízení *Májové pobožnosti*, která se od r. 1850 až posud každoročně v měsíci květnu koná ke cti Bohorodičky a sice péčí jednoty katolické v Praze u sv. Klementa (česky) a u Voršulek (německy); po příkladu jednoty i v jiných chrámech v Praze a v Čechách vůbec byla pobožnost ta zavedena i těší se velké oblibě lidu katolického. Mimo to stará se táž jednota již po několik let o to, by pro vzdělanější katolíky mužské každoročně o velkonocích se konaly *duchovní přednášky* (řeči konferenční) jazykem českým i německým.

2. Jednota pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta na hradě Pražském (jinak: jednota *Svatovítská*) vzala počátek svůj už r. 1842, kdež kanovník *Václav Pešina* s deputací měšťanů Pražských vznesl žádost k hraběti *Františkovi z Thunů Hohensteinů*, aby se postavil v čelo jednoty, která by se o opravu a dostavění velechrámu sv. Vítského postarala. Ačkoliv ale už roku 1843 byla zadána žádost, aby řečený spolek se ustaviti směl, byla přece od úřadů celá věc zdržována, tak že teprv r. 1850 stanovy došly úředního stvrzení. Jelikož se ale právě tou dobou počaly konati sbírky na chrám Karlínský, projevil kardinál-arcibiskup Švarcenberk přání, aby se sbírkám těm nečinila újma, a tudíž opět byla činnost jednoty Svatovítské na 10 let odročena. Až teprvé r. 1861

se přistoupilo k dílu a sice sbírány jsou po celých Čechách milodary vlasteneckých dobrodinců a pracováno s tím úsilím, že do r. 1873 oprava velechrámu sv. Víta jest v podstatných částkách svých dokončena, tak že ku potěšení nejenom obyvatelstva Pražského, ale celé země České v *tomto roce jubilejním* zase mohou se slavné služby Boží v něm konati. Spolu však se již ode 2 let pilně pracuje na dalším *dostavění* této svatyně, aby jedenkráte v úplné velebnosti své s nebetyčnou věží před tváří katolického lidu českého se zaskvěla.

3. Jednota katolicko-politická pro království české byla teprv r. 1871 v Praze zaražena, ale za krátký čas svého trvání už osvědčila životnou sílu svou, kteráž k nejlepší naději pro budoucnost povzbuzuje. Tato jednota si vytknula chvalitebný účel, hájiti katolické i vlastenecké zájmy a to jak v ohledu církevním, tak i státním a společenském. Zmužile kráčejí členové její za praporem víry, a spolu osvědčují neoblomnou věrnost ku králi a vlasti; v rozličných krajinách České země koná jednota svoje *schůze*, probuzujíc a upevňujíc přesvědčení katolické jak mezi Čechoslovany tak i mezi upřímnými *) Němci. V roce 1872 předložila táž jednota jasnému císaři a králi osvědčení ode 200.000 dospělých katolíkův podepsané, kteříž žádají, aby

*) t. j. vlasti a trůnu našemu královskému oddanými.

svátostní ráz *manželství* byl zachován a *školy* národní aby zůstaly školami křesťanskými. — Také na mnohých jiných místech mimo Prahu utvořily se v posledních letech jednoty a besedy katolicko-politické, kteréž k sesílení katolického vědomí vydatně přispívají.

4. Jednota k uctění nejsvětější Svátosti oltářní se na základě dekretů v diecésní synody Pražské (1863) utvořila roku 1865 a vytknula si za účel nejenom modlitbami, nýbrž i skutky uctíti vel. Svátost oltářní t. j. podporovati chudé kostely v Čechách darováním posvátných rouch, kostelního prádla, svatých nádob (kalichů, monstrancí) a jiného náčiní bohoslužebného. O pouti Svatojanské zařizuje tato jednota každoročně *výstavu* krásných ornátů a jiných věcí kostelních *), kteréž se pak do chudších osad darem zasílají. Po celých Čechách čítá jednota členy své, kteříž buď peněžitými dárky aneb prací rukou svých k účelům jednoty přispívají a spolu k uctění nejsv. Svátosti jisté modlitby vykonávají. Synoda druhá diecésní r. 1873 konaná poznovu blahodárnou tuto jednotu věřícím odporučila.

Ve spojení s touž jednotou zavedl kardinál arcibiskup Pražský od r. 1865 v městě *Pražském* krásnou pobožnost čtyřicetihodinnou.

*) Výstava ta koná se v Tereziánském ústavu šlechtičen na Hradčanech („*Paramenten-Verein*“).

Pobožnost ta koná se ve mnohých krajinách křesťanských na památku oněch 40 hodin, po které ukřižovaný Spasitel ve hrobě spočíval, jakož i oněch 40 dnů, po které se Pán Ježíš pro spasení naše postil. Nyní se pobožnost tato po celý rok v Praze koná a to tím spůsobem, že zůstává vel. Svátost v jednom kostele 40 hodin *) veřejně v monstranci vystavena k nábožnému uctění věřících, načež zase v jiné části města 40hodinná pobožnost započne, tak že se za rok všecky chrámy 2—3krát vystřídají.

5. Bratrstvo sv. Michaela archanděla bylo podle příkladu jiných křesťanských zemí také v arcidiecési Pražské i v celých Čechách zavedeno r. 1861 na ten účel, aby katolíci dobrovolnými dary lásky (jinak „*halířem Svato-Petrským*“) přispěli papeži římskému k uhražení časných potřeb, jež správa záležitostí celé církve s sebou přináší; že této hmotné podpory věřících hlavě církve nyní jest zapotřebí, uzná každý, kdo pováží, kterak papež římský oloupen jest o území své a tudíž na lásku dítek svých duchovních odkázán.

6. Jednota katolických tovaryšů založena byla v Praze r. 1852 a trvá doposud co ústav veleprospěšný ku vzdělání a mravnému i náboženskému zušlechtění jinochů, kteříž průmyslu síly své věnují.

---

*) V letě trvá výstav v každém chrámě 4 dny po 10 hodinách denně; v zimě 5 dní a sice denně po 8 hodinách.

7. Spolek sv. Josefa z Arimathie r. 1861 v Praze založený znamenitou službu křesťanské lásky prokazuje nejen České zemi, ale i cizincům, ješto každoročně okolo 1500—1600 chudým nebožtíkům, kteří v nemocnicích Pražských zemřeli, zaopatří rakev a církevní výkrop, kdežto jinak ubožáci v pytlích byli pochováváni.

§. 108.

Působení náboženských řeholí.

Zbytky klášterův, kterých se nebylo dotklo záhubné řádění Josefinismu, zachovaly se v diecési Pražské až na naši dobu, ač nikoli bez všeliké újmy, zvláště s ohledem na časné opatření své. Od časův Josefa II. až do r. 1854 bylo předpisy rozmanitými obmezeno právo řeholních představených, přijímati novice a ku slibům je připouštěti; i o to bylo postaráno, aby kláštery příliš nebohatnuly a počet jejich aby tuze nevzrůstal. Po uzavření konkordátu dopřána sice klášterům v tom ohledu jakási volnost, ale brzy stihla chudší řeholníky zase taková nehoda, že nepatrné přídavky, jichž ku své výživě brali z matice náboženské, ještě více jsou ztenčeny, čímž dotyčné řehole (na př. Piaristé, Františkáni, Kapucíni) do největšího nedostatku hmotného byly uvrženy.

Ze starších řeholí zbyly v diecési Pražské podnešní den tyto kláštery:

1. Benediktinský nejstarší klášter v Břevnově u Prahy a klášter Emauský (na Slovanech) v Praze.

2. Premonstráti podrželi kláštery na Strahově v Praze a v Teplu.

3. Dominikánům posud náležejí klášter u sv. Jiljí v Praze a jiný klášter v Chebu.

4. Křižovníci mají podnes svůj původní dům řeholní u mostu v Praze.

5. Též Joannité (Maltezští) podrželi svůj klášter na Malé Straně u P. Marie pod řetězem v Praze.

6. Františkánům náleží v Praze klášter u P. Marie Sněžné; mimo to kláštery v Hájku, Zásmukách, na Skalce, v Hořovicích, Slaném, Plzni, Voticích, Chebu a Tachově.

7. Kapucíni mají v Praze starý klášter na Hradčanech (vedle Lorety) a novější na Novém Městě Pražském u sv. Josefa (založen r. 1636); jiné kláštery jsou v Roudnici, Kolíně, Falknově a Maria-Sorg-u.

8. Minoritům náleží klášter při chrámě sv. Jakuba v Praze.

9. Augustiniánští Poustevníci podrželi řeholní dům svůj u sv. Tomáše v Praze a klášter u sv. Dobrotivé.

10. Piaristé mají své koleje se školami v Praze na Novém Městě, v Benešově, Doupově, Slaném, Brandejse a Ostrově (Schlackenwerth).

11. Milosrdní Bratří mají svůj klášter v Praze na Starém Městě a při něm nemocnici.

12. Voršulinky podržely na Novém Městě Pražském svůj klášter se školami pro dívky (od r. 1676).

13. Alžbětinky čili milosrdné sestry taktéž doposud zůstávají v klášteře, jejž sobě i se špitálem pro nemocné vedle bývalého kláštera Servitského v Slupech (blíž Vyšehradu) vystavěly (r. 1719).

Všecky právě jmenované kláštery zaměstnávají se pilně správou duchovní, hlásáním slova Božího, zpovídáním, vyučováním mládeže aneb ošetřováním nemocných a pro tu příčinu šťastně ušly záhubě od Josefa II. tolikerým klášterům uchystané. Ale polovičným zázrakem to nazvati sluší, že onu bouři nebezpečnou přežila

14. řehole Karmelitánek, kteráž v úplném úkrytu a odloučenosti od světa trvajíc, modlitbám a zbožnému rozjímání čas svůj věnuje. Bylť arci klášter jejich zrušen, ale pozůstalé jeptišky přece r. 1792 zas do Prahy se navrátily a u sv. Benedikta na Hradčanech skrovný příbyteček našly, kdež řehole ta doposud trvá.

Leč násilné utlačování řeholí Josefem II. oblíbené nebylo přece s to navždy podtíti kořen klá-

šterního života. Ve všech zemích rakouské říše začaly se během 19. století šířiti nové řády náboženské, z nichž i v Pražské diecési některé nacházíme:

15. Redemtoristé (jinak *Liguriáni* *), působí jakožto misionáři blahodárně mezi lidem křesťanským, usilujíce zvláště o rozšíření úcty k nejsv. Svátosti oltářní, jakož i pocty Bohorodičky Marie Panny. V Praze bydleli od r. 1856 na Karlově, odkudž se r. 1869 přestěhovali na Malou Stranu do bývalého kláštera Kajetanů.

16. Jesuité; řád ten, již za předešlých dob v Čechách známý, byl r. 1814 papežem Piem VII. obnoven a r. 1866 od kardinála Švarcenberka do Prahy uveden, kdež při chrámě sv. Ignácia kolej řádu se nachází.

17. Anglické panny (v 16. století založen jejich řád) přistěhovaly se do Prahy r. 1791, kdež jim vykázán opuštěný klášter Karmelitánek u sv. Josefa na Malé Straně; mají tam klášter s dívčí školou.

18. Milosrdné sestry přišly poprvé do Prahy v r. 1830; tenkrát byly jenom 4 a prvním stanoviskem jejich byl ústav pro slepce v Praze. Nyní čítá se jen v Pražské diecési přes 200 sester, kteréž ošetřováním nemocných ve špitálech a vyučo-

*) Tak se nazývají dle zakladatele svého, sv. Alfonsa z Liguri († 1787). V r. 1861 byla jim také svěřena duchovní správa na Svaté Hoře u Příbrami.

váním mládeže se zabývají. V Praze mají mateřský dům na Malé Straně u sv. Karla Borom., pak kláštery na Smíchově, v Karlíně, v Řepích, Prčici, Haydě, Jáchymově, Chebu, Stříbře, Falknově, Doupově a v hrabství Kladském.

19. Školní sestry od r. 1850 se nalezají v Čechách; r. 1863 zřídily sobě dívčí školu u sv. Anny v Praze na Novém Městě; pečují o katolické a vlastenecké vychovávání českých dívek. Nad to mají školy na Kladně a v Einsiedlu, opatrovny v Praze na Hrádku, v Příbrami, Lokti a Karlových Varech, i v hrabství Kladském.

20. Panny třetího řádu sv. Františka (vůbec nazvané: *„šedými sestrami“*) čili Terciárky mají svůj klášter v Praze na Starém Městě vedle kostela sv. Bartoloměje v tak řečeném Jerusalémě. Náboženský spolek tento r. 1856 zřízený zanáší se obsluhováním nemocných v příbytcích soukromých a tudíž zvláště pro hlavní město neocenitelným jest dobrodiním.

§. 109.

Závěrek.

„Nedomnívejte se, že jsem přišel pokoj poslat na zem; nepřišelť jsem poslat pokoj, ale meč.“ (Mat. 10, 34.) Slova ta věčně památná, kteráž Pán náš pronesl k učeníkům svým, naplnila se bezpočtu-

kráte v dějinách lidstva, onať se naplnila také často v dějinách církve katolické a sice i v této milé vlasti naší. I nyní mohutný tento meč Páně činí pevné rozhraní mezi přátely i nepřátely kříže Kristova a četní synové katolické církve v Čechách, uváživše význam uvedených slov Božského mistra, staví se v šik válečný k statečnému boji proti nepřátelům. Dobrým příkladem jim předešel metropolita a primas český, kardinál Švarcenberk; on r. 1867 v sněmovně panské ve Vídni slovy neohroženými zastával práva církve a nereptal, když sprostá luza pokřikem svým nevoli svou za to mu na jevo dávala. Arcibiskup Pražský společně s ostatními biskupy českými vydal r. 1868 pastýřské listy k věřícím i poučení k duchovenstvu ohledně občanského *manželství* a jiných zákonů 25. května 1868 vydaných. Toto poučení (*instrukce*) biskupův bylo od zemského, od vrchního i nejvyššího soudu za zločin prohlášeno. Biskupové sice nebyli osobně stíháni, ale mnozí kněží od roku 1868 až po dnešní den byli souzeni i odsouzeni, že církevních předpisů svědomitě plnili. *Školy* odtrženy jsou od církve a přestaly býti školami katolickými, ač milionové obyvatelů katolických si přejí, aby dítky podle zásad víry křesťanské byly vedeny k mravopočestnosti a nábožnosti.

Arcibiskup Pražský kníže Bedřich ze Švarcenberku i za těchto nesnadných okolností pevně hájí práva církve, jakož po mnohá leta ve spojení se

šlechtou historickou zastává svatá práva *národa českého.* Jestliže v tom ohledu jeví se býti hodným nástupcem sv. Vojtěcha aneb také Arnošta z Pardubic, můžeme, uvažujíce skvělou jeho dobročinnost k chudým, říci, že se v té věci rovná štědrému arcibiskupovi Václavu Leopoldu Chlumčanskému. Vedle osob vznešených a vedle četného kněžstva diecésního i každý chuďas mívá přístup volný k biskupu a otci svému, kterýž stesky a prosby soucitně vyslechna, seč jest, odpomáhá bídě lidské.

Země Česká jest země katolická; obyvatelé její katoličtí snášejí se pokojně s jinověrci, s protestanty a židy *), kteříž činí nepatrnou menšinu obyvatelstva; nic jiného na nich nežádají, leč aby také oni nekřivdili katolíkům, neutiskujíce jich u věcech víry, neodírajíce je lichvou a nechtějíce panovati nad nimi. Hlavní odpor proti víře katolické za našich dob vychází od takových lidí, kteří sami pražádné víry zjevené se nedrží, a proti těmto nevěrcům a neznabohům jest nám *hájiti* drahou máť naši, *církev katolickou.* Oniť ve všech zemích pod rozdílnými záminkami zdvihají bouři proti vyznavačům víry Kristovy; církev ale se té bouře neleká, onať v průběhu osmnácti

*) V celých Čechách se nyní čítá 5,400.000 *katolíků,* 108.000 *protestantův* a 81.000 *židův.* — Na *Pražskou* arcidiecési připadá z toho 1,700.000 katolíkův, 40.000 protestantův a 41.000 židův. — Protestanté čeští přijímají značné podpory peněžité od německého spolku „Gustava Adolfa“, kterýž při tom prušácké choutky mezi protestanty českými rozšiřuje.

věkův častěji přestála krutá pronásledování a meče katanův nikdy se nehrozila, majíc od Božského Zakladatele pevnou záruku věčného svého trvání. Vynasnažme se, abychom všickni v protivenstvích těchto se podobali zlatu, kteréž ohněm zkoušeno bývá; stůjmež sami věrně pod praporem Kříže, ku kterému se hlásili praotcové naši po tolikerá století, napomáhejme sami, seč síly naše stačí, k udatnému boji proti všem nepřátelům; při tom pak neustávejmež prosbami vroucími volati k Pánu, aby vlast naši Česko-Moravskou, tuto posvátnou roli od bratří Solunských Cyrilla i Methodia vzdělanou, mučenickou krví sv. Lidmily, Václava, Jana Nepomuckého a Sarkandra zúrodněnou, v pravé křesťanské víře zachovati a nám podle slov starobylé písně, *hojnost, pokoj v naší zemi* uštědřiti ráčil pro všecky časy budoucí.

Alfabetický rejstřík.

Abrahamité 395.
Adalbert, arcibiskup Magdeburský, 16.
Adamité, sekta v Čechách, 244, 395.
Adléta, choť Soběslava, 66, 68.
Adléta, choť Přemysla Otakara I., 88, 89, 91.
Administrátoři spravovali biskupství Pražské 137, administrátoři arcibiskupství 203, 237 nn. měli pravomoc biskupskou 237, obtíže úřadu toho 238, jmena administrátorů 241—243, 258, 281, starají se o znovuosazení prestolu 281.
Administrátoři strany pod obojí 255—256, 321.
Adratský biskup 383.
Adrian IV. papež 76.
Aichstet 447.
Akademie Klementinská, viz: Klementinská.
Akademická legie 411.
Albigenští bludaři 93, 266.
Albík z Uničova, arcibiskup Pražský, 199—202, dvorní lékař krále Václava IV. 200, pallium 200, resignoval, stav se proboštem Vyšehradským s titulem arcibiskupa, 202.
Albrecht rakouský, král český, 257.
Alexander II. papež 47, 50, Alexander III. 76, 79, 81, Alexander IV. 112, 113, 115, 166, Alexander V. 198, Alexander VI. 264, 268, Alexander VII. 362, 364, 371.
Alexia sv. klášter v Římě; sv. Vojtěch 21, převorem 24.
Alois Josef I. hrabě Kolovrat-Krakovský, arcibiskup Pražský, 425—427, 432, světícím biskupem v Olomouci 425.
Alois Josef II., svob. pán ze Schrenků, arcibiskup Pražský, 431—444, 463.
Altaristae viz: Oltářníci.
Alžběta, choť Karla IV., korunována 182, síla její 187, zbožnost 186—187.
Alžbětinky v Praze 481.
Ambrože sv. Benediktinský klášter obřadu Mediolánského v Praze 224, od Husitů zničen 248, klášter Minoritů 154, v hospodu Taboritů proměněn 231.
Amerika 334, Herrnhutrové v Americe 380.
Amiklenský biskup 389.

Amosité, strana Bratrská, 269.
Anabaptisté, viz: Novokřtěnci.
Anastasius, v. Radla 22, 25.
Anežka, blahoslavená, dcera Přemysla Otakara I., 102, kláštery založila 102, 103, 105, 154, 468.
Anežka, dcera Otakara II., 116.
Anežky svaté klášter v Praze 326, 329.
Angelar, učeník sv. Cyrilla a Methoda, 4.
Angerbach, hrad královský, 109.
Anglické panny 482.
Anhold 410.
Ankona v Italii 77.
Ankvicz, viz: Ondřej Al. Ankvicz.
Antiochejský patriarcha 202.
Antipatra, biskup z A., 397.
Antonín Brus z Mohelnice, arcibiskup Pražský; 282, 283—298, 299, 322, 326, 328, 329, biskupem ve Vídni 284, arcibiskup 284, vyslanec na Tridentském sněmu 284, přijímání pod obojí 285, jeho činnost 286 nn., sněm provinciální chtěl konati 287, konvokace 289, jubilea 290, dohlídka na spisy 291, svěcení 292, jednání s utrakvisty a protestanty 292—296.
Antonín Petr hrabě Přichovský, arcibiskup Pražský, 389—99, v Římě 390, v Hradci Král. a Praze 391, ve Vídni 395, jubileum kněžské 395.
Apolináře sv. chrám v Praze 193, 223, kapitola kollegiátní v Praze 193, 223, 225, 248, probošt 193, děkan 193, 321.
Apoštolský král, titul krále Uherského 28.
Arcibiskup Pražský: Čech má býti 308, důchody 290, dům (residence) 290, titul knížecí 306, kancléř University 178, 212, 360, korunuje krále české 176, jest Legátem papežským 184, Primas královské rady české 184, království českého Primas 320, měl světiti kněží pod obojí 254, jmenování arcibiskupa ponecháno králi českému 284.
Arcibiskupství; snahy o zřízení arcibiskupství v Praze 6, 39, 43, 90, 97, skutečné zřízení metropole Pražské 170, 171, důvody 171, Olomoucké a Litomyšlské biskupství metropolitovi podřízeno 171, 172, uprázdnění prestolu arcibiskupského 235 nn., jeho znovuosazení 279—282, 328, aby na Moravě zřízeno bylo arcibiskupství 6, 117.
Arciděkan, arcijahen, viz: arcipřišti.
Arcipřišti (arciděkanové, arcijahnové) 147, 162, 288, 289, 291, kanovníci Pražští bývali arcipřišti 147.
Ariáni 395.
Arimathejský spolek 479.
Aristoteles, filosof, čtení o spisech jeho konal kanovník Řehoř 126.
Arnold, kanovník sv.-Vítský a probošt v Sadské, 89.
Arnošt I. z Pardubic, první arcibiskup Pražský, 174—183, 184, 205, 206, 207, 223, 225, 306, 466, 485, biskupem Praž-

ským zvolen 174, stvrzen od Klementa VI. 175 v Avignoně, Arnošt jde do Vratislavi 175, stal se arcibiskupem 176, nastolení 176, jeho dobročinnost 181, 182, zásluhy jeho při zřízení university 178, 210, očisty zrušeny 178, Mrskáči 179, spravoval zem Českou 180, příznivec Petrarky 180, péče Arnoštova v čas moru a hladu 181, 182, korunoval krále 177, 182, synody konal 176, zpěvy rorátní 183, sněm provinciální v Praze 179, měl býti zvolen za papeže 182, Arnošt v Budyšíně 183, zemřel v Roudnici 183, pochován v Kladsku 183, památka 500-letá jeho smrti 183.

Arnošt II. hrabě z Harrachů, kardinál-arcibiskup Pražský, 344—362, 363, posv. v Římě 345, kardinálem 345, dobročinnost 361, H. biskupem Tridentským 362, první z komisarů nad reformací 350, založil seminář 353, H. zajat od Švédů 358.

Arsenius, děkan u sv. Víta, 317.

Artikule Pražské (husitské) 249, 253.

Artistická fakulta 208.

Asie 72, 106, Bratří Č. 268.

Asyl (útočiště) kolikerý 163, 164.

Aufenštejn maršálek 132.

Augšpurk 447, kapitola 410.

Augšpurské vyznání 322, 395.

Augustin, biskup Sanktuarienský, v Čechách 263, 264.

Augustin, svatý; jeho řeholi zachovávají křižovníci 154.

Augustiniáni 139, 142-155, 193, 225, 232, 250, 272, 404, 480, kláštery Poustevníků (Eremitů): v Praze u sv. Tomáše 155, zbořen od Husitů 232, obnoven 330, v Bělé 155, 330, u sv. Dobrotivé 155, v Praze u sv. Kateřiny (viz: Praha), v Domažlicích 155, (viz: Domažlice), v Litomyšli 225, v Pivoňce 155, 330, v Ročově 225, 330, v Sušici 155, na Sopce 155, 330, v Úterém 155.

Augustiniáni; školství u nich 162, kláštery kanovníků řeholních: v Praze na Karlově 225, sbořen od Husitů 232, od Pasovských 325, obnoven 330, zrušen 405, Jaroměř 225, Ingelheim 225, Kladsko 182, 225, 330, Borovany 330, Kostomlaty 225, Landškroun 225, Rokycany 225, 330, Roudnice 142, 155, Sadská 225, 232, Třeboň 225, 330.

Augustiniánky v Praze 225.

Australie 334.

Avignon 136, 137, 185, 209, jedenáct let tam musel dlíti biskup Pražský 136, 137, 139, 168, papež Klement VI. 171, Jan a Karel IV. v A. 171, Arnošt arcibiskup 175.

Azotský biskup 418.

Babylonské vyhnanství 136.

Bakaláři v Praze 208.

Baltazar Hubmaier, vůdce Novokřtěnců, 277.

Bamberk, biskup Ota sv. B. 59, 62, 65, biskup 116, arcibiskup 447, arcibiskup Pražský legátem v diecési B-ské 184.

Baner, vojevůdce švédský, 356, 357.

Barnabitský klášter v Praze 369, zrušen 406.

Basilej (ve Švýcarsku), biskup z B. 127.
Basilejský sněm církevní 241, 245, 252—255, 261.
Bavoři měli hlas na universitě Pražské 213.
Bavorsko 161, 317, 358, 431, válečná výprava do B. 197, Husité v B. 244, křižáci z B. v Čechách 262, poraženi u Nýrska 262.
Bedřich, biskup Pražský, 78—81.
Bedřich I. Rudovous, císař, 73, 74, 75, 79, 81, 83.
Bedřich II., císař, 105, 215.
Bedřich, vévoda český, 74, 79, 81, choť jeho Alžběta 74, 81.
Bedřich III., císař, 259, 261.
Bedřich kníže ze Schwarzenbergu, kardinál - arcibiskup Pražský, 103, 444—486, v Římě 446, 454, 457, kardinál 446, visitátor klášterů 456—7, visitace diecése 461—2. Synody 465—68.
Beghardové, bludaři, 135, 164, 166—69, 191, B. upáleni 136, 168, 191, učení jich zavrženo 167, vstupovali do řádu sv. Františka 168—9.
Bechyň, arcipřišt, 147, kraj B.-ský 258 Tobiáš z B., biskup, 119, Františkáni 330, klášter Minoritů 154, od Husitů spálen 250.
Bekyně 166—169, 191, v Praze 169, do třetího řádu sv. Františka vstupovaly 169.
Bělá, klášter Augustiniánů 155, od Husitů dobyt 250, obnoven 330.
Bela II., uherský král, 66.
Bela IV., král uh. 105.
Bělehrad, od Turků dobyt 274, Laudon dobyl B. 409.
Benátky, obec (v Čechách), 305.
Benátky v Praze 227.
Benedikt svatý 151.
Benedikt VI., papež, 13, Benedikt IX., papež, 42, Benedikt XII. 142, 168, Benedikt XIII. 380, Benedikt XIV. 389.
Benediktini 22, 224, 228, 248, 328, 366, 404, 481, do Čech uvedeni 22, v Praze 151, 177, 224, 365, v Broumově 152, 328, v Břevnově 151, sv. Jana pod Skalou (sv. Ivana) 365, 366—7, 404, v Kladrubech 152, 328, v Litomyšli 152, v Opatovicích 152, v Ostrově 151, v Podlažicích 152, v Polici 152, v Postoloprtech 113, 152, v Přimdě 152, v Sázavě 55, 152, v Teplicích 152, Vilemov 152.
Beneš Krabice z Weitmile, kanovník, kronikář, 97, 208.
Benešov; farní chrám od Žižky zničen 231, zbouření sedlské 351, klášter Minoritů 154, od Žižky zničen 231, sněm v B. 267, Piaristé 481.
Berka Zbyněk, viz: Zbyněk II. Berka.
Berka Zděnek, maršálek vojenský, 304.
Bernard svatý; list jeho do Čech poslaný 72, B. zvelebil řád Cisterciácký 152.
Bernard (jinak Burchard), biskup Pražský, 104—105.
Bernardice 424, 429.
Beroun; klášter Františkánský od Žižky zničen 250.
Bertelsdorf v Lužici 379.
Betlemská kaple v Praze 212.

Bezděz, uvězněna Kunhuta královna se synem 121, 122, klášter na Bezdězi zrušen 404.
Bezženství kněžské 71, 73, 86, 93.
Bible 435, Svatováclavská 374.
Bičovatelé, sekta, 113, viz: Mrskáči.
Bílá Hora; bitva 316, 319, 326, 327, 335, 337, 338, 341, 352, chrám 352.
Bílé paní, viz: Magdalenitky.
Bilín, arcipřišt, 147.
Biskup Pražský jest kníže říšský 83, 119, zvolení biskupa 143, 144, hlas biskupův na sněmu 164, biskupská residence 129, nová biskupství (vedle Prahy) aby se zřídila 307.
Biskupství v Praze založeno 11—13, rozsáhlost jeho 13, od Benedikta VI. stvrzeno 13, okršlek biskupství ztenčen 31.
Blahoslav Jan 335.
Blanka, choť Karla IV., 138, korunována 177.
Blahověst 438, 473.
Blučina na Moravě 430.
Bohosudov, Jesuité 392.
Boleslav Chrabrý 26, 27, 30, 31, 32, 41.
Boleslav II. Pobožný 12, 13, 14, 19, 21, 22, 23, 25, 29, 30.
Boleslav III. Ryšavý 23, 24, 25, 30, 31, 32, 33.
Boleslav I. Ukrutný 9, 10.
Boleslav Mladá, viz: Mladá Boleslav.
Boleslav Stará, kostel sv. Kosmy a Damiana 9, kapitola 43, 57, 145, 302, 397, 418, 427, 460, probošt 61, 247, 358, děkan 397, 427, kapitola v Žitavě se zdržovala 247, obraz Marie P. v St. B. 355—357, Jesuité 392, sněm v B. 57, císař Ferdinand III. 360.
Boleslavský kraj 399.
Boleslavští, název Bratří Českých 266.
Bologna (Bononie), vysoké školy 125, študovali tam Čechové 162, 174, 189, podle vzoru B. zřízena Pražská universita 178.
Bonifác VIII., papež, 127.
Bonifác IX. 191, 192, 194, 196, 202, 247.
Bonifanti při chrámě sv. Víta 103, 104, 146, 206.
Borovany, klášter Augustiniánů, 330, zrušen 405.
Bořek z Miletína 256.
Bořivoj I., vévoda český, pokřtěn 3, vystavěl chrám v Levém Hradci 3.
Bořivoj II. 58, 72, 146, zapuzen 59, smíření jeho s Vladislavem I. 61, zemřel ve vyhnanství 61.
Bosáci Františkánští 330, B. Augustiniánští 405.
Botič pod Vyšehradem 226.
Božehrobci, řád 156.
Božena, choť Oldřicha vévody, 33.
Božetěch, opat Sázavský, 53, pouť jeho do Říma 54.
Boží hroby 355, 402, 411.
Boží muka 22.
Boží soudy, viz: Očisty.
Božího Těla chrám v Praze, kde se ukazovaly svátosti říšské, 180.
Božího Těla slavnost se často vynechávala v kalendáři 332.

nechtěli ji konati novo-utrakvisté 332, 348.
Brandeburci, jich řádění v Čechách 120, 121, 122, 131.
Brandejs 189, Piaristé 481.
Bratrstva od církve zřízená 207, 434, zrušena Josefem II. 408.
Bratří a sestry volného ducha 166, 167.
Bratří Čeští 167, 265—271, 321, 322, 324, 331, 394, vznik 265, názvy 265—266, kázeň 267, 268, 334, počet obcí 267, stíhání Bratrů 267, 269, 379, jazyk český vzdělávali 335, B. vyslali posly do ciziny 268.
Bratří laikové v řeholích 158.
Bratří Moravští, název jednoty Bratrské, 265.
Bremen, arcibiskup B. 108.
Brešia (Brescia) v Italii 75.
Brixen, biskup v B. 447, 449.
Brno 298, 366, biskup Tobiáš Pražský 120, biskupství v B. 398, 449.
Brod Český, město 245, klášter Kapucínů zrušen 405, vyšší škola v B. 286.
Brod Německý; němečtí rytířové vypuzeni 251, Bosáci Augustiniánští 405, vyšší škola 287, 416.
Brosius, probošt u sv. Víta a svět. biskup, 317, 357.
Broumov 370, 406, klášter Benediktinů 152, 174, 328, 366, 406, protestanti v B. 313, 314, město vyhořelo 373, sedlské vzbouření 393.
Bruno svatý 28, 226.
Břetislav (Prešpurk), bitva 5.
Břetislav I., český Achilles, 36, 170, choť jeho Jitka 37, 38, 42, B. v Hnězdně 39, 40, odřekl se Polska 42, založil kapitolu v Staré Boleslavi 43, 145.
Břetislav II. 54, vyhubil modloslužbu pohanskou 54, založil klášter v Litomyšli 152.
Břevnov, klášter Benediktinský, 22, 25, 41, 44, 47, 55, 90, 151, 228, 406, 480, od Husitů spustošen 228, škola klášterní 160, 161, Bonifanti chodili do B. 103, 104, procesí z Prahy do Bř. 116, 117.
Březnice 392.
Břežany, kaple zámecká, 423.
Budeč, škola 5, 160, chrám 160.
Budějovice, 115, 424, kraj B-ý 399, biskupství 307, 363, 396, 398—99, 436, 445, 448, 451, 466—67, seminář 399, klášter Dominikánů 153, zrušen 404, klášter Kapucínů zrušen 405.
Budilov, (jinak Budislav), biskup Pražský, 100.
Budín (Ofen), legát v B. 274.
Budovec Václav z Budova 306.
Budyň 132.
Budyšín (v Lužici) 183, protireformace 350, kollegiátní kapitola 146, 303.
Bulla papežská 176, spálena 201, zlatá 176, 177.
Burchard, viz: Bernard, biskup Pražský.
Bydžov, kraj B-ský 399, Františkáni 154, protireformace 348, sedlské vzbouření 393.
Bystřice Nová, Paulánský klášter zrušen 405.
Caesarejský arcibiskup 202.
Cahera Havel, administrátor pod obojí, 273.
Cáchy (Aachen); v C. korunován Václav IV. 187.

Cařihrad 64, 67, od Turků dobyt 262, utrakvističtí poslové v C. 259—60, chrám sv. Žofie 369, patriarcha C-ský 260.
Cejchování míry a váhy 232.
Celestin III., papež, 85, Celestin V. 226.
Celestýni; klášter v Praze u sv. Michala 226, od Husitů zbořen 234, v Ojvině 226, Celestýnky, klášter v Praze zrušen 405.
Císařství Rakouské 412.
Cisterciáci, kláštery jich 78, 115, 124, 152, 229, 233, 249, 329, 404, Mnichovo Hradiště 153, Nepomuk 152 (viz: Nepomuk), Osek 153, Plasy 153, Pohled 154, Sedlec 152, Sezemice 153, Skalice 153, Vyšší Brod 153, Zbraslav 153 (viz: Zbraslav), Zlatá Koruna 153, Žďár 153.
Cizí země navštěvovali Čechové za příčinou studií, viz: Studie vyšší.
Clo pomezní jaké žádáno od kněží 95, 96.
Confirmationum libri (knihy stvrzovací) založeny 181.
Coutances, viz: Konstancie.
Curich ve Švýcarsku 277.
Cvingli, 277.
Cvingliáni v Čechách 277, 278, 297.
Cyriáci, kláštery jejich; v Praze u sv. Kříže 157, 251, zrušen 405, Nové Benátky 157, Pardubice 157, na Vorlíce 157.
Cyrill a Methoděj str. 1, 4, 164, 224, 441, 468, 474, 486.
Čarodějové a kouzelníci 54.
Čáslav, kraj Č-ský 258, 399, vzbouření sedlské 372, klášter Františkánský 154, od Husitů zničen 250, Němečtí rytířové vypuzeni z Č. 251, vyšší škola 286.
Časopis pro katolické duchovenstvo 420, 438, 473.
Čechové v Italii 74, 75, 76, 77, v Římě 51, v taženích křižáckých 72, 84, 112, 141, Čechové jen měli býti v klášteře Roudnickém 142, od kapitoly Čechové bývali na biskupství zvoleni 144.
Čech, časopis, 473.
Čechiades, farář Týnský, 355.
Čechy v léno dány 32, 33.
Černá věž v Praze 278.
Čerski kněz 436.
Červená Řečice 319.
Český Dub, Johanité od Husitů vypuzeni z Č. D. 251.
Český jazyk, obhájcem jeho biskup Tobiáš 125, Karel IV. miloval jazyk český 138, dekret sněmovní 312, u Jesuitů 327, zvelebování č. j-a 335, 337, 339, 435, 452.
Česká Lípa, klášter Augustiniánů 406.
Česlice, kaplanství 423.
Číč, nejvyšší sudí, 117.
Čiměř (Schamers) 429.
Čingischán, vůdce Tatarů, 106.
Číšníkem (mundšenkem) byl český kníže v říši německé 63.
Čtrnácte lechův či vojvod str. 1.
Čtyřicetihod. pobožnost 477.
Dačice na Moravě 96.
Dalimil kronikář 130.
Daně platilo duchovenstvo 83, 93.
Daniel I. biskup Pražský, státník 73—77, v Italii 74—77, u císaře vážen 75, držel

se protipapeže 76, vysvětil metropolitu 77, v Italii zemřel 77.
Daniel II. 87—92, obžalován v Římě 89—90.
Daniel Mayer z Mayernů, arcibiskup Pražský, 380, 381, 383, 384, ve Švédsku 381.
Dánsko, válka proti D. 558.
Daun, vojevůdce, 388.
Děčín 416, 424.
Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje 471.
Dědictví Svato-Janské 368, 428—30, 469, 471.
Dědictví sv. Prokopa 473.
Dědictví Svato-Václavské 368, 374, 391, 429.
Defensí v Čechách 323.
Defensoři 322, 324.
Deisté 395.
Děkanové 147, 173, 256, 257, 288, 289, 291.
Dekret Vladislava II. 269.
Děpolt, bratr Vladislava II., 74, 84.
Děpolticové, poslední z rodu jich, Boleslav padl v bitvě 106.
Desátek 34, 93, 95, 150, 290, 361, odpírán 95, zrušen 441, desátek papežský 124, 125.
Desky zemské, zákon do nich vložen 270, desky z. shořely 276.
Dětmar, biskup Pražský, 14, 15, 17, 19.
Dietrichštejn František, kardinál, kníže, 312, 317, 352.
Dikastus Jiří, administrátor, 315, 326.
Direktoři čeští 314.
Dittrich Josef, apošt. vikář Saský 436.
Dlouhoveský de Longavilla, světící biskup Pražský, 374.
Dobenín, sněm zemský v. D. 49.
Dobrodruh v Čechách za biskupa se vydával 54, 55.
Dobrotivá, u svaté Dobrotivé klášter Augustiniánských Poustevníků 155, 406, 480, od Husitů zničen 250.
Dobřany, klášter Magdalenitek, 157.
Dobřejovice 389, 424.
Doktoři na universitě 208.
Domašín, vzbouření sedlské 351.
Domažlice, protireformace 348, klášter Augustiniánský 155, od Husitů sbořen 232, klášter Františkánský 154.
Domicelár 432.
Dominikáni 153, 154, 162, 168, 230, 249, 326, 329, 404, 480, školství u nich 162, v Praze 99, 135, 139, 146, 153, 167, 326, 404, v Budějovicích 153, v Jablonné 153, v Klatovech 153, v Litoměřicích 105, 153, v Králové Hradci 153, v Lounech 153 (viz: Louny), Nymburce 153, Písku 153, Plzni 153, 329, v Turnově 153.
Dorník v Nizozemsku, biskupství 410.
Doubravka, choť Měčislavova, 10, 30, 31.
Doupov 392, Piaristé 481, Milosrdné sestry 483.
Doxany (Doksany), klášter Premonstrátek 87, 152, 329, 349, od Husitů sbořen 249, od Josefa II. zrušen 404.
Dragouni Lichtenštejnští 347
Drahomíra 7.
Draskovič Jiří, arcibiskup Koločský a kardinál, 299.
Dražic, Jan III. z D., biskup Pražský, 114, Jan IV. z D., biskup Pražský, 128.

Drum, statek 363, 417.
Dubá, pan Hynek z Dubé 121, Jan z D., admin. arcib., 241.
Dubrovník, biskup v. D. 449.
Duchcov (Dux), chrám 371, město 372, 375.
Duchovenstvo světské a řeholní, poměr mezi oběma 133, 138—140.
Duchovenstva zásluhy o jazyk český 340.
Duchovní stav první mezi stavy zemskými 320.
Durynsko (Turinky) 79, 431, Novokřtěnci v. D. 277.
Dvorský Jindřich z Helfenburku 294.
Dvůr arcibiskupův 290.
Egypt, Bratří Čeští, 268.
Einsiedel ve Švýcařích, 277.
Einsiedel v Čechách 483.
Ekkard, biskup Pražský, 34—35.
Elwangy v Bavorsku 393.
Emaus (Emauzy) viz: Slovanský klášter v Praze, 321, 480.
Emerich, král uherský, 91.
Emesenský arcibiskup 389, 391.
Eneáš Sylvius, legát papežský, 259.
Erectionum libri (knihy nadací) založeny 181.
Eremité, viz: Augustiniáni.
Eting v Bavorsku 302.
Eugen III., papež, 71, 73.
Eugen IV. 236, 252, 258.
Evangelium Sázavské či Remešské 260.
Exercicie 462—3.
Exspektativy udělené od papežů 209.
Exulanti čeští 348, 349, 351, do Čech se navraceli 349, 357, o dítky exulantů kterak postaráno 352, 353.
Fabricius, písař, 314.
Falknov, sedlské vzbouření, 393, Kapucíni 480.
Fantin, legát papežský, 261.
Farářové, 148, 256, 257, 288, 289, jeden farář měl 2—3 fary 288, kdy se farářové stěhovali 290, poměr farářů k řeholníkům 133, příjmy farářů 290.
Farní osady aby určitě odděleny byly 71, kolik osad farních 206.
Farní školy 160, 161.
Ferdinand, arcikníže, 280.
Ferdinand hrabě z Khünburku, arcibiskup Pražský, 377—81, 382, biskupem v Lublani 377, vydal rituál 381.
Ferdinand I., císař, 256, 274—276, 292, 326, 327, 336, osazení Pražského arcibiskupství 279 nn., 290, vzbouření proti F. 275, 281, války F. proti Turkům 276, F. proti Novokřtěncům 277, nařízení o tisku 291.
Ferdinand II., císař, král český, 313, 315—356, 363, povstání české 314, 326, 327, 338, protireformace katolická 341—360, nepotlačoval jazyk český 339, smlouva o dani solní 353, papež půjčil peníze císaři 355, choť Maria Anna 352.
Ferdinand III., císař, král český, 300, 352,, 356, 364, 370, česky dobře mluvil 356, Eleonora, choť jeho, 361.
Ferdinand IV. korunován 358, jeho zbožnost 360.

Ferdinand I. (V.) Dobrotivý, císař a král český, 430, 433—42, 443, 447, korunován 430, 433, odřekl se trůnu 442, choť Maria Anna 430.
Ferdinandská akademie, viz: Klementinská.
Filibert, biskup Konstanský, 241, legát sněmu Basilejského 254, spravoval arcibiskupství Pražské 255.
Filip de Novavilla, biskup Sidonský, světící biskup Modenský v Čechách, 264.
Flagellantes, viz: Mrskáči.
Francouzové rodilí bráni na Stolici římskou v 14. století 182, válka Leopolda I. 361, žhářství Francouzů 373, Francouzští králové 209, přísahali na Evangelium Sázavské 260.
Francouzsko 55, 118, 125, 136, 138, 162, revoluce 410, 426.
Frankfurt 439, predikanti z F. 340.
Franta Václav, světící biskup Pražský, 288.
František, probošt Pražský, kronikář, 208.
František I., císař a král český, korunován 396, 411, na sv. Hoře 413, 417, 423, 425, 428, 429.
František Josef I., císař a král český, 442.
František, český kronikář, 140.
Františkáni 133, 153, 154, 231, 250, 329, 404, 480, v Praze 102, 154, 231, u Matky B. Sněžné 325, 329, klášter sv. Františka od Žižky zničen 231, Beghardi a Bekyně do třetího řádu Fr. vstupovali 168—69, Fr. žalovali biskupa 134, kláštery jejich: v Bechyni 330, v Bydžově 154, v Čáslavi 154, v Domažlicích 154, v Hájku 352, v Chebu 330, v Jindřichovu Hradci 330, v Kadani 330, v Krupce 330, v Plzni 231, 330, ve Stříbře 154, v Tachově 330, v Žatci 224.
Frauenthal, viz: Pohled.
Fridland, pozdvižení sedláků 351, nekatolíci 355.
Fridrich, falckrabí, „zimní král“, 315, 316, 340.
Fridrich I., Fridrich II. atp. viz: Bedřich.
Frint, biskup, 432.
Frisink (v Bavořích), biskup z F. 127.
Frýburk Brejsgavský 401, 447.
Fuk Kašpar, světící biskup Pražský, 357.
Gaeta, Pius IX. v. G. 444.
Gassner Jan, farář v Bavorsku, 393—4.
Gaudenc, viz: Radim, 21, 40, 41.
Gebhard, viz: Jaromír biskup 48.
Gejza, král uherský, 74.
Germanikum v Římě 344, 370, 390.
Gmünd v Rakousích 432.
Gorazd, arcibiskup Velehradský, 4.
Gorice (Görz), biskup 449.
Gorský farář Jindřich uvězněn 119.
Gospodi, pomiluj ny 4, 41, 115, 120, 124.
Gothal v Uhrách 391.
Gotpold, biskup Pražský, 78 (také Gothart neb Hotart jmenován).
Gottesgab 426.
Griespek, dům G-ův 290.
Groše české neb Pražské 127.

Grubenheimer 265.
Gubernium 453.
Gustava Adolfa spolek 485.
Habelšwert v Kladsku 419.
Habrovanští, sektářové 278.
Habrovany na Moravě 278.
Hájek u Prahy, kaple Loretánská 352, klášter Františkánský 352, 406, 480.
Halíř sv.-Petrský 478, v Polsku a Slezsku 175, Vratislavští se zdráhali halíř platiti 175.
Hamburk, biskup v H. 90.
Hanikýř Antonín, zakladatel dědictví Sv.-Janského 428—430.
Haul, biskup Kralohradecký, 445, 448, 466.
Hasenberger Jan, měl se stát arcibiskupem 280.
Hayd, Milosrdné sestry 483.
Heidelberk 67.
Hejtmani v krajích českých 257—58, 453, h. císařští ustanoveni 275, pomáhali Luteránům 295.
Helfenburk, hrad arcibiskupský, 189.
Helvetské vyznání 395.
Herrnhutrové 379—80.
Heřman, biskup Pražský, 57—61, řídil obranu hradu Pražského 59, zdržoval se v Bavořích 59, přičiněním jeho usazen Vladislav I. na stolec knížecí 61.
Heřman Nikopolský, světící biskup Pražský, 203, Taboritou 203, světil Husity 203, 224.
Hiberňáci 403, 405.
Hieropolitánský biskup 377.
Hildesheim, kanovník z H. biskupem v Olomouci se stal 107, biskup v H. 447.
Hille, biskup Litoměřický, 445, 448, 466.
Hlad v Čechách 123, 135, 181, 391.
Hlohov 60.
Hnězdno 27, 28, 39, arcibiskupství 31.
Holešov na Moravě 318.
Hombach ve Falcku 413.
Honorius III., papež, 94, 95, 97, 98, 99, 100.
Horažďovice, klášter Františkánský zrušen 406.
Horní Jiřetín 372.
Horní Litvinov, kostel 372.
Horšův Týn, arcipřišt 147, kapitola kollegiátní 223, zanikla 248.
Hořovice, klášter 480.
Hospitál český v Římě 185.
Hostinné, hrad, rodiště Arnošta z Pardubic 174.
Hostinství v klášteřích 159.
Hostýn na Moravě 107.
Hoštice v Prachensku 416.
Hotart viz: Gotpold.
Hradčany v Praze 34, 69.
Hradec (Gratzen) 459, klášter Servitů 406.
Hrádek na Moravě, Hubmaier tam upálen 277.
Hradiště, město, 220.
Hrob (Klostergrab), protestanti v H. 313, 314.
Hroznětín (Lichtenstadt) 381.
Hřbitovy aby v šírém poli se nacházely 402.
Hubmaier, viz: Baltazar H.
Huerda don Martin 348.
Hus Jan, 198, 199, 203, 211—15, 216, 218, 301, 332, dán do klatby 198, káže proti odpustkům 201, 214, obžalován v Římě, dán do klatby 201, 214, rektorem university 212, povolán do Říma 214, káže na

venkově 214, v Kostnici upálen 214—215.
Husinec 212, 218.
Husité 204, 205. 216, 217, 228—234, 290, 395, vzbouření jich 218, 219. 220, 247, válečné výpravy do ciziny 244, zásady 343, křižácké výpravy proti Husitům podniknuté 220, 221, 244, chrámy a kláštery od Husitů sbořené a zpustošené 227—234, 244, 246—252, klatba 297.
Hypponský biskup 397.
Cheb (Eger) 85, 87, 310, 462, náležel k Řezenské diecési 351, protireformace 350—51, farář 283, Dominikáni 480, Františkáni 330, 480, zrušen 405, Jesuité 392, Klarisky 330, zrušen 405, Milosrdné sestry 483, Švédové v Ch. 358.
Chelčice, obec v Prachensku, 265.
Chelčický Petr 265.
Chlum (Kulm), biskup 447.
Chlumec, vítězství u Ch. 63, sedlské vzbouření 393.
Chlumčanský viz: Václav Leop. Chl.
Chomutov, Jesuité 392.
Choralisté u sv. Víta 206.
Chorvátsko, mnichové z Ch. 177.
Chotek, hrabě, arcibiskup Olomoucký, 433.
Chotěšov, jeptišky Premonstrátky 152, klášter od Husitů dobyt 249, obnoven 329, zrušen 404.
Chrámy oloupeny na vykoupení vévody Svatopluka 59, zhanobeny vojskem 81, od Husitů zpustošeny a zničeny 227—234, 246—252.
Chrast, statek, 364, 432.
Chrudim, kraj Ch-ský 258, 399, děkanský okršlek 173, vyšší škola 286.
Chuchle, nehoda v Ch. 65.
Chýš, klášter Karmelitánů zrušen 405.
Jablonná, klášter Dominikánů 153, od Husitů zbořen 249, obnoven 329, zrušen 404.
Jakoubek ze Stříbra 215, 216.
Jakuba sv. klášter Minoritů v Praze 132, 154, požárem zničen, znovu vystavěn, obhájen 230, schudnul 329.
Jamníci (Grubenheimer), sekta 168, 265.
Jan Adam hrabě Vratislav z Mitrovic, arcibiskup Pražský, 382, 383—84, v Král. Hradci, Litoměřicích a Praze 384.
Jan, arcibiskup moravský, 5.
Jan I., biskup Pražský, 66—68, 152.
Jan II., biskup Pražský, 100—104.
Jan III. z Dražic, biskup Pražský, 114—119, 144, 223.
Jan IV. z Dražic 128—143, 167, 168, 174, na sněmu oekumenickém ve Vieně 133, obžalován 134, v Norimberce 134, vladařem 134, obžalován dlí v Avignoně jedenáct let 137, založil klášter v Roudnici 142, 155.
Jan Bedřich hrabě z Valdštejna, arcibiskup Pražský, 368, 370—375, 381, vystavěl residenci 371, přál Dědictví Sv.-Václavskému 374, jeho přísný život 374, 375.
Jan Gustav z Manderscheidu, arcibiskup Pražský 385—390, v Nov. Městě

v Rakousích a Praze 385, v nemilosti u císařovny 387.
Jan II. z Jenštejna, arcibiskup Pražský, 188—193, 194, 195, 196, 212, biskup v Míšni 189, tam založil oltář sv. Václava 189, ujal se Čechův na universitě 212, přísný jeho život 189—90, zavedl slavnost Navštívení Marie P. 190, šel do Říma 190, konal synody 191, utekl do Kyšperka 192, šel do Říma 192, jmenován patriarchou Alexandrijským 192, v chudobě zemřel 193, domněním svatý 193.
Jan z Jesenice, mistr, 203.
Jan Josef hrabě Breuner, arcibiskup Pražský, 376—77, 382.
Jan Kapistrán kázal v Čechách 259.
Jana Křt. sv. chrám v Praze 70.
Jan III. Lohelius, arcibiskup Pražský, 307, 308, 310—320, 329, 344, vypovězen 314, návrat 318, svatý život jeho 320.
Jan Lucemburský, král český, 131, 175, 176, 226, korunován 132, nespokojenost panstva 134—35, tažení křižácké do Litevska 141, choť jeho Eliška 131, Beatrix 141, dcera jeho Markéta 142—43, Jan v Avignonu 171, smrt 177.
Jan z Nepomuku 152, 195—196, jenerální vikář 191—192, zpovědník královny Žofie 192, proces svatořečení 380—381, 390—391, za svatého prohlášen 192, 394, 421, hrob sv. Jana 318, 386, 413, úcta 369, 441, 486.
Jan I. Očko z Vlašími, arcibiskup Pražský, 183—188, 189, biskupem Olomouckým 184, nastolen co arcibiskup 184, hodnost Primasa a Legáta 184, konal synody 184, 187, ctitel sv. Václava 185, místodržícím v zemi České 185, arcibiskupa Mohučského v hodnost jeho uvedl 187, stal se kardinálem 188.
Jan IX., papež, 5, Jan XIII. 12, Jan XV. 20, 21, Jan XXII. 136, 140, Jan XXIII. 200, 201, 214.
Jan IV. Vilém z Kolovrat-Liebštejnských, arcibiskup Pražský, 365—66.
Jan Železný, biskup Litomyšlský, 196, v Kostnici 216, 218.
Jankov, maršál Getz poražen 358.
Japanští mučeníci 457.
Jaroměř, klášter Augustiniánský 225, od Taboritů dobyt 251.
Jaromír, biskup Pražský, 48, spor s biskupem Olomouckým 50, J. v Římě obžalován 50, do Říma cestuje 51, stal se kancléřem říše 51, biskupem dvou diecésí 52, nábožnost jeho 52.
Jaromír, vévoda, 31, 32, oslepen 33.
Jaroslav z Poděhús, vítěz nad Tatary 107, nad Uhry 115.
Jednota katolická, viz: Katolická jednota.
Jednoty 474—479.
Jencenštýn (Jenštýn) u Prahy 189.
Jeneral-pardon od Ferdinanda II. udělený 319.
Jenerální učení (universitu) chtěl založiti Václav II. v Praze 125.

Jenerální vikář Pražský 195, 196, 288.
Jeptišky 70.
Jeptišky Hrobu Božího, viz: Strážcové Hr. B.
Jeronym Pražský upálen 215, 218, 332.
Jeronym svatý 224; ke cti jeho klášter Slovanský zřízen 177.
Jerusalém 20, 55, 56, 63, 67, 72, 83, 155, 156.
Jerusalém, dům v Praze, 227, 483.
Jesuité v Čechách 287, 314, 319, 320, 326—27, 353, 390, 403, 408, 435, 482, kde měli kláštery 392, v Praze konvikt sv. Bartoloměje 310, vypovězeni 314, 355, navrátili se 318, co misionáři v Čechách 347, seminář u sv. Václava 353, zrušení řádu 368, 392—3, 428.
Ignác z Loyoly 326.
Jičín 381, Jesuité 392, kraj J-ský 453.
Jihlava na Moravě 254, sněm Jihlavský 253, 254.
Jiljí sv., kollegiátní kapitola v Praze 142, 146, zrušena 248, klášter Dominikánský 480.
Jílové, klášter zrušen 404.
Jindřich I., král německý, ku Praze přitáhl 7, sv. Václav k dani se mu uvolil 8, Jindřich IV. 51, 53, Jindřich V. 59, dal uvězniti Svatopluka 59, 60, Jindřich VI. 84, 85, 86, 131.
Jindřich Jasomirgott 81; válka Čechů proti němu 81.
Jindřich Korutanský, král český 131.
Jindřich svatý 106.
Jindřich Břetislav, biskup pražský a vévoda, 82—87, knížetem říšským 83, 88, dal se v zástavu 85, přijal legáta 86, zemřel v Chebu 87.
Jindřichův Hradec 428, Františkáni 330, 406, Jesuité 327, 344, inkvisitor z J. H. 168, pan Oldřich z Jindř. Hradce 168, Menhart 245.
Jirsík Jan Valerian, biskup Budějovický, 460, 466.
Jiří sv. kostel a klášter v Praze 23, 33, 70, 145, 151, 164, 247, 248, 329, vyhořel 70, zrušen 404, panny šlechtické vychovány od jeptišek 160, abatyše z Čech vypovězena 45, kollegiátní kapitola 145, 247.
Jiří Poděbradský, správce země České, 258, 265, 319, poslové do Říma 258, 259, 260—61, za krále zvolen a korunován 260, dán do klatby 261, křižáci 262.
Imola v Italii 77.
Impresoři, dohlídku nad nimi měl arcibiskup 291.
Ingelheim na Rýně, klášter Augustiniánů pro Čechy 225.
Inkunabule 419.
Inkvisice, soud inkvisiční v Praze 135, 167, 168, inkvisitoři ssazeni 136, 168, inkvisitoři v Čechách 166, 167, 168, na Moravě 168.
Innocenc II., papež, 65, 70, Innocenc III. 89, 161, stvrdil titul královský českých knížat 90, 91, posvětil biskupa Ondřeje 93, Innocenc IV. 108, 109, 110, 111, 112, Innocenc VI. 182, Innocenc X.

362, Innocenc XII. 376, Innocenc XIII. 380.
Inspruk 401.
Institoris Jindřich, vyslán k Bratrům Č. 268.
Instalace 149.
Instrukce hejtmanům krajským daná 346—47.
Interdikt v Čechách 94, 95, 96, 98, 108, 113, 119, 198, 201, 214, 218, metropolita Mohučský v interdiktu 126, na Moravě 70, ve Slezsku 175.
Investitura 144.
Joachimsthal (Jáchymov) 426, milosrdné sestry 483.
Joannité (Maltezští) 133, 155, 156, 251, 480, konvent v Praze 155, od Husitů zbořen 232, obnoven 480, v Strakonicích 156.
Joppe, biskup z J. 7, 460.
Josef, sv. Josefa z Arimathie spolek 479.
Josef I., císař a král český, 377—378.
Josef II., císař, 115, 117, 391, 394—398, 400—410, 411, 455, 474, 479, 481, utiskoval církev 400 nn., potlačoval národ český 339, 408—10, 422, zrušil kláštery 403—408.
Josefov, pevnost, 394.
Jošt, biskup Vratislavský, 261.
Israelité 395.
Italie, 73, 74, 75—77, 125, 144, 162, 180, 226, 268.
Jubileum v Praze 191, 290—91, 421, 422, 453, tisícileté jubileum (Cyrillo-Methodějské) 468—70, 900-leté jubil. založení Pražského biskupství 476, jubil. v Římě 190, občasné, po kolika letech 190, 290.
Judita, choť Vladislava II., 74, 77, do záležitostí církevních se mísila 78.
Jungmann Josef 422, 431.
Ivana blahoslaveného život 367.
Izzo, biskup Pražský, 35—37.
Kadaň, Františkáni 330, 406, Johanité z K. vypuzeni 251, klášter Minoritů 154, od Husitů zničen 250.
Kaich, kněz, str. 3.
Kaiser, rytíř z Kaisernu, kanovník, chránil svatyni sv. Vítskou 388, stal se světícím biskupem 388, 389.
Kajetáni 403, klášter zrušen 406.
Kalendář 472, 475, opraven Řehořem XIII. 299, 300, Kodicilovy k-e 301.
Kalich odznakem strany pod obojí 217, 219, i dítkám malým se podával 255, kněží katoličtí kalich rozdávali 285, kalich nad chrámem Týnským 319.
Kalinike, biskup z K. 389.
Kališníci, 220, 221, 240, 243, 244, 245, 253, 259, 263, 265, 275, 306, viz: Utrakvisté.
Kalvín, přívrženci jeho 297, 304, 315, 319, 340, 343.
Kamarýt Josef 429.
Kamenec Podolský, biskup tamější v Praze 262.
Kamenná stolice na hradě Pražském, kníže na ni usazován býval 102.
Kampeggio, legát papežský, 274.
Kancionál sv. Janským Dědictvím vydaný 470.

Kancléř; kněží často kancléři 162.
Kancléř biskupský 145, kancléř dvorský (královský) 146, 189, kancléř říšský 51.
Kanejský biskup 411, 417.
Kanisius Petr 326.
Kanovnictví v Praze u sv. Víta; pět nových 65, tři nová místa 142, počet 29 kanovníků 142, 145, 206, kanovníci sv. Vítští v Olomouci a Žitavě 237.
Kanovníci řeholní 152.
Kápě biskupská, vyznamenání vévody českého 46, 51.
Kapitola Vyšehradská, viz: Vyšehrad.
Kapitola u sv. Víta, 49, 64, 69, 82, 89, 90, 98, 100, 101, 105, 106, 119, 122, 123, 128, 137, 144, 145, 147, 174, 183, 193, 195, 200, 204, 206, 235, 237, 241, 246, 257, 281, 302, 344, 359, 381, 384, 388—9, 391, 397, 412, 416, 430, 451, 452, starala se o znovuzřízení arcibiskupství 281, probošt 69, 92, 119, 208, 242, děkan 117, 126, 174, škola kapitolní 160, 161, 174, kapitola věrna církvi 204, 218, 237.
Kaplani, 148, 149, 206, 256, 257, 289.
Kaplan dvorní 82, kaplani biskupští 144.
Kaple královská 117.
Kaple sv. Václava v Praze (u sv. Víta) 97, 122, asyl 164, obnovena a ozdobena 368, vysvěcena 185.
Kapuánský biskup 308.
Kapucíni v Čechách 327, 405 479, 480, v Praze 305, 327, Loretánská kaple 354, 480.
Karaffa, nuncius papežský, 345.
Karamuel Jan, opat, 364.
Kardinálové mezi arcibiskupy Pražskými: 188, 345, 445.
Karel, vévoda bavorský, za krále českého prohlášen, 386, 387.
Karel IV., císař a král český, 97, 134, 137, 138, 146, 163, 166, 170—76, 177—188, 205, 207, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 230, 245, 301. v Římě 180, 185, v Budyšíně 183, korunován 177, 180, miloval jazyk český 138, císařem 177, 180, založil universitu 178, 210, Nové Město 178, ctil ostatky svatých 179, nemocen 186, pomník K. 441, manželka jeho Alžběta korunována 182, síla její a zbožnost 186—187.
Karel V., císař, 275.
Karel VI., císař, král český, 378—86, korunován 379, Alžběta Kristina, choť, 379, 383.
Karel z Lamberka, arcibiskup Pražský, 308—310, 311.
Karel Lotrinský, arcibiskup Remešský, 260.
Karlín u Prahy; chrám Cyrillo-Methodějský 468—69, 474, Milosrdné sestry 483.
Karlovy Vary, Školní sestry 483.
Karlštejn (Karlotýn) 180, 186, kapitola kolleg. 223, 248, děkan kapitolní 248, svátosti říšské 180.

Karmelité 405, klášter v Praze u Marie P. Sněžné 226, 329, od Husitův zpustošen 233, u P. Marie Vítězné 352, zrušen 405, sv. Havla v Praze 405, v Tachově 226, 252, jeptišky řádu K. 369, 406, 481, 482,
Karthaginenský arcibiskup 452.
Kartusiáni 226, 252, 405, klášter v Praze na Smíchově 226, od Husitův zapálen 220, 233, 249, klášter u Litomyšle 226.
Karvajal, papežský legát, 259,
Katolická jednota v Praze 469, 472, 474—5.
Katolicko - politické jednoty 476—77.
Katolíků počet v Čechách 206, 331, 485.
Kaunic, ministr, 403.
Kavillon ve Francouzsku 55.
Kázeň církevní obnovena 71, 72, 86, 93, 133, v řeholích 159.
Kazimír, král polský, 142, 262.
Kemlík Martin, světící biskup Pražský, 358.
Kladno, školní sestry 483.
Kladruby, klášter benediktinský 90, 152. 328, od Husitů zničen 248, opat Racek 191, Olon 191, 196, Prokop z Kl. 241, 258, přes 100 mnichů v Kl. 157, úmluva v Kl. 95, biskupství mělo býti zřízeno v Kl. 191, klášter zrušen 404.
Kladsko 56, 174, 182, 206, odstoupeno Prusku 386, vikář kladský biřmoval 419, protireformace 350, visitace 411, 418, 462, klášter Augustiniánských kanovníků řeholních 182, 183, 225, 33 Jesuité 327, Milosrdné sestry 483, Školní sestry 483, župan v Kl. 174, Cvingliáni 278, Novokřtěnci 277, Švenkfeldiáni 278.
Klarisky, řeholnice v Praze u sv. Anežky 102, 154, 231, od Husitů zbořen 231, na Krumlově 225, 330, v Chebu 330, v Panenské Tejnici 154, 231, 330.
Klaromontánská synoda 56.
Klášterec (Klösterle) 416, 424.
Kláštery pěstovaly vědy, umění, řemesla 158, 161, špíži musely dodávati 95, v klášteřích mnozí chtěli pochováni býti 133, 138, 159. od Husitů sbořené a popleněné kláštery 227—334, 246—252, od Josefa II. zrušené 403—8, nynější kláštery v diec. Pražské 479nn., visitace k-ů svěřena kardinálu Švarcenberkovi 456—7.
Klatba církevní, 50, 81, 95, 96, 118, 139, 140, 177, 198, 201, 204, 214, 236, 253, 261, 272.
Klatba říšská 272.
Klatovy 390, město vyhořelo 373, klášter Dominikánů 153, od Husitů zničen 230, od Josefa II. zrušen 404, zázračný obraz 375. nadace 4 kněží 375, Jesuité 392, křižovníci 250, kraj k-ský 399, v K. mělo zřízeno býti biskupství 462.
Klecany 388.
Klement sv., kostely k jeho cti str. 3, klášter sv. K. v Praze 99, 135, 153, 167,

326, 327, od Táborů zbořen 230, kaple sv. Kl. 384.
Klement. učenik sv. Cyrilla a Methoda, 4.
Klement. IV., papež, 117, Klement V., papež. 133, Klement VI., papež, 170, 171, 172, 175, 176, 177, 190, Klement VIII. 311, Klement IX. 362, 365, Klement X. 369, Klement XI. 377, 382, Klement XII. 382, 385.
Klement XIV., zrušení svátků 392, zrušení řádu Jesuitského 392—3.
Klementinská akademie (Ferdinandská) v Praze 287, Jesuitům svěřena 287, spojena s Karolinum 360.
Klesl, kardinál ,biskup Vídeňský, 306, 312, 363.
Klokoty 428, 429.
Kněhtiskárny první 334.
Kněhtiskařství 334.
Kněží počet 206, hmotné opatření 150, 209, od koho měli býti souzeni 93, často byli v komonstvu knížat a ve válkách 163, česky a latinsky mluvili 335. z ciziny voláni do Čech 345.
Kníže, za knížete říšského uznán biskup Pražský 83.
Koadjutor v Praze 389, 391.
Kodicil Petr z Tulechova 301.
Kolín; Kapucíni 480, němečtí rytířové z K. vypuzeni 251, bitva 388.
Kolín nad Rýnem; Konrad, kurfiršt kolínský, v Praze 114, 117, 118, arcibiskup 447, kapitola 385, 410.
Kollátoři (Patroni) po libosti dosazovali kněze na fary 92, 149, 240, ponavrhovali kněze biskupovi 149, nátisky činili kněžím 149, 240, 290, k luteranství nakloněni 290, 295.
Kollegiátní kapitoly 145, 222, 246, 452, u sv. Apolináře 193, 223, v Boleslavi Staré 43, 145, na Horšově Týně 223, u sv. Jiljí 142, 146, u sv. Jiří 145, na Karlštejně 223, v Lipnici 223, v Litoměřicích 46, 145, v Mělníce 79, 146, v Sadské 69, 146, 223, u Všech Svatých 146, 223, na Vyšehradě 50, 145, školy při kapitolách 161.
Kolloredo, vojevůdce, 356, Antonín Theodor hrabě K., arcibiskup Olomoucký, 398.
Koločský arcibiskup 313.
Koloman, král Uherský, 58.
Kolovrat, Hanuš K. 242, pan Vojtěch z K. 225, Zděnek Lev 348.
Komendy 155.
Komisaři nad reformací 350.
Kompaktáta 241, 252—256, 264, jednáno o stvrzení jich 259, 260—61, 263, 264, 274, Pius II. zrušil k. 261, zrušena na sněmu 322.
Kompostella, chtěl tam cestovati biskup Jindřich Břetislav 84.
Konference (přednášky duchovní) 475.
Konfessí česká 322, 323, 324.
Konfirmace 149, knihy konfirmační 149.
Königsberg (Kralovec), město založeno 113.
Königsmark, vojevůd. švédský, 358, 359.

Konkordát rakouský 454—55, 456.
Konojedy, klášter Servitů zrušen 406.
Konopišť, sedlské vzbouření 393.
Konsistoriáni (radové konsistorní) 256, od koho ustanoveni 256.
Konsistoř katolická (hořejší) 254, 257.
Konsistoř utrakvistická (dolejší) 254—256, 292—94, 321, 355, osazování k-e 321, 322, 323, radové konsistorní 256, 273, renovace k-e 324.
Konstancie, choť Přemysla Otakara I., 91. 102.
Konstancie, město ve Francii, 241.
Konstantinopel, viz: Cařihrad.
Konstituce 437.
Konšelé z radnice Novoměstské vyhozeni 219.
Konvikt Bartolomějský v Praze 327, 381, 390, 416, konvikt studentský v Praze 457.
Konvokace (schůze) duchovenstva 289, 328.
Konvršové v klášteřích jaké měli zaměstnání 158—160.
Kopeček svatý u Olomouce 107.
Koranda, kněz Taboritský, 229.
Korta, Josef z Korty, světící biskup Pražský, 357.
Koruna královská udělena Vratislavovi II. 52. Vladislavovi II. 74, koruna sv. Václava 177, odvežena do Vídně 387, do Prahy přivežena 396.
Korunovace na království české, 52, 74, 90, 101, 116, 126, 132, 141, 177, 182, 186, 187, 194, 221, 260, 262, 284, 297, 309, 312, 313, 315, 352, 358, 361, 379, 396, 430, 433, vykonal ji arcibiskup Trevirský 52, 101, císař 74, 101, legát 90, 101, arcibiskup Mohučský 101, 126, 132, biskup Olomoucký 386, biskup Pražský 141, právo korunovace uděleno arcibiskupům Pražským 176, biskup Olomoucký 260, biskupové Uherští 260, biskup z Kamence Podolského 262.
Korutansko pod žezlem Otakara II. 111, 118.
Kosmas, biskup Pražský, 53—57.
Kosmas, kronikář, 41, 53, děkan u sv. Víta 208, posvěcen na kněžství 58, syn jeho biskup Zdík 63.
Kossakovski, biskup Livoňský, 427.
Kostely aby se stavěly 22, kostely chudé podporuje Pražská jednota nejsv. Svátosti 477.
Kostka z Postupic, pan Vilém 252.
Kostnice (Constanz), biskup z K. v Praze 127, sněm církevní v K. 214, 215, 216, 218.
Kostomlaty, klášter Augustiniánů 225.
Kouřím, 153, 245, arcipřišt 147, křižovníci 250, kraj K—ský 258.
Kozí Hrádek u Oustí 214.
Kraje české, rozdělení země v kraje 258, 388, 453.
Krajina (Krain) pod vládou Otakara II. 111, 118.

Krakov 10, kázal tam sv. Vojtěch 18, dobyt 30, biskupství v K. 31, biskup z K. 111, 127, studie 428, universita 302.
Král český, 52, 74, 81, 83, titul královský panovníkům českým na věčné časy potvrzen od papeže zvláštní bullou 90.
Kralodvorský rukopis 422.
Králové Hradec 399, 430, 472, kostel sv. Klementa str. 3, arcipřišt v Kr. H. 147, biskupství 307, 363—65, 367, 371, 382, 383—4, 388, 389, 390—1, 399, 425, 445, 448, 451, 466, farář 243, sedlské zbouření u H. 351, klášter Dominikánů 153, od Orebitů zničen 230, klášter Dominikánek 153, od Husitů zničen 250, klášter Minoritů 154, od Orebitů spálen 231, němečtí rytíři 251, kraj Kr. H—cký 258, Jesuité 392, krajina okolo H. 73, protireformace v H. 348, synoda v H. 467, seminář 432, vyšší škola 286, 287.
Království České, Jindřich IV. udělil titul královský Vratislavovi II. 52, Bedřich I. Vladislavovi II. 74, Filip Přemyslu Otakarovi I. 88. Stvrzen papežem Innocenciem III. titul královský 90.
Krejčí Petr, světící biskup Pražský, 459, 466.
Kremona v Italii 75.
Kressenbrunn v Rakousích, vítězství 115, 116.
Krieger Erasmus, světící biskup Pražský, 397.
Kristian August, kardinál-arcibiskup Ostřihomský, 384.
Krištof Kolumbus 334.
Krleš, zpěv lidu 144.
Kroměříž na Moravě, kapitola kollegiátní 425.
Kronika, Kosmasovy kroniky prodloužitelé 208.
Krucenburk 430.
Krucifix nesl opat Božetěch do Říma 54.
Krumlov, 115, 242, 297. Františkáni 406, Jesuité 327, 344, 392, Klarisky 225, 330, zrušen klášter 405, Minorité 225.
Krupka (Graupen), Bosáci 330.
Krušina Hynek z Lichtenburku 243.
Křepický Zděnek Řehoř, světící biskup Pražský, 389.
Křeščak ve Francii 177.
Křišťan, viz: Strachkvas 20, 29.
Křišťan z Prachatic, administrátor pod obojí, 256.
Křivoklát, 58, 109.
Křižanov, Václav z K., administrátor, 242.
Křižácké války, 55, 56, 71, 72, 83, 84, 86, 112, křiž. tažení proti Beghardům 168, kř. tažení proti Litvínům 141, proti Neaopolskému králi 201, proti Prusům 112, proti Turkům 291, Křižáci v Čechách 56, 111, křižácké výpravy proti Husitům, 220, 221, 222, 244, proti Jiřímu z Poděbrad 262.
Křižovníci s červenou hvězdou, při špitále v Praze 102, 123, 154, 231, 232, 283, 290, 298, 302, 308, 311, 326, 328, 345, 366, 371, 480, konvent ohněm zničen dvakrát 231, znovu

zřízen 250, jich řehole 154, kř. v husitských válkách 250.
Křižovníci Hrobu Božího, viz: Strážcové Hr. B.
Křižovníci Strakoničtí 156.
Křtění židův násilné 56, 57.
Kukleny, klášter zrušen 404.
Kunětická hora 256.
Kunhuta, choť Otakara II., 116, 119, 121, 126, dcera Otakara II. 116.
Kunrát z Vechty, arcibiskup Pražský, 201, 202—205, 217, 218, 237, biskupem v Olomouci 201, 203, administrátorem, pak arcibiskupem 203, zakázal rozdávání kalicha 217, korunoval Sigmunda 221, stal se Husitou 203, 204, 235, 236, do klatby dán 204.
Kunrát III., císař, 70, 72.
Kunrát Ota 84.
Kunrát, bratr krále Vratislava, 54.
Kunrát Znojemský 70.
Kunratice, hrad Václava IV., 220.
Kunvald u Žamberka, 266, 267, obec Bratrská 266, Matěj z K. 266, 267.
Kurfiršt z Kolína n. Rýnem 114.
Kurfirštské důstojenství knížat českých 63, 118.
Kutná Hora, groše české tam raženy 127, smlouva K. Hská 264, Mikulášenci 279, vyšší škola 286, 287, sedlské vzbouření u H. 351, Jesuité 392.
Kvestenberk, Kašpar z K. opat 329, 350.
Kyšperk (Supí Hora) v Litoměřicku 192.
Labud, biskup v L. 449.
Ládislav, král Neapolský; křižácké tažení proti L. 201, 214.
Ladislav Pohrobek, král český, 258, 260.
Ladislav I., král uherský, 52.
Ladomírský biskup 193.
Lanc, probošt Litoměřický, 49.
Landštejn, Vilém z L., probošt Vyšehradský, 223.
Lanškroun, děkanský okres 173, klášter Augustiniánů 225, od Husitů spálen 251.
Laonský sněm ve Francii 76.
Lateránský sněm čtvrtý, kdež biskup Pražský Ondřej 92, nařízení o učitelích theologie a svob. umění 161, Lateránský chrám 106.
Latinská liturgie 5.
Laudon, vojevůdce, 394, 409.
Legát papežský 101, 124. Rudolf 50, Ruprecht 58, Kvido 70, 71, Petr 86, kard. Řehoř 96, 97, kard. Konrád 99, 100, Bartoloměj 112, Petr 113, Filibert 254, Karvajal 259, Eneáš Sylvius 259, Mikuláš z Kusy 259, Rudolf 260, Fantin 261, Kampeggio 274.
Legát stolice papežské, stálý, název ten přísluší arcibiskupům Pražským 184.
Legátský kříž od papeže poslán arcibiskupovi 184.
Lehnice, bitva s Tatary 106.
Leo X., papež, 272, Leo XII. 421. 422.
Leopold, arcikníže rakouský, 300, 324, 357.
Leopold I. císař a král český, 360—377, 379, 382, korunován 361, byl na sv. Hoře

369, války s Turkem a Francouzem 373.
Leopold II., císař a král český 369, 396, 401, korunován 396, choť Maria Ludovika 396.
Lepanto, vítězství nad Turkem 291.
Lev stříbrný znakem České země 110.
Lový Hradec, kostel sv. Klementa str. 3, sněm v L. H. 17.
Lhotka u Rychnova, schůze Bratří 267.
Liberec, škola realní 420.
Libice, hrad Slavníkovců 16, 25, 60.
Libuše 187.
Libušin soud 422.
Lidmila sv. pokřtěna str. 3, vychovatelkyně sv. Václava 7, mučenická smrt její 7, úcta 441, 486.
Ligur áni 482.
Lichtenštejn kníže Karel 317, 346.
Likopolytánský biskup 397.
Limburk, biskupství 447.
Lindauer Jos., Budějovický biskup, 436, 445, 448.
Lipany, bitva u L. 245, 252.
Lipnice, hrad; Husité tam posvěceni na kněžství 203, 224, kollegiátní kapitola v L. 223, zanikla 224, 248.
Lipsko, 355, 356, bitva 415, 4 16.
Lisabon, poselství do L. 378.
Literatura česká 334—35, 338, 470—73.
Literácké kůry 336.
Litoměřice, arcipřišt 147, biskupství 363—65, 384, 389, 396, 399, 417, 445, 448, 451, 460, 466, synoda 467, Jesuité 392, kollegiátní kapitola 46, 136, 145, 280, 302, 364, klášter Minoritů 154, zrušen 404, Kapucíni 406, Křižovníci 250, klášter dominikánský u sv. Michala 105, 153, 249, 329, zrušen 404, kraj L—cký 258, vzbouření sedlské 372, protireformace 348, sedlské vzbouření 393, vyšší škola 286, 287.
Litomyšl, arcipřišt 147, biskupství v L. 172, 173, zaniklo 173, 307, biskupové L. 172, 173, 176, 179, 196, 204, 216, 218, 225, 226, 237, 241, 241, 254, 363, 466, klášter Benediktinů 152, Augustiniáni 225, klášter A. od Husitů zrušen 250, Kartusiáni v L. 226, ohněm zničen od Husitů klášter 252, Premonstráti 152, 172, opatství povýšeno na biskupství 172, na hoře Olivetské 172, Novokřtěnci v L. 277, Cvingliáni 278, kostel sv. Klementa str. 3.
Litvíni pohanští 117, tažení křižácké do Litevska 141.
Lobkovic, Popel z L., nejv. kanclíř 305, Kateřina kněžna 356.
Lohelius, viz: Jan III. Lohelius.
Loket (Elbogen) 134, Školní sestry 483.
Loketský kraj; Novokřtěnci 277, Cvingliáni 278.
Lothar, král německý, mír se Soběslavem 63.
Louka (Klosterbruck) na Moravě; klášter Premonstrátský, opat jeho 172, 173, 176.

Louňovice, klášter Premonstrátek 152, požárem od Husitů zničen 229, statek L. 373.
Louny, klášter Dominikánů 153, od Husitů zbořen 230, klášter Magdalenitek 157, od Husitů zbořen 233, protireformace v L. 348, vyšší škola 286.
Lovaň, kapitola 410.
Lubek, biskup v L. 127, probošt Bruno z Lubeka ustanoven za biskupa v O. 108.
Lublaň; biskup L—ský 239, 377, 449.
Lucembursko, 131, 141, Jan z L. 131.
Ludvík, král; proti Luteránům 273, padl u Mohače 274.
Ludvík XIV., král francouzský, 373.
Lulč na Moravě 278.
Luleční, sektářové 278.
Luther Martin 272, 331, 340, v klatbě 272, dopisy L. s Utrakvisty 273, bludy L. 273.
Luteráni, 275, 295—97, 299, 304, 311, 319, 321—326, 331, 343, 349, 355, šlechta česká přála nauce L—ské, 240, 274, 290, 295, 296, dekrety krále Ludvíka o L. 273, Ferdinand I. proti L. 274.
Luticové 27.
Lutich, město belgické; odtud přišli Beghardi 166.
Lužice, 146, 193, 379, Husité v L. 244.
Lužnice, řeka 204.
Lvov, arcibiskupství 401, 417, 418, 428.
Lyon, sněm církevní 108, 118. Byl tam Jan III., biskup Pražský, a Bruno, b. Olomoucký, 118.
Lysá; Mikulášenci 279, klášter Augustiniánů zrušen 406.
Maďaři podmanili Moravu 5, 8, poraženi od Boleslava I. 10.
Magdalenitky (bílé paní) 157, 233, 251, 330, v Praze u sv. Havla 157, v Dobřanech 157, v Lounech 157, 233, na Oujezdě 157, 233, v Sela 157, v Zahrasu 157, 330, 405.
Magdalenitky v Praze; dům jejich u Jerusaléma města 227.
Magdeburk; arcibiskupství 12, 13, 89, 127, z M—a přišel Dětmar 14, sv. Vojtěch v M. 16, Premonstráti 79, 349, arcibiskup M—ský Ludvík 189, v M. študovali Čechové 162.
Magnus, kanovník Pražský, ženat 73.
Majestas Carolina, zákon zemský 178.
Majestát 83, m. krále Vladislava II. 269, 321, císaře Rudolfa II. 309, 313, 323.
Májová pobožnost 475.
Maličkých Dědictví 472.
Maltezští, viz: Joannité (Johanité).
Mansionáři u sv. Víta 206.
Mantua v Italii 53, 75.
Manželství; u mnohých lehce váženo 19, zákony o něm 40, 455, 477, 484, mezi příbuznými 22, arcipřišti činili výroky soudní ve věcech manž. 147, sňatky manž. od řeholníků někdy požehnány 133, smíšená m. 435.

Marek, probošt u sv. Víta opravil kapitolu 49.
Maria Elekta, převorka, 369.
Maria-Sorg, klášter kapucínský, 480.
Marie Terezie, císařovna, královna česká, 386—394, 410, korunována 386, zrušení svátků 392.
Marie Terezie, choť císaře Františka I., 396.
Markéta svatá, ráně její v Břevnově, 116, 117.
Marokáni 395.
Martin V., papež, 204, 219, 220, 227, 235, 236, 252.
Martin Medek, arcibiskup Pražský, str. 298—301, 323.
Martina sv. den zasvěcený 332.
Martinic Jaroslav, místodržící, 314, Jaroslav Bořita z M. 350, M. Smečenský 348.
Mastai-Feretti 436.
Matěj z Janova, kanovník, mravokárce, 211.
Matiáš Uherský; od katolíků za krále zvolen 262.
Matiáš, císař, král český, 309, 314, 315, 323—325, 326, choť Anna 312.
Matice náboženská 408, 456.
Matice studijní 393, 456.
Matouš Ferd. Sobek z Bílenberka, arcibiskup Pražský, 365—370, 371, berníkem královským 367, ctitel sv. Václava 368.
Mausoleum královské v Praze, 301.
Maximilian II., císař, nakloněn protestantům 295, 322, korunován 284, zakázal sněm provinciální 287, 288, dal svobodu protestantům 322, nařízení o spisech 291.
Maximilian, vévoda bavorský, 317.
Měčislav, kníže polský, 10, 12.
Mediolán (Milán, Mailand), vladař M—ský 180, obřadu M—ského klášter v Praze 224.
Medling u Vídně 384.
Melantrich Jiří z Aventýna tiskl bible české 292.
Mělník při straně Husitské 247, kolleg. kapitola 79, 92, 98, 146, 197, 202, 247, Kapucíni 406.
Memnitský biskup 389.
Memoriál, předložený Rudolfovi II., 309.
Mendikanti, viz: Žebraví mnichové.
Menhart, biskup Pražský, 61—66, putoval do Jerusaléma 63, 64, ze spiknutí obviněn 64, očistil se z toho nářku 65, založil kanovnictví 65, M. v Uhřích 66.
Merarada Don Baltazar 348.
Merseburk (Mezibor) 90.
Methoděj, apoštol, str. 1, 2, 4, 164, 224, 441, 468, 474, 486, přišel do Čech 3.
Metropolitní chrám, při každem měl býti ustanoven doktor theologie 161.
Michal sv. bratrstvo 478.
Michal, biskup Řezenský, 12.
Mikuláš, biskup Pražský, 106, 154, suspendován 108, uvězněn 109.
Mikuláš III., papež, 118, Mikuláš V., 259.
Mikuláš z Husince, vůdce Husitů, 218.
Mikuláš z Kusy, kardinál, legát, 259.

Mikuláš Puchník, arcibiskup Pražský, 195—96, jenerální vikář 195, mučen 196, za milost žádal 196.
Mikuláš od Řebříkův, lichoarcibiskup, 258.
Mikulášenci, sekta v Čechách, 244, 279, kde rozšířeni 279.
Mikulov na Moravě 277.
Milada v Římě 12, abatyše 23, 151.
Milán, Čechové při dobytí M. 75.
Miletín 256.
Milevitanský biskup 374.
Milevsko, klášter Premonstrátů 152, požárem od Husitů zničen 229, obnoven 329, přes 100 mnichů v M. 157, Jarloch, opat, kronikář, 208.
Milič Jan z Kroměříže, mravokárce 211, zřídil dům Magdalenitek 227.
Milík 88.
Milosrdní bratří v Čechách 328, v Praze 481.
Milosrdné sestry v Čechách 482—3.
Mincovnictví české 127.
Minorité 139, 154, 230, 231, 329, 404, 480, u sv. Jakuba v Praze 132, (viz: Jakuba sv.) 329, 480, u sv. Ambrože v Praze 154, v Bechyni 154, v Benešově 154, v Brně 166, Kadani 154, Králové Hradci 154, v Litoměřicích 154, v Mladé Boleslavi 154, v Mostu 154, ve Stříbře 329, Beneš, minorita, kronikář, 208.
Minucí (kalendář) 301.
Mirandola v Modensku 263.
Misál znovu vydán 471.
Missie svaté pro lid křesťanský 464—65.
Místodržící čeští nehájili církve katolické 295.
Místoplebán (vice-plebanus) 148.
Mistr, jaký stupeň na universitě 208.
Míšeň, biskup z M. v Čechách, 29, 104, 109, 127. 189, 239, 243, biskup z M. 109, 110, v biskupství M—ském ctěn sv. Václav 185, oltářnictví sv. Václava 189, markrabě Míšenský 85, 89, čeští bohoslovci v M. 239, vojsko Míšenské v Čechách 131, 132, vojsko české v M. 85, arcibiskup Pražský legátem v diecési M—ské 184.
Mladá Boleslav, arcipřišt 147, Johanité od Husitů vypuzeni z B. 251, němečtí rytíři z B. vypuzeni 251, klášter Minoritů 154, zrušen 404, kraj B—ský 258, protireformace v B. 438, sedlské vzbouření 393.
Mnichov (Bavorsko), arcibiskup 447.
Mnichové, viz: řehole.
Mnichovo Hradiště, klášter Cisterciácký 153, od Orebitů zničen 230, klášter Kapucínský zrušen 405.
Modena v Italii 75.
Modrý pondělek zakázán 332.
Modřice (Mödritz) u Brna 432.
Mohač, bitva u M. 274.
Mohelnice na Moravě 283, 298, 399, špitál 300.
Mohuč, 26, 29, 30, 82, 91, 225, biskup 448, vzdálenost Prahy a Olomouce od Mohuče 171.
Mohučský arcibiskup metropolitou českým 13, 144, 187, Rupert 15, Willigis 17,

21, 25, 30, Erkenbald 34, Aribo 36, sv. Bardo 38, 43, Sigfrid 47, 49, Adalbert 64, 65, 67, 69, Jindřich 73, Siegfried 94, 98, 99, 101, Siegbert 104, Siegfried 107, Werner 116, 120, Gerhard 126, 127, 128, Petr 132, 134, Jindřich 171, Jan z Lucemburka 187, různice mezi arcibiskupem a papežem 175.

Monastýr (Münster) 202, biskup 447.

Montekasino, sv. Vojtěch v M. 21.

Mor v Čechách 77, 123, 135, 181, 189, 372, 378.

Morava, 2, 3, 4, 5, 10, 11, 13, 30, 36, 39, 44, 47, 48, 52, 58, 59, 65, 66, 67, 70, 88, 105, 107, 110, 111, 116, 135, 147, 165, 170, 202, 265, 268, 277, 283, Beghardi na M. 167.

Moravské pole, bitva 118.

Moravští Bratří, viz: Bratří Moravští.

Moric Adolf, vévoda Saský, biskup v Král. Hradci 383.

Most kamenný přes Vltavu (most Karlův) 181, krucifix a věčné světlo 373, most řetězový 436.

Most (Brüx), klášter Minoritů 154, od Husitů zničen 250.

Mravnost lidu 40, zákony pro mravné polepšení 40, úpadek mravů za Václava IV. 211, v 16. století 271—72, 331—334.

Mrskáči (bičovatelé) v Čechách, 165, 166, 178, 179.

Mříže aby kol oltářů byly vzdělány 300.

Mühldorf, vítězství u M. 275.

Münzer Tomáš, viz: Tomáš M.

Museum národní v Praze 419.

Mutina Vršovec 60, ukrutná smrt jeho dítek 60.

Mystopolus Jan, administrátor pod obojí, 275.

Mýto Vysoké (Hohenmauth), děkanský okres 173, klášter Františkánský od Husitů zničen 250.

Nadací knihy (erectionum) 181.

Nadání hojná při kostelích 150, 207.

Naháči, sekta v Čechách, 244.

Napoleon I. 411, 415, 445.

Národnost česká a bitva na Bílé Hoře 337—41, církev katolická hájila českou národnost 339—340, Josef II. potlačoval národnost českou 408—10.

Nastolení biskupa Pražského 17, zamezeno 120, jaké bývalo 144, arcibiskupa 176, 184, 194, 203, 367, 371, 376, 378, 386, 391, 411, 418, 426, 428, 433, 452.

Naum, učeník sv. Cyrilla a Methoda, 4.

Navštívení Marie P., svátek v Čechách 190, spis proti tomu 190.

Nedostatečný počet kněžstva v Čechách, 238—9, 270, 288, 346.

Němci byli zámožní 104, mnoho N—ů v Čechách 359, vypovězeni z Čech 45, 123, študenti němečtí z Prahy odešli 213, vojsko německé v Čechách 121, 122, 132, 134.

Němčina jen vedle češtiny připuštěna 339, Josefem II. fedrována 409, nadvládu ujímala 453.
Německo 144, 162. 179, 259, sekty v N. 277.
Německý řád 156, 251, v Praze u sv. Petra 156, u sv. Benedikta 156, 251.
Nepomuk, klášter Cisterciácký v N. 98, 152, od Husitů spálen 229, (r. 1420, na str. 229 omylem stojí rok 1450.)
Netolice 196.
Nikopolský biskup 193, 376.
Nizozemsko 410, v N. študovali Čechové 162, Novokřtěnci v N. 277, N. odpadlo od Rakouska 410.
Norbert svatý 152, patron český 349, tělo jeho v Praze 349.
Norimberk v Bavořích, 80, 134, 182, knihy se vozily do Čech z N. 292.
Notáři v Čechách 162.
Nové Benátky, klášter Cyriáků 157, od Husitů spálen 251.
Nové Dvory, klášter zrušen 404.
Nové Město nad Metují 49, vzbouření sedlské 351.
Nové Město v Rakousích 385.
Novokřtěnci, v Čechách, 276, 277.
Nuncius papežský, 288, 303, 308, 452.
Nusle u Prahy 451.
Nymburk, klášter Dominikánský 153, od Husitů spálen 249, zrušen 404, Šimon z N., administrátor arcibiskupství, 241.
Nýrsko, porážka bavorských křižáků 262.
Občanská válka v Čechách 109.
Obětovanci (oblati) v řeholích 159.
Oblati, viz: obětovanci.
Obležení Prahy 7, 42, 70.
Obnovené zřízení zemské 320, 339.
Obřady předpisoval Josef II. 402.
Obyvatelstva v Čechách jaký počet 206.
Očisty (Boží soudy, ordalie) v Čechách 163, očista bojem, ohněm, vodou 163, duchovenstvu svěřena dohlídka 163, účastenství zakázáno 176, očisty zrušeny 178.
Očko z Vlašími, viz: Jan I. Očko.
Odpustky 210, ohlášeny, Hus proti odp. 201, 214, Luther proti odp. 272.
Officiál 145, 288.
Ochranovští, viz: Herrnhutrové.
Ojvina (Ojbin) v Lužici 226, klášter Celestýnů 226.
Oktrojírka 443, 448.
Olbram ze Škvorce, arcibiskup Pražský, 192—195, 196, rozsudí v rozepři krále Václava IV. s panstvem 194, vladař zemský 195.
Olbram Menhartovic 193.
Olbram Olbramovic, viz: Olbram ze Škvorce.
Oldřich, vévoda, 31, 32, 33, 34, 35, 38, v Sázavě 38, 39.
Oldřich kníže, syn Soběslava I., 73, 79.
Oleje sv. rozesílali arcipřišti 147, z Vídně do Prahy posílány 316.

Olomouc, 105, 107, 116, 130, 152, 204, 237, 240, 298, 302, 366, 376, 425, 428, 432, 433, 447, biskupství v O. založeno 47, na 2 leta zrušeno 52, Praze podřízeno 171, o zřízení arcibiskupství v O. 117, O. biskup 67, 179, 235, 239, 255, 260, 365, 382, 386, 466, Englbert 86, Ruprecht 94, 101, 107, Konrád 107, 108, Bruno 108, 112, 114, 118, 120, Theodorik 126, Jan Očko 184, Kunrát 201, 203, Václav 202, 218, Jan 241, Kunrát 241, Dietrichštejn 312, 317, 352, Leopold 376, Chotek 433, spor biskupa O. s Pražským 50, kapitola 107, 302, 344, 371, 384, probošt O. 98, Utrakvisté v O. svěceni 294, Olomouc vzdálena od Mohuče 171, inkvisice v biskupství O. 168, arcibiskupství v O. zřízeno 398.

Oltářníci (altaristae) 146, 148, 149, 206, v Míšni 189.

Ondřej, biskup Pražský, 92—97, 98, 170, byl na sněmu Lateránském 92, 161, úmluva na hoře Šach 96, o zřízení arcibiskupství jednal 97, O. v Praze 97, zemřel v Římě 97, hlava jeho v kapli sv. Václava 97, svatým nazván 97.

Ondřej Alois Ankvicz hrabě Skarbek, arcibiskup Pražský, 427—431, ve Lvově, v Praze 428.

Opatové na sněmu 164.

Opatovice, klášter benediktinský 152, sbořen od Husitů 228, mnich O-cký, kronikář, 208, Neplach opat, kronikář, 208.

Opava, kraj O-ský 105.

Opočno, vzbouření sedlské 351.

Ordalie, viz: Očisty.

Orebité, sbor Husitský 230, 231, 243.

Orlean, město francouzské, v O. študovali Čechové 162.

Oropský biskup 459.

Osek 301, 310, 329, klášter Cisterciáků 153, 290, 329, od Husitů v ssutinu obrácen 249, příjmy vykázány arcibiskupovi 290, navráceny řádu 349.

Osnabruk, biskup 447.

Ostatky svatých, viz: Relikvie.

Ostrov, klášter Benediktinský 41, 98, 151, od Husitů zbořen 248, na Ostrově klášter Augustiniánů 155.

Ostrov (Schlackenwerth), Piaristé 481.

Ostrý Kámen, kaple sv. Cyrilla a Methoda 3.

Ostředek, Mikuláš Zúl z O. 197.

Ostřihomský arcibiskup 58.

Ota, biskup Pražský, 69—72.

Ota IV., císař, 90.

Ota Brandenburský 119, správcem země české 120, 121—123.

Otroci křesťanští od židů prodáváni 19.

Otto sv., biskup Bamberský, přišel do Prahy 62, 65, biskup Menhart k němu vyslán 64.

Oujezd v Praze 106, klášter Dominikánek u sv. Anny 230, od Husitů zničen 230, Magdalenitky 157, klášter zničen od Husitů 233.

Oustí nad Labem, Křižovníci 250, Dominikánský klášter 406.
Ouvaly, pomník ke cti Arnošta I. z Pardubic 183.
Pacov, klášter Karmelitánů, zrušen 405.
Paderborn, biskup v P. 447.
Padua (Padova), studovali tam Čechové, 174, 189, 200.
Pajdar Kublajevic, vůdce Tatarů, 107.
Paka Nová; klášter Paulánský zrušen 405.
Palacký František 439.
Palermo v Sicilii 385.
Palestyna 56, 63, 67, 140, 460, daň ku podpoře sv. země 124.
Pallas Frant., kanovník, 413.
Pallium, odznak důstojenství arcibiskupského, 176, 200, 383, 452.
Pankrác u Prahy, vojsko křižácké poraženo 222, 247.
Panstvo zemské odpor kladlo kněžstvu českému 210, většina stála na straně husitské 218, 240.
Papež římský, papežové zásluhy o školství sobě vydobyli 161, starali se o znovuosazení Pražského arcibiskupství 281.
Paramentenverein 477.
Pardubice, kraj P-cký 453, klášter Cyriáků 157, 251, klášter řádu sv. Františka zrušen 404, Mikulášenci u P. 279.
Parenza, biskup v P. 449.
Parléř Petr stavěl chrám sv. Víta 190, kapli Všech Svatých 190.
Parma v Italii 75.
Paříž, študovali tam Čechové 73, 82, 162, dle vzoru P. zřízena v Praze universita 178, 189, ples 445.
Pasov v Bavořích, biskup P-ský 79, 114, 239, 313, 325, 344, 447, utrakvisté svěcení v P. 294, kapitola 377.
Pasovští, vpád jich do Prahy 309, 325.
Pátek, každý pátek se dává znamení zvonkem 187.
Patent finanční 415, robotní 393, toleranční 394.
Patriarcha 202.
Patroni far, viz: Kollátoři.
Patronové svatí Českého království 25, 63, 115.
Pavel II., papež 190, vydal klatbu proti Jiřímu z Poděbrad 261, Pavel V. 307, 312, 317.
Pauláni 403, zrušené kláštery 405.
Pavia, město italské 76.
Pazman, kardinál arcibiskup Ostřihomský, 355.
Pelhřim, biskup Pražský, 98—99, odřekl se biskupství a vstoupil do kláštera Dominikánského 99.
Pelhřimov 252, Mikuláš z P. 252.
Peltenberk u Znojma 298.
Penitenciáři u sv. Víta 421.
Pensylvanie 380.
Pešina Václav Michael, kanovník, 430, 475.
Pět sv. Bratří mučeníků 40, těla jejich 43.
Petr Amienský 56.
Petr Damiánský 165.
Petrarca, básník italský, v Praze 180.
Petřín (v Praze) 60, 70, 106.
Piaristé 393, 403, 479, v Praze 481.
Piccolomini, jenerál, 372.

Pikharté, odkud to jmeno 167, 265, dekrety proti P. 269—71, 274, 276, 306, 323, 343.
Pisánský sněm církevní 198.
Písek, klášter Dominikánů 153, od Husitů zbořen 230, zrušen 404, Křižovníci v P. 232.
Písemnictví při úřadech a soudech kněžím svěřeno 162.
Písmo slovanské 4.
Pištěk František, světicí biskup Pražský, 418, 420, 425, 427.
Pius II., papež, 259, zrušil kompaktáta 255, 261, Pius IV. 285, 292, 294, 320, Pius V. 287, 290, 291, 294, Pius VI. 394, ve Vídni 395, 403, 397—399, 411, Pius VII. 392, 412, Pius VIII. 422, Pius IX. 103, 422, 436, (v Gaetě) 444, 450—60.
Pivničníci, název Bratří Českých 265.
Pivoňka (Stockau), klášter Augustiniánů 155, od Husitů zrušen 250, obnoven 330, zrušen Josefem II. 405.
Placet (placetum regium) 401, zrušeno 450.
Plačtiví, jednota P. v Čechách 244.
Plachetníci, jaký název 221.
Plachý Jiří, jesuita, hájil Prahu 359.
Planá, Václav z P., administrátor arcibiskupství, 242.
Planá nad Lužnicí 429.
Plasy, klášter Cisterciácký 131, 153, přes 100 mnichů v P. 157, od Žižky spustošen a spálen 229, obnoven 329, klášter zrušen 404, opat Jan 131.
Plebán (farář) 148.
Plzeň 242, arcipřišt 147, klášter Dominikánů 153, 329, sbořen od Žižky 230, obnoven 329, zrušen 404, klášter Dominikánek zrušen 404, klášter Františkánů 231, 330, 480, kněhtiskárna první 334, aby zřízeno bylo biskupství v P. 307, 363, 462, kraj P-ský 258, 390, 453, vzbouření sedlské 372.
Počet obyvatelstva v Čechách 206, 359.
Početí Marie Panny, svátek 353, přísaha 360, neposkvrněné početí Marie P. 454.
Podbrdy, kraj P-ský 258.
Poděbrady, Mikulášenci u P. 279.
Poděhús 115, zámek P-ský, 196.
Podhradí Pražské 104.
Podivín, hrad 47, 50, 96.
Podlažice, klášter Benediktinů 152, od Husitů zbořen 248.
Podmáslová válka 394.
Podymné, daň církevní 35.
Pohanské modloslužby vykořeněny 54.
Pohled (Frauenthal), klášter Cisterciácký 153, od Žižky dobyt 249, obnoven 329, zrušen 404, 406.
Poláci na víru obráceni 11, na universitě Pražské 213.
Police, klášter Benediktinů v P. 152, zrušen 404.
Polička, okres děkanský 173.
Polná 430.
Polsko 265, 268, 380, 427, sv. Vojtěch v P. 26, Tataři v P. 106, mince české v P. 127, král polský Boleslav Smělý 111, Polská koruna spojena s Českou 127, 129,

halíř sv. Petrský v Polsku 175, z P-a kněží do Čech voláni 345, povstání v P. 426, 427, rozdělení Polsky 411, 427.
Poněmčování, protestanté se ho dopustili 340—41, v Uhrách 454.
Poniklé u Jilemnice 412.
Pontán Jiří Berthold z Braitenberka 301.
Portugalsko 378, 379.
Postoloprty, klášter Benediktinů 113, 152, přes 100 mnichů v P. 157, požárem od Husitů zničen 228.
Posvícení císařské 402.
Poustevníci Augustiniánští, viz: Augustiniáni.
Poutě do Palestyny 63, do Prahy k říšským svátostem 180, na Velehrad 470.
Poutnický dům pro Čechy v Římě 185.
Poutník, kalendář 472, 475.
Povstání české 314, 326, 327, 338, povstání polské 426.
Poznaň; Utrakvisté svěceni v P. 294.
Pozor, časopis 473.
Požáry v Praze 230, 231, 275, 373.
Praha.
Arcipřišt v P. 147, Bavoři, Francouzové a Sasové v Praze 386, biskupství zřízeno 11—13, dobytí Prahy r. 1848 str. 440, kamenný most 181, Kampa 129, Králův Dvůr v Praze 262, založení Nového Města 178, 223, obezdění Prahy 104, obležena od vojska německého 7, 42, oblehání první opravdové 70, Mikulášenci v P. 279, Petřín 60, zeď na Petříně 182, plenění od Husitův provozované v P. 219, 220, 228—34, požár v P. 230, 231, 275, 373, Prusové stříleli do Prahy 387—88, Sasové v P. 354, sirotčinec 400, ústavy dobročinné 400, socha Marie P. na rynku 360, školy vyšší v P. 386, Švédové v P. 357—359, Tomáš Münzer v Praze 277, Větrov 223, vzbouření kališníků a usmrcení konšelů 263, sv. Václava socha 439.
Chrámy, v Praze: sv. Apolináře 193, 223, 225, sv. Benedikta 315, 369, Božího Těla 180, u sv. Františka 155, 328, sv. Havla 211, 256, u sv. Jakuba 132, 397, Jana Křtit. 70, u sv. Jiljí 211, 248, 286, Jindřicha 232, 256, 286, 287, 354, u sv. Klementa 135, 153, 256, 475, sv. Kříže většího 157, v Loretě 317, 354, Marie P. na louži 139, Marie P. Sněžné 219, 226, 329, Marie P. vítězné 352, Máří Magd. 227, Martina 256, Michala 256, Mikuláše na Kuřím trhu 139, 195, Mikuláše na Malé Straně 211, 286, 451, Petra na Poříčí 232, 256, Rocha 311, Strahov 152, 315, Šimona a Judy 328, u sv. Štěpána 219, 231, 256, 286, v Týně 211, 256, 273, 286, 319, 324, 354, 360, 375, sv. Václava na Zderaze 256, sv. Vojtěcha 256, u Voršulek 474.
Kaple v Praze: od Josefa II. zrušené, jich seznam, viz:

str. 406—407, Betlemská k. 212.
Kláštery v Praze: u sv. Ambrože 154, 224, (viz: Ambrože sv.), u sv. Anežky 102, 154, 231, 404, sv. Anny 404, 483, Barnabité na Hradčanech 406, u sv. Bartoloměje 392, Bekyně, jich domy 169, sv. Benedikta St. M. 156, sv. Benedikta na Hradčanech 369, u sv. Ducha 224, spustošen 228, sv. Františka 231, u sv. Havla 157, 405, u sv. Jakuba 154 (viz: Jakuba sv.), sv. Ignácia 392, 482, sv. Josefa na Malé straně 369, 406, 482, sv. Josefa na Nov. Městě 480, Kajetánů 406, 481, Karla Boromejského 483, na Karlově 225 (viz: Augustiniáni), Karmelitánky na Hradčanech 481, sv. Kateřiny 225, spustošen 232, 330, zrušen 405, Klarisek 154, u sv. Klementa na Poříčí 153, u sv. Klementa blíž mostu 105, 153 (viz: Klement sv.), u sv. Kříže většího 157, 405, Marie P. bolestné Nov. M. 425, Marie P. pod řetězem 155, 232, Marie P. Sněžné 226, 233, 480, Marie P. vítězné 405, Máří Magdaleny 404, u sv. Michala 226, 234, 406, sv. Mikuláše na St. M. 365, 367, 370, 404, na Oujezdě 153, 157 (viz: Oujezd), sv. Petra na Poříčí 156, u sv. Salvátora (Paulíni) 405, na Slovanech (Emaus) 177, 224, 228, (viz: Slovanský klášter) 480, ve Slupech 226, 233, Smíchov (viz: Smíchov), na Strahově 68 (viz: Strahov), u sv. Tomáše 155, 232, 480, Trinitáři 406, sv. Václava 405, u sv. Vavřince St. M. 156, Voršulinky na Hradčanech 406, na Zderaze 100, 104, 156 (viz: Strážcové hrobu B.), 330.
Špitály v Praze: sv. Antonína pro duchovní 186, u Botíče na Vyšehradě 186, sv. Františka u mostu 155, na Poříčí 154, Zderazských bratří 156, 157.
Prachatice 256.
Pracheň, P—ský kraj 258, 399.
Pražský kraj 453.
Prčice, Milosrdné sestry 483.
Predikanti 295, do Čech se navraceli 349.
Preláti (opatové a proboštové) na sněmu zemském 164.
Premonstráti, 67, 152, 229, 249, 329, 404, 480, v Praze 152 (viz: Strahov), v Doxanech 152, v Chotěšově 152, v Litomyšli 152, 172, v Louňovicích 152, 229, v Louce na Mor. 172, 173, v Milevsku 152 (viz: Milevsko), v Teplu 152, v Želivě 152.
Presentace kněží na fary a oltářnictví 149.
Prešpurk v Uhrách 199.
Primas královské rady české, hodnost ta udělena arcibiskupu Pražskému 184.
Primas království Českého 320.
Primas království Haličsko-Vladimírského 428.
Privilegium fori (výsada soudu církevního) 93, 96.
Privileje (výsady) církve v Čechách 93, 94, 96.

Probošt u sv. Víta, Wellich 20, Vyšehradský, viz: Vyšehrad.
Procesí z Prahy do Břevnova v čas sucha 116, s korouhvemi a ostatky Svatých 40, 138, 142, zapovězena 402, husitské proc. 219.
Prokop sv. 38, 41, 152, smrt jeho 44, vyhlášen za svatého 91, tělo jeho přenešeno do Prahy 300, rámě s. P. 367, úcta jeho 224, 367, evangelium od s. Pr. psané 260, „Dědictví sv. Prokopa“ 472.
Prokop Holý (Veliký), vůdce Táborů, 244, 245.
Prokop Malý, hejtman sirotků, 244, 245.
Proprium Bohemiae (Hodinky kněžské v Čechách) 471.
Prostějov na Moravě, vyšší škola 287.
Protestantství v Čechách, 271—76, 295—6, 299, 304, 308, 314—326, 337, 395, dekrety naproti prot. 306, 323, 346, 350, 360, fary katol. od protestantův uchváceny 274, jen na oko se mnozí prot. obrátili ku katol. víře 342, protestanté přispěli nejvíce k poněmčování Čech 340—41, počet protestantů 485, svátky prot. 332, svoboda náboženská protestantům udělena 322, 309, 323. 394—5, 456, vliv prot. na mravy 331 nn., zrádné spojení s cizinou měli 343.
Protireformace katolická 341—362, dekrety Ferdinanda II. 345, 346, 350, 360, vojsko dáno ku podpoře misionářům 347.
Protipapežové Viktor IV. 76, Klement VII. 188, 191, Felix V. 258.
Provinciální sněm v Praze 179, 287, 465—66.
Prucha Karel Fr., světící biskup Pražský, 459—60.
Prusko 265.
Prusové 117, jich pokřesťanění 26, 112, křižácké tažení proti P. 112, pokřtění jich 112, 113, Prusové v Čechách 386, 387, 394, 461.
Přemysl, biskupství v P. 449.
Přemyslovci, 32, 44, 130.
Přemysl, střevíce a mošna jeho 102.
Přemysl Otakar I. 84, 88—102, 170, králem 88, choť jeho Adléta 88—89, Konstancie 89, 91, titul královský od papeže potvrzen 90, zamýšlel zříditi arcibiskupství v Praze 90—91, církvi odnímal výsady 93, 94, smířil se s církví 96, řád prvorozenství 101, zemřel 102.
Přemysl Otakar II. 109, 111—118, 149, 161, 170, 468, křižácké tažení proti Prusům 112, koruna císařská jemu nabízena 114, 117, válka s Uhry 115, choť jeho Markéta 115, Kunhuta 116, korunovace 116, válka s Rudolfem 118.
Přemysl, markrabě moravský (bratr Václava I.), 105.
Přestavlky 416.
Příběnice, hrad 204.
Přibík Pulkava, kronikář, 208.
Přibislav, světící biskup Pražský, 141.

Příbor (Friburg) na Moravě 298.
Příbram, Školní sestry 483.
Příbuz v Loketsku 381.
Přichovice 390, 424.
Přijímání pod obojí spůsobou 215—217, 220, 263, 281, co kompaktáty stanoveno 253, ustanovení Pia II. 255, 260, jednání na sněmu Tridentském 285, přijímání pod obojí povoleno 285, 293, zakázáno 261, 320.
Příjmy duchovenstva, 289, zadržovány duchovenstvu 240, 290, 295, 468.
Přimda, Soběslav vězněm na P. 80, klášter Benediktinů 152.
Připíjení o plnou a o polovici zakázáno 331.
Přísaha očišťovací (juramentum manus propinquorum) 65, 90.
Puchov, Jan z P., administrátor arcib., 243.
Půst v Čechách 142.
Putelendorfský falckrabí 79.
Pytel, do pytle aby se mrtví zašívali 402.
Ráb, R-ský biskup 260.
Rabštejn (místo), klášter Servitů zrušen 406.
Rabštejn, pan Hynek Pluh z R. 191.
Radecký, maršál, 445.
Radim, bratr sv. Vojtěcha, 20, 21, 25, 26, 27, arcibiskupem v Polště 28.
Radla, pěstoun sv. Vojtěcha, 16, 17, 22, 25, biskup Koločský 28.
Rainer, arcivévoda, 423.
Rakousy pod žezlem Otakara II. 111, 116, 118, 161, Beghardové v R. 135, 167, 168, Husité 244, přijímání pod obojí 285.
Rakovník, realní škola 420, vyšší škola v R. 286.
Rankonis Vojtěch de Ericino, kanovník, 190.
Rataje, vzbouření sedlské 351.
Redemtoristé v Čechách 482, v Praze 482, na sv. Hoře 482.
Reformovaní, název Cvingliánů 278.
Rejhrad, klášter, 44, Rejhrad, místo, 365, 366.
Relikviář poslalo Pia IX. Pražské duchovenstvo 458.
Relikvie (ostatky svatých) 179, 221, v chrámě sv. Víta 179, 221, slavnost sv. relikvií 179.
Remeš ve Francii 65, R-ské Evangelium 260, koupeno od arcibiskupa R-ského 260.
Renesanční sloh 336.
Residence (sídlo) arcibiskupa Pražského 290, 303, 371, 396, 444.
Resignace biskupa Pražského 99.
Revoluce 437 nn.
Risenberk, pan Děpolt z R. 122.
Rituál vydán 381, 471.
Robert svatý 152.
Roboty konati museli poddaní duchovenstva 93, 94, osvobození od robot 96, roboty umírněny 372, robotní patent 393, r. zrušena 441.
Ročov, klášter Augustiniánský 225, požárem zničen 250, obnoven 330, 406.
Rokycana Jan, 255, 256, 262, 265, 266, 319, za arcibiskupa

zvolen 236, 255, 259, do Basileje vyslán 252.
Rokycany, město arcibiskupské, 225, protireformace 348, Augustiniáni 225, klášter zpustošen od Husitů 251, zanikl 330.
Romove, pole posvátné pohanův 27, 112.
Ronge, sektář, 436.
Rorate, zpěvy rorátní 183.
Rottenburk 447.
Roudnice 183, klášter řeholních kanovníků sv. Augustina 142, 155, od Husitů zbořen 250, Kapucínský klášter 480, synoda 204, hrad arcibiskupský 183, 189, 198.
Rousinov na Moravě 400.
Rozbroj mezi duchovenstvem v Praze 138—40.
Rozkol papežský (schisma) 76, 188, 198, 209, 212, 271.
Rožmberk, pánové z R. 134, 225, učinili nadání k hospitálu v Římě 185, Viléma z R. svatba 297, turnaj před domem R-ů 312.
Rožmitál 319, 413—14.
Rudolf, král český, 130, 131.
Rudolf z Habsburgu 112, 118, 119, 122.
Rudolf II. korunován 297, jeho výnosy 298, 299, 306, 309, 323, činy 300, 301—303, 308, 311, 312, 324, 336, 353.
Ruprecht, císař německý, 198.
Rusko, Tataři v R. 106, Bratří Č. 268.
Rusové 427.
Růže zlatá poslána z Říma do Prahy 312.
Rychlovský Jan, světící biskup Pražský, 412.
Rychnov, Bratří Čeští 266, 267, krypta Kolovratů 366.
Řecko 72, 76.
Řehole církevní 151—160, 207, 224—234, 248 nn., 327-330, 403—408, 479—483, zásluhy řeholí 158—160, 207, v duchovní správě prospěšné 158, čím řehole zkázu trpěly 209, 328.
Řehoř V., papež, 25, Řehoř VII. 51, 56, Řehoř IX. 102, 103, 104, 105, 106, Řehoř X. 118, Řehoř XII. 198, 201, Řehoř XIII. 291, 297—299, 322, 327, Řehoř XV. 320, 344, Řehoř XVI. 422, 425, 427, 428, 433, 435—6, 446.
Řehoř, synovec Rokycanův, původce jednoty Bratrské 265, 266, uvězněn 266.
Řehoř Zajíc z Valdeka, biskup Pražský, 120, 126—128, 144, učený 126, výtečný kazatel 127.
Řepy u Prahy, milordné sestry, 483.
Řezno 1, 2, 5, 8, 12, 20, 57, 59, 74, 83, 84, 248, 393, z Řezna kněží do Čech povoláni 8, Řezenský biskup 5, 8, 90, 109, 302, 447. Tuto 8, Michal 12, Wolfgang 13, kapitola v Ř. vzpírá se proti zřízení biskupství Pražského 12, kapitola 302, příslušnost České země k biskupství Řezenskému 2, 5, 8, arcibiskup Pražský legátem v diecési Ř-ské 184.
Řičany, pan Karel Adam z Ř. 373, Veronika 384.
Řím 110, 134, 151, 180, 185, 201, 212, 214, 235, 307, 444—45, 454—458, Milada

v Ř. 12, sv. Vojtěch 20, 24, poselství z Čech v Ř. 43, 46, 89, 90, 258, 259, 260, Čechové v Ř. 327, 344, 362, 370, 390, 425, biskupové čeští v Ř. 20, 24, 51, 92, 94, 97, 100, 106, 173, arcibiskupové 190, 192, 362, 446, basilika sv. Pavla 422, hospitál český 185, oltář sv. Václava 173, revoluce 444, stavba chrámu sv. Petra 272, vojsko české v Ř. 51, vojsko italské zmocnilo se Říma 459.
Říp, kaple sv. Jiří 63, 190, arcibiskup Jan II. z Jenštejna tam často putoval 190, Ř-ský kraj 258.
Sadaronský biskup 141.
Sadská, kaple sv. Klementa 3, kollegiátní kapitola 69, 89, 146, do Prahy se přesídlila 223, 225, Augustiniáni v S. 225, klášter A. od Husitů zničen 232.
Sachsenspiegel 215.
Saladin, sultán turecký, 83.
Salcpurskému arcibiskupu proč nebyla podřízena diecése Pražská 13.
Salm, arcibiskup, viz: Vilém Flor. kníže S.
Sambie, sv. Vojtěch tam přibyl 26, pohanství v S. 112, Sambické biskupství 113.
Sankce pragmatická 379.
Sanktuarienský biskup v Čechách 264.
Santorin, ostrov Cykladský 263.
Saracéni 56, viz: Turci.
Sarepta, biskup z S. 425.
Sarkander Jan 318, 468, 486.
Sasko, 55, 272, Husité v S. 244, apoštolský vikář Saského království 436, 447.
Sasové měli hlas na universitě Pražské 213, vtrhli do Čech 354, 356, vypuzeni 355, 356.
Satalský biskup 427.
Sáva, učeník sv. Cyrilla a Methoda, 4.
Sázava, klášter slovanský, 38, 39, 41, 44, 53, 67, 152, 300, mnichové latinští v S. 45, slovanští mnichové 47, 152, vypuzeni 55, klášter od Žižky dobyt 248, opat S. 67, 69, 90, 91, rámě sv. Prokopa 367, klášter zrušen 404, S-ské Evangelium 260, Sázavský mnich, kronikář, 208.
Sedání mečem a sedání kyjem 163.
Seddeler Jos., světící biskup Pražský, 397.
Sedlec u Hory Kutné, klášter Cisterciácký 78, 135, 152, od Husitů spustošen 233, 249, obnoven 329, zrušen 404.
Sedlské vzbouření v Čechách 351, 372, 393.
Sedmiletá válka 387—88.
Seefeld v Rakousích, jednáno tam o smíření 95, 96.
Seipl Vít, světící biskup Pražský, 377.
Sekov (Sekau), biskup Sekovský 120, 449.
Sektářství 164—69.
Sekyřkostel, město moravské, 47, 66.
Sela (u Kadaně), klášter Magdalenitek 157.
Selimbrie, biskup ze S. 374.
Seminář aby v Praze byl zřízen 299, Sem. sv. Vojtěcha založen od kard. Harracha 353, 420, u sv. Václava 353, 381,

416, Sem. pro chudé studující 327, Semináře jenerální 401.
Servité 406, klášter ve Slupech v Praze 226, od Husitů zapálen 233—34, zrušen 406, 481.
Sezemice, klášter panen Cisterciáckých 153, od Táborů dobyt 249.
Sidonský biskup v Čechách 264.
Sigmund svatý, patron český, 186, 187.
Sigmund, císař, (bratr Václava IV.) 195, 196, 214, 219, 220—257, korunován 221, chrámy oloupil 221, 222.
Sirotci, strana Husitská 243—44, 252, 343, vůdce Prokop Malý 244, 245.
Skála (Bischofstein), statek 367.
Skalice (u Kouřími) klášter Cisterciácký 153, od Husitů v ssutinu obrácen 249, klášter zrušen 404.
Skalka, klášter Františkánský, 480.
Skarbek, kastelán Sandecký, 427.
Skorotice (Gortitz) 416, 424.
Skribonius Jindřich, probošt u sv. Víta 243, 281, 282, 326, 327.
Skultét, kazatel kalvínský 315.
Slavata Vilém, místodržící 314.
Slané, Piaristé 481, klášter Františkánský 480, protireformace 348, vyšší škola v S. 286.
Slavníkovci 16, 23, 60, od Vršovců povražděni 25.
Slezsko, 165, 436, Sl. při koruně České 175, odstoupeno Prusku 386, interdikt 175, halíř sv. Petrský 175, stavové Slezští 172, Tataři ve S. 106, Husité 244, ze S-a kněží do Čech voláni 345.
Slomšek Ant., biskup Labudský 457.
Slovanský klášter v Praze (Emaus) 177, 224, 228, opat Pavel 228.
Slovanský sjezd v Praze 439.
Slovanské služby Boží 2, 4, 45, 47, 55, 152, 177.
Slovensko, na S. sv. Vojtěch 17.
Slupy v Praze, klášter Servitů 226, 233.
Smíchov u Prahy, klášter Kartusiánů 226, sbořen od Husitů 220, 233, Milosrdné sestry 483.
Smiřice, vzbouření sedlské 351.
Smlouva Kutnohorská mezi katolíky a utrakvisty 264.
Sněmové církevní 448, 465.
Sněm církevní oekumenický, 92, 108, 118, 214, 241, 252, 284, biskup Pražský při oekum. sněmu 92, 118, 133, Tridentský sněm 284, nn.
Sněm český zemský 17, 49, 53, 57, 61, 73, 78, 87, 117, 143, 255, 277, 299, 306, 308, 312, 322, 323, 331, 352, 361, biskup, opatové a proboštové na sněmu 164, ustanovení o volbě arcibiskupa 252, volba utrakv. konsistoře 256, přičinil se o znovuosazení arcibiskupství 279—80, o dítkách exulantů 352, o opravě kostelů 361, rozkazy proti Novokřtěncům 277, sněm přispěl k dostavění

chrámu sv. Víta 370, sněm zemský v Benešově 267, v Boleslavi Staré 57, v Brně 220, v Dobeníně 49, v Jihlavě 253, v Kutné Hoře 264.
Soběslav I., vévoda český, 62—68, vítězství u Chlumce 63, vystavěl kapli na Řípu 63, spiknutí 64, choť Adléta 66, 68, syn jeho 73.
Soběslav II., kníže selský, 80—81, v klatbě 81.
Soběský Jan, král polský, 373.
Sobotka 391.
Soliman, sultán turecký, 274.
Solní daň v Čechách 353, 363, 364.
Solnohrad (viz též Salcpurk) 3, arcibiskup Vojtěch 79, 81, Bedřich Švarcenberk 445—48, 450, kapitola 302, 377, v S. přijímání pod obojí 285.
Somerau-Beckh, Olomoucký arcibiskup, 433.
Soto, Antonín de S., biskup světící v Praze, 374.
Soud, výroky soudní činili arcipřišti 147.
Specianus, papežský Nuncius, 303.
Spiknutí proti Soběslavu I. 64.
Správu země České měli biskupové Pražští 85, 121, 122, 124, 134, arcibiskupové 180, 185, 195.
Spýr (Speier) v Bavořích, sňatek Jana krále s Eliškou 131, biskup 447.
Spytihněv I. 4, 5, 6, 160.
Spytihněv, syn Bořivoje II., 72.
Spytihněv II. Němce z Čech vypověděl 45, založil chrám kolleg. v Litoměřicích 46, 145, od papeže obdržel kápi biskupskou 46, 51, ochráncem vdov a sirotků 46, 48.
Stanislav August, král polský, 427.
Stanislav, biskup Krakovský, za svatého vyhlášen 111, ostatky jeho 111—112.
Statky církevní v zástavu dány 222, 237, v plen vzaty od protestantských pánů 333.
Státní život v Čechách, duchovenstvo se v něm účastnilo 162, 163.
Stodorané, kmen Lutický, 7.
Stola (poplatky štolové) 150.
Stoličný (katedrální) chrám, při každém měl býti ustanoven mistr svobodných umění 161.
Stradov u Chrudimi, klášter Františkánský, od Husitů zbořen 250.
Strahov, klášter Premonstrátský 68, 78, 79, 82, 89, 114, 120, 152, 307, 309, 311, 320, 329, 480, škola klášterní 160, 161, knihovna 311, tělo sv. Norberta 349, klášter od Husitů zapálen 229.
Strachkvas, bratr Boleslava II., 20, biskupem Pražským 29.
Strakonice, sídlo Joannitů 156, Křižovníci St—čtí 156.
Strážcové Hrobu Božího, klášter v Praze na Zderaze 100, 104, 156, 330, od Husitů spustošen 233, zrušen 405, ve Světci jeptišky 157, klášter od Husitů popleněn 251, 330.
Středověk, „temným“ nazván 207.
Stříbro (Mies) 216, klášter Dominikánů od Husitů zničen

249, klášter Františkánů 154, Minorité 329, zrušen 404, Milosrdné sestry 483.
Studená na Moravě 96.
Studie bohoslovné 450, 456. Studie částečné (particularia) 161, v Praze 161. Studie obecné (generalia) 125, 161. Studie vyšší, za příčinou vzdělání Čechové do cizích zemí putovali 125, 162, 174, 189, 200 (srov. školy vyšší).
Stvrzovací knihy 181 (viz: Confirmationum libri).
Suffragáni arcibiskupa Pražského 172, 179, 365, 465.
Sulcbach, hrabě Vilém ze S. 152.
Sulevic, kaplířové ze S. 104.
Suspense s úřadu biskupského 51, 126, 203, 205, 236.
Sušice, u S. poušť Březnická 43, klášter Augustiniánů 155, sbořen od Husitů 232, špitál Křižovnický v S. zničen 232.
Svatá Hora u Příbrami, slavnost korunovace 382—83, 426, proboštství 412—13, 430, hosté 413, chrám vysvěcen 369, Jesuité 392, Redemtoristé 482.
Svatí, svatí biskupové: Vojtěch 15—28, 63, v domnění svatosti jsou biskupové: Ondřej 97, arcibiskup Arnošt I. 183, Jan II. 193, Jan III. Lohel. 320, Jan B. Valdštejn 375.
Svátky, počet svátků zmenšen 332, 392.
Svátky polovičné 392.
Svatokupectví (simonie) 210.
Svatopluk, vévoda český, 58, 59, ze zajetí vykoupen 59—60, vyhubil Vršovce 60, založil klášter v Kladrubech 152.
Svatopluk, kníže moravský, 2, 4.
Svátost oltářní, jednota k uctění nejsv. Sv. oltářní 477.
Svátosti říšské v Praze 180, den Svátostí 180, na Karlštejně 180.
Svato-Vítská jednota 475.
Svěcení kněžské o suchých dnech se konalo v Praze 86, 123, 292.
Svěcení kněží pod obojí 254, 260, 263, 264, 292—94, v cizině 294.
Svěcení svátků 40, 332, 360, 450.
Světec (Schwatz), jeptišky Strážkyně Hrobu Božího 157, 290, 330, klášter popleněn od Husitů 251, příjmy vykázány arcibiskupovi 290.
Světící biskupové Pražští 141, 193, 203, 288, 307, 311, 357, 358, 374, 377, 382, 383, 388, 389, 397, 412, 416, 418, 426—7, 459—60, 466.
Sv. Hipolyt (S. Pölten), biskup tamější 432, 449.
Svíce biskupská v chrámě sv. Víta 123.
Svobodná umění 161.
Sylvester II., papež, 28, 56.
Sylvester, biskup Pražský, 67, 68—69, odřekl se biskupství 69.
Synody diecésní 35, 50, 86, 129—133, 176, 184, 187, 191, 203—204, 288, 306, 448, 466—68, 477.
Schaaffgotsche Jan Prokop hrabě, biskup v Budějovicích, 399.
Šach, úmluva na hoře Š. 96.
Šebíř, biskup Pražský, 37—48, v Hnězdně 39, uvězněn 42, na synodě v Pavii 44.

Šedé sestry v Praze 483.
Ševci, název kněží Táborských 221.
Šifenberk, Vít Daniel z Š., světící biskup Pražský, 357.
Šimonek Abeles, mučeník, 375.
Škola a život, časopis, 473.
Školní sestry v Čechách 483, v Praze 483.
Školník, časopis, 473.
Školy 140, 160, 335, 339, 420—21, 477, 484, farní 160, kapitolní 160, 161, klášterní 160, 161, 162, normální 408, vyšší školy v Čechách 286, poněmčování škol 409, dozor nad školami 412.
Šleinic, Arnošt z Š., admin. arcib. v Praze, 242, biskup, v Míšni 243, Maxmilian Rudolf ze Š., biskup Litoměřický, 364.
Šmalkaldský spolek 275.
Šnobolín u Olomouce 432.
Šteyerová Marie 368, Št. Matěj 368.
Šönburk Jindřich, kanovník Vyšehradský, žaloval biskupa Jana IV. 136, 137.
Schönfeld 426.
Šopka (u Mělníka), klášter Augustiniánů 155, od Husitů zničen 250, znovu vystavěn 330, zrušen 405.
Špitály v Čechách 207, 231, v Praze, viz: Praha.
Špork, Rudolf hrabě Š., světící biskup Pražský, 383.
Štěnovice, klášter Trinitárek zrušen 406.
Štěpán sv. od sv. Vojtěcha pokřtěn 18, vystavěl chrám ke cti sv. Vojtěcha 28, „král apoštolský“ 28, 46.
Štěpán III., král uherský, 77.
Šternberk (místo), u Š. vzbouřili se sedláci 351.
Šternberk, pánové ze Št. 107, 115, Vojtěch 226, Zdeněk, vůdce katolické strany, 261.
Štrasburk, biskupství 325, kapitola 385, 410.
Štulc Václav, probošt, 438.
Štýrsko 308, pod žezlem Otakara II. 111, 118, 161, Beghardi v Št. 167.
Štýrský Hradec 377, 401.
Šúd Eliáš ze Semanína 324.
Šumberk na Moravě, děkanský okres 173.
Švabenic, pánové ze Š. 69.
Schwabenspiegel 215.
Švábsko, žoldnéřové ze Š. v Čechách zle řádili 131.
Švarcenberk Bedřich kníže, viz: Bedřich kníže ze Š., Švarcenberk Karel kníže 415, 445, Š. kněžna Pavlína 445, Felix Š. 446, Jan Adolf 446.
Švédové v Čechách 356, 357, 358, 359, 364, 373, spálili 6000 vesnic 357, 359, válka Leopolda I. proti Š. 361, Š. na Moravě a v Rakousích 358.
Švédsko 381.
Schweiberer Mat. Jan, světící biskup Pražský, 397.
Švenkfeld Kašpar 278.
Švenkfeldiáni v Čechách 278, v Kladsku a Slezsku 278.
Švýcary, Novokřtěnci ve Š. 277.
Tábor 429, 430, hradba nedobytná 220, od Jiřího Poděb. dobyt 265, kraj T-ský 399,

klášter Augustiniánů v T. zrušen 406, škola vyšší v T. 287.
Taborité (Táboři) 203, 220, 221, 228—233, 243—245, 252, 265, 266. 269, 408, nauka jejich 221, 343, vůdce Prokop Velký 244, Taboritské ženy 232.
Tachov, Bosáci 330, Františkánský klášter 480, klášter Karmelitů 226, sbořen od Husitů 252, Paulánský klášter zrušen 405.
Tajč- katolíci 436.
Talnberg, pan Fridrich z T. 350.
Tarnov v Haliči, biskup 418, 427, 449.
Tataři pustošili země Evropejské 106, u Olomouce poraženi 107, 115.
Tejnice Panenská, klášter Klarisek 154, 231, 330.
Templáři v Praze u sv. Vavřince 156, řád T. zrušen 133, 156.
Tepl, klášter Premonstrátů 152, 310, 329, 480.
Teplice 63, klášter Benediktinů 152, od Husitů zničen 248.
Terciárky řádu sv. Františka 169, 483.
Terezín, pevnost 394.
Tetín 7.
Tetzl, Dominikán, 272.
Thermiscírský biskup 389.
Thiddag, mnich Korbeyský, 25, biskup Pražský 29—34.
Thun Leo, hrabě, ministr 449.
Thun František hrabě 475.
Tiberiadský biskup 382, 397.
Tiem Václav, děkan Pasovský, v Praze 200.
Tippmann František Vilém, světicí biskup Pražský, 426, 444, 448, 459.
Tiskový spolek katolický 472.
Tobiáš z Bechyně, biskup Pražský 119—125, 144, vladařem země 122, 124, obhájce českého jazyka 125.
Toleranční patent 394, 395.
Tomáš Münzer, vůdce Novokřtěnců, 277, v Čechách 277.
Torstenson, vojevůdce švédský, 358.
Tortura zrušena 394.
Tovaryšů katolických jednota 478—9.
Trapezuntský arcibiskup 357.
Trevirský arcibiskup Englbert v Praze 52, 101, biskup T. 447.
Trident v Tyrolsku, církevní sněm v T. 284, 306, 458, kapitola v T. 344, biskup T. 362.
Tridentské vyznání víry 294.
Triforium (vnitřní pavlač) 190.
Trinitáři 403, 406, Trinitárky 406.
Trutnov požárem zničen 373, sedlské vzbouření u T. 393.
Třebechovice, 230, 243.
Třeboň, klášter Augustiniánský 225, 330, zrušen 405.
Třicetiletá válka 315, 359.
Turci, dobyli Palestyny 56, války proti T. 55, 56, 71, 84,155, 262, 274, 276, 283, 291, 303, 305, 361, 370, 373, modlitby za vítězství proti T. 304, Bratří Čeští v Turecku 268, 374, proroctví 369, sídla biskupská od T. dobytá 141.
Turnov 459, klášter Dominikánů 153, od Husitů zničen

249, klášter Františkánský od Žižky dobyt 250.
Tvrdý František, světící biskup Pražský, 397.
Tycho de Brahe, hvězdář, 305.
Týn nad Vltavou 319.
Tyrolsko 74.
Týřov, hrad královský, 109.
Učitelstva exercicie v Praze 463.
Uhry 66, 72, 74, 76. 77, 105, 115, 129, 199, 202, 274, Tataři v U. 106, Husité 244.
Umění v Čechách 335—6.
Uničov na Moravě, Albík z U. 199.
Universita v Praze, Václav II. ji chtěl zříditi 125, 210, od Karla IV. založena 177, 210, kancléř 178, 212, 360, stanovy 178, bakaláři, doktoři, mistři 208, fakulty 208, učitelové 200, 207, rektor 212, studenti odkud přicházeli 287, nadání 178, 212, národnosti na U. 213, počet študujících 207, 208, přísaha o Početí Marie P. 360, spory na U. 212, 213, U. byla na straně Kališnické 221, 287, pak Luteránské 287, 323, Universita Jesuitům odevzdána 320, Karolinum a Klementinum spojeno 360, 500leté jubileum U. 441.
Urban II., papež, 55, 56, Urban V. 184, poslal kříž legátský arcibiskupu Pražskému 184, jde do Říma 185, Urban VI. 188, 189, 190, Urban VIII. 345, 353, 355.
Úsov na Moravě, okres děkanský 173.
Úterý (Neumarkt), klášter poustevníků Augustiniánských 155.
Útočiště, viz: asyl.
Utrakvismus, marné pokusy o zničení jeho 257—264.
Utrakvisté (Kališníci) 220, 221, 253, 255, 269, 276, 321—325, 343, svěcení U. 292—94, rozmluvy U. s Bratry Českými 269, dopisy U. k Luterovi 273, klonili se k Luteránům 274, 275, 285, o sjednocení U. s církví řeckou 260, staří a noví U. 321, 331.
Václav svatý 7, 160 zavražděn 9, korouhev sv. Václava 115, hrob jeho asylem 164, kaple sv. Václava u Domažlic 41, oltář sv. Václava v Římě 173, úcta sv. Václava 63, 115, 123, 185, 254, 369, 441, 486, koruna sv. Václavská 177.
Václav II., vévoda český, 84.
Václav I., král český, 92, 101, korunován 101, působení jeho 102, vzbouření panstva 109, papež ujal se krále 110, Václav II., král český, 116, 121—129, 210, od Oty Brandeb. do Němec zavežen 122, vjezd jeho do Prahy 124, korunován 126, groše české 127, Václav II. byl králem polským 127, smrt jeho 129, Eliška vdova 130, Anna dcera jeho 131, Eliška, dcera jeho, 131, 134, Václav III. 129—130, králem českým, polským a uherským 129, 130.
Václav IV., král český, 168, 182—220, 233, bratr jeho

Jan 193, Václav IV. korunován co dvouletý kralevic 182, král římský 187, manželka Johanna 186, korunována 186, 187, Žofie 192, korunována 194, Václav zajat 193, s trůnu německého ssazen 194, rozkaz V—ův o universitě 213, smrt V—a 220.
Václav z Buřenic, patriarcha Antiochejský, probošt Vyšehradský, pak biskup Olomoucký, 202.
Václav Leopold rytíř Chlumčanský, arcibiskup Pražský, 411—424, 485, v Litoměřicích 417, do Lvova měl jíti 417, „otec chudých“ 417, 419, staral se o seminář 420, o školy 420—21, byl vlastenec 422.
Václavíček Václav, rytíř, 443, 452.
Vacov v Uhřích, V—ský biskup 260.
Vahala Augustin Pavel, biskup Litoměřický, 460.
Valdenští bludařové 266, 267, Štěpán, biskup V., 267.
Valdice u Jičína, klášter Kartusiánů zrušen 405.
Valdštejn, Albrecht z V. 355, Emanuel Arnošt hrabě z V., světící biskup Pražský, 389, Jan Bedř., arcibiskup, viz: Jan Bedřich V.
Valentin, biskup Pražský, 81—82.
Wallis, jenerál, 393.
Walter z Nemanic 56.
Walthauser Kunrát, mravokárce, 211.
Vánoční jitřní mše 419.
Varmienský biskup 448.
Varšavský sněm 427.
Vartemberk, pan Čeněk z V. 224, Jan 242.
Vatikánský palác 451, Vatikánský sněm 458.
Vechte, městečko v Monastýrsku 202.
Velehrad, 2, 3, 6, 36, 92, 97, 470, pochováni tam Pražští biskupové 92, 97, klášter na V. 92.
Veleslavína Dan. Adam 335.
Verčelenský biskup 308.
Verden, biskup V. v Porýnsku 77, 202.
Verona v Italii 75.
Vestfálsko, 202, 204, 410.
Vestfálský mír 359.
Vězení 270, 289, inkvisič. 136.
Viale Prelà, nuncius papežský, 452.
Vídeň, 114, 195, 240, 258, 283, 314, 316, 317, 357, 362, 373, 384, 401, 428, 445, 448, Pius VI. ve V. 403, V. od Turků obležena 373, shromáždění biskupů 448, 456.
Vienne ve Francii, sněm obecný církevní 133, 135, 167.
Wiesenthal Český 427.
Wiching, biskup německý, 4.
Vikariátní knihovny 421.
Vikaristé 206.
Vikáři při kapitolách 146, 151, při farách 148, 151.
Viklef, knihy jeho spáleny 198, 213, nauka V—ova 213, bludná 213, 297.
Vilém Florentin kníže Salm, arcibiskup Pražský, 410 414.
Vilemité, řeholníci, 155.
Vilemov, klášter Benediktinů 152, od Žižky spálen 248.
Willigis, arcibiskup Mohučský, 17, 21, 25, 30.
Vinařický Karel 420.

Vincenc, kronikář, 75, 77 208.
Vintýř (Gunther), poustev., 43.
Vircpurk 74, porady bisk. 447.
Visitace, koná ji sv. Vojtěch 17, visitaci konal v Čechách arcibiskup Mohučský 132, arcipřišti konali visitaci 147.
Vít sv., mučeník, úcta jeho 123, jeho tělo do Prahy přinešeno 180.
Víta sv. chrám 9, 12, 17, 23, 34, 36, 38, 41, 52, 53, 55, 65, 69, 77, 80, 112, 114, 128, 132, 134, 142, 194, 218, stavěn, ozdoben a opravován 8, 71, 114, 142, 177, 190, 205, 300, 301, 308, 318, 369, 372, vysvěcen 8, 71, 190, 318, kázaní v chrámu 140, 285, biskupství při něm zřízeno 12, nastolení arcibiskupa 176 (viz: nastolení), chrám vyhořel 70, ohněm poškozen 275, Prusové doň stříleli 387—8, Kalvinisté v chrámě 315, 316, 318, Luteráni 358, korunovace v chrámě sv. Víta 52, 101, 116, 126, 132, 177, 182, 186, 194, 221, 260, 262, 284, 297, 309, 312, 313, 315, 352, 358, 361, 379, 386, 396, 430, obraz mosaikový posledního soudu 186, oloupení a spustošení chrámu 121, 221, 247, 315, ostatky svatých četné 179, počet velký duchovenstva 205, 206, malý počet 247, služby B. konány 94, 123, 137, 188, 203, 308, 312, 356, 378, 459, triforium 190, stavitelé chrámu 190, 336, stříbrné sochy Patronů zemských 376, kaple sv. Erharta a Otilie 185, kaple Hasenburská 199, hrabat Kinských 423, oltář sv. Kříže 390, kaple Moravská 427, sv. Václava, viz: kaple sv. Václava, sv. Vojtěcha 370, jednota pro dostavění chrámu sv. Víta 475.
Vitenberk v Sasích 272, novotáři chodili z V. do Čech 340.
Viterbo v Italii 73.
Vítkov u Prahy 221.
Vladislav I., český kníže, 59, 61, zakázal sloužiti židům 62, Vladislav II. 69—79, 155, 172, choť Judita 74, Vl. králem 74, 101, syn jeho arcibiskup Vojtěch 79, 81, 160, Vladislav bydlel na Strahově 79, Vladislav III. 87, 88.
Vladislav II. Jagellovec, král český, korunován 262, 321, 335, jednání Vl. s bratry 267, 269.
Vladivoj, vévoda, 31, 32.
Vlachové, Vlachy, viz: Italie, 329, 330.
Vlachy, do Vlach posíláni Utrakvisté za příčinou svěcení kněžského 264.
Vlašská kaple v Praze 99.
Vlasenice, Mikuláš z V., náčelník Adamitů, 244.
Vlaším, vzbouření sedlské 351, Očko z V. 183.
Vltava řeka, do V. vhozen kněží od Husitů 218.
Vltavský kraj 258.
Vobořiště, Paulánský klášter zrušen 405.
Vojtěch sv., biskup Pražský, 15—28, 182, v Římě 20, 24, 151, jeho bratří 25, V. jde k pohanům 25, 26, jeho smrt mučenická 27, 112, tělo V. v Hnězdně 27, 28,

tělo sv. V. do Čech převezeno 39—41, hrob jeho 142, úcta sv. Vojtěcha 63, 113 123, 142, 224, 286, 441, 485, kaple 369.
Vojtěch, kníže český, arcib. Solnohradský, 79, 81, 160.
Vojtěch, Václav V., světící biskup Pražský, 193.
Vokoun Václav, světící biskup Pražský, 389.
Wolfgang sv., biskup Řezenský, 13.
Vorlík, klášter Cyriáků 157, od Husitů spálen 251.
Vormus (Worms) 86.
Voršulínky 403, 406, v Praze 481.
Votice, klášter Františk. 480.
Vrangel, vojevůdce švéd. 358.
Vratislav z Mitrovic Krišt. 350.
Vratislav I. vévoda 6, 145, Vratislav II., vévoda, 47, 48, 49, obdržel kápi biskupskou 51, stal se králem 52, 53, 101, založil kapitolu Vyšehradskou 49, 145, klášter v Opatovicích 152, Vratislav, syn Přemysla Ot. I., 91.
Vratislav (Breslau) 202, 303, 365, 371, 447, biskup V—ský 235, 261, 313, 382, biskupství Vratislavské mělo připojeno býti k provincii Pražské 172, sv. Václav ctěn v diecési Vrat. 185, Vratislavští v interdiktu 175, vévoda Vratislavský Jindřich od Tatarů poražen 106, Utrakvisté svěceni ve V. 294.
Vršovci, 23, 24, 25, 30, 31, 32, manželka Vršovce zavražděna 24, 164, záhuba Vršovců 60, hraběnka Vršovcová 390.
Vsetín, protestanté 355.
Všech Svatých na Hradčanech v Praze kaple 117, 190, 222, 318, vysvěcena 297, tělo sv. Prokopa 300, kapitola kollegiátní 146, 391, spojena s universitou 178, 222—223, schudla ve válkách husitských 248, Luteráni 359, probošt kapitoly 183, vedle kaple Vš. S. byly Bekyně 169.
Vyšehrad 177, 222, 226, hrad královský 62, zničen 222, kaple sv. Klementa 3, kapitola kollegiátní 49, 50, 119, 145, 302, 384, 420, probošt 67, 74, 82, 126, 146, 202, 223, exemce kapitoly 146, 247, jubileum 191, škola kapitolní 160, 161, soud na V. 64, V. spustošen 222, 247.
Vyšší Brod (Hohenfurth), klášter Cisterciácký 153, lichoarcibiskup ve V. B. 258.
Vzbouření kněžstva Pražsk. 50.
Zadr, biskupství 449.
Zahras, Zahražany (Sares u Mostu), klášter Magdalenitek 157, od Husitů spálen 251, od Josefa II. zrušen 405.
Záhřeb, biskupství 449.
Zajíc, Hynek Z. z Hasenburka, světící biskup Pražský, 193, Zbyněk I. arcibiskup 196, Vilém z H. 196.
Zajícové, páni z Z. z Valdeka 126.
Zápis Vladislava II. 269.
Zásmuky, klášter Františkánský 480.
Záviš z Falkenštejna, zrádný rada Václava II. 124, syn jeho Jan 126.
Zbečno 62.

Zbenice u Vorlíka 431.
Zbraslav, klášter Cisterciácký 124, 129, 131, 137, 153, spustošen a spálen od Husitů 229, zrušen Josefem II. 404, opat Konrad 129, 131, Petr kronikář 208.
Zbyněk I. Zajíc z Hasenburka, arcibiskup Pražský, 196—99, 212, 213, válečné výpravy jeho 197, proti Husovi kletbu vydal 198—9, Zb. v Uhrách 199.
Zbyněk II. Berka z Dubé, arcibiskup Pražský, 302—307, 311, konal synodu 306, 466, kardinálem 307.
Zderaz 177, kláš. v Praze 100, 104, 156, 157, zrušen 405.
Zdík Jindřich, biskup Olomoucký, posvětil kapli na Řípu 63, byl v Praze 65, 66, 67, 71, v Jerusalémě 63, 67, 68, vypuzen z Moravy 70, byl v Italii 73, řád Premonstrátů 152, 172.
Zdislava z rodu Hronoviců 307.
Zelenohorský rukopis 422.
Zhořelecký kníže Jan, bratr Václava IV., 193.
Zinzendorf hrabě 379, 380.
Zlatá doba jazyka českého 335.
Zlatá kniha 472.
Zlatá Koruna, klášter Cisterciácký 115, 153, od Žižky zničen 229, zrušen 404.
Zpověď u Utrakvistů zlehčena 293, zpovědní cedulky prodávány 354.
Zúl Mikuláš z Ostředka, loupežník, 197.
Zvikava (Cvikava), Tomáš Münzer v Z. 277.
Zvíkov, hrad královský 109, biskup Mikuláš uvězněn na Z. 109.
Zvony, nemohl snésti hlahol jejich král Václav I. 109.
Žamberk, farář ze Ž. 266.
Žatec, arcipřišt 147, Františkáni 224, Kapucíni 406, protireformace 348, sedlské vzbouření 393, Tomáš Münzer v Ž. 277, vyšší škola 286, 287, kr. Ž-cký 258, 399, Novokřtěnci 277, Cvingliáni 278.
Žďár, klášter Cisterciáků 153.
Žebraví mnichové 153.
Železná dráha 436.
Želivo, kláš. Premonstrátů 152, 403, od Husitů zničen 249, mnich ušlý ze Ž. stal se husitou 219, kronikář Ž-ský 208.
Žerotín, páni z Ž. 231, 355.
Židé, kupovali otroky 19, 62, křesťané aby židům nesloužili 62, křtěni od křižáků 56, peníze jim pobrány 57, křižáci od židů pobiti 111, Mrskáči proti židům 166, desátek platili 150. Žid rouhač 373. Židům rozprodány statky církevní 408, práva židů 456.
Žirčiněves, hrad biskupský 64.
Žitava (Zittau) 237, 247.
Žižka Jan z Trocnova 218, 219, 221, 229, 230, 231, 243, 248—52, 269, válečné výpravy jeho 221, 244, vozová hradba 221, vyhubil Adamity 244, 343.
Žižkov u Prahy 221.
Župy 147.
Župní soudy, vyjmuto z nich duchovenstvo 96, dohled měli arcipřištové 162, Ž. s. zanikly 258.